ÉDOUARD SCHURÉ

EVOLUȚIA DIVINĂ

DE LA SFINX LA HRISTOS

ALDO PRESS

291
S 35

ÉDOUARD SCHURÉ

EVOLUTIA DIVINĂ

DE LA SFINX LA HRISTOS

BIBLIOTECA UNIVERSITARĂ
"GH. ASACHI"
IASI

Noi trăim Divinul, noi toți atât cât existăm
În spațiul terestru, cât şi în cerul strălucitor.
Amintirea Zeilor este nectarul oamenilor,
Parfumul lubirii este nectarul Zeilor.

Sufletul în Epoca Modernă

756739

5V/04

ÉDOUARD SCHURÉ
L'évolution divine

Editor Aldo Press, Bucureşti

© copyright by Aldo Press
Toate drepturile pentru această versiune aparţin Aldo Press

Informaţii şi comenzi ramburs
OP 76, CP 161, Bucureşti, 77450

Descrierea CIP A Bibliotecii Naţionale a României
SCHURÉ, ÉDOUARD
Evoluţia divină / ÉDOUARD SCHURÉ, trad.: Ileana Ionescu. - Bucureşti: Aldo Press, 2003
Isbn 973-7945-20-4

I. Ionescu, Ileana (trad.)

2

PREFAŢĂ

DOCTORULUI RUDOLF STEINER

Dragă domnule profesor şi prieten,

Această carte, a cărei sursă de inspiraţie aţi fost, nu v-o puteam dedica decât dumneavoastră. Cred că este absolut necesar ca cei care o vor citi să ştie de ce şi cum am ajuns s-o scriu. Ce alt mijloc ar fi mai bun să arăt care a fost ideea de bază, decât acela de a arăta deschis sursa înţelepciunii şi vieţii care m-a inspirat?

La una din recentele dumneavoastră conferinţe mi-aţi făcut onoarea să pronunţaţi următoarele cuvinte: "Succesul european al *Marilor Iniţiaţi*, de Édouard Schuré, a fost pentru mine şi prietenii mei semnul irecuzabil că Occidentul era pregătit pentru esoterismul creştin şi că venise timpul să îl facem cunoscut marelui public." *În perioada în care aţi luat această hotărâre, nici nu ştiam că existaţi. Pentru că astăzi am onoarea să vă cunosc, îmi revine sarcina şi totodată bucuria de a declara, la rândul meu, ce a însemnat pentru mine întâlnirea cu dumneavoastră şi ce mult mi-a schimbat gândirea.*

De aceea trebuie să mă întorc în timp.

Scrisă, cu mai bine de douăzeci de ani în urmă, în împrejurări speciale, sub o puternică inspiraţie personală,

cartea mea despre Marii Inițiați *a avut o soartă aparte ca și sursa ei*[1]. *Pot spune:* Habent sua fata libelli[2]. *În ceea ce mă privește, această carte a reprezentat pentru mine drumul Damascului, un fulger de lumină după multe greșeli și după o cruntă ignoranță. Pe măsură ce scriam acele pagini arzătoare, descopeream o serie de adevăruri pe care studiul și reflecția nu le-au făcut decât să-mi pară și mai convingătoare. Cele mai importante sunt: continuitatea inspirației în istorie, unitatea fundamentală a marilor religii și revelația unei lumi divine, prin intermediul sufletului marilor profeți ai umanității, atunci când știm să pătrundem în nucleul lor fierbinte, prin multitudinea de texte și tradiții. Pentru că acolo, ca în spatele unui văl sfâșiat, strălucește, sub forma ideilor călăuzitoare și a imaginilor vii, adevărul primordial din care a ieșit lumea, cu toate ramurile sale: religii, culte, științe și civilizații. Cel mai fermecător este că în urma acestei descoperiri simțim acest adevăr țâșnind din străfundul ființei noastre, în fascicule de raze luminoase.*

În cartea mea, am scos în evidență această idee: "Sufletul e cheia universului". După această afirmație de un spiritualism transcendent, ce puteam să aștept de la o epocă care are orgoliul de a face sufletul să se nască din materie, dacă nu neîncredere și ostilitate? Au existat excepții strălucite printre spiritele independente[3]. *Dar, printr-un acord tacit, reprezentanții oficiali ai Universității și Bisericii au păstrat în*

[1] Am vorbit despre geneza acestei cărți în biografia lui Marguerite Albana, care se găsește în volumul *Muzele* - n.a.

[2] Proverb: *"Ce ți-e scris, în frunte ți-e pus"* (lat.) - n.tr.

[3] Merită să amintim, printre multe altele, studiile interesante ale lui Philippe Gille apărute în cotidianul *Le Figaro*, din 13 septembrie 1893, ale lui Henry Berenger apărute în *Revue Bleue* din 22 iulie 1898, ale lui Jean Dornis apărute în numărul din 30 septembrie 1907 a cotidianului *Le Figaro* și cele ale lui Ludwig Schemann apărute în *Bayreuther Blaetter* din 1897, care au însoțit edițiile succesive ale operei, fără a mai aminti numeroasele articole apărute în Italia, printre care cele ale lui Angelo De Gubernatis, Evelyn, Arnaldo Cervesato și Frantz Pellati în *La Nuova Antologia* și altele - n.a.

*ceea ce mă privește cea mai adâncă tăcere. Într-un mare ziar din Paris, ultracatolic și partizan al Papei, după ce s-a semnalat apariția cărții fără a face însă vreo referire la conținutul acesteia, mi se spunea numai că, dacă aș fi însetat de adevăr, l-aș găsi din belșug în sânul Bisericii catolice. Pe de altă parte, un prieten extraordinar, protestant și liber cugetător, îmi face o vizită pentru a-și exprima regretul. Îmi mărturisea, cu o tristețe sinceră, că adusesem o ofensă criticii și științei și că așteaptă de la mine, ca să mă ierte, o dovadă de bun simț și de căință într-un alt volum. Un alt prieten, savant distins și membru al Academiei de Științe și Litere, mi-a scris indignat că "*nu aveam dreptul să refac istoria pentru a demonstra doctrine", *ca și cum numeroasele fapte și documente ar fi însemnat ceva prin ele însele, ca și cum fiecare secol nu ar fi refăcut istoria cu idei noi. Această indispoziție era de altfel în concordanță cu inevitabila logică a lucrurilor. Trebuie să mărturisesc că, dacă ideile emise în această carte ar fi fost vreodată adoptate de o elită conducătoare, gânditorii, savanții și criticii ar fi trebuit să-și refacă în întregime filosofia, metodele și sufletul lor, toate fiind lucruri mai puțin comode. Nu e de mirare că reprezentanții actuali ai filosofiei, științei și religiei se baricadează în propriile fortărețe împotriva unor astfel de noutăți.*

Am avut totuși și mari satisfacții. Numărul în creștere, de la an la an, al edițiilor operei, simpatia puternică manifestată față de carte de o parte din tineri și de mulți artiști, larga ei difuzare în Franța și în străinătate, mă făceau să cred că răspundea unei nevoi reale a sufletului și că purta în ea o forță vitală. Mulți bărbați și femei îmi spuneau că în mijlocul aridității sufocante a prezentului au găsit în aceste pagini o consolare, o sursă de credință, un motiv de a crede și de a acționa. Aceasta a fost cea mai mare răsplată a mea.

Dacă în Marii Inițiați, *mă raportasem cu atâta ardoare la sursele antice ale Înțelepciunii și Frumosului, aceasta a*

fost din deznădejdea de a nu fi găsit, în atmosfera secolului al nouăsprezecelea şi la nici unul dintre aşa-zişii noştri înţelepţi, o bază solidă pentru viaţă şi suflul divin de care poetul are nevoie pentru a crede în idealul său. De la înălţimea la care ajunsesem printr-un efort imens, am revenit la ceea ce-mi era drag. În anii ce-au urmat, m-am străduit să aplic legendei noastre franţuzeşti, în poezie, roman, dramaturgie şi estetică, descoperirile preţioase pe care le făcusem şi care îmi deschideau acum perspective infinite[1]*. Dar nu rămâne nepedepsit cel care bea din izvorul Misterelor, care deschid ochii spiritului. În spatele fiecărui arcan dezvăluit se ascunde un altul, şi am vrea să ajungem până la cauza ultimă. O dată cu noua lumină, care dezvăluie profunzimea lucrurilor, noi probleme apar şi cele mai arzătoare sunt cele care privesc prezentul. În mijlocul preocupărilor mele captivante, două nelinişti nu-mi dădeau pace.*

Prima se referea la problema filosofică, aşa cum se pune pentru ştiinţa şi publicul din zilele noastre. Toţi cei care cunosc, chiar şi superficial, ideile esoterice sunt şocaţi să vadă cât de mult se aseamănă acestea cu ştiinţa actuală. Paleontologia, istoria, biologia, psihologia experimentală şi până la recentele ipoteze ale fizicienilor şi chimiştilor despre transformările şi esenţa materiei, care reunesc cele mai îndrăzneţe idei ale alchimiei; toate aceste aspiraţii îndrăzneţe spre necunoscut reprezintă tot atâtea deschideri către o nouă lume spirituală. Într-adevăr, ştiinţa contemporană se găseşte la marginea lumii invizibile şi se scaldă adesea, fără să-şi dea seama, în plin ocultism.

Pe de altă parte, cum să negi că cele mai ascuţite

[1] În timpul acestor ani (din 1890 până în 1906) au apărut succesiv *Les Grandes Légendes de France (Marile Legende ale Franţei), La Vie Mystique (Viaţa Mistică), L'Ange et la Sphinge (Îngerul şi Sfinxul), Le Double (Dublul)*, trei volume din *Théâtre de l'Ame (Teatrul Sufletului), Précurseurs et Révoltés (Precursorii şi Răzvrătiţii), Femmes inspiratrices (Muzele), La Prétresse d'Isis (Preoteasa lui Isis), L'Ame des Temps Nouveaux (Sufletul în Epoca Modernă)* etc. - n.a.

minţi nu zăresc centrul luminos spre care duc aceste drumuri? Cum să treci prin zidul gros care le separă de acesta?

Cea de a doua preocupare a mea se referea la mişcarea ocultistă contemporană şi, în special, la Societatea Teosofică.

În Marii Iniţiaţi *ţinusem cont şi făcusem dreptate mişcării teosofiei neobudiste, care ne-a dezvăluit, uneori ambiguu, existenţa actuală a esoterismului în India şi care a avut un rol important în această renaştere spiritualistă pe care nu o mai neagă nimeni astăzi. Dar, recunoscând importanţa capitală a acestei mişcări şi profunzimea înţelepciunii indiene, mi-am exprimat, chiar în această carte, dezacordul faţă de aceasta asupra unui punct esenţial. În operele doamnei Blavatsky şi cele ale discipolilor ei, îndeosebi în cele ale doamnei Annie Besant*[1]*, actualmente renumita şi distinsa preşedintă a Societăţii Teosofice, există o tendinţă vizibilă de a diminua importanţa creştinismului şi a lui Hristos ca persoană în istorie. Se vorbeşte mult despre "creştinismul esoteric", dar la modul cel mai vag şi cel mai ambiguu. Dacă nu se neagă făţiş existenţa lui Isus din Nazaret, se lasă să se înţeleagă că aceasta este îndoielnică, mitică şi de altfel superfluă. Astfel, se ascunde, se estompează şi se şterge Hristosul istoric, ale cărui raze strălucitoare luminează două mii de ani de istorie, pentru a-l înlocui cu nu ştiu ce fantomă a unui Hristos viitor, a cărui viitoare încarnare este vestită, a cărui venire este pregătită cu abilitate şi care ar deveni astfel un produs subtil, un instrument docil al înţelepciunii hinduse, singura deţinătoare a esoterismului universal...*

Împotriva acestei teorii, concepută exclusiv de mintea hindusă, susţineam deschis în Marii Iniţiaţi *realitatea istorică a lui Isus, ca rezultatul necesar al întregii înţelepciuni orien-*

[1] Cele mai importante sunt o autobiografie şi cele două volume interesante ale sale despre *Înţelepciunea antică*, scrise într-o perioadă în care nu suferise nici o influenţă străină - n.a.

tale. Era pentru mine profetul Occidentului şi numeam acest centru şi pivot al istoriei "cel mai mare dintre fiii lui Dumnezeu". Lăsam să se întrevadă apoi în esoterismul eleno-creştin al primelor secole un preludiu al acestei sinteze a Religiei, Ştiinţei şi Artei, care reprezintă problema de astăzi şi obligaţia de mâine.

Dacă manifest un profund respect pentru înţelepciunea indiană, căreia îi datorăm atâtea explicaţii ale trecutului, asta nu înseamnă că aşteptam tot de la ea cuvânt călăuzitor pentru viitor. Preocupat de a face să renască printre noi esoterismul sub o formă occidentală şi conformă cu tradiţiile noastre, am simţit cum încolţeşte în mine dorinţa de a continua Marii Iniţiaţi *şi de a scrie o istorie a doctrinelor oculte de la Hristos până în zilele noastre. Îmi spuneam: esoterismul creştin a existat întotdeauna în spatele aparenţei impasibile a Bisericii şi în spatele teatrului tumultos al istoriei, aşa cum lupta înăbuşită a sufletelor există în spatele conflictelor exterioare, aşa cum curenţii din adâncurile Oceanului se zbat sub jocul valurilor. Acest esoterism creştin a existat la gnostici şi la maniheişti, la călugării hivernali, precum şi la primii cavaleri ai Mesei Rotunde şi în ordinul Sfântului Graal, la catari, la albigenzi, la templieri, la rozcrucieni, la fondatorii Academiei platoniciene din Florenţa. Ghicim cu uşurinţă că aceste impulsuri de profunzime au dat naştere la marile evoluţii ale istoriei, cum ar fi convertirea popoarelor nordice la creştinism, Cruciadele, arta Evului Mediu, Renaşterea şi chiar Ştiinţa modernă. Dar unde să găseşti originea şi legăturile secrete ale acestor manifestări, de vreme ce biserica şi puterile seculare le-au şters urmele de peste tot şi le-au distrus arhivele? Şi aş mai adăuga: perioada actuală, cu dezvoltarea sa ştiinţifică şi industrială, analizele sale asupra materiei şi influenţa asupra lumii exterioare, cunoştinţele sale despre universul fizic şi simţul evoluţiei, are nevoie de o sinteză spirituală mult mai vastă şi mai puternică decât toate cele din*

trecut. Dacă esoterismul occidental există, aşa cum cred eu, trebuie să-şi aibă reprezentanţii şi apostolul său. Fără îndoială că nu-l voi vedea, dar acest apostol va veni.... Va veni ca un răspuns necesar la strigătul care iese din adâncul secolului douăzeci! - Atunci am avut bucuria să vă cunosc.

Nu voi uita niciodată clipa în care o prietenă comună, eminenta dumneavoastră colaboratoare, domnişoara Marie de Sivers, v-a adus la mine. Asta se întâmpla în aprilie 1906. Cu riscul de a face să zâmbească pe cei ce nu au trăit niciodată astfel de senzaţii, trebuie să mărturisesc că în momentul în care v-am văzut intrând în biroul meu de studiu am trăit una dintre cele mai profunde emoţii din viaţa mea.

N-am mai trăit decât două astfel de emoţii, când l-am întâlnit pe Richard Wagner şi în faţa femeii căreia i-am dedicat cartea Marii Iniţiaţi.

Ţi se pare atunci că, preţ de o secundă şi dintr-o singură privire, descoperi o întreagă lume. Pentru a dovedi cititorului că nu sunt singurul asupra căruia personalitatea dumneavoastră a avut un efect extraordinar, voi cita aici mărturia unui om care nu este teozof şi pe care l-am putea numi cel mai pătrunzător şi mai îngăduitor dintre intelectuali. E vorba de contele Prozor, distinsul traducător şi interpret al lui Ibsen în Franţa. Iată ce spunea despre dumneavoastră acum două luni: "Rareori am văzut o creatură umană să realizeze într-o aşa măsură, prin sclipirea intensă a privirii, prin mobilitatea expresivă a fizionomiei, prin supleţea corpului şi a mişcărilor, tipul fiinţei sensibile, capabilă să treacă într-o clipă de la meditaţie la entuziasm, de la emoţie la energie şi posedând, în plus, se vede pe fruntea sa puternică şi din dezvoltarea craniană care şochează la prima vedere, forţa de a supune impulsurile şi fantezia acelei discipline puternice care face să apară opera de artă din trăirile sufletului."[1]

[1] Articolul contelui Prozor despre *Un mister rosicrucian* de R. Steiner, în Publicaţia *Operei* de Lugne-Poe, decembrie 1911 - n.a.

Ceea ce m-a frapat înainte de toate la această fizionomie suptă şi chinuită de gânduri era seninătatea perfectă care urmase luptelor extraordinare a căror amprentă rămăsese imprimată pe această fizionomie. Era un amestec unic de sensibilitate şi energie maximă, dovada unei depline stăpâniri de sine. Victorie magnifică a voinţei asupra unei firi capabile să înţeleagă şi să simtă tot. Candoarea copilului regăsită în forţa înţeleptului, iată ce spunea surâsul acestei guri cu buzele subţiri şi strânse. Apoi, din ochii negri ieşea o rază de lumină care părea să treacă dincolo de vălurile cele mai groase şi să sondeze invizibilul. O fiinţă morală şi intelectuală complet cristalizată în jurul unui centru spiritual de o claritate luminoasă - iată spectacolul uluitor pe care mi-l ofereaţi.

Conversaţiile noastre intime, audierea unei serii din conferinţele dumneavoastră de o uimitoare bogăţie de idei şi lectura operei dvs. de căpătâi, la Science occulte (Ştiinţa ocultă)[1]*, au confirmat în mod strălucit această primă impresie.*

Unei intuiţii perfecte şi unei clarviziuni extraordinare, adăugaţi o aleasă cultură ştiinţifică şi filosofică, care vă permite să controlaţi şi să cumpăniţi percepţiile cele mai diverse şi să construiţi din ele un tot omogen. Perfecta coeziune a ideilor dumneavoastră, care se susţin reciproc şi al căror ansamblu se alătură unui centru comun, este dovada justeţei lor. Dacă o viziune superioară vă furnizează cele mai profunde informaţii, nu le acceptaţi decât după ce le-aţi trecut printr-un filtru sever şi după ce le-aţi clasat în funcţie de importanţa lor pe o scară ierarhică a fenomenelor, sub incidenţa legii cauzalităţii şi a analogiilor universale. Nu-i instigaţi pe discipolii dumneavoastră să se supună orbeşte şi să bâiguie catehisme învăţate pe dinafară, ci să fie absolut independenţi şi să aibă iniţiativă, atunci când le repetaţi: "Dacă experienţa şi raţiunea nu vă confirmă ce vă spun, să nu mă credeţi!"

[1] *Die Geheimwissenschaft* (Altmann, Leipzig). A apărut o traducere în limba franceză a acestei opere - n.a.

Îmi aduceaţi astfel lumina dorită. În învăţătura dvs., esoterismul creştin se desfăşura în faţa mea cu toată importanţa sa şi cu o amploare nebănuită de mine până atunci. Pentru că, aşa cum presimţeaţi, îl vedeam în stare să cuprindă, să explice şi să extindă toate celelalte tradiţii.

Această realizare nesperată a unuia dintre visele mele cele mai îndrăzneţe mă determina să mă întorc la vechiul meu proiect de a scrie o istorie a esoterismului creştin.

Dar ce mult mi se lărgise orizontul, datorită dumneavoastră! În urma şi înaintea lui Hristos se deschideau drumuri fără sfârşit. Însă, în acest infinit, aruncaţi o lumină mai intensă asupra a două enigme profunde, care preocupă, pe bună dreptate, gândirea modernă. Imposibilitatea de a le rezolva prin metode obişnuite de investigaţie a devenit, pentru multe minţi, un obstacol în calea formulării oricărei concepţii spirituale a vieţii şi în calea oricărei credinţe religioase. Prima dintre aceste întrebări se apropie de cosmogonie: cea legată de originea umanităţii; cea de a doua, legată de teogonie, se referă la natura lui Hristos. În concluzie, destinul nostru veşnic depinde de aceste două probleme. Cugetaţi cu mare atenţie: dacă nu suntem fii legitimi ai lui Dumnezeu, ce motiv am avea să devenim şi ce înseamnă nemurirea, acest cuvânt iluzoriu? Şi dacă Christos nu e un Dumnezeu în toată puterea cuvântului, cum ar putea el să fie Mântuitorul umanităţii? După dumneavoastră aceste două întrebări se rezolvă printr-o vedere de ansamblu a evoluţiei planetare, clarificată pe de o parte de ştiinţa modernă, iar pe de altă parte de cele mai vechi tradiţii religioase, oglindiri ale viziunii şi înţelepciunii primordiale. Creştinismul cu adevărat catolic, adică cu adevărat universal, se reflectă aici în toată profunzimea sa, ajungând

la originea lucrurilor.

Pentru că problema se punea atât de puternic, esențialul nu mai era scrierea unei istorii a esoterismului creştin, ci a uneia care să arate cum s-a apropiat fenomenul Christos de enigma evoluției terestre şi de tainele sistemului nostru solar. Trebuia refăcut drumul Marilor Inițiați *printr-un circuit mai vast şi care duce mult mai sus. O dată cu acest nou punct de vedere, orizontul şi spațiul se lărgeau foarte mult, ca şi cum, de sus, dintr-un turn, te-ai fi urcat în avion pentru a parcurge un continent şi a zbura peste mai multe mări. În* Marii Inițiați *încercam să percep lumea divină prin conştiința marilor profeți ai umanității, aşa cum privim stelele de la înălțimea unui far. Acum făceam invers. Năzuiam să văd lumea din punctul de vedere al astrelor, sau, mai bine zis, să contemplu evoluția umană prin acțiunea forțelor cosmice, a căror ierarhie fantastică şi funcționare multiplă m-ați făcut să le înțeleg.*

De aici conceperea Evoluției Divine, *a cărei primă parte o ofer astăzi cititorilor mei:* De la Sfinx la Christos, *fără să ştiu dacă voi scrie vreodată partea a doua:* De la Christos la Lucifer.

Dar bănuiam cu siguranță ce va urma... într-o astfel de realizare, câte încercări aventuroase şi câte lacune imense se află! Câte ascensiuni vertiginoase şi câte prăpăstii! Prăpăstii înspăimântătoare peste care a trebuit să trec repede au fost mai multe decât culmile pe care am putut să le ating şi a trebuit să traversez mai multe deşerturi aride decât vâlcele înflorite. Singura mea dorință era să-mi ating scopul, cu toate că eram bătut de vânt şi înghețat de furtună... În mijlocul temerilor acestei periculoase călătorii, îmi mai rămânea o singură speranță. O spun cu toată recunoştința pe care v-o păstrez. În frescele emoționante, în panoramele sonore, pe care cuvântul dumneavoastră magic le-a făcut să se nască în mine, puteți recunoaşte marile con-

tururi ale Adevărului, care străluceşte puternic sub privirea dumneavoastră!

O forță mai mare decât toate scrupulele, o voce mai puternică decât toate spaimele m-a determinat să scriu această carte. Poate că ea va reuşi să-i strângă în jurul ei pe toți aceia care, simțind gravitatea prezentului, s-au decis să meargă spre viitor sub semnul esoterismului eleno-creştin.

Februarie 1912
E.S.

CARTEA I

EVOLUȚIA PLANETARĂ ŞI ORIGINEA OMULUI

Zeii gândesc cu totul altfel decât oamenii. Gândurile oamenilor sunt imagini; gândurile zeilor sunt ființe vii.

RUDOLF STEINER

756739

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ "GH. ASACHI" IAȘI

CAPITOLUL I

ENIGMA SFINXULUI ŞI ÎNŢELEPCIUNEA PRIMORDIALĂ

Scopul oricărei înţelepciuni este rezolvarea enigmei omului, ultima expresie a evoluţiei planetare. Această enigmă cuprinde însăşi enigma lumii. Pentru că micul univers al omului, sau *microcosmosul,* este oglinda şi sinteza minusculă a universului mare, sau a *macrocosmosului.* Constituite pe aceleaşi principii, şi unul şi celălalt reprezintă expresiile diferite, dar concordante ale Creatorului invizibil, vizibil în operele sale, ale Spiritului suveran pe care-l numim Dumnezeu.

Or, nici un simbol nu exprimă mai elocvent enigma Omului şi a Naturii decât Sfinxul antic al Egiptului imemorial. Gândirea umană, popoarele şi religiile se întrec în a-i descifra sensul.

De aproximativ zece mii de ani, adică de la originea primelor civilizaţii din Africa şi Asia, anterioare civilizaţiilor noastre europene, Sfinxul colosal din Gizeh, sculptat în piatră şi culcat pe nisipul arămiu al deşertului, propune fiecărui trecător o problemă de temut. Pentru că un limbaj suprauman, mai impresionant decât cel al tuturor limbilor vorbite, iese din forma sa mută şi din fruntea sa semeaţă:

"- Priveşte-mă, zise el, sunt Sfinxul-Natură, Înger, Vultur, Leu şi Taur, am faţa impunătoare a unui Dumnezeu şi

corpul unui animal înaripat şi sălbatic. N-ai nici crupa mea, nici ghearele, nici aripile mele, dar bustul tău se aseamănă cu al meu. Cine eşti? De unde vii? Unde te duci? Ai ieşit din adâncul pământului sau ai coborât din discul strălucitor al acestui soare glorios care răsare acolo din munţii Arabiei? Eu *sunt, văd, ştiu* dintotdeauna. Pentru că sunt unul din Arhetipurile eterne care trăiesc în lumina ce există fără a fi creată... dar... îmi este interzis să vorbesc altfel decât prin prezenţa mea. În ceea ce te priveşte, om efemer, călător obscur, umbră care trece, caută - şi ghiceşte, iar dacă nu - disperă!"

La întrebarea tulburătoare, la ordinul imperios al fiarei înaripate, mitologiile, religiile şi filosofiile au răspuns în mii de chipuri de-a lungul istoriei. Au potolit fără să astâmpere complet această sete de adevăr care arde în inima omului. În ciuda diversităţii dogmelor şi riturilor, există un punct esenţial asupra căruia au căzut de acord. Prin cultele, simbolurile, sacrificiile, disciplinele şi promisiunile lor, aceşti ghizi spirituali n-au încetat să spună omului: "Vii din lumea divină şi poţi să te întorci acolo dacă vrei. Există în tine ceva efemer şi etern. Să nu te foloseşti de cel dintâi decât pentru a-l dezvolta pe al doilea."

De la apariţia creştinismului, care promite adevărul celor mai umili şi face să freamăte de speranţă întreaga omenire, legenda paradisului pierdut din cauza greşelii făcute de primul om şi a salvării redate omenirii degenerate prin sacrificiul unui zeu, a alinat sufletele timp de aproximativ două mii de ani. Dar povestea populară şi sugestivă nu mai este de ajuns, în forma sa copilărească, omului adult, devenit *stăpânul forţelor naturii, acest om care vrea să pătrundă mis*terele cu mintea sa şi care, asemenea lui Toma necredinciosul, nu mai crede decât în ceea ce atinge.

Şi iată că omul din zilele noastre s-a aşezat în faţa Sfinxului antic, a cărui întrebare mereu repetată îl irită şi îl

deranjează fără voia lui pe curajosul explorator. Obosit, strigă: "O, Sfinx nemuritor, ridicolă şi zadarnică e vechea ta întrebare. Nu mai există Dumnezeu. Dacă se află undeva într-o regiune inaccesibilă simţurilor mele, nu vreau să mai ştiu nimic de el şi voi putea să mă lipsesc de el. Zeii sunt morţi. Nu există Absolut, nici Zeu suprem, nici cauză primordială. Nu există decât un torent continuu de fenomene, care se succed ca valurile şi se rostogolesc în cercul fatal al universului. O, Sfinx amăgitor, chinul înţelepţilor, sperietoarea mulţimilor, nu-mi mai este teamă de tine. Puţin îmi pasă prin ce întâmplare am ieşit din adâncurile tale, dar, pentru că m-am născut, voi scăpa din ghearele tale, pentru că numele meu e Voinţă, Raţiune, Analiză şi totul se pleacă în faţa puterii mele. Pentru că aşa stau lucrurile, eu sunt stăpânul tău, iar tu devii inutil. Iluzie zadarnică a trecutului, ultima fantomă a zeilor dispăruţi, piei în nisip şi lasă-mi mie pământul, unde în sfârşit o să răspândesc libertatea şi fericirea."

Astfel vorbeşte omul nou, *supraomul* unei ştiinţe care nu este decât ştiinţa materiei. Sfinxul neînţeles de omenirea actuală, Sfinxul care şi-a pierdut aureola, discul de aur de pe vremea faraonilor, simbolul soarelui înaripat şi puterea de a face Zeii să vorbească prin intermediul sufletului uman în liniştea templelor, Sfinxul, care se macină în deşert, tace. Şi supraomul triumfător se priveşte în oglinda ştiinţei sale.

Atunci se dă înapoi speriat. Pentru că se vede în ea sub înfăţişarea unei gorile, care, cu corpul ei păros şi faţa de prognat, îi strigă rânjind: "Iată-l pe strămoşul tău... Salută-ţi noul Dumnezeu!" La vederea acesteia, supraomul radiază zadarnic în orgoliul lui, freamătă de groază, se simte umilit de *ştiinţa sa implacabilă. Adânc în conştiinţa sa, aude atunci o* voce care seamănă cu cea Sfinxului îndepărtat, pentru că e subtilă ca o undă aeriană şi armonioasă ca murmurul care iese din statuia lui Memnon, la primele raze ale soarelui: "Om nesăbuit, zise ea, care crezi că descinzi din gorilă, ai merita

să nu mai evoluezi din acel punct. Să ştii că cea mai mare crimă a ta este aceea de a-l fi omorât pe Dumnezeu!"

Aceasta este starea de spirit pe care ştiinţa fără suflet, ştiinţa fără Dumnezeu a creat-o în lume. De aici cele două doctrine ale agnosticismului şi materialismului care guvernează mentalitatea contemporană. Agnosticismul spune: "*Ignorabimus,* nu vom şti niciodată esenţa lucrurilor. Să încetăm să ne mai ocupăm de asta." Al doilea zice: "Nu există decât materie şi instinct. Să profităm de asta cât mai mult." Rezultatul acestor două doctrine este acelaşi: fatalism în istorie şi în filosofie, realism în artă, suprimarea sentimentului religios şi a ideii divine. Credem că eliberăm omul eliberându-l pe Dumnezeu, însă îl facem sclavul materiei. Lăsând universul fără stăpân, lăsăm şi omul fără stăpân. Se înţelege de la sine că nu confund ştiinţa, admirabilă în opera sa de observare şi clasificare, cu popularizatorii ei fanatici, teoreticieni ai agnosticismului şi materialismului. Ei sunt cei care aruncă asupra gândirii un văl negru prin care lumea se vede ca un cimitir.

Mulţi sunt cei care se ridică împotriva acestui văl, ale cărui nenumărate cute ascund universul viu şi împiedică gândirea. Dar unde să găseşti sabia de lumină care să-l sfâşie?

Unii au recurs la vechile metafizici, dar conceptele lor abstracte, fără a cuprinde natura vie, nu furnizează decât arme tocite. Alţii se limitează la *filosofia închiderilor etanşe*, care aşază ştiinţa într-un compartiment şi morala religioasă în altul, această filosofie ducând la neputinţa totală, pentru că împarte omul în două. Alţii reiau, fără să le înţeleagă, dogmele Bisericii şi caută o consolare în ritualurile ei, însă magia lor evocatoare, cu sensul său sublim, s-a pierdut. Aceste ritualuri pot potoli neliniştea, dar nu pot spune adevărul.

Unde e sabia de lumină care străpunge şi tenebrele Sufletului şi abisurile Naturii pentru a-l regăsi acolo pe

Dumnezeu? ştiinţa care ucide este oare stăpâna lumii? Înţelepciunea care dă viaţă nu este oare decât un cuvânt fără rost? Mulţi spun asta, aproape toţi o cred.

***

Şi totuşi... există o înţelepciune primordială, transcendentală, veşnică, în care rezidă plenitudinea cunoaşterii. Odinioară ea se revărsa ca un şuvoi bogat, asemenea Gangelui care se strângea din zăpezile căzute în Himalaya. Astăzi, abia dacă mai seamănă cu un fir subţire de apă care se scurge pe o albie de pietre, dar nu a secat complet. Această înţelepciune are la bază alte facultăţi decât cele folosite de ştiinţa prezentului. Intuiţia nu este decât o licărire vie şi prima etapă a acesteia. Se numeşte Viziune, Contemplare Divină, Comuniune vie cu Eternul. Această înţelepciune vine din lumina interioară care se aprinde în om la un moment dat în dezvoltarea sa. Ea pătrunde prin lumea astrală, laborator al forţelor creatoare, până în lumea spirituală, originea lucrurilor. Oglindirile acestei înţelepciuni pe care ni le dau limbajul şi arta umană sunt obscure şi imperfecte, dar sursa lor este pură şi luminoasă, pentru că ţâşneşte sub influenţa directă a puterilor spirituale care au creat lumea. Nu numai că primii înţelepţi au perceput aceste forţe, dar au şi meditat la marile mistere ale Creaţiei, adică aspectele succesive pe care le-a îmbrăcat sistemul solar înainte de formarea Pământului. Le-au contemplat în imaginile vii care plutesc în lumina astrală pentru ochiul spiritului pur şi au dat planetelor numele forţelor cosmice care le-au modelat.

De aceea planetele au devenit zei în mitologie[1].

[1] Marii astronomi ai secolului al XVI-lea şi al XVII-lea, Copernic, Galilei, Kepler, care au formulat legile mecanicii celeste şi ne-au deschis *dimensiunile spaţiului*, au avut în ceea ce priveşte astrele o idee asemănătoare cu cea a magilor din Caldeea şi cu cea a preoţilor egipteni.

Era un *dinamism* ierarhic, un *animism* universal, dar diferenţiat şi gradat. Căci pen-

Marii ocultişti şi mistici ai secolelor al XVI-lea şi al XVII-lea deţineau o parte din această înţelepciune primordială, datorită viziunilor lor sublime. Henri Kunrath încearcă să o concentreze în talismanul în formă de stea cu cinci raze numit *Teatrum sapientae aeternae*, iar Jacob Boehme se apropie de ea ca un vizionar în *Aurora*. Paracelsus o studiază în tratatul său *Astronomia Magna*. Leibniz a presimţit-o numind-o *perennis quaedam philosophia*. Marele teozof actual Rudolf Steiner o numeşte *Urweltweisheit*, cuvânt intraductibil, redat oarecum prin perifraza: "Înţelepciunea sursei lumilor."[1]

tru ei astrele şi cerul, deşi guvernate de legi matematice, aveau viaţă. Nu le priveau numai cu o inteligenţă rece, ci cu tot sufletul. Astfel, ei îi simţeau în astre pe zei, iar în Cosmos, Spiritul creator. Citiţi mai bine pasajul acesta al lui Kepler: "Toată creaţia reprezintă o simfonie minunată, atât în ordinea ideilor şi a spiritului, cât şi în cea a fiinţelor materiale. Totul se leagă prin legături reciproce indisolubile; totul formează un întreg armonios. În Dumnezeu, aceeaşi armonie, o armonie supremă; căci Dumnezeu ne-a făcut după chipul său şi ne-a dat ideea şi sentimentul armoniei. Tot ce există este viu şi animat, pentru că totul se continuă şi se leagă; nici o stea care să nu fie un animal, care să nu aibă un suflet. Sufletul astrelor este cauza mişcărilor lor şi a simpatiei care le leagă; astfel se explică regularitatea fenomenelor naturale." - Kepler, *Harmonices Mundi* (1619), traducerea de Bartholmess în *Dicţionarul de filosofie* al lui Frank - n.a.

1 "Ceea ce omul obţine ca inspiraţie şi viziune nu e decât o reflectare a forţelor spirituale care au creat lumea. Ceasornicarul are ideea ceasului şi îl construieşte conform cu planul său. O dată făcut ceasul, putem, demontând aparatul, să descoperim ideea care a stat la baza construirii lui. Aceeaşi este şi situaţia omului în ceea ce priveşte înţelepciunea divină şi creatoare. Înainte ca lumea noastră să se nască, această înţelepciune exista; era planul lumii. Înţelepciunea a fost mai târziu comunicată omului. Acestea sunt ideile exprimate de Zei." Rudolf Steiner (Note luate la conferinţele din aprilie 1909).

CAPITOLUL II

FOCUL-PRINCIPIU ŞI IERARHIA PUTERILOR

Centrul vechii ştiinţe oculte, formulat pentru prima oară de rishii din India, era doctrina Focului-Principiu, materialul Universului şi instrumentul Zeilor.

Agni, Focul ascuns în fiecare lucru, Focul originar şi invizibil, ale cărui fum, flacără şi lumină nu sunt decât manifestările exterioare, Agni, focul creator, este într-adevăr agentul universal şi substanţa lucrurilor, pentru că, pe de o parte, focul este forma elementară a materiei, iar pe de altă parte este veşmântul şi, într-o oarecare măsură, corpul Zeilor, mediul prin care aceştia acţionează asupra lumii; cale fierbinte, pe care spiritul coboară în materie; potecă luminoasă, pe unde materia urcă la Spirit.

Această veche doctrină a Focului-Principiu, care umple şi luminează Vedele cu poezia sa divinatorie, se regăseşte mai târziu formulată într-o manieră ştiinţifică la cel mai mare dintre filosofii greci ai şcolii ioniene, la Heraclit din Efes. Heraclit vedea în foc principiul universului vizibil. "Focul este elementul generator şi, din transformările sale, fie că se rarefiază, fie că se condensează, iau naştere toate lucrurile. Focul se transformă în vapori când condensează; aceşti vapori capătă consistenţă şi se transformă în apă; apa, printr-o altă condensare, devine pământ." Iată ce numeşte Heraclit *mişcare de sus în jos*. - Şi invers, pământul, prin ra-

refiere, se transformă în apă, din care ies aproape toate celelalte lucruri, prin evaporare de la suprafața ei. Aceasta este *mişcarea de jos în sus*. Să mai adăugam că focul nu este doar principiul care dă viață, ci şi principiul distrugător. Universul a fost produs de foc şi prin foc trebuie să piară.[1]

Să mai spunem că toată cosmogonia sistemului nostru planetar se rezumă la cele două mişcări de sus în jos şi de jos în sus şi la cele două fenomene de condensare şi rarefiere, căci ele însoțesc coborârea spiritului în materie şi înălțarea materiei spre spirit. Să mai menționăm că Heraclit şi-a depus cartea despre Focul-Principiu în Templul Dianei din Efes, vrând să arate astfel că îşi obținuse știința în urma inițierii de la Zei, adică datorită inspirației, şi nu numai a meditației şi rațiunii. Pe vremea aceea, filosofia era mai ales intuitivă şi sintetică. Ea nu devine analitică decât la eleați şi dialectică abia o dată cu Socrate, Platon şi Aristotel.

Să ascultăm acum, pe această temă, cuvântul celui

[1] Rezumat al filosofiei lui Heraclit după fragmentele pe care le avem. Vezi Ritter, *Istoria filosofiei ioniene*. - E interesant să apropiem de vechea idee a lui Heraclit, potrivit căreia toată lumea vizibilă este rezultatul Focului, adică al *Căldurii*, descoperirile astronomiei moderne datorate spectroscopiei stelelor. Iată ce spune Ch. Nordmann în remarcabilul său articolul despre *Metamorfoza stelelor şi temperatura lor* (*Revista celor Două Lumi* din 1 iunie 1910): "Diferențele esențiale care există între diferitele tipuri de stele, din punctul de vedere al compoziției chimice, se datorează diferențelor de temperatură de acolo. Când temperatura crește, atomii elementelor chimice caracterizate de liniile lor spectrale obişnuite se dislocă pentru a face loc unor forme mai simple, caracterizate prin «linii accentuate», pe care Lockyer le numeşte «proto-elemente». Când temperatura crește, aceste proto-elemente se disociază pentru a forma alte elemente din ce în ce mai uşoare şi mai simple, ducând în cele din urmă la transmutarea tuturor celorlalte corpuri în hidrogen şi heliu. Stelele din constelația Orion ar fi deci cele mai calde din cosmos; şi simplitatea mai mare sau mai mică a spectrelor stelare, ca şi importanța pe care o au acolo liniile accentuate, ar fi caracteristice temperaturilor şi stelelor. Două mari idei filosofice se degajă din aceste cercetări, *aceea a unei evoluții chimice şi termice a stelelor* şi *aceea a transmutării elementelor chimice prin acțiunea căldurii*... Astfel, se demonstrează pentru prima oară pe pământ, posibilitatea transmutării elementelor, atât de invocată de alchimiştii medievali şi atât de ironizată de chimiştii secolului al nouăsprezecelea... Stelele ne oferă un exemplu complet de transmutare în sensul căutat de alchimişti, de vreme ce metalele cele mai grele nu apar decât după elementele uşoare şi atunci când s-au răcit suficient." - n.a.

mai învățat şi mai vizionar dintre teozofii contemporani. El pune în slujba ştiinței contemporane doctrina ocultă a celor patru elemente şi a Focului-Principiu.

"Pentru a înțelege această doctrină antică şi sfântă care vine din Orient, spune Rudolf Steiner, Focul trebuie analizat în legătură cu cele patru elemente. Sensul celor patru elemente nu mai este înțeles de materialismul contemporan. În sensul esoteric, elementele nu înseamnă nişte corpuri simple şi ireductibile, conform conceptului chimiei moderne, ci stările succesive ale materiei. 1) *Pământul* reprezintă elementul solid (în acest sens, gheața este pământ). 2) *Apa* semnifică starea lichidă (în acest sens, mercurul şi fierul topit sunt apă). *Focul* sau *Căldura* este o stare mult mai subtilă şi mai fină decât aerul. Am putea să-l numim *materia radiantă* (cuvântul îi aparține lui Crookes). - Focul se deosebeşte de celelalte trei elemente mai întâi pentru că le pătrunde şi pătrunde orice lucru, în timp ce ele sunt separate unele de altele. O altă diferență: Putem atinge ceea ce este în stare solidă, lichidă şi gazoasă. Din afară, se simte un oarecare grad de rezistență. Putem atinge şi un corp care arde, dar căldura se simte la fel şi dinăuntru. Înțelepciunea antică releva acest lucru. Focul este un element şi interior şi exterior omului şi întregii lumi. Înțelepții spuneau: *Cu focul, materia devine suflet. Există suflet în foc, există foc în suflet.*

Focul este, aşadar, poarta prin care pătrundem în interiorul lucrurilor. Când privim un obiect care arde, vedem două lucruri o dată cu focul: fumul şi lumina. Lumina se naşte din foc, dar o vedem? Credem că da, dar nu este adevărat. Vedem obiecte solide, lichide sau gazoase luminate de lumină. Nu vedem lumina propriu-zisă. Lumina fizică este în realitate invizibilă. Trecând de la foc la lumină, intrăm în sfera invizibilului, în eter, în spiritual. Invers stau lucrurile când e vorba de fum. Când arde ceva, asistăm la o trecere de la material la spiritual, care produce lumină. Dar această tre-

cere se compensează prin fumul opac. O dată cu fumul, focul închide un element spiritual în materie. Nimic nu apare izolat. Orice progres este compensat printr-un recul invers şi proporţional. Acolo unde ia naştere lumina, iau naştere şi tenebrele. Aerul se naşte din focul transformat în fum, apa din aerul condensat în lichid, şi pământul din lichid solidificat. Din acest punct de vedere, *întreg universul are la bază focul concentrat şi spiritul închis în materie.*[1]"

Astfel când pătrundem cu privirea în laboratorul lumii şi vedem circulând în venele sale agentul vieţii universale, focul subtil şi atotputernic, înţelegem mai bine forţa şi măreţia cultului primitivilor Aria. Slăveau Focul, pentru că vedeau în el tronul, substanţa şi veşmântul Zeilor.

***

Dar înainte de a face o expunere sumară a evoluţiei planetare, trebuie să ne facem o idee despre ierarhia forţelor angajate în drama cosmică. Înţelepţii antici au plasat zeii pe tronul Focului şi Luminii, pentru că aceste forţe sunt elementele lor. Să încercăm acum să le enumerăm de jos în sus, în ordinea crescătoare a inteligenţei umane. Le vom vedea apoi acţionând de sus în jos, în ordinea descrescătoare a creaţiei. Vechiul Testament rezumă ierarhia Puterilor, care sunt facultăţi ale lui Dumnezeu în acţiune, în visul lui Iacob, care vede îngerii coborând şi ridicând treptele universului. Acest vis reprezintă simbolic ierarhia lumii invizibile, organismul animator şi susţinător al lumii vizibile. Comentat

[1] Notiţe luate la conferinţele doctorului Rudolf Steiner, în aprilie 1909. Amintim aici că ultimele teorii ale ştiinţei contemporane despre constituţia materiei consideră atomii ca fiind compuşi din *electroni,* adică atomi electrici, grupaţi într-un fel oarecare. Întregul univers n-ar fi, plecând de la această ipoteză, decât un fenomen de electricitate. Iată-ne destul de aproape de Agni, focul ascuns din imnurile vedice. Astfel, analiza extremă întâlneşte sinteza extremă, iar ştiinţa modernă întâlneşte înţelepciunea antică - n.a.

din punct de vedere esoteric, el relevă o ştiinţă şi mai profundă decât cea care se vede prin microscoapele şi telescoapele noastre.

Urcaţi treptele materiei şi veţi găsi Spiritul. Urcaţi treptele conştiinţei umane şi-l veţi găsi pe Dumnezeu. Aşa cum deasupra celor patru elemente găsim elemente mai subtile, tot aşa deasupra celor patru regnuri ale naturii vizibile - regnul mineral, vegetal, animal şi uman - găsim alte regnuri care corespund diferitelor stări ale materiei imponderabile. Acestea sunt sferele Asurelor şi Develor din India, identice cu Elohimii lui Moise şi ale căror forme antropomorfizate sunt zeii greci. Tradiţia esoterică creştină, care coboară de la Dionisie Areopagitul[1] le împarte în nouă categorii, grupate câte trei, formând un tot organic.

Mai presus de om - toţi profeţii au spus-o şi toate popoarele au crezut-o - există *Îngerii,* Feruerii persanilor, Geniile latinilor, care s-au identificat uneori cu Eul superior şi etern al omului. Îngerul diferă totuşi de acest Eu superior, pe care este sortit să-l trezească. Din punct de vedere esoteric, *îngerii se numesc de asemenea fii vieţii.* Un înger păzitor este atribuit personalităţii fiecărui om. Rolul său este de a a-l urma şi de a-l orienta de la o încarnare la alta. Elementul îngerului este aerul. Mai presus de îngeri sunt *Arhanghelii,* acei Asura ai indienilor, care domină sufletul naţiilor. Elementul lor este focul. Tradiţia ocultă îi consideră factorii cei mai activi în viaţa generală a umanităţii, căreia îi trasează liniile mari şi ale cărei mişcări multiple le supraveghează. Mai presus de Arhangheli sunt *Arheii* (numiţi Αρχαι de Dionisie Areopagitul) sau spiritele personalităţii şi iniţiativei, al căror rol ar putea fi definit prin cuvântul: *Începătorii,* căci ei sunt cei care au dat primul impuls Arhanghelilor în perioada Saturniană şi Solară.

[1] Vom discuta în al doilea volum al acestei opere despre autenticitatea personajului Dionisie Areopagitul şi despre cărţile care îi sunt atribuite. Aici contează mai puţin, pentru că, în acest capitol, este vorba de idei şi nu de persoane.

Tot ei sunt cei care prezidă marile mişcări şi revoluţii umane, precum şi intrarea în scenă a marilor personalităţi care schimbă faţa istoriei.

Acesta este primul grup de Puteri spirituale care se ridică mai presus de om şi pe care l-am putea numi, prin excelenţă, grupul de muncitori din laboratorul planetar, pentru că acţiunea lor este cea mai arzătoare, cea mai complexă şi pătrunde atât în profunzimile materiei, cât şi în tainele individualităţii umane.

Mai sus se situează a doua triadă a Puterilor. Acestea sunt Devele propriu-zise ale indienilor. Dionisie Areopagitul le-a numit *Virtuţile,* εξουσιαι; *Dominaţiile,* δυναμεις şi *Principatele,* χειριοτες. Trebuie să vedem în ele dominatorii şi ordonatorii întregului sistem planetar. Intermediari între forţele inferioare şi superioare, aceste spirite suverane sunt mai aproape de divinitate decât de om; am putea să le numim *Infailibilii,* căci ele nu pot, ca Arhanghelii, să coboare în hăul materiei, dar nu pot nici să-l iubească, aşa cum fac Arhanghelii, pe omul căruia i-au dat suflul vieţii. Aceste Puteri au creat în vid sferele planetare, unde s-au strâns apoi puterile infinitului. Ele ţin balanţa întregului sistem şi constituie norma acestuia. Aceştia sunt *Elohimii* lui Moise şi creatorii Pământului.

Mult deasupra oricărui concept şi oricărei imaginaţii umane se ridică cea de-a treia triadă de Puterilor, în ordine ascendentă.

Tronurile sunt Puterile supreme ale darului de sine şi al sacrificiului. Vom vedea în curând rolul lor capital la originea sistemului nostru planetar. *Serafimii* (al căror nume caldeean înseamnă dragoste) şi *Heruvimii* (al căror nume semnifică înţelepciune şi forţă infinită) sunt atât de aproape de Dumnezeu, pentru că îi reflectă imediat lumina. Puterile inferioare nu ar putea să-i suporte strălucirea orbitoare şi fulgerul copleşitor. Serafimii şi Heruvimii le-o transmit, filtrând-o

şi condensând-o în forme radiante. Iau chiar ei aceste forme, umplându-se de Dragoste şi Înţelepciune. Se cufundă în sânul Trinităţii divine şi ies de acolo plini de strălucire, căci gândurile lui Dumnezeu se încorporează în esenţa lor spirituală. Ei nu lucrează, ei răspândesc lumină; ei nu creează, ei trezesc la viaţă, în calitatea lor de raze vii ale Dumnezeului de nepătruns.

Într-un cuvânt, TRIADA INFERIOARĂ (Îngeri, Arhangheli şi Arhei) este cea a *Puterilor combative*, cărora le revine munca cea mai grea. Ele sunt cele care au drept câmp de bătălie Pământul şi omul drept obiect al luptei. TRIADA MIJLOCIE (Virtuţi, Dominaţii şi Principate) este cea a *Puterilor ordonatoare şi echilibrante*, care acţionează în ansamblul sistemului planetar. TRIADA SUPERIOARĂ (Tronuri, Heruvimi şi Serafimi) este cea a *Puterilor strălucitoare şi inspiratoare*, care acţionează în ansamblul Cosmosului. Ele aparţin sferei divine propriu-zise, căci ele sunt, prin esenţa lor, deasupra Spaţiului şi Timpului, ca însuşi Dumnezeu, dar ele îl manifestă pe Dumnezeu în Timp şi Spaţiu.

Să adăugăm că, în această vastă ierarhie, fiecare ordin al Puterilor primeşte influxul Puterilor superioare şi acţionează asupra tuturor celor de dedesubt, dar nu şi asupra celor de deasupra.

Să mai notăm că sferele de activitate ale Puterilor se întrepătrund fără a se confunda şi că condiţiile de Spaţiu şi Timp variază în fiecare ternar al ierarhiei. Sfera Îngerilor, Arhanghelilor şi Arheilor, cea care vine imediat deasupra omului, şi spaţiul în care omul se cufundă în timpul somnului este *sfera astrală*, numită şi *sfera penetrabilităţii*. Acolo stăpâneşte cea de-a patra dimensiune, adică fiinţele se întrepătrund fără a se confunda. Distanţa este anulată sau modificată. Lucrurile se unesc imediat, prin simpatie sau antipatie. Sfera Puterilor din cel de-al doilea Ternar este *sfera spiritu-*

ală, pe care o putem numi şi *sfera expansiunii şi a concentrării.* Acolo stăpânesc cea de-a cincea şi cea de-a şasea dimensiune, creaţia în vid, prin afluxul forţelor infinitului. Cu cel de-al treilea Ternar intrăm în sfera divină cea mai înaltă, aceea a Infinitului şi a Eternului, care se află deasupra Spaţiului şi Timpului, dar pe care le comandă.

Acest Tablou reprezintă scala Puterilor, care au drept tron Focul-Principiu, drept centru Treimea divină şi drept coroană Triada serafică. Lumina, Viaţa şi Adevărul se proiectează deasupra lui de sus, sub efluviul celor Trei Verbe, prin Elohimi şi Arhangheli, şi năvălesc până în inima Omului cu flacăra lui Lucifer. În Om se concentrează toate razele divine, pentru a ţâşni apoi din el o fiinţă, o lumină şi un verb nou.

Prin acest lanţ, Dumnezeu-Zeii, Elementele şi Omul alcătuiesc un Tot solidar şi indivizibil, care se autogenerează, se organizează, evoluează în mod constant, paralel, integral. Zeii superiori dau naştere Zeilor inferiori, care dau naştere Elementelor, a căror materie nu este decât o aparenţă, iar Omul, în germen de la origini, devine treptat centrul şi pivotul acestor Elemente.

Privit de sus în jos, acest tablou arată raza prin care Zeii văd lumea şi Omul - aceasta este partea Luminii. Privit de jos în sus, arată prisma prin care Omul percepe lumea şi Zeii - este partea Umbrei.

Să vedem acum Puterile lucrând în cadrul Creaţiei.

TABLOUL SINTETIC AL IERARHIEI FORŢELOR

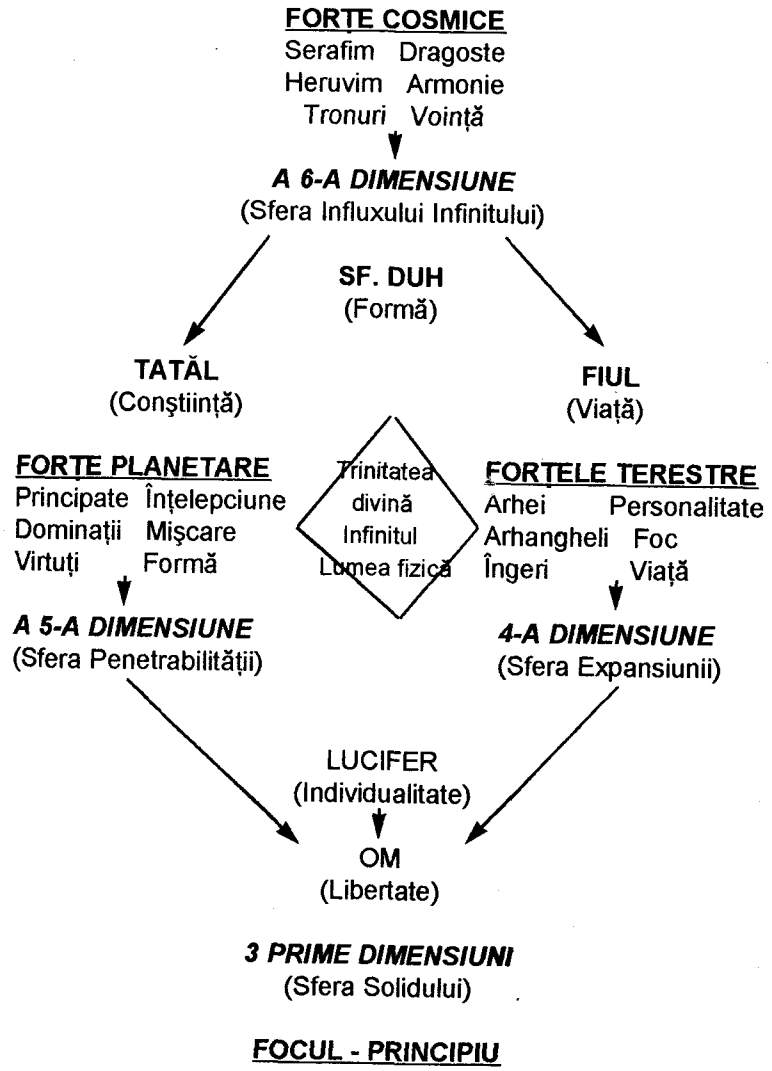

CAPITOLUL III

PERIOADA SATURNIANĂ. SACRIFICIUL TRONURILOR. TREZIREA ARHEILOR

În întreg universul se manifestă legea eternei mişcări, legea rotaţiei şi, o dată cu ea, legea metamorfozei sau a reîncarnării. Această lege a avatarurilor sau a renaşterii lumilor sub forme înrudite, dar mereu noi, după lungi somnuri cosmice, se aplică atât astrelor, cât şi planetelor, atât Zeilor, cât şi oamenilor. Este chiar condiţia manifestării Verbului divin, a strălucirii Sufletului divin prin astre şi prin suflete.

Pământul nostru a avut trei avataruri înainte de a deveni Pământul pe care îl vedem astăzi. La început, a fost amestecat, ca o parte nedistinctă, cu nebuloasa primară a sistemului nostru, numită Saturn în cosmogonia ocultă şi pe care o vom numi *primul Saturn*, pentru a o deosebi de planeta actuală Saturn, care este o rămăşiţă a acestei nebuloase. Mai apoi, Pământul a făcut parte din *Soarele primitiv*, care se întindea până la marginea actualei planete Jupiter. Apoi Pământul, formând un singur astru împreună cu Luna, s-a desprins din Soarele primitiv. Acest astru, în cosmogonia ocultă, se numeşte pur şi simplu Luna. Noi o vom numi Luna primitivă sau *Pământul-Lună*, pentru a o distinge de Luna actuală. În fine, Pământul, aruncând Luna de lângă el, a devenit Pământul actual.

Germenul fiinţei umane exista deja în Soarele primar, sub forma unui embrion eteric. Nu a început să existe ca o

fiinţă vie, cu un corp astral, sub forma unui nor de foc, decât pe Luna primitivă sau pe Pământul-Lună. De-abia pe Pământul actual, fiinţa umană a dobândit conştiinţa eului său, dezvoltându-şi organele fizice şi spirituale. Vom indica aceste etape în cartea următoare, atunci când vom vorbi de Atlantida şi de Atlanţi.

În timpul acestor avataruri succesive ale sistemului planetar, Zeii sau Elohimii din ierarhiile superioare au generat Zeii din ierarhia inferioară: Arheii, Arhanghelii şi Îngerii, care, cu ajutorul primilor, au fost generatorii Pământului şi ai Omului.

Perioadele planetare despre care vom vorbi se întind pe milioane şi milioane de ani. De pe vremea rishilor, clarviziunea marilor adepţi a descifrat aceste epoci ale lumii, ale căror reflexe palpită încă în lumina astrală. Ei le-au văzut desfăşurându-se în panorame imense, în faţa simţului lor interior. Din epocă în epocă, ei şi-au transmis umanităţii viziunile, sub forme mitologice, adaptate la diversele ei grade de cultură. La hinduşi, aceste clişee astrale se numesc imagini ale *Akaşei* (sau ale luminii astrale). În tradiţia iudeo-creştină a lui Moise şi a profeţilor, a lui Isus Hristos şi a Sf. Ioan, aceste foi smulse Sufletului lumii sunt numite *cartea lui Dumnezeu.* Astfel, cum putem să nu remarcăm că vizionara din Domrémy, Ioana d'Arc, ţărăncuţa ignorantă, dar inspirată, a folosit chiar această expresie răspunzând şicanelor scolastice ale savanţilor din Poitiers, prin aceste cuvinte superbe: "Există mai mult adevăr în *cartea lui Dumnezeu* decât în ale voastre!" Mai este nevoie să spunem cât de imperfecte sunt întotdeauna redările acestor vizionari, atunci când încearcă să transpună într-un limbaj terestru imaginile supraumane pe care le deşartă în faţa lor lumina astrală, şi nu sub forme imobile şi moarte, ci ca mulţimi pline de viaţă şi ca fluvii revărsate din albia lor. Să facem încercarea de a le da un sens şi o legătură, de a ordona şi de a clasa aceste viziuni năvalnice.

***

Nebuloasa saturniană, prima formă a sistemului nostru planetar, nu era decât o masă de căldură fără lumină. Căldura este prima formă a focului. De aceea, Heraclit spunea că lumea s-a născut din foc. Nebuloasa avea forma unei sfere, a cărei rază măsura cât distanța dintre soare și actuala planetă Saturn. Dar nici un astru nu strălucea în concentrarea sa întunecată, nici o rază de lumină nu ieșea din ea. Totuși, în interiorul nebuloasei, treceau fiori de frig și efluvii de căldură, în urma mișcării forțelor care se agitau în miezul ei. La suprafața ei se ridicau uneori, în forme ovoide, trombe de căldură, sub atracția Elohimilor care coborau asupra ei din spațiul incomensurabil.

Geneza dă expresie acestei prime faze planetare în al doilea verset: "Și pământul era gol și fără formă, și tenebrele stăteau în fața abisului, și Duhul lui Dumnezeu[1] umbla deasupra apelor."

Or, Elohimii, care, la originea lumii noastre, reprezentau Duhul lui Dumnezeu, aparțineau celei mai înalte ierarhii a Puterilor. Pe ei tradiția creștină îi numește Tronurile. Aceeași tradiție afirmă că și-au sacrificat trupurile pentru renașterea Arheilor. Acest trup nu era decât căldură vitală, efluviu al dragostei. Cât despre Arhei, sau Spiritele începutului, aceștia erau ființe provenite dintr-o evoluție cosmică precedentă, care au rămas pasive mult timp, pierdute într-un fel în divinitate. Natura lor îi făcea capabili să devină, într-o nouă perioadă cosmică, zei creatori prin excelență, cu condiția să reia personalitatea. Această personalitate le-a fost dată de către Tronuri, sacrificându-le trupurile, turnând în ei toată

1 Să remarcăm că termenul de *Elohim*, prin care Moise îl desemnează pe Dumnezeu în Geneză, înseamnă *El-Zeii* sau *Dumnezeu-Zeii*. Dumnezeu este conceput pe rând la singular și la plural; la singular, ca principiu divin universal, la plural, ca forță care acționează prin Elohimi - n.a.

forța lor. De aici acele trombe de căldură care ieșeau din primul Saturn și care păreau să aspire viața divină a Tronurilor, așa cum vedem, în trombele mării, apa ridicându-se în vârtejuri spre nori și cerul aspirând oceanul.

Asemănătoare unei ființe vii, enorma nebuloasă saturniană își avea propria aspirație și respirație. Aspirația ei producea frig, iar respirația ei, căldură. În timpul aspirației, Arheii reintrau înăuntrul ei; în timpul respirației, se apropiau de Tronuri și le sorbeau esența. Astfel, dobândeau, din ce în ce mai mult, conștiința de sine și se detașau, din ce în ce mai mult, de masa saturniană. Dar, epurându-se, eliberându-se de elementele lor inferioare, ei lăsau în urma lor un abur gazos. În același timp, Elohimii din cea de-a doua ierarhie, care acționau în interiorul nebuloasei, determinaseră rotația acesteia. Astfel, pe circumferința ei s-a format un inel de abur gazos, care, rupându-se mai târziu, avea să formeze prima planetă, Saturnul actual, cu inelul și cei opt sateliți ai săi.

În acest timp, Arheii, Zeii Personalității, marii Începători, aspirau la crearea unei lumi... O schițau în vis, îi purtau în ei primele contururi. Dar nu puteau crea această lume în întunecatul Saturn, sferă de negură și fum. Pentru aceasta aveau nevoie de... Lumină!... lumina fizică... agentul creator. În mijlocul tenebrelor care îi înconjurau, creștea în ei presentimentul acestei luminii creatoare! Presentiment... sau amintire? Amintire poate a unei lumi anterioare... a unei alte perioade cosmice, amintire a unei slave și a unei splendori îndepărtate în noaptea saturniană. Dar și presentiment... căci în sufletul Arheilor tremura deja un fel de aurora premergătoare zorilor care aveau să vină... măreția Arhanghelului, frumusețea Îngerului și melancolia Omului!... Dar, pentru a încorpora acest vis, trebuia să existe un soare în inima lui Saturn, trebuia să se petreacă o revoluție în nebuloasă, sub suflul și impulsul Puterilor supreme.

...Noaptea întunecată a lui Saturn se apropia de

sfârşit. Tronurile i-au cufundat pe Arhei într-un somn greu. Apoi, au aruncat un fel de uragan în haosul nopţii saturniene, care colcăia deja de fum sufocant, pentru a-i condensa masa şi pentru a o plămădi din nou cu ajutorul celorlalte Puteri şi al Focului-Principiu într-un astru de lumină. Câte secole, câte mii de ani a durat acest ciclon cosmic în nebuloasă, unde frigul se izbea de căldură, unde fulgere uriaşe şi de toate culorile ţâşneau din noaptea îngrozită? Nu exista atunci nici soare, nici pământ pentru a putea măsura anii, nici clepsidră, nici orologiu pentru a număra orele... Dar, când Arheii s-au trezit din letargia lor profundă, pluteau pe o sferă de foc, sub o coroană de lumină eterată, deasupra unei mase de fum întunecat.

Se născuse primul Soare. Întregul astru, cu centrul său nevăzut şi cu fotosfera sa, ocupa spaţiul care se întinde astăzi între soarele actual şi planeta Jupiter. Arheii, tinerii săi stăpâni, noii Zei, care alunecau pe un ocean de flăcări, au salutat lumina care îi înconjura din toate părţile. Atunci, prin vălurile fluide ale acestor unde luminoase, au zărit pentru prima dată Tronurile, asemănătoare unor cercuri înaripate, care se îndepărtau urcând spre un astru îndepărtat. Acesta se micşora pierzându-se în Infinit, unde dispărură şi Tronurile împreună cu el.

Atunci Arheii strigară: "Noaptea saturniană s-a încheiat. Iată-ne înveşmântaţi în foc şi regi ai luminii. Acum putem crea după dorinţa noastră. Căci dorinţa noastră este gândirea lui Dumnezeu!"

Or, iată că, privind fotosfera eterată care îi înconjura, Arheii zăriră dincolo de ei, în spaţiu, ceva sinistru:

Un mare cerc de fum alburiu, unde se aflau spirite elementare întunecate, dintr-un nivel inferior, înconjura, la distanţă, într-un inel fatal, globul soarelui abia născut. Părea a fi lanţul negru al astrului luminos. Din acest inel, vag schiţat, se va naşte mai târziu, prin ruptura lui, Saturnul actual. Prim

deşeu al creaţiei, Saturn era preţul plătit pentru naşterea soarelui. Cu el, asupra tânărului univers apăsa deja fatalitatea neînduplecată, pe care vor trebui să o învingă Elohimii, dar pe care nu o pot distruge. Se verifica astfel, chiar din prima etapă, legea tragică conform căreia nu este posibilă creaţia fără deşeuri, lumina fără umbră, progresul fără paşi înapoi, binele fără rău.

Aceasta este trecerea de la perioada saturniană la perioada solară, care este rezumată în al patrulea verset al Genezei lui Moise, în aceşti termeni: "Atunci Elohim (El-Zeii) despărţi lumina de întuneric."

CAPITOLUL IV

PERIOADA SOLARĂ. INCUBAREA ARHANGHELILOR ÎN HERUVIMI. SEMNIFICAȚIA OCULTĂ A ZODIACULUI

Sfera primului Soare se întindea până la Jupiterul actual. Acest astru era mai viu decât orice planetă care urma să iasă din el. Era alcătuit dintr-un miez întunecat de fum şi o vastă fotosferă, formată nu din metale în fuziune ca cea a Soarelui actual, ci dintr-o materie mai subtilă, dintr-un foc eterat, limpede şi transparent. Un observator aflat pe Sirius, care ar fi privit Soarele de atunci, ar fi văzut că această stea, la anumite intervale, străluceşte şi păleşte, se aprinde, iar apoi se stinge din nou. Astronomii au observat pe boltă stele asemănătoare. Soarele primitiv îşi avea aspirațiile şi respirațiile sale regulate. Aspirația sa, care părea că face să intre în el toată viața lui, îl făcea tenebros şi aproape la fel de întunecat ca Saturn, dar respirația sa era o revărsare minunată de raze, care îi proiecta în Infinit coroana de lumină.

Or, aceste întunecimi şi această lumină veneau de la viața Zeilor, a Elohimilor care stăpâneau acest astru.

Arheii sau Spiritele începutului îi concepuseră deja pe Arhangheli în nebuloasa saturniană. Aceştia nu erau atunci decât Forme-Gânduri, obiectivate de Arhei şi îmbrăcate într-un corp eteric, organ al formei şi al vieții. Pe Soare, părinții Arhanghelilor le dădură în plus creaturilor lor divine un corp

astral, organ al sensibilității strălucitoare. Pentru că Arheii sunt cei mai puternici magicieni printre Elohimi, ei pot, prin forța voinței lor, să dea viață şi personalitate Formelor-Gânduri create de ei. Revăzând acest spectacol, retrăindu-l în el însuşi, Moise a scris: "Dumnezeu a spus să se facă Lumină şi se făcu lumină." Sub suflul Arheilor, Arhanghelii s-au ridicat şi au devenit viața, lumina şi sufletul primului Soare. "Aceasta este conceperea unei stele fixe. Oare tot ceea ce trăieşte prin sine trimite în univers viața Arheilor? Ce zămislesc ei? Un Soare a fost creat de ei. Arhanghelii sunt mesagerii lor. Ei spun universului: «Noi anunțăm acțiunile Spiritelor Începutului!»"[1]

Arhanghelii au fost oamenii primului Soare, dominatorii acestui astru. Or, înălțându-se în spațiu deasupra Focului natal, ei căutau ceva în zborul lor. Esența lor, fiind din lumină şi extaz, ei căutau sursa divină a lumii de unde emanaseră şi ei înşişi. În universul imens, ei nu au văzut la început decât constelațiile, mesageri ai altor Arhangheli, frați îndepărtați. Constelațiile!... înscrisuri strălucitoare ale bolții cereşti, acolo unde Spiritul universal îşi trasează gândirea în hieroglife sclipitoare, cu miriade de sori! Dar, pe măsură ce vederea lor spirituală se dezvolta, au zărit, pe linia zodiacului, instalată într-un cerc prodigios, o armată de Spirite sublime cu forme diverse şi maiestuoase. Erau Heruvimii, locuitori ai spațiului spiritual, Elohimii Armoniei şi ai Puterii, care se cufundă şi mai mult în tainele lui Dumnezeu, cu Serafimii, Spiritele divine ale Dragostei. Venită din toate părțile, în douăsprezece grupuri, din profunzimile cerului şi apropiindu-se cu fiecare nivel, armata Heruvimilor se strânse în cerc în jurul lumii Solare, pentru incubarea şi fecundarea Arhanghelilor.

Acest fapt, cunoscut de magii din Caldeea, este la originea denumirii celor douăsprezece semne ale zodiacului,

[1] Conferințele lui Rudolf Steiner, aprilie 1909 - n.a.

denumire păstrată în astronomia modernă. Fiecare constelație a fost identificată cu o categorie a Heruvimilor, pe care tradiția ocultă îi reprezenta prin *animale sacre.* Caldeenii, egiptenii şi evreii îi sculptau, prin analogie, pe Heruvimi sub simbolul Taurului, Leului, Vulturului şi Îngerului (sau al Omului). Sunt cele patru animale sacre din arca lui Moise, ale celor patru evanghelişti şi ai Apocalipsei Sf. Ioan. Sfinxul egiptean le rezumă pe toate într-o singură formă, simbol adaptat într-un mod minunat al Naturii vizibile şi invizibile, al întregii evoluții terestre şi divine. Or, aceste patru forme esențiale ale lumii celor vii se regăsesc la cele patru puncte cardinale ale zodiacului, cu o excepție. Vulturul a fost înlocuit de Scorpion. Vulturul aduce moartea prin ghearele şi ciocul său, dar, prin aripile sale, reprezintă zborul spre soare, entuziasmul şi reînvierea. În simbolistica sacră, care nu este decât transpunerea sufletului lucrurilor, Vulturul semnifică atât moartea, cât şi învierea. Scorpionul, care l-a înlocuit în zodiac, între Balanță şi Săgetător, nu semnifică decât moartea. Această substituție este poate şi ea un simbol. Prin coborârea sa în materie, omenirea nu a păstrat decât simțul morții şi l-a uitat pe cel al învierii.

Nici o formă pământească nu ar putea să redea frumusețea şi splendoarea Heruvimilor, aranjați într-un cerc vast, sub semnele Zodiacului, în jurul lumii solare, pentru inspirația şi fecundarea Arhanghelilor. De asemenea, nici un limbaj uman nu ar putea să exprime stările şi extazele Arhanghelilor, care le primesc influxul şi se impregnează, prin ele, de gânduri divine. Dar, aşa cum am spus-o, această primă lume solară avea eclipse periodice. Această lume îşi avea zilele şi nopțile sale, zile luminoase şi nopți tenebroase. Dintr-o epocă în alta, Arhanghelii se repliau cu razele solare în miezul obscur al astrului şi se cufundau într-o ațipeală. Zborul nebunesc în spațiile Cosmosului, sub privirea Heruvimilor, era însoțit de o incredibilă emisie de lumină şi de

o armonie grandioasă, muzică a sferelor. Acum însă, lumina pălise în penumbră, sunetul scăzuse până la marea liniște din abisul interior al astrului. Acolo sus, în extazele lor, Arhanghelii concepuseră lumea angelică. Aici, în tenebrele amenințătoare, se gândeau din nou la Heruvimi, dar figurile lor se contractau în amintirea lor sub forme ale angoasei, dorinței şi furiei. Or, aceste Forme-Gânduri, născute de somnul agitat al Arhanghelilor, au devenit prototipurile lumii animale, care avea să se dezvolte, mai târziu, pe Pământ. Animalele nu sunt decât copii deformate şi, într-un fel, caricaturi ale ființelor divine.

Am putea, aşadar, să pretindem că, dacă Îngerii (şi, prin ei, oamenii) sunt născuți din extazul Arhanghelilor în lumină - dimpotrivă, animalele sunt născute din coşmarul lor în tenebre. Lumea animală este astfel contrapartida şi compensarea lumii angelice. Şi aici se aplică legea progresului lumilor şi al ființelor prin înlăturarea elementelor lor inferioare. Vom vedea cum se verifică această lege pe toată scara creației şi până în cele mai mici detalii ale vieții umane. Înlăturarea acestor elemente nu este numai indispensabilă pentru purificarea elementelor superioare, dar este şi necesară ca o contrapondere şi ca un ferment al evoluției totale. Regresia lor momentană pare o nedreptate, dar în infinitul timpurilor nu este aşa, căci vor fi reluate mai târziu şi împinse înainte de o nouă undă de viață.

CAPITOLUL V

FORMAREA LUI JUPITER ŞI A LUI MARTE. LUPTA DIN CERURI. LUCIFER ŞI CĂDEREA ARHANGHELILOR

În acest timp, Puterile din a doua ierarhie (Principate, Dominaţii şi Virtuţi), care în sistemul planetar joacă rolul de organizatori şi supraveghează distribuţia forţelor, Puteri care acţionează mai ales prin expansiune şi prin concentrare, îşi desfăşurau lucrarea asupra lumii solare dinăuntru. În urma efortului lor, Soarele primitiv a suferit două noi contracţii. Aceste condensări succesive au eliminat din miezul său obscur două noi planete, Jupiter şi Marte.

Pentru ochiul fizic al unui om, aşezat pe planeta Saturn în timpul formării lui Jupiter şi Marte, aceste evenimente cosmice nu ar fi fost marcate decât de apariţia a două noi sfere care se roteau în jurul soarelui, una strălucind din interior (Jupiter), iar alta opacă (Marte). Acest observator ar fi văzut, în acelaşi timp, fotosfera soarelui strângându-se pentru a străluci cu o lumină mai vie şi fără intermitenţe. Iată ceea ce se petrecea atunci în plan fizic.

Dar sufletul unui vizionar ar fi fost impresionat de un eveniment mult mai important care avea loc, dincolo de lumea fizică, în plan astral. Acest eveniment, unul dintre cele mai hotărâtoare din evoluţia planetară, este numit în tradiţia ocultă *Lupta din Ceruri.* El a lăsat urme legendare în toate

mitologiile. Aceste urme apar, fulgurante, în teogonia lui Hesiod, cu celebra *Luptă dintre Titani şi Zei*, de care se leagă povestea lui Prometeu. În tradiţia iudeo-creştină, lupta din ceruri se numeşte *Căderea lui Lucifer.* Acest eveniment, care a precedat şi a provocat crearea Pământului, nu a fost un accident. Făcea parte din planul divin, dar determinarea lui a fost lăsată la iniţiativa Puterilor. Empedocle a spus: "Lumea este născută din două forţe: Dragostea şi Războiul (*Eros şi Polemos*)." Această idee profundă se confirmă în tradiţia esoterică a iudeo-creştinismului, prin lupta Elohimilor între ei. Lucifer nu este Satan, Spiritul răului, aşa cum l-a transformat tradiţia ortodoxă şi populară. Lucifer este un Elohim ca ceilalţi şi chiar numele său de *purtător al luminii* îi garantează calitatea sa indestructibilă de Arhanghel. Vom vedea mai târziu de ce Lucifer, Spiritul Cunoaşterii şi al Individualităţii libere, era la fel de necesar lumii ca şi Hristos, Spiritul Dragostei şi al Jertfei, vom vedea cum toată evoluţia umană rezultă din lupta lor, cum, în final, armonia lor finală şi transcendentă trebuie să încoroneze întoarcerea omului la divinitate. Pentru moment, trebuie să-l urmăm pe Lucifer în coborârea sa către Pământ şi în opera sa de creaţie.

Dintre toţii Arhanghelii, Lucifer, reprezentant şi conducător patronimic al unei întregi clase de Îngeri şi Spirite, era cel care aruncase privirea cea mai pătrunzătoare şi mai îndrăzneaţă în înţelepciunea lui Dumnezeu şi în planul celest. Dar era totodată şi cel mai mândru şi mai de neîmblânzit. Nu voia să se supună nici unui alt Dumnezeu decât sieşi. Ceilalţi Arhangheli îi creaseră deja din Formele-Gânduri ale lor pe Îngeri, aceste prototipuri încă pure ale omului divin. Aceşti Îngeri nu aveau decât un corp eteric diafan şi un corp astral strălucitor, care, prin forţa lor receptivă şi iradiantă, alăturau într-o perfectă armonie Eternul Masculin şi Eternul Feminin. Îngerii aveau Dragostea, strălucirea spirituală, fără vreo tulburare sau dorinţă de posesiune

egoistă, pentru că erau androgini din punct de vedere astral şi spiritual. Lucifer înţelesese că, pentru a crea omul independent, omul dorinţei şi al revoltei, trebuia înfăptuită separarea sexelor. Pentru a face din Îngeri adepţii gândirii sale, modelă din lumina astrală forma strălucitoare a Femeii viitoare, Eva ideală şi o arătă Îngerilor. Mulţi dintre ei se aprinseră de entuziasm la vederea acestei imagini, care promitea lumii bucurii şi desfătări necunoscute şi se strânseră în jurul Arhanghelului rebel[1].

Or, se forma atunci între Marte şi Jupiter un astru intermediar. Nu avea încă decât forma unui inel, destinat să se condenseze într-o planetă după ce se va rupe. Lucifer îl alesese pentru a crea împreună cu Îngerii săi o lume, care, fără a trece prin încercările terestre, şi-ar fi găsit în ea însăşi forţa şi bucuria şi ar fi gustat, în acelaşi timp, din fructul vieţii şi al cunoaşterii, fără ajutorul celui Atotputernic. Ceilalţi Arhangheli şi toţi Elohimii au primit ordinul de a-l împiedica, pentru că o astfel de lume ar fi adus dezordinea în creaţie şi ar fi rupt lanţul ierarhiei divine şi planetare. Lupta ardentă şi îndelungată care a început între armata Arhanghelului rebel şi egalii şi superiorii săi s-a încheiat cu înfrângerea lui Lucifer şi a avut un dublu rezultat: 1. distrugerea planetei în formare, ale cărei rămăşiţe sunt planetoizii; 2. aruncarea lui Lucifer şi a îngerilor săi într-o lume inferioară, pe o altă planetă, care tocmai fusese smulsă din miezul solar de Principate şi Dominaţii. Or, această planetă era Pământul, nu Pământul de astăzi, ci Pământul primitiv, care forma încă împreună cu Luna un singur astru[2].

1 Acesta este, fără îndoială, conceptul primitiv al tradiţiei oculte menţionate, care pretinde că din unirea primară a lui Lucifer cu Lilith (Eva primordială) s-a născut Cain, adică omul coborât în materie, condamnat la crimă, la suferinţă şi la expiere. Să amintim că toate istoriile a ceea ce se întâmplă pe plan astral nu sunt decât transpuneri imperfecte ale evenimentelor care se urzesc în sfera penetrabilităţii - n.a.

2 Tradiţia esoterică de astăzi admite că, în aceeaşi perioadă, un anumit număr de Elohimi, care nu au vrut să ia parte la crearea pământului şi a lumilor supuse legilor

Acesta este episodul cosmogonic care constituie un fapt capital al istoriei planetare, un fel de incendiu astral, al cărui reflex străbate, în consecinţă, toate mitologiile ca o cometă şi străpunge cu vârfurile sale de foc până în profunzimile oculte ale sufletului uman.

Primul fulger al Dorinţei, al Cunoaşterii şi al Libertăţii, flacăra lui Lucifer, nu se va reaprinde cu aceeaşi strălucire decât prin soarele Dragostei şi al vieţii divine, prin Hristos.

dure ale materiei condensate, s-au îndepărtat de Soare dincolo de cercul lui Saturn, pentru a crea planetele Uranus, Neptun şi altele. Conform clarviziunii antice, confirmată de clarviziunea modernă, sistemul nostru solar a ieşit din nebuloasa saturniană. Din acest motiv, Saturn este cel mai bătrân dintre Zei, cel cu care începe timpul - n.a.

CAPITOLUL VI

PĂMÂNTUL PRIMITIV SAU PĂMÂNTUL-LUNĂ. DEZVOLTAREA ÎNGERILOR. NAŞTEREA OMULUI

Despărțirea Pământului primitiv de Soare (realizată de Puterile din a doua ierarhie: Principate, Dominații şi Virtuți) avea un dublu scop. În primul rând, să smulgă din astrul luminos miezul său cel mai obscur şi mai dens, să ofere prin acest deşeu un câmp de acțiune lumii luciferice, un creuzet pentru omenirea care avea să se nască; în al doilea rând, să debaraseze soarele condensat de elementele sale inferioare, să facă din el tronul Arhanghelilor şi al Verbului însuşi, lăsându-l să strălucească cu toată forța şi puritatea sa. O dată cu Pământul şi cu Soarele, s-au constituit simultan şi paralel doi poli ai lumii fizice şi ai lumii morale, meniți să dea evoluției planetare cea mai mare intensitate, prin opoziția lor şi prin acțiunea lor combinată.

Pământul primitiv sau Pământul-Lună se prezenta sub aspectul unui astru cu un nucleu lichid şi un înveliş de gaz arzând. În centrul său fermentau toate metalele şi mineralele în fuziune. Dar, la suprafața sa s-a format o crustă vegetală, un fel de tuf lemnos şi spongios, unde trăiau, înrădăcinate în paraziți, ființe gigantice, semivegetale, semimoluşte, care îşi întindeau ramurile sau brațele mişcătoare în atmosfera caldă, ca nişte arbori cu tentacule. În această atmosferă gazoasă, care înconjura Pământul-Lună ca un

imens vârtej, înotau şi pluteau deja, asemănători unor mici nori de foc, primii germeni ai oamenilor viitori. Aceşti embrioni umani nu aveau un corp fizic, ci doar un corp eteric sau o vitalitate interioară şi un corp astral sau o aură radiantă, prin care percepeau atmosfera ambiantă. Aveau, prin urmare, senzația, dar nu şi conştiința de sine. Nu aveau sex şi nu erau supuşi morții, pentru că se recreau fără încetare din ei înşişi şi se hrăneau cu efluviile de aer umed şi fierbinte.

Arhanghelii fuseseră dominatorii primului soare. Fiii lor, Îngerii, au fost dominatorii Pământului-Lună. Ei au atins conştiința de sine, oglindindu-se în germenii umani, care populau acest astru şi insuflându-le acestora gândurile lor, pe care aceştia le retrimiteau animate şi pline de viață. Fără această oglindire şi această dedublare, nici o ființă umană sau divină nu poate căpăta conştiința de sine[1]. Funcția specială a Îngerilor era să devină ghizii şi inspiratorii oamenilor în perioada cosmică următoare, adică pe pământul nostru. Pe Luna primitivă (sau pe Pământul-Lună), ei au fost cei care au trezit ființa umană în formare. Ei au trezit în ea senzațiile, devenind astfel conştienți de ei înşişi şi de înalta lor misiune. Coborâți cu Lucifer în abisul tulbure al materiei, trebuiau să urce din nou la sursa lor divină iubind omul, suferind cu el, susținându-l în lenta sa ascensiune. Iar Omul trebuia să aspire la Dumnezeu şi să-l înțeleagă, prin intermediul Îngerului. Îngerul este Arhetipul Omului viitor. Din înălțarea omului la starea angelică trebuie să se nască, la sfârşitul timpurilor planetare, un Dumnezeu nou, individualitatea liberă şi creatoare. Dar, înainte de asta, trebuia să coboare pe spirala sumbră, în laboratorul dureros al animalității! Şi cine putea hotărî care va suferi mai mult, omul din ce în ce mai umilit, mai chinuit pe măsură ce dobândeşte conştiința de sine sau Îngerul nevăzut care suferă şi luptă împreună cu el?

[1] Plecând de la faptul că *dedublarea* este condiția primordială a conştiinței, înțelepciunea rosacruceeană emite această axiomă: *Acolo unde este un eu, sunt două euri.* - n.a.

CAPITOLUL VII

DESPĂRȚIREA LUNII ŞI PĂMÂNTULUI. ÎNCEPUTUL PĂMÂNTULUI ACTUAL. RASA LEMURIANĂ. DEZVOLTAREA SEXELOR. CĂDEREA ÎNGERILOR. DISTRUGEREA CONTINENTULUI LEMURIAN PRIN FOC

În formarea lumii planetare, totul corespunde de sus în jos, totul se înlănțuie, totul progresează în paralel: Zeii, oamenii, elementele. Invers față de ceea ce susține filosofia materialistă a vremurilor noastre, care crede că poate deduce biologia din chimie şi să facă să țâşnească conştiința Eului din reacții pur fiziologice, aici totul iese din Invizibil şi capătă formă în Vizibil. Conform planului divin, lumea spirituală se transpune cu o bogăție crescândă în lumea materială. Spiritul involuează în materie, care, printr-un şoc, evoluează înapoi spre spirit, personificându-se şi individualizându-se fără încetare. La fiecare nou avatar al lumii planetare, la naşterea fiecărei planete, toate ființele urcă o treaptă pe scară, păstrând distanțele între ele. Totuşi, aceste ascensiuni nu se pot realiza fără resturi imense, care vor reprezenta apoi albia şi fermentul undelor noii vieți.

Am văzut verificarea acestor legi în perioada saturniană, în perioada solară şi în perioada lunară a lumii noastre. Formarea definitivă a Pământului actual ne va oferi exemplele cele mai edificatoare.

Pământul unde locuim, Adama lui Moise, Demeter al lui Orfeu şi al lui Homer, ni se pare foarte bătrân din cauza lungii vieți a omenirii şi a intervalului scurt al unei încarnări umane, dar astrul nostru este încă tânăr din punctul de vedere al duratei organismului său actual şi viitorul îndepărtat îi rezervă încă trei alte avataruri, aşa cum spun marii adepți. Formarea sa ca Planeta Pământ, care este singura de care ne vom ocupa în acest capitol, se datorează ultimei mari revoluții cosmogonice, respectiv despărțirii Pământului de Lună.

Luna actuală reprezenta odinioară o parte integrantă a Pământului. Ea constituia nucleul cel mai dens şi mai greu al acestuia. Puterile spirituale care au despărțit Pământul de Lună au fost aceleaşi care smulseseră cândva Pământul-Lună din Soare. Scopul principal al acestei sciziuni era coborârea omului din plan astral în plan fizic, unde trebuia să capete conştiința personală prin dezvoltarea unor noi organe. Or, acest eveniment capital, în ordinea umană, nu era posibil decât prin separarea Pământului şi a Lunii în doi poli, dintre care *Pământul reprezintă polul masculin şi Luna polul feminin*[1]. Dezvoltarea fiziologică corespunzătoare a avut ca urmare apariția sexelor atât în regnul animal, cât şi în regnul uman. Specia umană nu s-a despărțit de animalitate decât o dată cu dedublarea ființelor vii în sexe opuse. O dată cu bisexualitatea, trei noi forțe intră în acțiune: *dragostea sexuală, moartea şi reîncarnarea* - Agenți energici ai acțiunii, disocierii şi înnoirii, fermecători şi terifianți, pinteni şi fermenți redutabili ai evoluției umane.

Totodată, înainte de a atinge forma sa actuală, ființa umană, coborâtă din plan astral în plan fizic, a traversat fazele principale ale animalității (peşte, reptilă, patruped, antropoid). Dar, contrar teoriei lui Darwin şi a lui Haeckel, factorii esențiali ai umanității, care a traversat *în felul său* fazele

[1] Din contră, față de Soare, Pământul reprezintă elementul feminin - n.a.

marilor specii, nu au fost nici selecția naturală, nici adaptarea la medii, cu un impuls interior, sub acțiunea Puterilor spirituale, care l-au urmat pe om pas cu pas şi l-au dezvoltat treptat. Ființa umană nu ar fi trecut niciodată de etapele extraordinare care duc de la animalitatea instinctivă la umanitatea conştientă fără ființele superioare care au modelat-o, pătrunzând în ea şi plămădind-o din generație în generație şi din secol în secol, pe parcursul a milioane de ani. A fost totodată o creație şi o cooperare, un amestec, o fuziune, o creație neîncetată. Spiritele-ghizi de atunci, o vom vedea, au acționat într-un dublu mod asupra omenirii născânde, atât încarnându-se în corpurile acesteia, cât şi printr-un influx spiritual. Astfel, ființa umană a fost plămădită atât din interior, cât şi din exterior. Se poate, aşadar, afirma că omul este propria operă şi, totodată, opera Zeilor. De la el a venit efortul, iar de la ei scânteia divină, principiul sufletului nemuritor.

***

Să încercăm acum să ne imaginăm ce era animalul uman înainte de separarea sexelor, în acea perioadă a pământului pe care geologii o numesc epoca primară.

În acea vreme, solul mişcător al pământului încă ardea. Era numai o întindere de foc. Ceea ce astăzi reprezintă oceanele se rotea în jurul planetei într-o sferă semilichidă, de semivapori, străbătută de mii de curenți calzi sau reci, care fierbea în hăurile ei tenebroase, gazoasă şi transparentă în înălțimi. Prin aceste straturi obscure sau translucide, agitate sau liniştite, se mişca deja, în numeroase exemplare, o ființă dotată cu o stranie vitalitate şi cu o volubilitate extraordinară.

Oricât de neliniştitor ni s-ar părea astăzi acest strămoş ciudat, el îşi avea frumusețea lui. Semăna puțin cu un peşte, dar mai degrabă cu un şarpe lung de culoare verde-albastră, cu un corp gelatinos şi transparent, prin care se vedeau organele interne şi reflexele tuturor culorilor curcubeului. Din partea sa superioară ieşea un fel de evantai sau panaş fosforescent, care ținea loc de cap. În acest organ găsim protoplasma care va deveni apoi creierul omului. Pentru omul primitiv, acesta era organul percepției şi al reproducerii. Al percepției, căci, neavând urechi sau ochi, el percepea la distanță, prin acest organ de o extremă sensibilitate, tot ceea ce îl înconjura, tot ceea ce putea să-i facă rău sau să fie spre binele lui. Dar acest tip de lanternă, această floare mare şi luminoasă ca o meduză marină, îndeplinea şi funcția de organ masculin reproducător. Căci această mare meduză, agilă şi vivace, ascundea în corpul ei unduitor şi un organ feminin, o matrice. În anumite perioade ale anului, aceşti înotători hermafroditi erau atraşi în părțile superioare şi mai puțin dense ale oceanului lor prin intermediul razelor solare. Fecundarea avea loc atunci sub influența acestora. Astfel, ființa bisexuată se fecunda ea însăşi, inconştient şi involuntar, cum o fac şi astăzi unele plante a căror sămânță, căzută din stamine, fecundează stigmatul. Atunci, noua ființă, care se forma la sânul ei, lua treptat locul primei ființe. Toată viața celui vechi trecea în cel nou şi, în momentul în care acesta din urmă ajungea la dezvoltarea sa completă, îşi înlătura carapacea, aşa cum şarpele îşi aruncă armura de solzi când are o piele nouă. Exista aşadar o înnoire periodică a animalului, dar nu exista nici moarte, nici renaştere. Această ființă nu avea încă un *sine*. Îi lipsea ceea ce hinduşii numesc *manas,* germenul *mentalității,* scânteia divină a omului, centrul cristalizator al sufletului nemuritor. La fel ca toate animalele de astăzi, nu avea decât un corp fizic, un corp eteric (sau vital) şi un corp astral (sau strălucitor) şi, prin acesta din urmă, senzații care se asemănau unui amestec de senzații tactile, auditive şi vizuale. Modul său de percepție era sub o formă rudimentară, ceva asemănător cu ceea ce numim

astăzi al şaselea simţ sau simţul divinatoriu, la subiecţii înzestraţi în mod special cu această facultate.

***

Să ne deplasăm acum cu câteva milioane de ani mai târziu, în eocen şi miocen. Pământul şi-a schimbat aspectul. Tot focul a intrat înăuntru. Masa apoasă s-a mărit. O parte din învelişul de vapori al globului s-a condensat, apoi s-a întins la suprafaţa lui sub formă de ocean. În emisfera australă a apărut un continent: Lemuria[1].

Pe solul acestui continent, din granit şi din lavă întărită, creşteau ferigi gigantice. Atmosfera era întotdeauna încărcată de nori, dar era străbătută de o lumină slabă. Tot ceea ce mişuna odinioară în atmosfera Pământului-Lună, germeni de plante şi animale, a reapărut pe Pământ în forme mai avansate. Acestea înoată în ocean, cresc, se târăsc,

[1] Naturaliştii care studiază globul terestru din punct de vedere al paleontologiei şi antropologiei au semnalat de multă vreme existenţa unui vechi continent, astăzi înghiţit, care ocupa emisfera australă. Acesta cuprindea Australia de astăzi, o parte din Asia şi din Africa Meridională şi ajungea până la America de Sud. În acea vreme, Asia Centrală şi cea Septentrională, întreaga Europă, ca şi cea mai mare parte din Africa şi din America se aflau încă sub ape. Englezul Sclater a dat numele de *Lemuria* acestui vechi continent, plecând de la antropoidul *Lemuria*. Conform naturalistului german Haeckel, animalele de tipul lemurian s-au dezvoltat pe acest continent (Vezi: Haeckel, *Istoria naturală a creaţiei*). Iată concluziile unui naturalist englez despre vechiul continent lemurian. "Paleontologia, geografia fizică şi observaţiile asupra distribuţiei faunei şi florei arată o legătură preistorică între Africa, India şi arhipelagul oceanic. Această Australie primitivă trebuie că a existat la începutul perioadei permiene, până la sfârşitul perioadei miocene. Africa de Sud şi Peninsula Indiană reprezintă resturile acestui continent." (Blandfort: *Corelaţia şi continuitatea procesului renaşterilor succesive din India şi existenţa unui fost continent Indo-Oceanic*).

Durata probabilă a continentului lemurian a fost de 4-5 milioane de ani. Flora sa se caracteriza prin conifere cu ace, ferigi uriaşe şi mlaştini calde. Fauna consta în toate soiurile de reptile. Ihtiozaurii, plesiozaurii şi dinozaurii (dragonii) stăpâneau continentul împreună cu pterodactilii cu aripi de liliac. Existau şi şopârle zburătoare de toate dimensiunile, de la talia unei vrăbii până la saurienii cu aripi de 5 metri. Dragonii sau dinozaurii, înfricoşătoare animale de pradă, aveau între 10 şi 15 metri lungime (Vezi *Lemuria pierdută* de Scott Elliot, Londra.) - n.a.

merg pe pământ sau zboară prin aerul greu. Fiinţa din epoca primară menită să devină om, hermafroditul cu aspect de meduză, pe jumătate peşte, pe jumătate şarpe a luat acum forma unui patruped, un fel de saurian, dar foarte diferit de saurienii actuali, care nu sunt decât avortonii şi degenerescenţele acestuia. Sistemul lui cerebro-spinal, de-abia schiţat la meduza umană primitivă, s-a dezvoltat mult. Glanda sa pineală este acum învelită într-un craniu, devenind creierul, dar ea mai iese încă printr-un orificiu rămas în partea superioară a cutiei craniene, arătând ca o mică egretă mobilă. Doi ochi apar pe acest craniu, doi ochi care au o vedere slabă şi tulbure; dar egreta pineală şi-a păstrat darul sensibilităţii astrale, astfel că această fiinţă imperfectă, hibridă şi dezamăgitoare, va avea două tipuri de percepţii: una încă foarte puternică, dar care se va diminua, *pe plan astral* şi o alta încă foarte slabă, dar care va creşte, *pe plan fizic*. Branhiile sale au devenit plămâni, iar aripioarele, labe. Cât despre cap, acesta pare a fi capul unui delfin cu proeminenţe frontale asemănătoare celor ale unui leu.

Pentru a face din această fiinţă, care pe jumătate se târa, pe jumătate umbla, care avea în ea virtualităţi puternice, în ciuda aspectului atât de umil şi de mizerabil, un om pe două picioare, cu capul ridicat spre cer, o fiinţă cu gândire şi vorbire, erau necesare forţe mai mari, procedee mai subtile şi mai ingenioase decât toate cele imaginate de savanţii noştri naturalişti. Trebuiau miracole - adică o acumulare de forţe spirituale asupra unui punct dat. Trebuiau Spirite de sus, Zei care să apară sub vălul cel mai uşor al materiei, pentru a le face pe aceste fiinţe rudimentare să urce spre Spirit. Într-un cuvânt, trebuia să le fie dată o nouă formă şi să fie marcate de amprenta divină. Geneza spune doar: *Dumnezeu l-a creat pe om după chipul şi asemănarea sa* (Geneza, I, 27) şi, mai apoi: "A suflat în nările lui respiraţia vieţii şi îi dădu un suflet viu" (Geneza, II, 7). În fine, adaugă (la cap. VI, 1-4) că

fiii lui Dumnezeu şi-au luat soţii pe fiicele Pământului, astfel născându-se giganţii. Aceste afirmaţii conţin nişte adevăruri profunde. Explicaţiile acestora date de ştiinţa esoterică luminează cuvintele mozaice şi, în acelaşi timp, descoperirile ştiinţei moderne, legându-le pe unele de altele.

În primul rând, esoterismul precizează rolul *fiilor lui Dumnezeu,* care a fost complex şi divers.

Pe Lună rămăsese o întreagă clasă de Îngeri, din categoria luciferică şi din ordinul cel mai de jos, respectiv dintre cei care aspirau nu numai să fie ghizii oamenilor, ci să trăiască ei înşişi viaţa lor, înveşmântându-se într-un corp fizic şi afundându-se în senzaţiile violente ale materiei. Aceştia au venit să se încarneze cu toţii în corpurile viitorilor oameni, reduşi încă la stadiul de saurieni cu cap de delfin. Ca urmare a acţiunii intense a acestora, s-au dezvoltat sistemul sanguin şi sistemul nervos. Intrând în umanitatea născândă, îi aduceau, alături de dorinţa insaţiabilă, scânteia divină, principiul nemuritor al *sinelui.* Dar trebuia în plus ca acest sine, astfel cristalizat, să fie iluminat şi fecundat de spirite dintr-o categorie întru totul superioară şi cu adevărat divină.

Planeta Venus era locuită pe atunci de o categorie de Spirite despre care am vorbit mai înainte, Arheii (Αρχαι), educatori ai Arhanghelilor, cei mai puternici printre cei pe care mitologia hindusă îi desemnează sub numele de Asura. Deasupra tuturor celorlalţi, aceşti conducători ai celei de-a treia ierarhii divine, prepusă creaţiei şi educării omului, merită numele de Zei, aceasta pentru că ei nu pot să aibă un corp fizic, nici să se asimileze în vreun fel materiei. Disprețuiesc focul şi nu trăiesc decât în lumină, dar se pot face vizibili fiinţelor inferioare, luându-şi un corp eteric căruia îi dau, după cum vor, toate formele gândirii lor şi un înveliş astral strălucitor. Acestea sunt fiinţele superioare care au venit să locuiască, pentru o vreme, pe Pământ, în epoca lemuriană. Hesiod pare a vorbi despre ei atunci când spune:

Zeii înveşmântaţi în aer umblau printre oameni.

Ajungem aici într-un fel la energiile divine care au contribuit la formarea omului. Geniul plastic al elenilor a strâns toată această evoluţie în imaginea lui Prometeu care plămădeşte lutul omenesc cu ajutorul focului. El este cel care ridică spre cer omul care se târa şi îl învaţă, cu Zeii, artele căminului. Aici trebuie să detaliem, conform istoriei veridice, şi să spunem cum i-au zărit oamenii primitivi pe Zeii de sus, pe Arhei, pe Stăpânii Începutului şi ai Luminii.

Să ne imaginăm solul mişcător şi încă măcinat de foc al continentului lemurian. La nesfârşit se întind mlaştini imense, din care ies mii de vulcani uriaşi. Soarele nu trece niciodată prin stratul gros de nori care întunecă cerul. Ici şi acolo se ramifică lanţuri de munţi, acoperiţi de păduri gigantice. Pe un vârf golaş, stânci granitice risipite au crăpat scoarţa lavelor pietrificate. Acolo se adună, în număr mare, saurieni cu capul leonin, vag omenesc. Se apropie, atraşi de lumina stranie care iese dintr-o grotă, căci acolo apare, din când în când, Stăpânul, Zeul de care se tem şi pe care îl venerează dintr-un instinct de neînvins.

Să ne amintim că în toate epocile Zeii, pentru a se face înţeleşi de către muritori, sunt forţaţi să îmbrace o formă asemănătoare acestora. Astfel, Învăţătorul care vorbeşte acestei adunări are forma impunătoare a unui dragon înaripat şi luminos. Corpul acestui puternic pterodactil nu este decât un corp eterat, înconjurat de un nimb astral ca o aureolă strălucitoare. Dar celor care îl privesc li se pare mai viu decât ei înşişi. Şi chiar este! Nu vorbeşte o limbă articulată ca a noastră. Vorbeşte prin gesturile sale şi prin lumina care emană din el. Corpul, aripile, egreta sa strălucesc..., iar ochii săi scânteiază. Razele trimise de ei par a lumina interiorul lucrurilor. Urmărind aceste raze, saurienii fascinaţi încep să înţeleagă sufletul fiinţelor, îşi aud chiar vocile, strigătele. Le răspund şi le imită. Deodată, animalul înfricoşător şi divin se

ridică în picioare, dă puternic din aripi, creasta sa străluceşte. La această chemare, un hău se deschide în cerul negru. O armată de Zei apare sub un uragan de lumină, feţe necunoscute, multiple, sublime; şi, deasupra lor, pentru o clipă, iradiază un disc de lumină... Atunci populaţia lunecătoare şi târâtoare care urmăreşte gesturile stăpânului ei se ridică într-un avânt de entuziasm şi, cu braţele sale încă informe, îl adoră pe Zeul suprem sub forma Soarelui, care, după o clipă, se acoperă şi dispare.

Acesta este tipul de învăţătură prin care cultul Zeilor şi sentimentul religios au intrat pentru prima dată în ceea ce era umanitatea pe vremea Lemuriei. Aceste iluminări primitive trebuie considerate ca cei mai puternici agenţi ai evoluţiei fizice a omului. Ele i-au modelat organele vitale şi i-au finisat membrele. Ele i-au scos, din haosul senzaţiilor tactile, vederea şi auzul. Ele i-au dat, succesiv, statura verticală, vocea, cuvântul şi primele rudimente de limbaj. Pe măsură ce omul se dezvolta, Arheii şi-au luat forme mai nobile şi au sfârşit prin a apărea sub figura Arhanghelului cu chip omenesc. Dar amintirea primilor stăpâni ai umanităţii a bântuit întotdeauna imaginaţia oamenilor, sub imaginea pterodactilului. Este adevărat că această obsesie provine în parte dintr-o amintire confuză a monştrilor antediluvieni, care aveau forme asemănătoare. Totuşi, în cele mai vechi mitologii, dragonul nu este o fiinţă malefică, este mai degrabă un Zeu, dar, în primul rând, este un vrăjitor care ştie totul. Japonia şi India, mitologiile germanice şi celtice fac din el un animal sacru. "Regele şerpilor", în epoca hindusă, *din Naal şi Damayanti*, oferă un exemplu straniu. Venerarea dragonului ca un zeu reprezintă, de asemenea, o amintire a primilor Învăţători ai umanităţii.

***

Pe măsură ce omul se despărţea de formele animale şi se apropia de forma sa actuală, în el se accentua separarea sexelor. Opoziţia sexelor şi atracţia sexuală aveau să fie, în epocile următoare, unul dintre motoarele cele mai energice ale omenirii ascendente. Dar primele lor efecte au fost teribile. Au avut loc tulburări atât de mari şi o bulversare generală, încât planeta a ajuns într-o stare vecină cu haosul. În lumea animală, ca şi în umanitatea născândă, prima irupere a sexelor în viaţă, plăcerea cea nouă creată în doi au acţionat ca o băutură vrăjită asupra tuturor fiinţelor animate şi un vârtej universal a luat în stăpânire lumea celor vii. Speciile au avut tendinţa de a se confunda. Pterodactilii, uniţi cu şerpii, au dat naştere păsărilor de pradă. Marea a devenit un laborator de monştri. Din acuplarea speciilor inferioare ale umanităţii cu mamifere au apărut maimuţele. Aşadar, omul nu este câtuşi de puţin o maimuţă perfecţionată. Din contră, maimuţa este o degenerescenţă şi o degradare a omului primitiv, un fruct al primului păcat, caricatura şi remuşcarea sa vie[1]. Maimuţa îi provoacă groază omului pentru că îi spune: "Ai grijă să nu cobori spre instinct în loc să urci spre conştiinţă, altfel vei deveni asemenea mie!"

A fost cel mai înfricoşător flagel care a bântuit vreodată planeta. Din această dezordine a generaţiilor au ieşit toate pasiunile bolnave: dorinţele fără frâu, pofta, ura, furia, războiul dintre om şi animale, războiul oamenilor între ei. Patimile s-au răspândit în atmosfera astrală a pământului ca nişte vapori otrăvitori, mai grei decât norii deşi care apăsau asupra pământului.

Geniul grec, care umanizează tot ce atinge şi cuprinde toate spaimele naturii în liniile dătătoare de viaţă ale

[1] În cartea sa interesantă despre *Evoluţia creatoare*, Bergson recunoaşte un *suflu viu*, un *elan vital* care traversează speciile animale. Intuiţia sa aplicată studiului detaliat al fiziologiei acestora îi relevă că omul nu este produsul speciilor inferioare, ci că, din contră, speciile sunt avortonii unui trunchi unic, al cărui *vârf* îl reprezintă omul - n.a.

frumuseții, reprezintă acest moment al preistoriei prin legenda Pandorei. Zeii invidioşi pe Prometeu, cel care răpise focul celest, trimit oamenilor fantoma seducătoare a Femeii, împodobită cu toate farmecele. Imprudentul Epimeteu acceptă darul. Atunci Pandora deschide capacul vasului pe care îl ține în brațele sale grațioase. Imediat iese din el roiul tuturor relelor, flagelurilor şi bolilor şi se răspândeşte pe pământ ca un fum negru, pentru a distruge specia umană. Repede, închide capacul la loc. Singura care rămâne înăuntru, oprită la marginea vasului, este Speranța. - Imagine minunată a dezordinilor create de prima dezlănțuire a dragostei sexuale pe Pământ şi a dorinței infinite a Sufletului captiv, care tresare, orice ar fi, la apariția Eternului Feminin manifestat în materie.

Un dezastru era iminent. Un cataclism avea să distrugă o mare parte din continentul lemurian[1], să schimbe fața globului şi să-i ducă pe supraviețuitori într-o nouă undă de viață. Căci este o corelație intimă şi constantă între patimile care frământă lumea celor vii şi forțele îngropate în adâncurile Pământului. Focul-Principiu, Focul creator, închis şi condensat într-una din sferele concentrice ale Pământului, este agentul care determină fuziunea maselor subiacente ale scoarței terestre. Produce aici erupții vulcanice. Nu este un element conştient, cu un element pasional de o extremă vitalitate şi de o energie formidabilă, care răspunde magnetic la impulsurile animale şi umane prin contralovituri violente. Acesta este elementul luciferic, pe care pământul îl ascunde sub alte carapace. Dată fiind această corespondență astrală între viața animică a globului şi locuitorii săi, nu e de mirare că activitatea vulcanică a continentului austral şi-a atins maximul la sfârşitul acestei perioade.

Unde seismice teribile au zguduit Lemuria de la un

[1] Australia, Africa, Indochina, Madagascar, câte un vârf al Africii şi Americii de Sud reprezintă resturile lui - n.a.

capăt la altul. Nenumărații săi vulcani au început să vomite torente de lavă. Noi vârfuri explozive de erupție au irupt de peste tot din sol, scuipând jerbe de flăcări şi grămezi de cenuşă. Milioane de monştri, ascunşi în grote sau agățați de creste, au fost asfixiați de aerul arzând sau au fost înghițiți de torentele în fierbere. Unii dintre ei au scăpat cataclismului şi au reapărut în perioada următoare. Cât despre oamenii degenerați, au fost distruşi complet o dată cu continentul care, după o serie de erupții, s-a prăbuşit şi a fost înghițit treptat de ocean.

Totuşi, o elită a rasei lemuriene se refugiase la extremitatea vestică a continentului lemurian, sub conducerea unui Manu sau Conducător divin. De aici, această elită a putut ajunge în Atlantida, pământul virgin şi plin de verdeață, de curând ieşit din ape, unde avea să se dezvolte o nouă rasă şi prima civilizație umană.

***

În această schițare rapidă a unei cosmogonii esoterice, am văzut cum lumea noastră solară s-a format prin condensări succesive, analoge celor întrevăzute de Laplace în al său *Sistem al lumii.* Dar în spatele legilor fizice, care aparțin materiei, am distins Puterile spirituale care o animă. Sub acțiunea acestor Puteri, am văzut cum s-a desprins Saturn din nebuloasă şi cum Soarele s-a aprins în centrul ei, apoi cum s-au născut planetele, una câte una, din viața şi lupta Zeilor. Fiecare dintre aceste etape este o lume aparte, un lung vis cosmic, în care se exprimă un gând sau se arată o față a Divinității. Cu Arheii se naşte Cuvântul Începutului. Cu Arhanghelii apare extazul celest în fața Cosmosului, în splendoarea solară. O dată cu Lucifer apare fulgerul creator în Tenebrele Abisului. Cu Îngerii vine mila cea sfântă. Cu Omul apar suferința şi dorința.

Strop tremurător de lumină, căzut din inima Zeilor, va reface el oare drumul în sens invers, se va lătura el Puterilor care l-au zămislit şi va deveni, la rândul lui, un fel de Zeu, rămânând el însuşi liber? - Hazardată, redutabilă aventură pe un drum nesfârşit, ale cărui prime serpentine sunt cufundate în umbră şi al cărui capăt este ascuns în lumina orbitoare a slavei.

Să încercăm să îl urmăm, pe câteva trepte ale scării care se pierde în infinit.

CARTEA A II-A

ATLANTIDA ŞI ATLANŢII

Pe timpul vârstei de aur, Zeii ***înveşmântaţi*** *în aer umblau printre oameni.*

HESIOD, ***Munci şi zile***

CAPITOLUL I

TRADIȚIA DESPRE ATLANTIDA. CONFIGURAREA EI ŞI PERIOADELE EI GEOLOGICE

Preoții Egiptului antic păstraseră cu grijă amintirea unui vast continent, care ocupa odinioară o mare parte din Oceanul Atlantic şi a unei civilizații puternice, înghițită o dată cu acest continent de o catastrofă preistorică.

Iată în ce termeni relatează Platon această tradiție, preluată de la Solon, care o aflase, spune el, de la preoții egipteni: "Atlanticul era atunci navigabil şi în fața strâmtorii numită Coloanele lui Hercule (în prezent, strâmtoarea Gibraltar) se afla o insulă mai mare decât Libia şi decât Asia. Din această insulă se putea trece uşor pe alte insule şi, de acolo, la întregul continent care mărgineşte de jur împrejur marea interioară. Căci ceea ce se află dincolo de strâmtoarea de care vorbim seamănă cu un port cu o intrare strâmtă, dar acolo este o adevărată mare şi pământul care o înconjoară este un adevărat continent. Pe această insulă atlantă domneau regi de o mare şi extraordinară putere; aveau în stăpânire întreaga insulă, cât şi multe alte insule şi câteva părți din continent. În plus, dincolo de strâmtoare, mai domneau şi asupra Libiei, până în Egipt şi asupra Europei, până la Tirenia."

Iată ce relatează Platon la începutul celebrului său dialog *Timaios sau despre Natură*. Dar mai este ceva. Într-un

alt dialog, intitulat *Critias sau despre Atlantida*, dialog din care s-a păstrat doar prima parte, Platon descrie pe larg insula Poseidonis, oraşul său cu porţi din aur, înconjurat de canale etajate, templul său, federaţia sa de regi-preoţi, suverani ereditari, legaţi indisolubil între ei de o constituţie, operă a unui fondator divin, pe care el îl numeşte Neptun. Acest straniu fragment se opreşte în momentul în care, după ce descrisese prosperitatea acestui popor, care a rămas mult timp fidel virtuţilor sale ereditare, acesta a căzut într-o decădere iremediabilă, din cauza ambiţiei atotcuprinzătoare şi a perversităţii.

Chiar dacă este scurt, acest fragment este deosebit de sugestiv, căci ne deschide o portiţă spre un trecut îndepărtat, pe care nenumăratele secole care s-au scurs şi tăcerea cronicilor l-au sustras privirii istoriei. Prin intermediul formelor elenizate ale acestei descrieri suntem uimiţi de farmecul straniu al acestor moravuri şi ritualuri, în care o simplitate patriarhală se amestecă cu fastul Babilonului şi cu măreţia faraonilor. Platon povesteşte că insula Poseidonis, ultima rămăşiţă a marelui continent Atlantida, a fost distrusă şi înghiţită de o catastrofă care a avut loc cu nouă mii de ani înainte de epoca lui Solon. Strabon şi Proclus relatează aceleaşi fapte. Să adăugăm că preoţii egipteni, care au furnizat aceste informaţii călătorilor greci, susţineau că au preluat această tradiţie chiar de la atlanţi, printr-o filiaţie îndepărtată, dar neîntreruptă şi îi spuneau lui Solon: "Voi, grecii, vorbiţi de un singur potop, dar au fost multe înainte", afirmaţie confirmată de geologia modernă, care a regăsit urmele acestor potopuri succesive în straturile suprapuse ale pământului. Scheletele mamuţilor şi ale altor animale, în sfârşit, cel al omului fosilă, descoperit în straturile din ternar şi cuaternar, reprezintă, până astăzi, singurele documente ale acelor epoci îndepărtate ale globului.

În aşteptarea unei ştiinţe mai pricepute care să reînvie acea lume pierdută, descoperirile oceanografiei au venit să confirme acele tradiţii antice. Ele au făcut să apară la suprafaţă din adâncul mărilor coloana vertebrală a Atlantidei şi ne permit să-i ghicim contururile. Sondările marine au dovedit existenţa unui lanţ imens de munţi submarini, acoperiţi de resturi vulcanice, care se întinde de la nord la sud[1]. Acest lanţ se ridică aproape pe neaşteptate din adâncul oceanului la o înălţime de 9.000 de picioare[2]. Insulele Azore, Sf. Paul, Ascension, Tristan d'Acunha constituie cele mai înalte vârfuri ale acestui lanţ muntos. Aceste vârfuri extreme ale continentului dispărut sunt singurele care mai ies din valuri. Pe de altă parte, lucrările de antropologie şi de etnologie comparată ale lui Le Plongeon, Quatrefages şi Bancroft au demonstrat că toate rasele globului (neagră, roşie, galbenă şi albă) au ocupat cândva America, care exista deja în parte în timpul Atlantidei şi se lega de aceasta în acele vremuri imemoriale. S-au remarcat, de asemenea, analogii frapante între vechile monumente din Mexic, Peru şi arhitectura din India şi Egipt. Pornind de la toate aceste documente, pe baza tradiţiilor indienilor din America de Nord, Centrală şi de Sud şi cele ale tuturor popoarelor despre potop, Scott Elliot a încercat să reconstruiască o istorie a Atlantidei, care cuprinde un număr considerabil de ipoteze, dar care alcătu-

[1] "Atlantida, acest continent misterios care unea odinioară Africa de America şi care, dacă dăm crezare legendei, a dispărut într-o zi înghiţit de valuri, a existat el oare şi altfel decât în cântările poeţilor? Edmond Perrier spune că un naturalist, pe numele său Germain, a început să caute rezolvarea acestei probleme, plecând de la date ştiinţifice şi riguroase. A studiat cu minuţiozitate fauna şi flora vii din insulele Capului Verde şi din insulele Canare, precum şi fauna şi flora fosile ale acestor insule, părticele din acel continent rămase la suprafaţa oceanului. Aceste fosile sunt identice peste tot, în toate punctele insulelor, din Mauritania până în America. La San-Thomé, coralii sunt identici cu madreporii din Florida. Totul arată că a existat o punte între continentele actuale. Totul ne face să credem că Atlantida a dispărut la sfârşitul perioadei ternare. O primă prăbuşire trebuie că s-a produs între coasta Venezuelei şi arhipelagul care există încă astăzi. Mauritania şi insulele Capului Verde au fost probabil separate puţin mai târziu." (*Le Temps*, 29 noiembrie 1911) - n.a.

[2] Cca 3000 m - n.tr.

ieşte un tot omogen şi un ansamblu concludent[1]. Pe de altă parte, doctorul Rudolf Steiner, care are o mare cultură esoterică şi o clarviziune specială, a furnizat multe idei de o noutate şi o profunzime surprinzătoare despre constituţia fizică şi psihică a atlanţilor, faţă de evoluţia umană anterioară şi posterioară[2].

Să rezumăm mai întâi istoria geologică a Atlantidei, conform lui Scott Elliot.

Acum un milion de ani, Atlantida se unea, în partea din spate, cu o mare bucată ieşită deja din America orientală. Nu numai că ocupa tot spaţiul reprezentat de golful actual al Mexicului, dar se întindea mult dincolo de acesta, spre nord-est, într-un larg promontoriu care cuprindea Anglia de astăzi. Întinzându-se şi curbându-se spre sud, forma un alt promontoriu spre Africa. Atunci exista numai Africa de Nord. Un braţ de apă o separa de Atlantida, astfel că rasele umane, născute şi dezvoltate pe acest continent, puteau ajunge direct în Anglia şi, mai apoi, în Norvegia. Pe de altă parte, ele nu trebuiau să treacă decât un canal strâmt pentru a ajunge în Africa de Nord şi, de aici, în Asia meridională, care făcuse deja parte din Lemuria.

După un prim potop, acum 800.000 de ani, Atlantida, spartă în două, de sus în jos, a fost despărţită de America printr-o strâmtoare. Pe partea estică, ea şi-a păstrat forma de cochilie deschisă, în timp ce Irlanda şi Anglia, sudate cu Scandinavia nou apărută, formau împreună cu ea o mare insulă.

Într-un nou cataclism, acum 200.000 de ani, Atlantida s-a separat în două insule, una mare la nord, numită Routa şi una mai mică la sud, numită Daitya. În acea vreme, Europa

[1] *Istoria Atlantidei*, de Scott Elliot, tradusă din engleză, cu patru hărţi. Librăria teozofică, Bailly, 10, rue Saint-Lazare - n.a.

[2] *Unsere atlantischen Vorfahren*, de R. Steiner. A se vedea şi capitolul intitulat *Die Weltentwickelung* în opera sa capitală *Die Geheimwissenschaft im Umris*, Altmann, Leipzig, 1910 - n.a.

actuală se formase deja. În aceste trei perioade, comunicarea Atlantidei cu Africa de Nord şi cu Europa era încă facilă.

Ea a fost brusc întreruptă, acum 80.000 de ani, printr-o nouă bulversare geologică. Din antica şi vasta Atlantidă nu a mai rămas atunci decât insula numită Poseidonis de către Platon, o ultimă rămăşiţă a marii insule Routa, aflată la egală distanţă între America şi Europa.

Insula Poseidonis a fost înghiţită la rândul său, în anul 9564 î.C., conform celor relatate de preoţii egipteni lui Solon.

***

Astfel, lent, dar sigur, vechea Atlantidă reapare din adâncul oceanului. Vălurile mileniilor par a cădea unul după altul şi o civilizaţie dispărută se conturează în faţa privirilor noastre, în linii din ce în ce mai distincte, în culori din ce în ce mai puternice. Este mai întâi o înflorire extraordinară de viaţă, un Eden tropical al unei umanităţi încă pe jumătate sălbatică, dar parcă uluită şi copleşită de divin. Urmează o lungă serie de lupte, urmată de o federaţie de regi iniţiaţi, acalmie fecundă în acest amestec al raselor, în acest cuptor uman, din care avea să iasă aurul curat al tipului arian. Vin apoi decadenţa şi domnia magiei negre, care a adus asupra lumii haita patimilor şi a dezlănţuit forţele abisului.

Să încercăm să fixăm în câteva linii aceste viziuni rapide.

CAPITOLUL II

ATLANTUL PRIMITIV. COMUNIUNEA CU NATURA ŞI CLARVIZIUNEA SPONTANĂ. PARADISUL VISULUI ŞI DOMNIA ZEILOR

Perioada atlantă, ale cărei etape geologice le-am schiţat anterior, reprezintă în istorie trecerea de la animalitate la umanitatea propriu-zisă, într-un cuvânt prima dezvoltare a *sinelui* conştient, de unde trebuiau să ţâşnească, precum floarea din boboc, înaltele facultăţi ale fiinţei umane. Totuşi, dacă, prin învelişul fizic, atlantul primitiv a fost mai apropiat de animal decât omul actual, să nu ne imaginăm că era o fiinţă degradată, ca sălbaticul de astăzi, urmaşul său degenerat. Bineînţeles, analiza, judecata şi sinteza, care sunt cuceririle noastre, nu existau la el decât într-un stadiu rudimentar. El avea în schimb, la un nivel înalt, anumite facultăţi psihice care aveau să se atrofieze în umanitatea viitoare: percepţia instinctivă a sufletului lucrurilor, a doua vedere, în stare de veghe şi de somn, şi, totodată, simţuri de o acuitate singulară, o memorie tenace şi o voinţă impulsivă a cărei acţiune se exercita într-un mod magnetic asupra tuturor fiinţelor vii, uneori chiar şi asupra elementelor.

Atlantul primitiv, care mânuia sulița cu vârful din fier, avea un corp zvelt, mult mai elastic şi mai puţin dens decât omul actual, membre mai suple şi mai flexibile. Ochii săi strălucitori şi ficşi, ca cei ai şerpilor, păreau că sfredelesc

adâncul pământului şi că pătrund sub scoarţa copacilor şi în sufletul animalelor. Urechea lui auzea iarba cum creşte şi mersul furnicilor. Fruntea sa teşită, profilul său cabalin aminteau de aspectul anumitor triburi indiene din America şi de sculpturile templelor din Peru[1].

Natura care încadra viaţa atlantului era foarte diferită de a noastră. Un strat gros de nori apăsa atunci asupra globului[2]. Soarele nu a început să străbată acest strat decât după convulsiile atmosferice ale primelor cataclisme. Lipsit de razele soarelui, omul de atunci, îmblânzitor al animalelor, crescător de plante, trăia în comuniune intimă cu flora exuberantă şi gigantă şi cu fauna sălbatică a pământului. Această natură era, într-un fel, transparentă pentru el. Sufletul lucrurilor îi apărea în sclipiri fugitive, în vapori colorați. Apa izvoarelor şi fluviilor era mult mai uşoară, mai fluidă decât astăzi, dar, în acelaşi timp, mult mai dătătoare de viaţă. Cel care o bea se umplea de efluviile puternice ale pământului şi ale lumii vegetale. Aerul zumzăitor era mai cald şi mai greu decât atmosfera noastră cristalină şi azurată. Furtuni

[1] Legat de fruntea teşită a atlantului şi de constituţia sa craniană, o remarcă de importanţă capitală este necesară, căci observaţiile ştiinţei oculte vin să le completeze pe cele ale antropologiei. La omul adult de astăzi, corpul eteric sau vital este complet absorbit de corpul fizic. Din contră, la atlant, primul îl depăşea pe cel de-al doilea, cam un cap sau mai mult. Şi astăzi se întâmplă acelaşi lucru cu toţi copiii. Corpul eteric fiind locul memoriei, iar creierul, organul prin care omul îşi percepe eul; în stare de veghe, deplina conştiinţă de sine nu este posibilă decât atunci când corpul eteric se identifică complet cu corpul fizic şi când partea sa superioară intră exact în cutia craniană. Acest fenomen s-a petrecut treptat la rasa atlantă, dar doar la mijlocul evoluţiei sale. La atlantul primitiv nu se întâmpla acest lucru. Memoria sa plutea, ca să spunem aşa, deasupra lui cu corpul său eteric. Putea să-şi amintească cele mai mici imagini, dar atunci trecutul devenea prezent. De-abia le deosebea unul de altul, căci nu mai trăia decât în momentul actual. De asemenea, nu avea despre sine decât o conştiinţă vagă. Vorbea de el însuşi la persoana a treia. Când a început să spună: *eu*, a confundat mai întâi acest eu cu cel al familiei sale, al tribului său şi al strămoşilor săi. Trăia contopit cu natura, dar îşi trăia intens viaţa sa interioară. Eul său nereflectat acţiona cu o forţă asupra anturajului său şi primea, rând pe rând, de la acesta impresii violente sau îşi proiecta voinţa asupra lui, prin fulgere - n.a.

[2] Mitologia scandinavă a păstrat amintirea acestei epoci atunci când vorbeşte de *Nibetheim*, tărâmul norilor, unde trăiesc piticii, topitorii de metale - n.a.

grele alunecau uneori pe creasta munților sau pe vârful pădurilor, fără tunete, cu un fel de trosnet, asemănătoare unor lungi şerpi de foc învăluiți de nori. Şi atlantul adăpostit în peşterile sale sau în trunchiul copacilor gigantici, observând aceste fenomene în flăcări din aer, credea că distinge în ele forme schimbătoare, spirite vii. Focul-Principiu, care circulă în toate lucrurile, anima atunci atmosfera cu mii de meteori. Contemplându-le, atlantul îşi dădu seama că putea acționa oarecum asupra lor, că putea să atragă acești nori plini de un foc latent şi să se servească de ei pentru a îngrozi monştrii pădurii, marile fiare şi pterodactilii, acei teribili dragoni înaripați, supraviețuitori ai lumii lemuriene. Abia mai târziu, când magia neagră a devenit unica religie a unei mari părți din Atlantida, omul a trebuit să abuzeze de această putere, până la a face din ea un formidabil instrument de distrugere.

Atlantul primitiv era aşadar dotat cu un fel de magie naturală, din care câteva triburi sălbatice au păstrat rămăşițe. Avea putere asupra naturii, prin privire şi voce. Limba sa primitivă, compusă din strigăte imitative şi interjecții pasionate, era un apel continuu la forțele invizibile. Fermeca şerpii, îmblânzea fiarele. Acțiunea sa asupra regnului vegetal era deosebit de energică. Ştia să sustragă în mod magnetic plantelor forța lor vitală. Ştia şi să le accelereze creşterea, dându-le din viața sa, şi să curbeze în toate sensurile ramurile flexibile ale arbuştilor. Astfel, primele sate atlante au fost construite din arbori meşteşugit împletiți, adăposturi vii de frunziş, care serveau drept casă unor triburi numeroase.

Când atlantul, după cursele şi vânătorile sale în goana mare, se odihnea la marginea pădurilor virgine sau pe malul marilor fluvii, imersiunea sufletului său în această natură luxuriantă trezea în el un fel de sentiment religios. Şi acest sentiment instinctiv lua la el o formă muzicală. Căci, la sfârşitul zilei, la căderea nopții misterioase şi adânci, toate

zgomotele se stingeau. Nu mai exista zumzăitul insectelor, nici şuierăturile reptilelor. Răgetele fiarelor se liniştea, strigătele păsărilor încetau deodată. Nu se mai auzea atunci decât glasul monoton al fluviului, deasupra căruia plana, cu un fum uşor, vocea îndepărtată a cataractei. Aceste glasuri erau blânde ca cele din scoica marină pe care odinioară, la marginea oceanului, vânătorul rătăcitor o dusese la ureche. Şi atlantul asculta... Asculta în continuare... În curând nu a mai auzit decât liniştea... Dar atunci, aplecat asupra sine însuşi şi devenit sonor ca o cochilie a mărilor, auzea un alt glas... Aceasta răsuna în spatele şi prin toate celelalte, dincolo de tăcere!... Părea că vine şi din fluviu, şi din cataractă, şi din pădure, şi din aer. Această voce se descompunea în două note ascendente, care se repetau fără încetare, cântare ritmică precum cea a valului care se sparge şi se resoarbe pe plajă. Aceste două note spuneau: "Ta-o!... Ta-o!..." Atunci atlantul avea senzația confuză că această voce era cea a unei mari Ființe care respiră în toate ființele - şi repeta, cu un sentiment de adorație naivă: "Ta-o!... Ta-o!" Şi aceasta era întreaga sa rugăciune, dar ea conținea, într-un suspin, presentimentul a ceea ce religia are mai profund şi mai sublim[1].

Noaptea, o altă viață începea pentru atlant, o viață de vis şi de viziune, o călătorie prin lumi stranii. Corpul său eteric şi corpul său astral, mai puțin legate decât ale noastre de corpul material, îi permiteau o ascensiune mai uşoară în sfera hiperfizică. Şi lumea spirituală, care este interiorul universului, irupea în sufletul omului primitiv, în torente de lumină. În starea de veghe, atlantul nu vedea nici soarele, nici planetele, nici azurul, nici bolta pe care i-o ascundea stratul gros de nori de care era acoperit globul atunci. În somnul său, nu

[1] Din acest fapt primitiv, păstrat de tradiție, provine numele divinității supreme la unele popoare. Numele de *Tao* a fost cel al lui Zeu la primii egipteni; el a devenit cel al inițiatorului religiei lor *Tot-Hermes*, aşa cum numele de *Wod* sau *Wolan* a devenit cel al lui *Odin-Sieg*, părintele rasei scandinave - n.a.

le vedea mai clar forma materială, dar sufletul său, desprins de corp, plutea în sufletul lumii şi puterile cosmice, animatoare ale pământului şi planetelor, îi apăreau sub forme impresionante şi grandioase. Uneori îl vedea pe Manu, tatăl, fondatorul rasei, care îi apărea sub înfăţişarea unui bătrân cu baston. Condus de el, cel adormit avea senzaţia că trece prin învelişul greu de vapori şi că urcă, urcă la nesfârşit. Deodată, se trezea în centrul unei sfere de foc, în jurul căreia se rotea în cerc un fluviu de spirite luminoase, dintre care unele se aplecau asupra lui şi îi întindeau familiar cupa vieţii sau arcul luptei. "Tu eşti în inima Stăpânului Pământului, îi spunea Manu; dar mai există alţi Zei deasupra lui." Şi sfera se lărgea, impresionantă. Fiinţele de foc care se mişcau acolo deveneau atât de subtile şi de transparente că prin acest văl uşor se puteau zări alte cinci sfere concentrice, din care fiecare părea îndepărtată de cealaltă prin distanţe enorme şi din care ultima strălucea ca un punct luminos. Purtat ca o săgeată în viziunea sa, atlantul se arunca dintr-o sferă în alta. Vedea feţe auguste, plete de flăcări, ochi imenşi şi adânci ca nişte abisuri, dar nu putea atinge ultima sferă, centrul strălucitor. "De aici descindem toţi, îi spunea Manu." În sfârşit, ghidul divin îl readucea pe pământ pe călătorul astral, care se scufundase pentru o clipă în Sufletul Lumii, acolo unde strălucesc Arhetipurile. Traversa din nou mantia de vapori a globului şi acolo ghidul îi arăta, în trecere, aştrii fraţi, încă invizibili ochilor săi fizici, stelele omenirii viitoare - aici, luna sinistră, pierdută în nori negri, ca un vas naufragiat între stânci, iar jos, soarele ieşind dintr-o mare de vapori, ca un vulcan roşu.

Când se trezea din visele sale, atlantul avea certitudinea de a fi trăit într-o lume superioară şi de a fi vorbit cu Zeii. Căci păstra amintirea acelei lumi, dar adesea confunda viaţa din vis cu viaţa din trezie. Pentru el, Zeii erau nişte protectori, nişte tovarăşi cu care avea o relaţie de prietenie. Nu

numai că era oaspetele lor noaptea, dar uneori îi apăreau şi în plină zi. Auzea vocile lor în adieri, în ape, le primea mesajele. Sufletul său impetuos era atât de saturat de suflul lor că, uneori, îi simţea în sine însuşi, le atribuia acţiunile sale şi se credea unul de-ai lor.

Trebuie, aşadar, să ne imaginăm acest om sălbatic din timpul zilei, vânător de mamuţi şi bouri, ucigaş agil al dragonilor zburători, devenind noaptea un fel de copil inocent, un mic suflet rătăcitor, *animula vagula, blandula*, purtat de torentele unei alte lumi.

Acesta era paradisul visului omului primitiv, în timpurile Atlantidei. Noaptea, bea din undele râului Lethe şi îşi uita zilele de sudoare şi sânge. Dar aducea la lumina zilei fâşii din splendidele sale viziuni şi le urmărea în continuare în vânătorile sale nebuneşti. Aceste viziuni erau soarele lui şi creau cărări de lumină în desimea de nepătruns a pădurilor întunecate. După moarte, îşi reîncepea visul pe o scară mai vastă, de la o încarnare la alta. Şi, atunci când, după secole, renăştea într-un leagăn de liane, sub cascadele de frunzişuri ale pădurilor sale sufocante de căldură şi de miasme, îi rămânea din călătoria sa cosmică o vagă iluminare şi o uşoară beţie.

Astfel, în acele timpuri primitive, noaptea şi ziua, veghea şi somnul, realitatea şi visul, viaţa şi moartea, lumea de aici şi cea de dincolo se amestecau şi se confundau pentru om într-un fel de vis imens, într-o panoramă mişcătoare dintr-o ţesătură translucidă, care se întindea la infinit. Nici soarele, nici stelele nu pătrundeau prin atmosfera înnorată, dar omul, legănat de puterile nevăzute, respira peste tot fiinţa Zeilor.

Amintirea îndepărtată a acestei ere a creat toate legendele paradisului terestru. Amintirile confuze ale acestei perioade s-au transmis şi s-au transformat, de la o epocă la alta, în mitologiile diverselor popoare. La egipteni, această

eră este domnia Zeilor, care precede domnia regilor Schesou-Hor, regii solari sau regii inițiați. În Biblie, este Raiul lui Adam şi Eva, păzit de Heruvimi. La Hesiod, este vârsta de aur când "Zeii mergeau pe pământ înveşmântați în aer." Omenirea avea să-şi dezvolte şi alte facultăți şi să facă noi cuceriri, dar în zadar se vor succeda rasele, în zadar se vor îngrămădi mileniile unele după altele, vor apărea cataclismele şi globul îşi va schimba înfățişarea, umanitatea va păstra amintirea de neşters a unui timp în care se afla într-o comuniune directă cu forțele universului. Această amintire îşi poate schimba forma, dar rămâne ca o nostalgie veşnică a lumii divine.

CAPITOLUL III

CIVILIZAȚIA ATLANTIDEI. REGII INIȚIAȚI. IMPERIUL TOLTECILOR

Conform tradiției esoterice, civilizația Atlantidei a durat, dacă pornim de la originile ei, circa un milion de ani. Această primă societate umană, atât de îndepărtată şi de diferită de a noastră şi din care, totuşi, ne tragem, reprezintă umanitatea fabuloasă dinainte de potop, de care amintesc toate mitologiile. Patru potopuri, aşa cum am mai spus, patru mari cataclisme, separate de milenii întregi, au măcinat vechiul continent, al cărui ultim vestigiu se va cufunda o dată cu insula Poseidonis, lăsând în urma lui America de astăzi, legată odinioară de el şi care a crescut în partea Pacificului, pe măsură ce Atlantida, măcinată de dedesubt de focul terestru, se prăbuşea, lăsând locul oceanului. În timpul acestor mii de secole, mai multe perioade glaciare, determinate de o uşoară oscilație a axei terestre pe orbita sa, au izgonit popoarele din nord spre ecuator, iar cele din centru le-au împins de multe ori pe celelalte spre cele două emisfere ale globului. Au fost exoduri, războaie şi cuceriri. Fiecare bulversare geologică a fost precedată de o perioadă de prosperitate şi de o perioadă de decadență, în care cauze asemănătoare au produs efecte analoge. Şapte sub-rase sau varietăți ale marii rase-mamă atlante s-au format succesiv şi le-au dominat pe rând pe celelalte, amestecându-se cu acestea.

Se pot recunoaşte printre ele prototipurile tuturor raselor răspândite în prezent pe glob: roşie, galbenă şi albă, aceasta din urmă trunchi al noii mari rase-mamă, rasa semitico-ariană, care avea să se separe cu gelozie de celelalte, pentru a începe un nou ciclu uman. Putem regăsi, de asemenea, chiar dacă subordonată, rasa neagră, rămăşiţă deja în regresie a vechii umanităţi lemuriene, din care provin, prin încrucişări, negrii şi malaiezii.

Din istoria tumultuoasă a acestor popoare, tradiţia adepţilor nu a reţinut decât liniile mari şi evenimentele majore. În primul rând, ea notează, prin Platon, fenomenul dominant al unei teocraţii spontane şi al unei guvernări generale, rezultată din acest amestec de rase, nu prin forţa brutală, *dar printr-un fel de magie naturală şi binefăcătoare.* O federaţie de regi iniţiaţi domneşte în pace timp de secole, iar ierarhia puterilor divine se reflectă, mai mult sau mai puţin, în aceste mase umane, impulsive, dar docile, în care sentimentul de sine nu a dezvoltat încă orgoliul. Din momentul în care acesta izbucneşte, magia neagră se ridică în faţa magiei albe, ca umbră fatală şi ca adversar veşnic al acesteia, şarpe cu multe încolăciturі, cu respiraţia otrăvită, care, din acea clipă, nu va înceta să ameninţe omul în căutarea puterii. Cele două tabere dispuneau atunci de o putere naturală asupra elementelor pe care omul de astăzi a pierdut-o. De aici, luptele teribile care s-au încheiat cu triumful magiei negre şi prin dispariţia totală a Atlantidei. Vom oferi o prezentare sumară a acestor evenimente.

Prima sub-rasă a atlanţilor se numea *Rmoahalls.* Aceasta se dezvoltase pe un promontoriu al Lemuriei şi se stabilise în sudul Atlantidei, într-o regiune umedă şi caldă, populată de animale enorme antediluviene, care trăiau în mlaştini întinse şi păduri întunecate. Din acestea, s-au găsit nişte resturi fosile în carierele de huilă. Era o rasă uriaşă şi războinică, cu tenul brun acaju, care acţiona sub efectul unor

puternice impresii colective. Numele îi venea de la strigătul de luptă prin care triburile sale se adunau şi semănau groaza în duşmanii lor. Şefii lor aveau sentimentul că acţionează sub violente impulsuri exterioare, care îi umpleau cu unde puternice şi îi îndemnau să cucerească noi teritorii. Dar, o dată expediţia terminată, aceşti îndrumători improvizaţi reintrau în masă şi totul era dat uitării. Neavând memoria dezvoltată decât într-un mic grad şi nici un fel de spirit combinativ, Rmoahalls au fost învinşi repede, opriţi din avântul lor şi supuşi de alte ramuri ale rasei atlante.

Tlavatlis, cu aceeaşi culoare ca rivalii lor, rasă activă, agilă şi isteaţă, prefera bogăţiei câmpiilor asprimea munţilor. Această rasă îşi aşeza aici tabăra ca în nişte fortăreţe, munţii devenind punctul de plecare al incursiunilor sale. Acest popor este caracterizat de dezvoltarea memoriei, a ambiţiei, de abilitatea şefilor şi de un rudiment de cult al strămoşilor. În ciuda acestor inovaţii, Tlavatlis nu au jucat decât un rol secundar în civilizaţia atlantă, dar, prin coeziunea şi tenacitatea lor, s-au menţinut mai mult timp decât ceilalţi pe bătrânul continent. Ultima rămăşiţă a acestuia, insula Poseidonis, a fost populată mai ales de descendenţii lor. Scott Elliot îi consideră pe Tlavatlis strămoşii rasei dravidiene, pe care o găsim şi astăzi în sudul Indiei.

Toltecii, al căror nume se regăseşte printre cele ale triburilor mexicane, vor fi cei care vor duce civilizaţia atlantă la apogeul dezvoltării sale. Era un popor cu tenul arămiu, de statură înaltă, cu trăsături puternice şi regulate. La curajul Rmoahalls şi la supleţea Tlavatlis adăuga o memorie mai fidelă şi o profundă nevoie de veneraţie a şefilor. Erau cinstiţi bătrânul înţelept, conducătorul fericit, războinicul descurcăreţ. Calităţile transmise de bunăvoie din tată în fiu au devenit principiul vieţii patriarhale şi în această rasă a fost sădită tradiţia. Astfel, s-a întemeiat o regalitate sacerdotală. Ea s-a edificat pe înţelepciunea conferită de fiinţe superioare,

moştenitori spirituali ai Manu-ului primitiv al rasei, personaje care aveau darul clarviziunii şi al divinaţiei. Se poate spune aşadar că aceşti regi-preoţi au fost regi iniţiaţi. Timp de secole întregi, puterea lor a fost considerabilă. Această putere le venea din înţelegerea deosebită dintre ei şi din comuniunea instinctivă cu ierarhiile invizibile. Această putere s-a exercitat multă vreme într-un mod fericit. Închisă în misterul său, ea s-a înconjurat de o maiestuozitate religioasă şi de o pompă masivă, conforme acelei epoci a sentimentelor simple şi a senzaţiilor puternice.

În fundul golfului format de Atlantida, la circa cincisprezece grade deasupra ecuatorului, regii tolteci ridicaseră capitala continentului. Oraş rege, în acelaşi timp fortăreaţă, templu şi port la mare. Natura şi arta făceau din acest oraş ceva unic. Se ridica deasupra unei câmpii fertile, pe o înălţime rotunjită, ultim vârf al unui lanţ mare de munţi, care îl înconjura ca un circ impunător. Un templu cu pilaştri pătraţi şi solizi încorona oraşul. Zidurile şi acoperişul său erau acoperite cu acel metal special numit *oricalc* de către Platon, un fel de bronz cu reflexe de argint şi aur, luxul preferat al atlanţilor. Porţile acestui templu se vedeau sclipind de departe. De aici, numele de oraş cu porţile din aur. Cea mai importantă particularitate a metropolei atlante, aşa cum ne-o descrie autorul dialogului *Timaios,* consta în sistemul său de irigaţie. În spatele templului, un izvor de apă curată ţâşnea bogat din pământ, într-o pădure, ca un fluviu eliberat de munte. Acest izvor provenea dintr-un rezervor şi un canal subteran, care aducea această masă lichidă dintr-un lac din munţi. Izvorul cădea apoi în iazuri şi cascade, formând în jurul oraşului trei cercuri de canale, care constituiau sursa sa de apă şi mijlocul de apărare. Mai departe, aceste canale se legau de un sistem de lagune şi de mare, pe unde flotele aduceau produse diverse din regiuni îndepărtate. Oraşul era etajat între canale, la poalele templului. Dacă îi dăm crezare

lui Platon, pe digurile înalte de arhitectură ciclopică, care protejau canalele, se puteau vedea stadioane, terenuri de curse, gimnazii şi chiar un orăşel special, rezervat călătorilor străini care se opreau în oraş[1].

Atât cât a durat prima înflorire a Atlantidei, oraşul cu porţi din aur a fost ţinta tuturor popoarelor, iar templul - simbolul său strălucitor, centrul animator al religiei sale. În acest templu se reuneau anual regii federaţi. Suveranul metropolei îi convoca pentru a regla diferendele între popoarele Atlantidei, pentru a dezbate interesele lor comune şi pentru a decide pacea sau războiul cu populaţiile inamice ale confederaţiei. Războiul între regii federaţi era strict interzis şi toţi ceilalţi trebuiau să se unească împotriva celui care rupea pacea solară[2]. Aceste dezbateri erau însoţite de ritualuri religioase pline de gravitate. În templu se ridica o coloană din cupru amestecat cu bronz, pe care erau gravate, cu semnele limbii sacre, învăţăturile lui Manu, întemeietorul rasei şi legile emise de succesorii acestuia, pe parcursul secolelor. Această coloană avea deasupra un disc din aur, imagine a soarelui şi simbol al divinităţii supreme. Soarele nu trecea atunci decât rareori prin învelişul de nori al pământului, dar cu atât era mai mult venerat astrul-rege, cu cât razele sale de-abia atingeau coama munţilor şi fruntea oamenilor. Intitulându-se fii ai soarelui, regii federaţi voiau să arate că înţelepciunea şi puterea lor le veneau de la sfera acestui

1 A se vedea descrierea detaliată a oraşului cu porţi din aur în dialogul *Critias sau despre Atlantida* al lui Platon. Vorbeşte acolo despre capitala lui Poseidonis, care a supravieţuit restului continentului, dar totul ne face să credem că descrierea sa corespunde metropolei Atlantidei. Este probabil ca preoţii egipteni, de la care Platon preluase această tradiţie, să fi confundat cele două oraşe, prin obiceiul de a condensa şi de a simplifica istoria trecutului, care a reprezentat metoda timpurilor antice - n.a.

2 A se vedea *Critias* de Platon. Este descrisă acolo o epocă a decadenţei, în care magia neagră invadase, de multă vreme, deja, cultul. În loc să bea apa pură a inspiraţiei, regii beau sângele unui taur sacrificat, dar constituţia federală rămăsese aceeaşi - n.a.

astru. Dezbaterile erau precedate de tot felul de purificări solemne. Regii, uniți în rugăciune, beau dintr-o cupă din aur o apă impregnată cu parfumul florilor cele mai rare. Această apă se numea *licoarea Zeilor* şi simboliza inspirația comună. Înainte de a lua o decizie sau de a formula o lege, dormeau o noapte în sanctuar. Dimineața, fiecare îşi povestea visul. Apoi, regele oraşului-regină încerca să reunească toate aceste raze pentru a trage din ele lumina care călăuzeşte acțiunile. Numai atunci, când toți se puneau de acord, era promulgat noul decret.

Astfel, la apogeul rasei atlante, asupra acestor popoare primitive se răspândea din înalt o înțelepciune intuitivă şi pură. Aceasta se revărsa precum fluviul din munți, care înconjura metropola cu întinderile sale limpezi şi se scurgea, dintr-un canal în altul, în câmpia fertilă. Atunci când unul dintre regii inițiați împărtăşea cu supuşii săi preferați cupa din aur a inspirației, aceştia aveau sentimentul de a bea o băutură divină, care le umplea de viață întreaga ființă. Atunci când navigatorul care se apropia de țărm vedea strălucind de departe acoperişul metalic al palatului solar, credea că vede o rază a soarelui invizibil ieşind din templul care încorona oraşul cu porți din aur.

CAPITOLUL IV

EXPLOZIA EULUI. DECADENȚA ŞI MAGIA NEAGRĂ. CATACLISMELE ŞI POTOPUL

Dezvoltarea bogăției materiale sub domnia regilor-pontifi ai rasei Toltecilor trebuia să aibă repercusiunea sa fatală. O dată cu creşterea conştiinței de sine, s-au trezit orgoliul şi spiritul de dominație. Prima erupere a pasiunilor negative s-a produs la o rasă aliată cu Toltecii. Era o rasă încrucişată cu lemurienii, cu tenul de un galben întunecat. Turanicii din Atlantida sunt strămoşii turanicilor din Asia şi, de asemenea, părinții magiei negre. Magiei albe, lucrare dezinteresată a omului în armonie cu puterile înaltului, se opune magia neagră, chemare a forțelor de jos, la îndemnul ambiției şi al desfrâului. Regii turanici voiau să domine şi să se bucure de puterea lor strivindu-şi vecinii. Au încălcat pactul de fraternitate care îi lega de regii tolteci şi au schimbat cultul. Au fost instituite sacrificii sângeroase. În locul licorii pure a inspirației divine, se bea sângele negru al taurilor, purtător al unor influențe demonice[1]. Ruptura cu ierarhia din înalturi şi pactul încheiat cu forțele de jos au reprezentat prima organizare a răului. Aceasta nu a putut zămisli decât anarhie şi distrugere, de vreme ce este alianța cu o sferă al cărei principiu este chiar distrugerea şi anarhia. Acum fiecare vrea să-l doboare

[1] Acestea se întâmplau pe insula Poseidonis, spre sfârşitul existenței Atlantidei. A se vedea *Critias* de Platon - n.a.

pe celălalt spre folosul său. Este războiul tuturor contra tuturor, imperiul invidiei, al violenței și al terorii. Practicantul magiei negre nu numai că intră în legătură cu forțele întunecate care sunt deșeurile Cosmosului, ci și creează altele noi prin formele-gânduri de care se înconjoară, forme astrale, inconștiente, care devin obsesiile sale chinuitoare. Își plătește plăcerea criminală de a oprima și de a-și exploata semenii, devenind sclavul orb al unor călăi mai cruzi decât el însuși, fantomele oribile, demonii halucinanți, falșii zei pe care i-a creat. Aceasta este esența magiei negre care s-a dezvoltat o dată cu declinul Atlantidei, atingând proporții colosale, pe care nu le-a mai atins de atunci. Au apărut atunci culte monstruoase. Au apărut temple consacrate unor șerpi gigantici, unor pterodactili vii, devoratori de victime umane. Oamenii puternici impuneau să fie adorați de mulțimi de sclavi și de femei.

O dată cu transformarea, în timpul decăderii Atlantidei, a femeii într-un instrument al plăcerilor, frenezia senzualității s-a dezvoltat cu o forță din ce în ce mai mare. Poligamia s-a înmulțit. De aici, o degenerescență a tipului uman la rasele inferioare și la o parte din popoarele Atlantidei. Cultul nebunesc al sinelui a luat o formă naivă și bizară. Bogații au căpătat obiceiul de a-și așeza în temple statuile din oricalc, aur sau bazalt. Aici, preoți speciali oficiau un cult acestor idoli ridicoli ai persoanei umane. Aceasta este singura formă de sculptură pe care au cunoscut-o atlanții.

O dată cu trecerea secolelor, răul s-a acumulat: iruperea atotcuprinzătoare a viciului, furia egoismului și anarhia s-au extins atât de mult, că întreaga populație a Atlantidei s-a împărțit în două tabere. O minoritate s-a grupat în jurul regilor tolteci, care rămăseseră fideli vechii tradiții, iar restul a adoptat religia întunecată a turanicilor. Războiul între magia albă slăbită și magia neagră care creștea în forță, al cărui teren de desfășurare a fost Atlantida, a cunoscut numeroase răs-

turnări de situație. Aceleași etape s-au repetat cu o veritabilă încrâncenare. Cu mult timp înainte de prima catastrofă care a bulversat continentul, orașul cu porți din aur a fost cucerit de regii turanici. Pontiful regilor solari a trebuit să se refugieze în nord, lângă un rege aliat al Tlavatlis, unde s-a stabilit cu un nucleu de fideli. Din acel moment au început marile migrații spre Orient, în timp ce civilizația proprie Atlantidei nu a putut decât să decadă. Turanicii au ocupat metropola și cultul sângelui a pângărit templul soarelui. Magia neagră triumfa. Corupția și perversitatea s-au răspândit în niște proporții înspăimântătoare în această omenire impulsivă, lipsită încă de frâiele rațiunii. Ferocitatea oamenilor s-a răspândit, prin contagiune, chiar și lumii animalelor. Marile feline, domesticite la început de atlanți, au devenit jaguarii, tigrii și leii sălbatici. În cele din urmă, dezordinea a cuprins elementele și întreaga natură, Nemesis ineluctabilă a magiei negre. O primă catastrofă a despărțit Atlantida de America care se năștea. Altele vor urma, la mari intervale.

Cele patru mari catastrofe care au înghițit acest superb continent nu au avut aceleași caracteristici precum cataclismele care au pierdut Lemuria. Putem vedea mai departe acțiunea acelorași forțe, dar ele se manifestă altfel acum, sub impulsuri diferite.

Pământul este o ființă vie. Stratul său solid și mineral nu este decât o scoarță foarte subțire comparativ cu interiorul sferei, alcătuită din sfere concentrice dintr-o materie subtilă. Acestea sunt organele senzitive și generatoare ale planetei. Rezervoare de forțe primordiale, aceste măruntaie vibrante ale globului răspund magnetic la mișcările care agită omenirea. Ele înmagazinează într-un fel electricitatea pasiunilor umane și o retrimit periodic la suprafață, sub forma unor mase enorme.

Pe vremea Lemuriei, dezlănțuirea animalității brutale a făcut focul terestru să țâșnească direct la suprafața globu-

lui, iar continentul lemurian a devenit un fel de cazan cu sulf în fierbere, unde mii de vulcani porniseră să extermine prin foc lumea aceea mişunând de monştri informi.

Pe vremea Atlantidei, efectul patimilor omeneşti asupra sufletului mocnit al pământului a fost mai complex, dar nu mai puțin de temut. Magia neagră, aflată atunci la apogeul puterii sale, acționa direct asupra centrului pământului, de unde îşi trăgea puterea. Astfel, ea a trezit în cercul de foc elementar alte impulsuri. Acest foc, venit din adâncimi pe căi întortocheate, s-a strâns în fisurile şi cavernele scoarței terestre. În acel moment, Puterile, care prezidă mişcările planetare, au imprimat acestui element subtil, dar care avea o forță de dilatare extraordinară, direcția orizontală spre Occident. Astfel, au apărut zguduirile seismice care, de la o epocă la alta, au zdruncinat Atlantida de la est la vest şi a căror axă principală urma linia ecuatorului. Din punctul lor de plecare la punctul de sosire, aceste valuri de foc subteran scobeau şi rodeau scoarța terestră a vechiului continent. Pierzându-şi baza de sprijin, Atlantida s-a prăbuşit pe bucăți şi a sfârşit prin a se prăvăli în mare, o dată cu o mare parte din locuitorii săi. Dar, pe măsură ce continentul scufundat dispărea, un alt pământ se ivea la vest, cu bariera sa de coame, pentru că, ajunse la capătul largilor lor ondulații, aceste lame din adâncul planetei în flăcări, aceste valuri gigantice ale focului interior au ridicat crestele vulcanice ale lanțului Cordilierilor, Anzilor şi ai Munților Stâncoşi, coloana vertebrală a viitoarei Americi. Să adăugăm că descărcările de electricitate care au însoțit aceste fenomene au declanşat în atmosferă cicloane, furtuni şi vârtejuri nebănuite. O parte din apa care, până atunci, plutea în aer sub formă de vapori, s-a repezit asupra continentului în cascade şi torente de ploaie. Inundarea solului a însoțit prăbuşirea lui, ca şi cum forțele cerului şi ale abisurilor s-ar fi reunit pentru a-l pierde. Tradiția spune că şaizeci de milioane de oameni au pierit în acelaşi

timp în timpul ultimului dintre aceste potopuri.

Astfel a fost înghițit continentul Atlantidei, devenită centrul magiei negre. Şi iată de ce oraşul cu porți din aur, insulele cu palmieri verzi Ruta şi Daitya şi crestele semețe ale insulei Poseidonis au dispărut succesiv sub valul nepăsător al Oceanului învingător, în timp ce azurul profund şi luminos se lărgea printre norii sfâşiați, ca ochiul celui Veşnic.

***

Nimic nu se pierde în evoluția terestră, ci totul se transformă. Atlanții aveau să trăiască din nou în Europa, Africa, Asia prin rasele emigrate şi prin reincarnarea periodică a sufletelor, dar imaginea continentului înghițit de ape s-a şters din memoria noii omeniri înzestrate cu gândire, cuceritoare şi combativă, ca un vis fantastic, ca un miraj de dincolo de mare şi de ceruri. Umanitatea aceasta nu a păstrat decât amintirea tulburătoare a unui Paradis pierdut, a unei căderi profunde şi a unui potop înspăimântător. Poeții greci, ale căror evocări plastice ascund adesea un sens miraculos, vorbeau de un colos-fantomă, aşezat în mijlocul oceanului, dincolo de coloanele lui Hercule şi care susținea cerul noros cu vârful său puternic. Îl numeau uriaşul Atlas. Ştiau ei oare că, în zorii existenței lor, atlanții vizionari comunicaseră în mod real cu Zeii prin cerul lor acoperit de nori? Sau că în adâncul oricărei conştiințe umane doarme visul unui paradis pierdut şi al unui cer care trebuie cucerit?

CAPITOLUL V

PRIMA ETAPĂ DE DEZVOLTARE A RASEI ALBE. RELIGIA SA SOLARĂ ŞI EXODUL SĂU

După această scurtă prezentare a civilizației atlante, a originilor, apogeului şi decăderii sale, ne rămâne să vedem cum s-a desprins omenirea noastră semitică şi ariană din antica Atlantidă, asemănătoare bustului pe jumătate omenesc, pe jumătate divin, care iese din coastele Sfinxului de la Gizeh. Căci, la intrarea în scenă a fiecărei rase-mamă asistăm la miracolul păsării Phoenix care renaşte din propria cenuşă. Înainte ca vechea rasă să intre în descompunere, vedem cum se formează nucleul unei rase de elită, care îşi trage dintr-o viață mai bună o nouă tinerețe.

Să ne imaginăm mai întâi schimbarea totală pe care luminarea treptată a atmosferei a produs-o în mentalitatea umană. Cât timp cerul său a fost acoperit de nori deşi, omul a fost fatalmente redus la o existență în penumbră şi vis. Dar acum, soarele parcurgea cu torța sa cerul întreaga zi. Noaptea, nenumărate stele se iveau pe boltă şi această simfonie de lumi strălucitoare se mişca în ritmuri armonioase. Universul dezvăluit îşi revărsa frumusețea. Toate drumurile pământului şi mării se deschideau sub acest cer fără margini. Nu era oare ceasul dorințelor aprinse şi al marilor plecări? Dacă totul merge în univers, omul nu trebuie şi el să meargă pentru a cunoaşte şi a cuceri?

A fost opera rasei albe, trunchi comun al semiților şi arienilor, în care calitățile masculine ale rațiunii, reflecției şi ale judecății aveau să le domine pe toate celelalte[1]. Dar, pentru dezvoltarea acestor facultăți, erau necesare o disciplină îndelungată şi o viață separată de celelalte rase. Destul de devreme, conducătorii săi l-au dus spre est şi nord. Scopul final al acestui exod, care a durat secole şi milenii, trebuia să fie regiunea centrală a Asiei. Pe aceste platouri înalte, cu aer pur, departe de contactul cu celelalte rase, la poalele Himalayei, "acest acoperiş al lumii", avea să se constituie definitiv civilizația ariană. De aici se vor răspândi mai târziu diversele grupuri ale noii rase menite să conducă lumea, care este adesea numită rasa indo-europeană: arienii din India, iranienii, sciții, sarmații, grecii, celții şi germanicii, precum şi semiții primitivi din Caldeea. Dar, înainte de a atinge această citadelă a Asiei, protejată de cei mai înalți munți ai planetei, rasa albă a trecut prin numeroase etape şi a făcut lungi opriri în diverse regiuni. Prima şi cea mai importantă a avut loc în Irlanda, care alcătuia pe atunci o mare insulă împreună cu Anglia, nordul Franței şi Scandinavia. Această fază a servit drept exercițiu şi educație pentru elita albă a Atlantidei aflată pe drumul spre o patrie nouă. Acolo, călăuzele ei au supus-o unui antrenament special[2].

"Umanitatea, spune Rudolf Steiner, avea pe atunci

[1] A se vedea admirabilele particularități ale rasei albe, comparativ cu rasa galbenă şi rasa neagră, în *Inegalitatea raselor umane*, de Gobineau - n.a.

[2] Ştiința secolului al XIX-lea a stabilit unitatea rasei ariene pe baza filologiei şi mitologiei comparate. A putut fixa astfel leagănul civilizațiilor noastre în Asia centrală, de unde au plecat migrațiile sale spre sud şi spre vest şi ale cărei urme au fost păstrate de limbile şi cronicile noastre. Iată un rezultat notabil, dar ştiința exoterică nu trece dincolo de acest prag. Îi lipsesc datele pentru a ne face să cunoaştem originea şi dezvoltarea primitivă a rasei albe.

Astfel, s-a născut concepția puțin copilărească că rasa ariană a apărut în lume ca un fapt primordial, ca un tot desăvârşit şi că este, într-un fel, fructul natural al Asiei centrale. Tradiția ocultă, conform căreia rasa albă, ca şi toate celelalte, provine din rasa atlantă, provenită la rândul ei din lemurieni, leagă astfel omenirea la ansamblul organic al dezvoltării terestre şi planetare, conform legilor istoriei naturale - n.a.

călăuze care îşi dobândiseră înţelepciunea de la o sursă supraumană. Aceştia erau veneraţi ca *mesageri ai Zeilor*, ceea ce chiar erau. Aceste fiinţe au fost instructorii regilor atlanţi. Se spunea că aceşti instructori erau *în legătură cu Zeii* şi acest lucru era adevărat. Ceea ce se petrecea în templele Atlantidei era inaccesibil poporului. El nu înţelegea nici intenţiile călăuzelor sale. Învăţăturile lor trebuiau, de asemenea, concepute într-o formă diferită de toate celelalte.

"Limba în care Zeii le vorbeau acestor mesageri nu avea nimic pământesc. Ei le apăreau în «nori de foc», pentru a le spune cum trebuiau să-i ghideze pe oameni. Mesagerii zeilor puteau primi aceste revelaţii pentru că ei erau cei mai perfecţi printre fraţii lor oameni. Ajunseseră deja la un înalt grad de dezvoltare în vieţile lor precedente. Puteau fi numiţi spirite superioare cu formă umană, dar adevărata lor patrie nu era pământul. Aceste spirite-călăuze, aceşti mesageri ai Zeilor comandau oamenii fără a le indica principiile după care îi conduceau. Căci, înainte de a cincea rasă atlantă, trunchi al semiţilor primitivi, oamenii nu ar fi putut să-i înţeleagă. *Gândirea* nu era încă pregătită în interiorul lor. Rasa semito-ariană a fost aşadar pregătită pentru o nouă formă a gândirii... Până atunci, Zeii îi conduseseră pe oameni prin mesagerii lor. Acum oamenii trebuiau să cunoască esenţa Zeilor şi să se considere ei înşişi executorii Providenţei[1]."

Aceste rânduri rezumă orientarea dominantă a rasei albe şi ceea ce o diferenţiază de rasa atlantă. Aceasta din urmă comunicase instinctiv cu forţele cosmice; cealaltă a primit misiunea de a realiza Divinul prin propriul efort. Pentru a o pregăti în vederea acestei întreprinderi dificile, călăuzele sale i-au impus o viaţă aspră, într-un climat rece şi ploios. Întreaga civilizaţie a Atlantidei a fost pusă la zid. Conducătorii războinici au lansat imprecaţii înfricoşătoare împotriva oraşelor monstruoase, unde mulţi albi captivi

1 *Unsere atlantischen Vorfahren*, de Rudolf Steiner (Leipzig, Altmann) - n.a.

munciseră ca sclavi pentru nişte construcţii ciclopice, printre mulţimi de alţi sclavi, bărbaţi şi femei, cu pielea roşie, galbenă sau neagră. Au fost blestemaţi tiranii Atlantidei, viciile şi desfrâurile lor perverse. A fost blestemată piatra cioplită ca fiind un semn al sclaviei, iar piatra brută, blocurile ascuţite de stâncă au fost considerate simboluri ale libertăţii şi singurele altare demne pentru venerarea Zeilor. Nu se mai dorea decât traiul în aer liber, în colibe din lemn sau pe carele de război şi de luptă. S-au instalat în mijlocul pădurilor de brazi şi de fagi, unde vieţuiau cerbii şi elanii. Nu mai existau temple construite, acoperite de metal, în care să curgă sângele victimelor, unde să strălucească statuile din oricalc şi din aur, fetişuri înşelătoare, ci pietre aşezate vertical, sub cerul liber, pe câmpii întinse, cum sunt cele de la Karnac, în Bretania, sau mari cercuri de menhire, ca cel de la Stonehenge, în Anglia, adevărate cadrane astronomice, orientate pe baza revoluţiilor solare. Viaţa umană avea să se organizeze conform succesiunii anotimpurilor şi mersului aştrilor. Fenomenele atmosferice constituiau punctul de plecare pentru învăţăturile religioase.

Să ne imaginăm călăuza unuia dintre aceste popoare, stând în picioare pe o faleză, la capătul unei zile cu furtună, atunci când cerul se luminează deasupra Oceanului, în spatele fâşiilor rupte ale norilor, să ni-l imaginăm pe Manu arătând adunării curcubeul cu un capăt cufundat în ocean şi cu un altul pe o insulă asaltată de valuri şi spunând auditoriului său: "Strămoşii voştri trăiau pe nişte meleaguri acoperite mereu de pâclă, unde nu se vedea soarele, dar erau în legătură cu Zeii. Astăzi Zeii nu se mai arată decât rareori, dar au lăsat oamenilor un semn al comuniunii. Pe acest curcubeu, Zeii coboară pe pământ şi urcă apoi din nou spre sălaşurile lor. Să nu uitaţi că sunteţi fiii Zeilor!" - Nu mai era o viziune directă a lumii divine, ci acum natura, impregnată de misterul divin, îi servea acesteia drept piedestal şi

vehicul.

La unele dintre aceste popoare albe, cultul strămoşilor era legat de lună, astrul consacrat morților. Multe secole mai târziu, descendenții lor, întorşi în aceleaşi locuri pe un drum invers, vor evoca sufletul străbunilor sub razele lunii, în pădurile lor umbroase şi îi vor chema în ajutor împotriva duşmanilor. Dar în acele vremuri imemoriale, cultul strămoşilor avea o semnificație mai profundă şi juca un rol misterios în zămislirea copiilor. La solstițiul de iarnă, în timpul celei mai lungi nopți, numită şi *noaptea-mamă* a anului, care avea reputația de noaptea cea mai propice conceperilor, Manu le spunea bărbaților şi femeilor adunați în jurul pietrei sfinte: "Străbunii voştri sunt aproape de Zei. Trăiți conform ritualurilor şi legilor sfinte şi vor veni să retrăiască printre voi. Se vor încarna în copiii soților voastre. Bărbați, fiți puternici şi zămisliți războinici curajoşi. Femei, fiți pure şi concepeți eroi pentru rasa viitoare!"

Cu totul altul era limbajul său la solstițiul de vară, când poporul se reunea în zorii zilei în cercul larg al menhirelor gigantice, care personificau lunile şi anotimpurile, strămoşii şi Zeii. Când soarele apărea între cele două pietre cele mai înalte ale locaşului sacru, Manu îi spunea poporului: "Iată imaginea Zeului suprem spre care trebuie să mergem, pentru a cuceri pământul celor puri şi puternici şi pentru a zidi acolo oraşul viu al Zeilor. Mergeți spre soarele care răsare[1]!"

Mersul spre soare cu focul răpit din ceruri nu este oare semnul rasei ariene, în zorii, dar şi în după-amiaza istoriei sale, la primul său flux spre Orient, ca şi mai târziu, la refluxul său spre Occident? Soarele care răsare sau viitorul terestru, soarele care apune sau viitorul ceresc, scopul său va fi întotdeauna Adevărul şi Divinul. Lumină a ştiinței, foc al sacrificiului sau torță a credinței, mijlocul său va fi întotdeauna efortul liber şi elanul inimii şi al spiritului. Atunci când unul dintre aceste elemente îi va lipsi arianului, el va cădea în fanatism sau în anarhie, va fi necredincios spiritului şi misiunii sale. Căci arianul a avut curajul de a căuta ceea ce este Veşnic cu ajutorul Libertății.

1 A se vedea exodul rasei albe spre Asia în *Marii Inițiați*, la cartea despre *Rama* - n.a.

CARTEA A III-A

MISTERUL INDIEI

KRIŞNA. *Am avut multe naşteri, ca şi tine, Arjuna: le cunosc pe toate; dar tu, eroule, nu ţi le cunoşti.*

CÂNTUL PREAFERICITULUI
(Baghavad-Gita)

CAPITOLUL I

LUMEA VEDICĂ ŞI BRAHMANICĂ

India este prin excelenţă pământul misterelor şi al tradiţiilor oculte, pentru că este cel mai vechi din lume şi cu cea mai lungă istorie. În nici un alt loc mai multă omenire nu s-a îngrămădit pe mai multă natură. Acolo, dincolo de munţii s-au ridicat alţi munţi enormi, specii noi s-au înmulţit peste speciile existente şi rasele umane s-au aşezat unele deasupra altora, precum mâlul fluviilor. *Djampoudvipa,* pământul presărat de munţi (astfel îşi numeşte patria Valmiki, acest Homer al Indiei) a asistat la evoluţia vieţuitoarelor de la saurienii şi şerpii monstruoşi din Lemuria, până la cele mai frumoase exemplare ale rasei ariene, eroii *Ramayanei,* cu chipul luminos şi ochii de lotus. India a cunoscut întreaga scară a tipurilor umane, de la descendenţii primelor rase, ajunşi într-o stare vecină cu animalitatea, până la înţelepţii solitari din Himalaya şi la Buddha cel perfect, Çakia-Mouni. Şi, din tot ce a zămislit, timp de nenumăraţi ani, sub soarele tropicelor, acest sol fecund, India a păstrat ceva. Monumente grandioase, animale rare, tipuri umane dispărute, amintiri din epoci imemoriale care plutesc încă în aerul încărcat de parfumuri şi în vechi rugăciuni. Din timpurile antediluviene, India păstrează elefantul maiestuos şi înţelept, şarpele devorator boa şi armatele de maimuţe nebune. Din timpurile vedice, i-a rămas cultul elementelor şi al strămoşilor. În ciuda invaziei

musulmane şi a cuceririi engleze, civilizaţia brahmanică stăpâneşte încă India, cu miile de divinităţi ale sale, cu vacile sacre şi fachirii săi, cu templele săpate în creierul munţilor şi pagodele monstruoase ridicate deasupra pădurilor şi câmpiilor, piramide de zei suprapuşi. În India, se întâlnesc cele mai violente contraste fără ca cineva să fie deranjat. Fetişismul cel mai grosolan conviețuieşte în pace cu filosofia cea mai rafinată. În apropierea misticismului şi pesimismului transcendent, religiile primitive îşi celebrează încă culturile lor emoţionante.

Călătorii care au asistat la sărbătoarea primăverii a lui Şiva, la Benares, au constatat acest lucru. Au putut vedea, nu fără mirare, cum un întreg popor, brahmani şi maharajahi, prinţi şi cerşetori, înţelepţi şi fachiri, tineri bărbaţi pe jumătate goi şi femei de o frumuseţe extraordinară, copii gravi şi bătrâni care se clătinau pe picioare ieşeau ca o maree umană din palatele şi templele care mărginesc malul stâng al Gangelui, pe o distanţă de două leghe. Au văzut această mulţime, curgând în mătăsuri somptuoase şi zdrenţe sordide, cum cobora scări gigantice pentru a-şi spăla păcatele în apele purificatoare ale fluviului sfânt şi cum saluta cu strigăte entuziaste şi o avalanşă de flori Aurora indiană, Aurora cu fruntea trandafirie şi cu inima de ambră, care precede soarele strălucitor[1]. Cei care au privit acestea au putut cunoaşte senzaţia invadatoare a cultului vedic încă viu în inima Indiei şi a marilor emoţii religioase din zorii umanităţii ariene. Alţi călători, îndemnaţi de un fel de pietate ancestrală şi de dorul originilor, au ajuns până la locul de unde izvorăşte Gangele. Aceştia au gustat o senzaţie mai rară şi mai puternică, căci au auzit cântările sacre intonate de pelerini în zorii zilei, alături de susurul apelor, care duc cu ele zăpezile eterne şi sub primele raze ale zorilor, în eterul pur ale înălţimilor

[1] A se vedea descrierea mişcătoare a acestei sărbători în cartea lui Chevrillon, *Sanctuare şi peisaje din Asia* (Dimineaţa la Benares) - n.a.

himalaiene[1].

De unde îşi trag aşadar acest pământ şi acest popor caracterul lor unic şi minunat? Cum se face că aici trecutul îndepărtat şi venerabil domină încă prezentul, în timp ce, în oraşele noastre occidentale, prezentul renegă trecutul, cuprins de febra invenţiei şi pare că vrea să-l sfărâme cu furia oarbă a maşinilor sale?

Răspunsul la această întrebare se află în misiunea providenţială a Indiei. Această misiune a fost de a conserva de-a lungul secolelor şi de a răspândi printre celelalte naţii cele mai vechi tradiţii umane şi ştiinţa divină a acestora, care este sufletul. Totul a contribuit la aceasta, configuraţia geologică, virtuţile extraordinare ale rasei iniţiatoare, vastitatea şi înălţimea primei sale inspiraţii şi, de asemenea, diversitatea raselor, care a făcut din acest pământ un tulburător şi neobişnuit furnicar uman.

Marea şi munţii, care modelează chipul planetei, şi-au unit forţele pentru a face din India tărâmul contemplaţiei şi al visului, încercuind-o cu masele lor lichide şi stâncoase. La sud, Oceanul Indian îi înconjoară coastele, inaccesibile aproape peste tot. La nord, se înalţă, barieră de netrecut, cel mai înalt lanţ muntos al globului, "Himavat, acoperiş al lumii şi tron al Zeilor", care separă India de restul Asiei şi pare că vrea să o lege de cer. Astfel, Himalaya îi conferă Indiei caracterul său unic printre ţările tropicale. Toate anotimpurile, toate tipurile de floră şi faună sunt etajate pe coastele ei, de la palmierul uriaş la bradul alpestru, de la tigrul dungat al Bengalului la capra lânoasă din Kaşmir. Din domurile sale de gheaţă, Himalaya varsă în câmpiile fierbinţi trei mari fluvii, Indu, Gangele şi Brahmaputra. În sfârşit, prin deschizăturile din Pamyr a coborât rasa aleasă a cuceritorilor care i-au adus Indiei Zeii, fluviu omenesc, nu mai puţin fecund, care,

[1] A se vedea frumoasele povestiri ale poetului şi savantului indianist Angelo de Gubernatis în cartea sa *Peregrinări indiene* - n.a.

amestecându-se cu rasele indigene, avea să creeze civilizația indiană. Se pare că poetul Valmiki a rezumat miracolul arian la începutul *Ramayanei* sale, când descrie fluviul Gange coborând din înaltul cerului pe Himalaya, la chemarea celor mai puternici asceți. Mai întâi, Nemuritorii se arată în toată splendoarea lor și, la venirea lor, cerul se umple de o lumină orbitoare. Apoi fluviul coboară și atmosfera este brăzdată de spume albe, precum un lac de argint, pe care plutesc o mulțime de lebede. După ce a sărit din cascadă în cascadă, dintr-o vale în alta, Gangele ajunge în câmpie. Înaintea lui sunt Zeii în carele lor strălucitoare; delfinii și nimfele celeste, Apsarele dansează pe valurile lui. Oameni și animale îi urmăresc drumul maiestuos. În cele din urmă, ajunge la mare, dar nici Oceanul nu îl poate opri. Râul sfânt se afundă până în fundul infernului și sufletele se purifică în valurile sale, pentru a urca apoi la cei Nemuritori[1]. Imagine superbă a înțelepciunii primordiale, care coboară din înălțimile cerului și ajunge până în măruntaiele pământului, pentru a-i smulge secretul.

I. - Rishii timpurilor vedice și înțelepciunea primordială

După Manu, cuceritorul Indiei, numit Rama[2] de tradiția hindusă și pe care, mai târziu, grecii l-au identificat cu Dionysos al lor, a deschis drumul succesorilor săi, rasa albă, ca un torent puternic, a coborât din înaltele platouri ale Iranului, pe valea Indului, până în câmpiile Industanului. Atunci, populațiile negre și galbene ale Indiei primitive s-au găsit în prezența unor cuceritori cu pielea albă, cu părul de aur, cu fruntea luminoasă, care le-au părut niște semizei. În carul lui tras de cai albi, conducătorul arian era acoperit de

[1] *Ramayana*, vol. I, p. 38. Traducere de Hippolyte Fanche - n.a.

[2] Vezi *Legenda lui Rama* în cartea mea *Marii Inițiați* - n.a.

arme strălucitoare, cu lancea sau cu arcul în mână, asemănător zeului Indra din imnurile vedice, care alungă norii cerului cu fulgerele și tunetele. Acest conducător triumfa ușor împreună cu tovarășii săi asupra hoardelor negre cu care se lupta. Le gonea înainte, supunându-le fără violență, fără cruzime, uneori prin simpla sa prezență. Făcea apoi din ei artizani, fierari, țesători de lână și in sau paznici ai marilor cirezi de vite, din care se hrănea poporul său. Indigenul, superstițios și temător, care-și adora fetișurile, șerpii sau dragonii, care nu vedea în soare și aștri decât demoni ostili, îl auzea cu uimire pe conducătorul arian spunându-i că descinde din acel soare și că zeul Indra, care tuna în cer, era protectorul lui, mânuitor al fulgerului așa cum el era mânuitor al armelor. De asemenea, adeseori, în mijlocul marilor pajiști mărginite de garduri, în casa din lemn în care locuia patriarhul, servitorul cu chipul negru vedea, cu aceeași surpriză, soția de o albeață strălucitoare cum ațâța focul în cămin, cu gesturi grave, pronunțând formule magice și numind flacăra zeul Agni. Se spunea atunci că această rasă era posesoarea unei magii noi și că focul pe care îl purta cu ea provenea de la zeii de temut, de la zeii din înalturi.

Totuși, dacă patriarhul, conducătorul arian sau regele călăuzitor al poporului ar fi fost întrebat de unde își trăgea puterea, bogăția, marile sale turme, nobila soție, fiii viteji, fiicele preafrumoase, ar fi răspuns: de la sacrificiul focului pe care îl oficiem pe colină împreună cu brahmanul.

Or, ce însemna acest sacrificiu al focului? Și cine era acest brahman? O familie sau un întreg trib se reunea înainte de răsăritul soarelui pe o colină, unde se înălța un altar din iarbă. Se cântă Aurora, "generoasa Auroră, fiica cerului, care trezește toate ființele". Ea se ridică, focul se aprinde pe altar, în iarba uscată, prin frecarea lemnului, iar soarele se înalță de pe o culme pe alta. Un cântăreț strigă: "Admirați măreția și miracolul acestui Zeu: ieri era mort, astăzi este viu!" Astfel,

Agni se găsea pe cer şi pe pământ, în soare şi în fulger; omul îl reînvie pe Zeul mort aprinzând focul în altar. Toţi zeii sunt prezenţi acum, iar strămoşii, cu un trup de slavă, vin şi ei să se aşeze pe iarbă şi să vegheze asupra familiei. Astfel, arianul primitiv pătrunde în sacrificiul universal şi acest sacrificiu înseamnă bucurie. Figura şi mişcarea zeilor, adică forţele cosmice nevăzute se conturează sub transparenţa universului. Ziua şi Noaptea sunt comparate cu "două ţesătoare care dansează în cerc în jurul stâlpului lumii". Cerul şi Pământul sunt numite "cele două valve ale lumii". Arianul crede că printr-una din aceste valve zeii coboară pe pământ şi că prin cealaltă oamenii urcă spre zei. Crede acest lucru pentru că îl simte şi îl vede în comuniunea sa intimă cu elementele. Îl crede şi mai mult pentru că acest lucru este afirmat de evocatorul focului, stăpânul ştiinţei sacre, brahmanul.

Acesta este cu adevărat inspiratorul patriarhilor, al şefilor şi al regilor, ordonatorul acestei tinere lumi. "El este cel care îndeplineşte toate ritualurile. El îl consacră pe tânăr tribului. El interpretează visele şi semnele, ajută la ispăşirea greşelilor şi a impurităţii. El cunoaşte riturile secrete prin care poţi deveni prietenul şi tovarăşul soarelui, prin care te poţi umple de forţa acestuia şi riturile prin care poţi dobândi puterea asupra norilor şi ploii. El cunoaşte toate magiile vieţii de zi cu zi, vrăjile dragostei, războiului, câmpurilor şi turmelor. Alungă şi vindecă bolile. El este medicul şi jurisconsultul acelor vremuri şi toate aceste puteri provin din ştiinţa sa spirituală. Oamenii îl invită, îi fac cadouri pentru a-i obţine cuvintele binefăcătoare, binecuvântările şi pentru a-i evita blestemele. Înainte de toate, el este sacrificatorul şi cunoscătorul nenumăratelor ritualuri secrete care fac sacrificiul eficient[1]." Atunci când Bharata au învins în India, preotul regelui victorios le-a spus: "Cânt laudele lui Indra, ale lumii pământeşti şi divine, eu, Viçvamitra. Cuvântul meu magic îi

[1] Hermann Oldenberg, *Die Literatur des alten Indiens*, 1903 - n.a.

protejează pe Bharata (imn vedic)." Un asemenea preot regal este "jumătatea *sinelui*" unui prinţ. La numirea sa, prinţul pronunţă nişte cuvinte analoge celor pe care le rosteşte soţul când îi strânge mâna soţiei: "Ce eşti tu, sunt şi eu; ce sunt eu, eşti şi tu; tu - cerul, eu - pământul, eu - melodia cântecului, tu - cuvintele. Astfel să desăvârşim împreună călătoria."

Dar dacă acest brahman ar fi fost întrebat: "De unde vine ştiinţa ta?" el ar fi răspuns: "De la *rishi.*"

Cine sunt aşadar aceşti rishi? Sunt întemeietorii preistorici ai castei şi ai ştiinţei brahmanilor. Din zorii timpurilor vedice, aceştia formau o castă separată de profani. Brahmanii se împărţeau pe atunci în şapte triburi şi îşi spuneau posesorii unici ai lui *Brahman,* adică a magiei sfinte, care permite comunicarea cu fiinţele divine din lumea spirituală. Numai ei aveau dreptul să participe la băutura vrăjită, la *soma,* la băutura Zeilor, licoarea sacrificiului ritual nefiind decât simbolul acesteia. Originea lor era constituită de nişte fiinţe îndepărtate şi misterioase, *cei şapte rishi* "care, la începutul lucrurilor, sub oblăduirea divină, îi conduseseră pe oameni *dincolo de fluviul din lumea Rasa*[1]". Aceasta dovedeşte clar că rishii din timpurile vedice păstraseră prin tradiţie amintirea emigraţiilor care au plecat din Atlantida spre Europa şi Asia.

Or, aceşti rishi îşi lăsaseră succesorii, care trăiau în păduri, în apropierea lacurilor sacre, în singurătăţile Himalayei sau pe malul marilor fluvii. Singura lor locuinţă era un adăpost din lemn, acoperit cu frunze. De obicei, câţiva discipoli îi înconjurau în acest trai simplu în pustnicie. Alteori, locuiau singuri într-o colibă, aproape de un foc mocnit sub cenuşă sau cu o gazelă, tovarăşă tăcută şi docilă a meditaţiilor lor profunde. Rishii formau, de fapt, ordinul superior al

[1] Acest pasaj extrem de semnificativ din Vede, relatat de Oldenberg în opera citată anterior, ne trimite la o civilizaţie complet pierdută şi la acel continent dispărut de care a vorbit Platon, pe baza celor afirmate de preoţii egipteni, în dialogul său despre *Atlantida* - n.a.

brahmanilor. De la ei proveneau doctrina, gândirea inspirată, regulile şi legile vieţii, înţelepciunea secretă. Unii dintre ei, ca Viçvamitra şi Vasihta, sunt numiţi în Vede autori ai imnurilor. În ce consta aşadar această înţelepciune imemorială, care se trage din vremuri în care scrierea era încă necunoscută? Este atât de îndepărtată de noi, încât ne este greu să ne-o imaginăm. Căci ea se bazează pe un alt mod de percepţie şi pe un alt mod de gândire decât cele ale omului de astăzi, care nu percepe decât prin simţuri şi nu gândeşte decât prin analiză. Să rechemăm înţelepciunea rishilor: viziunea spirituală, iluminare interioară, contemplaţie intuitivă şi sintetică a omului şi a universului. Ceea ce ne poate ajuta să înţelegem aceste facultăţi, astăzi atrofiate, este starea de spirit care le-a dezvoltat.

Ca toate lucrurile măreţe, clarviziunea primilor înţelepţi ai Indiei s-a născut dintr-o nostalgie profundă şi dintr-un efort supraomenesc.

Într-o epocă şi mai străveche, în vremea Atlantidei, omul primitiv se bucurase de un fel de comuniune instinctivă cu forţele ascunse ale naturii şi cu puterile cosmice. Le percepea direct, fără efort, în viaţa elementelor, ca printr-un văl translucid. Nu le formula, de-abia se distingea de ele. Trăia cu ele, în ele, făcea parte din ele. Ceea ce noi numim invizibil, era pentru el vizibil exterior. În viziunea, ca şi în conştiinţa sa, materialul şi spiritualul se confundau într-o masă mişcătoare şi încâlcită de fenomene, dar el avea sentimentul unei comuniuni imediate cu sursa lucrurilor. Arienii, dezvoltând o serie de facultăţi noi (reflecţia, raţiunea, analiza), păstraseră o rămăşiţă din acea clarviziune spontană şi găsim multe dovezi ale acestui lucru în imnurile vedice. Dar această facultate naturală s-a diminuat pe măsură ce au părăsit viaţa pastorală, pentru a se arunca în viaţa războinică, necesitată de cucerirea Indiei şi în lupte lăuntrice. Acea facultate naturală s-a diminuat şi la conducătorii acestor popoare. Totuşi, au păstrat acea amintire strălucitoare a unei alte ere, cea a comuniunii extraordinare a strămoşilor lor îndepărtaţi cu puterile cosmice, cu cei pe care îi numeau Deve, Spirite ale Focului şi Luminii, Animatorii Pământului şi Cerului. Uneori, conştiinţa de a fi trăit chiar ei în acele vremuri îndepărtate îi străbătea ca sclipirea unei amintiri. Pentru a o explica, spuneau că acei preafericiţi strămoşi beau licoarea divină, lichidul vrăjit al *somei* din cupa Zeilor.

Atunci, simţind bariera crescândă care se ridica între ei şi lumea divină, văzând cum vălul devenea din ce în ce mai gros, înţelepţii hinduşi au fost cuprinşi de nostalgia zeilor lor pierduţi. Aceşti zei, pe care nu-i mai puteau percepe în zborul norilor, în raza de soare, în splendoarea insondabilă a bolţii cereşti, au vrut să-i regăsească în ei înşişi, în tainele lumii interioare, prin puterea meditaţiei, efort suprem, aventură extraordinară, care a fost încercată în reculegere şi linişte, în pacea adâncă a singurătăţilor himalaiene.

Şi rishii şi-au regăsit Zeii pierduţi. I-au regăsit pentru că omul şi universul sunt ţesute dintr-un fir comun şi pentru că sufletul omenesc, plecându-se asupra sieşi, se simte inundat, puţin câte puţin, de unda Sufletului universal. Imobili şi cu ochii închişi, rishii s-au cufundat în abisul liniştii care îi înconjura ca un ocean; dar, pe măsură ce se cufundau în acesta, o lumină blândă şi fluidă ţâşnea din ei înşişi, ca un izvor alb, şi umplea încet imensitatea albăstruie. Această lumină plastică părea animată de un suflu de inteligenţă. Forme de tot felul se mişcau în interiorul ei. În mijlocul lor apăreau, în culori strălucitoare, arhetipurile tuturor fiinţelor şi stările primitive ale pământului, a cărui imagine plutea în lumina astrală, în fragmente vii. Au văzut soarele ieşind din noaptea saturniană şi l-au numit "oul de aur, oul lumii". Astfel, parcurgând încet mai multe niveluri şi etape, rishii au pătruns în lumea de dincolo, au ajuns la sursa lucrurilor, în sfera celui Veşnic. Au numit *Sarasvati* acea lumină hiperfizică şi divină,

care îi impregnase de o beatitudine necunoscută. Au numit *Brahman* puterea creatoare, care îşi modelează gândirea în nenumărate forme ale acestui Suflet al Lumii. *Brahman,* care înseamnă *Respiraţie, Aspiraţie* şi *Rugăciune,* era aşadar pentru rishi Zeul interior, Zeul sufletului uman şi al Sufletului universal, din care se nasc toţi Zeii şi toate lumile, a cărui manifestare este sacrificiul universal.

Un ecou foarte slab, ce-i drept, al acestei stări de spirit îl regăsim într-un imn, al cărui autor necunoscut, instruit de rishi, încearcă să-şi reprezinte originea lumii:

Nu era atunci nici moarte, nici nemurire:
Nici zi, nici noapte, nici mişcare, nici suflu.
Numai acela care este Unul respira prin propria forţă
Şi în afara Lui nu mai era nimic.

Întunericul înconjura întunericul,
Totul era un Ocean fără lumină,
Unul - vid într-un deşert imens.
El s-a născut prin forţa unei călduri interne.

Mai întâi, a ieşit Dragostea,
Prima sămânţă a Spiritului.
Înrudirea dintre Fiinţă şi Nefiinţă,
Înţelepţii au găsit-o în inima lor...

Rezultă din toate astea că primii rishi ai Indiei au ajuns la sursa dintâi a oricărei înţelepciuni, că au contemplat aceste mistere în linii mari, fără a distinge multe dintre detaliile acestora şi că discipolii lor, cântăreţii vedici, nu au putut exprima aceste adevăruri primordiale decât în forme transpuse şi adesea confuze. Dar aceşti primi înţelepţi au fost totuşi părinţii tuturor mitologiilor şi filosofiilor ulterioare. Înţelepciunea lor intuitivă reprezintă pentru ştiinţa raţională

care i-a urmat ceea ce reprezintă lumina albă pentru cele şapte culori ale prismei. Le cuprinde pe toate în focarul său incandescent. Asta nu înseamnă că opera prismei nu este o creaţie nouă şi la fel de miraculoasă. Căci, aşa cum a spus unul din marii înţelepţi ai timpurilor moderne, Goethe, care a fost un mare poet şi, totodată, un mare naturalist: "Culorile sunt acţiunile şi suferinţele luminii." Putem spune în acest sens: clarviziunea primitivă a fost mama înţelepciunii, iar înţelepciunea este mama ştiinţelor şi a artelor. Numai clarviziunea regăsită va realiza sinteza acestora.

Aşadar, printr-un imens efort de voinţă, rishii şi-au deschis porţile Spiritului. Au numit *yoga* sau ştiinţa uniunii disciplina ascetică şi exerciţiile de meditaţie prin care ajungeau la acest tip de clarviziune. Influxul spiritual astfel determinat va domina destinul Indiei. Căci, dacă Idealul este conceput ca o forţă pur subiectivă sau ca o realitate transcendentă, acţiunea sa în istorie este proporţionată întotdeauna în funcţie de elanul unei elite către el. Un singur lucru dovedeşte existenţa lui Dumnezeu sau a zeilor, şi anume răspunsul forţelor cosmice la chemarea voinţei umane. Conceptul despre natură şi esenţa forţelor sale poate varia la infinit, dar refluxul lumii divine în sufletul care o evocă este semnul prezenţei sale.

Să mai avansăm aşadar încă puţin în ideea pe care o aveau brahmanii despre maeştrii lor, rishii, şi despre legăturile lor cu lumea spirituală, oricât de stranie ar părea această idee pentru lumea noastră occidentală. Conform tradiţiei Vedelor, unii dintre aceşti înţelepţi au fost atât de puternici, încât s-au ridicat singuri la lumea divină şi s-au îndreptat spre ea, dar cei mai mulţi dintre ei au avut nevoie de inspiratori invizibili pentru a-i ghida. Brahmanii spuneau că aceste călăuze erau fiinţe semiumane, semidivine, Manu ai ciclurilor precedente, sau spirite venite din alte lumi, care pluteau deasupra vieţii lor şi le umbreau sufletul. Acei rishi

aveau aşadar o personalitate dublă. În viaţa lor obişnuită, erau oameni foarte simpli, dar, atunci când erau inspiraţi, prin gura lor vorbea un cu totul alt spirit. Păreau atunci posedaţi de un Zeu. În tradiţia hindusă, aceştia sunt numiţi *Bodisatvas*, adică cei pătrunşi de înţelepciunea divină. Au existat multe nuanţe de Bodisatvas, în funcţie de natura inspiratorului lor şi de forţa uniunii lor cu acesta. Cât despre Buddha propriu-zis, numit şi *Gotama Çakia-Mouni*, personaj mai istoric şi mai concret decât altele, a fost considerat de adepţii săi un suflet superior, complet încarnat într-un corp omenesc. Prin propriul efort, Buddha a realizat în mod public, sub privirile tuturor şi, ca să spunem aşa, în carne şi oase, diversele etape ale iniţierii, pentru a atinge, chiar din viaţa aceasta, acea stare divină numită de hinduşi *Nirvana*.

Dar ar fi imposibil de înţeles semnificaţia lui Buddha în dezvoltarea Indiei şi locul său în istoria religiilor, fără a arunca, mai întâi, o scurtă privire brahmanismului şi strălucitoarei civilizaţii pe care acesta a modelat-o, din cele mai diverse elemente, în somptuozitatea tulburătoare a naturii tropicale, sub cazanul în fierbere al raselor pestriţe.

II. - Civilizaţia brahmanică. Cele trei lumi: Brahma, Vişnu, Şiva. Triumful eternului feminin: Soţia şi dansatoarea sacră

O religie nu-şi relevă natura decât prin civilizaţia pe care o zămisleşte. Ceea ce este divin îşi manifestă ideea călăuzitoare şi forţa plastică în expresia sa umană. Societatea brahmanică, surpată şi minată de secolele care au trecut, dar ale cărei cadre rezistă până în zilele noastre, este întemeiată pe sistemul castelor. Divizarea societăţii în diverse clase este comună tuturor vremurilor şi popoarelor. Cauzele şi modalităţile inegalităţii variază, dar inegalitatea

însăşi se păstrează, ca o lege a naturii, ca o condiţie a vieţii şi a muncii. India a împins această lege la extrem şi nicăieri altundeva sistemul zidurilor groase între clasele sociale nu a fost aplicat cu mai multă rigoare. Codul hindus pedepsea printr-o decădere iremediabilă pe bărbatul sau femeia care se căsătorea într-o castă inferioară. Când citim aceste rânduri în legile lui Manu: "Brahmanii ies din capul lui Brahma; războinicii din braţele sale; neguţătorii din burta lui; artizanii din picioarele sale", vom surâde de îndrăzneala acestei metafore, care ni se pare în acelaşi timp insolentă şi grotescă şi nu vom vedea în ea decât şiretenia unor preoţi ambiţioşi pentru a domina regii barbari şi a guverna un popor neştiutor. Această maximă ciudată reprezintă însă formula teologică unei vechi şi adânci înţelepciuni. Tradusă în limbajul nostru modern, legea pe care o exprimă adagiul brahmanic ar putea fi formulată astfel: Natura este aristocratică şi universul este o ierarhie de forţe, care se reflectă în umanitate printr-o scară a valorilor.

Brahmanii credeau în două feluri de atavisme concordante pentru om: un atavism spiritual, provenind din existenţele anterioare ale sufletului său; un atavism corporal, provenind de la strămoşii săi. Manu de dinainte de Vede sau călăuzitorii popoarelor caracterizaseră sufletele în funcţie de aştrii care le reprezentau calităţile şi, unde, credeau ei, îşi aveau originea aceste suflete. Împărţiseră oamenii în solari, lunari, saturnieni, marţieni etc. S-au întemeiat culte, popoarele s-au grupat în jurul acestor idei. Unitatea rasei ariene, puritatea sângelui ei le permiteau pe atunci călăuzitorilor lor să nu se ocupe de atavismul fizic. Dar când, după cucerirea Indiei de către neamurile ariene, brahmanii, instruiţi şi moştenitori ai rishilor, au văzut tumultul raselor indigene în jurul învingătorilor şi metisajul crescând al minorităţii albe prin încrucişările cu sângele negru, galben sau roşu, s-a trezit în faţa unei probleme mult mai acute decât cea a timpurilor

vedice, când nu trebuiau să-şi conducă decât propria rasă, omogenă şi selectată de secole. Chestiunea era gravă şi situaţia devenea din ce în ce mai ameninţătoare. De fapt, întregul tragism al destinului Indiei provine din prea marea diversitate a raselor sale şi din înghiţirea, inevitabilă în timp, a rasei superioare de către rasele inferioare, care aveau calităţi remarcabile, dar la care se întâlneau şi germenii slăbiciunii şi corupţiei, proprii deşeurilor unei omeniri în regres[1].

Brahmanii au stăvilit răul cât de bine au putut, prin barierele formidabile pe care le-au ridicat între cele patru caste care îşi împărţeau diversele funcţii sociale. La vârful edificiului se aflau *brahmanii,* cu cel mai pur sânge arian, deţinători ai cultului, ştiinţei şi religiei. Sub ei se aflau *kşatria* (cei puternici), regi sau războinici, reprezentanţi nobili ai rasei cuceritoare, deşi deja uşor metisaţi cu ceilalţi. Mai jos, negustorii, agricultorii şi artizanii de ordin superior, metişi în care predominau rasele învinse. Pe ultima treaptă se aflau *sudra* (numiţi mai târziu *paria* de către portughezi), servitori meniţi muncilor inferioare, drojdia indigenilor, consideraţi ca neavând cult şi în afara legii. Doar această ultimă clasă era exclusă de la religia brahmanică. Celelalte, regi, războinici, agricultori, citeau Vedele, participau la oficierea cultului. Iniţiaţi, fiecare la nivelul său, în misterele religioase aveau dreptul la titlul de *dwydia* sau de *cel de două ori născut.*

Societatea brahmanică avea astfel aspectul unei piramide cu patru etaje, fiecare având mentalitatea şi funcţia sa precisă. Jos, masa de paria cu chipuri negre, sclavi fără lege, fără stare civilă. Mai sus, clasa bogată a agricultorilor şi a negustorilor cu pielea galben-portocalie, care alcătuiau corpul naţiunii. Şi mai sus, războinicii cu pielea bronzată, stăpâni ai pământurilor prin dreptul cuceririi sau al naşterii, comandanţi ai armatelor şi administratori ai dreptăţii. La vârf, brahmanii cu pielea albă, *stăpânii suverani ai acestei lumi,* prin superioritatea inteligenţei, prin autoritatea religioasă şi prin promulgarea legilor. Astfel, rasa ariană guverna încă prin această minoritate conducătoare, dar, o dată cu trecerea secolelor, forţa avea să i se altereze o dată cu puritatea.

[1] Acest punct de vedere a fost pus în evidenţă într-un mod remarcabil de către contele de Gobineau, în cartea sa exclusivă, dar genială, despre *Inegalitatea raselor umane* - n.a.

În ciuda severităţii legilor lor, brahmanii nu au putut împiedica încălcarea frecventă a acestora. De aici, lenta ascensiune a raselor de jos către cele de sus şi infiltrarea graduală a sângelui negru şi galben în sângele alb. Edificiul brahmanic era admirabil construit, dar nu exista o legătură morală suficientă între diversele sale compartimente. Amestecul raselor l-a făcut să se prăbuşească de sus în jos. Invidia şi scepticismul, ura dintre clase şi febra disecării care macină omenirea de astăzi nu existau atunci. Dar violenţa patimilor, ambiţia, plăcerea sexuală şi acea atracţie animalică, pe care o exercită în mod fatal rasele inferioare asupra celor superioare în punctele lor de întâlnire, au determinat efectele lor obişnuite. Amestecul unor tipuri atât de diferite de sânge a ridicat nivelul raselor învinse, dar a trezit şi vigoarea masculină a cuceritorilor, ascuţindu-le senzaţiile şi dezvoltându-le noi calităţi artistice. În josul scării, vaisienii s-au căsătorit în masă cu femeile negre sudra şi descendenţii lor au preluat gustul culturilor fetişiste ale mamelor lor. La nivelul de sus al societăţii, regii s-au dedat poligamiei împreună cu femei din toate rasele. Chiar brahmanii au încheiat căsătorii cu femei din castele inferioare şi au devenit curtezanii regilor. Câţiva dintre ei, invidioşi pe influenţa prea mare a brahmanilor asceţi, i-au expulzat. Pentru a se menţine pe poziţii împotriva adversarilor lor, aceştia au fost obligaţi să-şi acorde protecţia regilor negri din sud, urmând maxima din legile lui Manu: "Vecinul tău îţi este duşman, dar vecinul vecinului tău prieten ţi-este." Aceşti regi negri din sud, învestiţi cu prestigiul suveran prin autoritatea brahmanică, rezistau în faţa regilor

albi din nord şi ameninţau cu moravurile lor brutale şi culturile lor orgiastice întreg edificiul civilizaţiei hinduse. Epopeea informă a *Mahabharatei,* cu luptele sale interminabile între regii solari şi regii lunari, este un ecou îndepărtat al unor războaie străvechi între rase şi religii.

Pentru a concluziona, exista un abis între înalta cultură brahmanică şi lumea pestriţă care mişuna, sub ea, în cele trei caste inferioare. Acelaşi abis exista şi între nordul şi sudul Indiei de la cucerirea fabuloasă a peninsulei de către Rama, care rezumă prima descindere a neamurilor ariene în câmpiile Industanului. Acolo sus, în creierii Himalayei, asceţi mândri trăiau la izvoarele Gangelui şi pe malurile lacurilor sacre, în rugăciune şi în contemplarea veşnicului Brahma. Mai jos, pe versantul marelui lanţ de munţi şi pe coline, în apropierea fluviilor, se înălţau altare în care era adorat Agni, focul sacru. Deasupra flăcării, în văzduhul curat al dimineţii, slujitorul credincios şi-l imagina pe zeul Brahma, aşezat pe lotusul ceresc şi meditând la crearea lumii, în timp ce regii şi războinicii adorau puterile cosmice şi forţele atmosferei, Savitri soarele şi Indra care alungă norii din faţa sa pentru a trezi la viaţă pământul. În acest cult al luminii celeste şi al focului îşi aflau sursa credinţei şi bucuria de a trăi. Dar, în centrul şi în sudul Indiei, poporul idolatriza un zeu crud şi feroce, Şiva, distrugătorul. Oamenii se înclinau în faţa lui cuprinşi de o groază laşă, pentru a-i evita furia şi pentru a-i obţine favorurile. Era reprezentat "hidos, scrâşnind din dinţi, cu burta neagră, cu spatele roşu, scuturând şiruri de cranii umane care-i atârnau de umeri şi slobozindu-şi hoardele care aleargă urlând şi împrăştiind febra, ciuma şi moartea[1]." Cel mai adesea era adorat sub forma uneia dintre acele reptile antediluviene, care mai trăiau încă pe atunci în grotele sălbatice ale munţilor. Uneori, în timp ce vânau tigri în pădurile din munţii Vindhya, regii din nord, urcaţi pe elefanţii lor maiestuoşi, zăreau populaţii întregi prosternate în faţa unuia dintre acei şerpi monstruoşi, încolăcit în peştera sa, căruia i se ofereau jertfe umane[1]. Văzând aşa ceva, regele, care se spunea că este fiu al Develor, se năpustea asupra monstrului pentru a-l face bucăţi, dar, uneori, se retrăgea de dezgust şi oroare, temându-se să nu cadă sub magia întunecată a "regelui şerpilor" şi panica oarbă se transmitea prin pădure întregului alai regal, cu caii şi elefanţii săi.

[1] Victor Henry, *Literaturile Indiei*, Hachette, 1904 - n.a.

Abisul care se deschidea astfel, în unele momente, între aceste două rase de oameni, aceste două religii şi aceste două lumi dădea mult de gândit brahmanilor filosofi ai marilor oraşe Ayodhya şi Hastinapoura şi asceţilor clarvăzători din munţii Himalaya. Această irupere a forţelor din adâncul pământului nu era oare revanşa raselor învinse împotriva învingătorilor? Nu era oare revolta naturii inferioare, îmblânzită de Deve, care se serviseră de ea ca de o trambulină? Învingătorii aveau oare să fie acoperiţi de învinşi? Brahma avea oare să se retragă în faţa lui Şiva, iar zeii luminoşi ai cerului vedic aveau să fie detronaţi de demonii raselor degenerate? Nu exista oare între ei nici o legătură, nu mai era posibilă nici o reconciliere? Abisul părea de netrecut, iar răul de nevindecat.

Atunci a apărut un reformator menit să dea Indiei un suflet nou şi o amprentă de neşters. Cobora din pustietăţile Himalayei şi se numea Krişna[2]; succesorii săi l-au identificat cu un Zeu nou, al cărui cult l-a instituit. Câţiva savanţi, care fac minuni de erudiţie pentru a explica toate religiile antice prin mituri solare, nu au vrut să vadă în Krişna decât o personificare a soarelui. Dar religia pe care a adus-o el în lume şi de care îi va rămâne legat numele atestă existenţa întemeietorului său mai bine decât o biografie. Krişna este cel

[1] Unul dintre aceşti şerpi este descris în Vişnu-Purana sub numele de *Kalayeni* - n.a.

[2] Vezi *Legenda lui Krişna* în cartea mea *Marii iniţiaţi* - n.a.

care a dat sufletului hindus dragostea pentru natură, pasiunea pentru vis şi pentru infinit. El i-a infuzat acea culoare arzătoare şi închisă ca purpuriul serilor sale, care se nuanţează în indigo.

În timpurile vedice, Vişnu nu era decât una dintre formele zeului solar, personificând mersul diurn al astrului care parcurge lumea din trei paşi, la răsărit, în miezul zilei şi la apus. Krişna a făcut din el verbul solar (la modul spiritual), a doua persoană a divinităţii, manifestarea vizibilă a lui Brahma prin lumea sufletelor şi a celor vii, dar mai ales prin omenirea întreagă. Krişna era un ascet, care, din profunzimea solitudinii sale, simţise, încă din copilărie, o dragoste imensă pentru viaţă şi frumuseţe, nu din dorinţă, ci din simpatie. Nu a condamnat viaţa în sursa ei, aşa cum trebuia s-o facă Buddha. A binecuvântat-o ca pe calea mântuirii, pentru a aduce sufletul la conştiinţă şi la perfecţiune. I-a arătat, ca pe o perspectivă, eliberarea şi transfigurarea sa posibilă. De fiecare dată, spunea el, când lumea are nevoie de aşa ceva, când decade, Vişnu se încarnează într-un înţelept sau într-un sfânt pentru a-i reaminti înalta sa origine. Conştiinţă superioară a lui Brahma, Vişnu vine să corecteze într-un fel greşelile inevitabile ale Dumnezeului creator, care, prin divizarea sa infinită în fiinţe, lasă astfel un mare număr dintre ele să se îndepărteze de sursa lor sublimă. Monştrii mării şi ai pământului sunt schiţele şi erorile necesare ale lui Brahma, aşa cum păcatele şi crimele sunt erorile inconştiente sau voluntare ale oamenilor. Krişna a predicat aşadar, în acelaşi timp, dragostea de viaţă în multiplele ei forme, a vieţii care reprezintă coborârea Sufletului universal în materie, *involuţia* sa în toate fiinţele, precum şi dragostea de Dumnezeu, care reprezintă *evoluţia* umană a acestui suflet individualizat, urcarea către sursa sa. Spunea şi cum se poate realiza acest lucru: prin dragoste, bunătate, milă, cunoaştere şi credinţă şi, în fine, identificarea completă a gândirii şi a fiinţei cu principiul său *Atma,* Spiritul divin.

Astfel, s-a restabilit legătura dintre cele două lumi opuse, între înfricoşătorul Şiva, Zeul ameninţător al naturii dezlănţuite şi al pasiunilor animale, cu cortegiul său demoniac, şi Brahma, Zeul spiritului pur, plutind în văzduh pe lotusul său simbolic, înconjurat de cercul strălucitor al zeilor proiectaţi de gândirea sa, prin vălul multicolor al Maiei, în adâncul sufletului lumii, divina sa soţie. Căci acum *Şiva Distrugătorul* nu mai era decât contraponderea haotică şi chinuită a Dumnezeului din înalt, umbra sinistră a lui *Brahma Creatorul* în lumea de jos, în timp ce Fiul său, *Vişnu,* mesagerul divin, zburând pe vulturul Garuda, de la cer la pământ şi de la pământ la cer, devenea *Mediatorul* sau *Salvatorul.*

Era o concepţie superbă şi fericită, care se aplica de minune materiei etnice a Indiei. Cele trei lumi (Spirit, Suflet şi Trup) reprezentate de cei trei zei (Brahma, Vişnu, Şiva), se aplicau exact edificiului social, imagine a universului şi formând, ca şi el, un tot organic. Se dădea astfel fiecăreia dintre cele trei clase sociale cultul conform nevoilor sale şi funcţia corespunzătoare facultăţilor sale. *Intelectualilor spiritualizaţi*, reprezentaţi de către brahmani - cultul lui Brahma cu ştiinţa divină, învăţământul şi educaţia. *Intelectualilor pasionali,* reprezentaţi de regi şi războinici - cultul lui Vişnu, care inculcă eroismul şi entuziasmul. Lor le revenea guvernarea pământească şi exercitarea justiţiei. Celor *instinctivi,* reprezentaţi de casta inferioară - cultul lui Şiva, pe care brahmanii s-au străduit să-l înnobileze făcând din el zeul naturii şi al elementelor, care organizează reîncarnările, prezidă viaţa şi moartea. Astfel, treimea divină, care se exprimă în constituirea universului şi a omului, se reflecta şi în organismul social, pentru a-i menţine, pe cât posibil, unitatea şi armonia. Să adăugăm că brahmanii deschideau membrilor castelor inferioare perspectiva de a urca o treaptă, dacă duceau o viaţă corectă, dar numai de la o încarnare la alta.

La această concepție a universului şi a lumii sociale, Krişna a adăugat o altă inovație, de o importanță capitală şi cu consecințe incalculabile. A fost glorificarea principiului Eternului-Feminin şi a Femeii. În tinerețea lor eroică, arienii nu adoraseră decât principiul masculin al universului, Agni, focul sacru ascuns în orice lucru, care în om devine intelect, voință, acțiune. Glorificau Aurora, pentru că rămânea virgină; aproape toți ceilalți zei erau de genul masculin; de aici, un popor auster, grav şi puternic. Dar, unei civilizații mai mature, mai rafinată şi deja slăbită, trebuia să-i fie dezvăluit misterul Eternului-Feminin. Krişna nu a ezitat să o facă. Natura nu este oare la fel de divină precum creatorul ei? Dumnezeu nu are nevoie, în cele trei lumi, de o substanță emanată din el însuşi, contraponderea sa receptivă şi feminină, pentru a-şi modela din ea creaturile? Zeii nu sunt ei modelați din substanța eterată, sufletele din lumina astrală şi ființele din carne şi sânge? Cei trei mari zei vor avea astfel acum soții, care vor deveni în curând mai celebre şi mai adorate decât ei înşişi. Purului Brahma i-a fost menită Maia, cea subtilă, care îl atrage şi îl înfăşoară în splendidul său văl; lui Vişnu - Lakşmi, zeița Dragostei şi Frumuseții, țesătoarea pricepută a sufletelor; lui Şiva - Bavani, aţâţătoarea pasională a dorințelor carnale, al cărei chip întunecat este Kali, zeița Morții. Nu mai puțin sfântă, nu mai puțin venerată a devenit femeia pământeană. De acum, soția şi mama au fost aşezate pe un piedestal. Vişnu-Purana vorbeşte de mama lui Krişna sub forma unui ditiramb: "Nimeni nu o putea privi pe Devaki, din cauza luminii care o înconjura, iar cei care îi contemplau splendoarea îşi simțeau spiritul tulburat; zeii, invizibili muritorilor, îi înălțau laude fără sfârşit, de vreme ce Vişnu se afla în persoana ei. Spuneau: «Tu eşti Cuvântul, Energia Creatorului, mama cunoaşterii şi a curajului. Ai coborât pe pământ pentru salvarea oamenilor. Fii mândră de a purta în tine pe zeul care susține lumea.»"

Astfel, Krişna a glorificat Femeia ca fiind expresia Eternului-Feminin, forma divinității pe pământ, purtătoare a Dragostei. Conceput pe înălțimile eterate ale Himalayei, Dragostea a coborât ca un parfum îmbătător în câmpiile încinse, pentru a se insinua în inimile bărbaților şi femeilor, pentru a se răspândi în poezie şi în viață, asemănător polenului lotuşilor pe care lebedele îl iau pe aripile lor în desfătările lor amoroase şi cu care pleacă să fecundeze nuferii albaştri de-a lungul fluviilor. Apoteoza principiului feminin este cea care a dat sufletului hindus acea blândețe deosebită, acel respect profund pentru toate ființele, acea tandrețe morbidă şi languroasă, sursă de slăbiciune şi de degenerescență, dar de un farmec pătrunzător şi unic.

Ajunsă la apogeu, lumea brahmanică prezenta unul dintre spectacolele cele mai extraordinare pe care le-a văzut vreodată pământul. Această civilizație nu crea, în mod sigur, impresia nici a soliditații egiptene, nici a frumuseții elene, nici a forței romane, dar etajele sale disparate formau un edificiu de o bogăție uimitoare şi de o măreție impunătoare. Se părea că geniul care prezidă destinele planetei noastre îşi spusese: "Să vedem ce fel de lume se poate construi amestecând într-un singur popor toate rasele pământului. Vom vedea atunci ce se poate face cu fiecare dintre ele." Este sigur cel puțin că rishii şi brahmanii, arhitecții acestei civilizații, au avut în spirit un model de acest tip. Întâlneai acolo aproape toate culorile de piele, toate tipurile de moravuri, de religii, de filosofii, de la starea sălbatică la fastul somptuos al curților regale, de la fetişismul cel mai grosolan la idealismul şi la misticismul transcendent. Dar toate aceste elemente, suprapuse conform legii unei ierarhii meşteşugite, se topeau într-o frescă multicoloră şi fermecătoare care se armoniza cu cadrul acestei naturi gigantice, cu lentoarea maiestuoasă a Gangelui şi cu înălțimile vertiginoase ale Himalayei.

În vârful acestei lumi, dar cumva în afara ei, într-o

profundă solitudine, putem zări sihăstriile asceților, în coastele munților, pe malul eleşteelor limpezi, al fluviilor largi sau în adâncul unor păduri dese. Trăiesc acolo împreună cu discipolii lor, cufundați în lectura Vedelor, în rugăciune şi meditație. Îmblânzite parcă de o teamă misterioasă, fiarele sălbatice se retrag în fața paşilor uşori ai pustnicilor şi nu cutează să intre în sălaşul apărat de magia privirii lor. Antilopele şi gazelele, bâtlanii şi lebedele, mulțimi de păsări prosperă sub protecția anahoreților care se hrănesc cu orez, rădăcini şi fructe sălbatice. Prin calmul şi seninătatea lor, acele refugii erau adevărate paradisuri terestre. În drama *Sakuntala,* regele Duşanta, coborând din cer în carul Indra, zăreşte adăposturile pustnicilor pe un vârf de munte şi exclamă: "Ah! Acest sălaş de pace este mai senin decât cerul însuşi! Parcă m-aş fi cufundat într-un lac de nectar." Refugii tăcute, unde înțelepți inofensivi trăiesc departe de agitația lumii, în contemplarea Veşniciei. Am putea să-i credem în afara timpului, dar, totuşi, ei sunt cei care îl conduc în taină. Prestigiul lor este intact, autoritatea suverană. Brahmanii îi consultă, regii îi ascultă şi uneori, la bătrânețe, se retrag şi ei acolo. În realitate, aceşti ermiți supraveghează şi domină civilizația brahmanică. Gândurile lor, concepțiile lor religioase şi morale o guvernează şi o modelează. Austeri pentru ei înşişi, aceşti înțelepți nu sunt austeri pentru ceilalți. Întorşi din toate iluziile, dar indulgenți cu slăbiciunile omeneşti, ei măsoară efortul, durerea şi bucuria tuturor ființelor. Refugiile lor nu sunt închise complet vieții, nici chiar dragostei. Uneori soția vârstnică a unui brahman întemeiază, sub autoritatea unui conducător al asceților şi în vecinătatea lor, o sihăstrie pentru tinerele nobile, care, sub numele de penitente, se pregătesc printr-o viață rustică şi contemplativă pentru căsătorie. Într-una dintre aceste sihăstrii şi-a plasat poetul Kalidasa idila rafinată a Sakuntalei. Gravii asceți nu sunt aşadar întotdeauna indiferenți la atracția simțurilor. Le

cedează în împrejurări excepționale, dar această aventură ne este prezentată întotdeauna de poezia hindusă sub vălul legendei, ca un fapt providențial, cu un scop sublim. Poeții povestesc că, atunci când Zeii vor să se nască printre oameni o ființă dăruită cu virtuți divine, trimit unui ascet de mare valoare una dintre acele nimfe celeste numite Apsara, care îl seduce prin frumusețea sa minunată şi aduce apoi pe lume un copil, pe care anahoreții îl vor adopta, îl vor creşte şi care va fi mai târziu un erou sau o regină ilustră. Această legendă sugestivă ascunde oare un important secret al brahmanilor? Înseamnă oare că permiteau uneori unirea momentană a unui puternic ascet cu o femeie aleasă de ei pentru a realiza demna încarnare a unui suflet dăruit cu cele mai înalte calități spirituale? Este posibil. În orice caz, acest fapt dovedeşte că brahmanii considerau ascetismul în sine ca pe o sursă de integritate şi de forță pentru generațiile omeneşti.

Nu se poate închipui un contrast mai puternic decât între aceste sihăstrii şi marile capitale, astăzi dispărute, din vremurile legendare ale Indiei, cum ar fi Ayodhya, Indrapechta sau Hastinapoura. Vyasa şi Valmiki le descriu ca fiind largi şi splendide, înconjurate de ziduri şi împodobite cu steaguri, cu străzi largi meşteşugit irigate, pline de bazaruri, de case bogate cu terase şi cu grădini publice. Mulțimi mari furnicau însoțite de grupuri de dansatori, cântăreți şi actori, în mijlocul mulțimii pestrițe a poporului şi sclavilor. Acolo domneau, în palate magnifice, regi înconjurați de curți opulente şi de numeroase haremuri, căci poligamia înlocuise rapid moravurile patriarhale ale arienilor primitivi. Totuşi, există încă o regină unică, al cărei fiu mai mare este, conform legii, moştenitorul tronului. Epopeea şi drama îi prezintă pe aceşti monarhi ca pe nişte semizei dăruiți cu toate virtuțile; dar, în afară de Rama, al cărui suflet măreț străluceşte prin faptele sale fantastice şi cuprinde toate ființele, aceşti regi indieni au ceva rece şi convențional. Sub emfaza epitetelor, cu care îi

împodobesc poeții de curte, apar adesea uşuratici, slabi şi puerili. În febra jocului de zaruri, regele Naal îşi pune gaj regatul şi soția, apoi, cuprins de disperare, o abandonează într-o pădure. Regele Duşanta, după ce a sedus-o pe Sakuntala în sihăstria de la Canva, nu mai vrea să o recunoască şi o respinge. Este adevărat că această uitare este motivată de blestemul unui ascet irascibil, dar caracterul soțului regal nu este mai puțin afectat.

Femeia este cea care, în cele din urmă, triumfă în poezia hindusă. Ea deține rolurile frumoase, sentimentele profunde şi hotărârile mândre. Damayanti, Sita şi Sakuntala sunt la fel de demne de admirație, dar sunt totuşi figuri individuale şi clar conturate. Strălucesc una lângă cealaltă, ca diamantul, safirul şi rubinul. Ce grație ingenuă şi impetuoasă totodată se află în Damayanti cea "cu chipul strălucitor, cu ochii minunați, din care se revarsă o frumusețe care face luna să pălească". Pusă să aleagă între Devele nemuritoare care îi cer mâna şi regele Naal, ea nu se lasă nici intimidată, nici orbită de gloria Zeilor. Preferă omul, care îşi poartă nobil pe fruntea sa umbra durerii şi a morții, pentru că astfel "îl găseşte mai frumos!"

Cât despre eroica Sita, ea este tipul desăvârşit al soției hinduse. Atunci când Rama, exilat de tatăl său în pădure, vrea să plece singur, ea îi spune: "Un tată nu obține răsplată sau pedeapsă de pe urma meritelor fiului său, nici fiul de pe urma meritelor tatălui său; fiecare îşi creează, prin propriile acțiuni, binele şi răul pentru el însuşi, fără a-l împărți cu un altul. Soția devotată soțului său este singura care poate gusta din bucuria meritată de soțul său; te voi urma aşadar oriunde vei merge. Despărțită de tine, nu aş vrea să trăiesc nici măcar în cer, nobil fiu al lui Raghu. Tu eşti domnul meu, stăpânul meu, calea mea, divinitatea mea chiar; voi merge deci cu tine; aceasta este ultima mea hotărâre."

Ce putem spune de fermecătoarea Sakuntala? Nu se

mai află în întreaga literatură o tânără mai seducătoare prin grația sa vioaie, cochetăria sa naivă, farmecul său insinuant. Pudoarea sa fremătătoare are parfumul unei inocențe şi voluptăți suave. "Ochi mari, sprâncene hotărâte, liană fină lină care se pleacă sub adierea dragostei", spune iubitul său regal. Sakuntala este o sensibilă înflăcărată. Trebuie să vezi "cum strălucesc şi îi tânjesc ochii alungiți de antimoniu", pentru a-i ghici tulburările, înflăcărarea ascunsă de tăcerile sale pasionale. Inima sa se aprinde "ca un fulg pus la foc" şi pasiunea o doboară cu o melancolie răvăşitoare. Dar trăsătura sa dominantă, cea care o deosebeşte printr-o aură de blândețe în cortegiul marilor îndrăgostite, este simpatia sa pentru toate ființele pământului. De asemenea, toate ființele, animale sau plante, sunt atrase de ea. Numeşte liana pe care o stropeşte "sora sa", îngrijeşte ca pe un copil un mic faun şi chiar numele ei înseamnă "cea protejată de păsări". Sakuntala este cu adevărat Eva indiană a acestui paradis tropical, acolo unde o blândă fraternitate uneşte oamenii, animalele, copacii şi florile. Tot ceea ce respiră este sfințit în numele lui Brahma, căci toate ființele au un suflet, părticică din sufletul său.

Astfel, puterea cosmică, invocată de Krişna sub numele de Etern-Feminin, coborâse în lumea brahmanică în inima femeii, pentru a se răspândi în această civilizație într-un fluviu dublu: dragostea conjugală şi simpatia pentru natura vie.

Dar nu numai în figura soției pasionale şi în cea a fecioarei căsătorite cu sufletul naturii şi-a încarnat brahmanismul idealul său de Etern-Feminin. I-a dat şi o expresie plastică şi a legat-o printr-un fir nevăzut de cele mai profunde mistere religioase ale sale. A făcut din femeie un instrument al artei, un mediu expresiv al lumii divine, prin frumusețea atitudinilor şi gesturilor sale. Aici se află, de fapt, creația sa artistică cea mai originală. Mă refer aici la *devadassi,* adică la dansatoarea sacră. Nu ne mai este cunoscută astăzi decât

sub forma degenerată a baiaderei. Curtezana cu farmecele ei a condamnat la uitare fecioara templului, interpretă a zeilor. Aceasta a fost, în frumoasele vremuri ale brahmanismului, un mijloc de a da viață în fața mulțimii ideilor şi sentimentelor, pe care poezia le evoca pentru o elită. În legendă, zeul Krişna le învață pe păstorițe dansurile sacre, adică le învață să redea prin gesturi şi mişcări ritmice măreția eroilor şi a zeilor. Acest dans, de esență simbolică, era un amestec armonios de dans ritmic şi pantomimă. El reda sentimente mai degrabă decât pasiuni, gânduri mai degrabă decât fapte. Nu era o artă a imitației, ci o artă a expresiei şi a exaltării lumii interioare. În templele lor, brahmanii aveau aşadar adevărate colegii de tinere fete, încredințate pazei unor femei în vârstă, instruite în arta dansurilor religioase. Supuse celei mai stricte castități, aceste balerine grațioase nu apăreau decât la anumite serbări publice. Coregrafia lor atent lucrată însoțea recitarea poemelor sacre în fața poporului şi această funcție pe care o îndeplineau le absorbea întreaga existență.

Dar ar însemna să ne facem doar o idee imperfectă despre aceste dansatoare şi despre respectul pe care îl inspirau mulțimii dacă nu am sublinia ideea mistică în care le învăluia religia. În religia Vedelor, *Apsarele* sunt nimfe celeste, dansatoarele lui Indra. Ele simbolizează sufletele radioase care trăiesc în apropierea Develor, le servesc drept mesageri pentru oameni şi se încarnează uneori într-o femeie. Dansatoarea sacră a templelor relua, într-un fel, în cultul oficial, rolul mistic al Apsarei din mitologie. Era mediatoarea între cer şi pământ, între zei şi oameni. În cadrul serbărilor publice, ea reprezenta, prin frumusețea atitudinilor sale, simbolurile profunde ale religiei, interpreta, prin mimica sa elocventă, poemele sacre pe care barzii hinduşi, *bharata,* le recitau în fața poporului. De aici, rangul înalt al baiaderei din vechime în cadrul templului, de aici numele său de

devadassi, care înseamnă "slujitoarea zeilor[1]".

Să ne imaginăm, în vecinătatea uneia dintre capitalele Indiei antice, marea pagodă cu acoperişul său piramidal şi iazurile sacre care o înconjoară. Căldura copleşitoare a zilei a făcut loc răcorii plăcute a nopții. Bolta adâncă este presărată de stele asemănătoare unui praf de santal, iar luna domină acest decor, plutind pe cer ca o lebădă pe lac. Curtea largă este luminată de "arbori de lumină". Iată regele, pe o estradă, împreună cu curtea sa. În jurul lui, o mulțime imensă, în care sunt admise toate clasele sociale, până la paria. Toți ascultă în linişte glasul rapsodului, care, stând în picioare pe terasa templului, evocă timpurile trecute şi lumea eroilor. Brusc, un murmur se ridică din mulțime. Din porticul iluminat al pagodei iese maiestuos cortegiul dansatoarelor hieratice, cu clopoței de glezne, cu coifuri şi tiare pe cap, cu brațele şi picioarele lor suple învăluite de *langouti* mătăsos, cu umerii împodobiți de flăcări de aur şi de aripi. Corifea superbă poartă o diademă şi o cuirasă strălucitoare din pietre prețioase. Instrumentele cu coarde răsună, bambuşii bat măsura şi dansatoarele sacre îşi încep reprezentația. Se leagă în ghirlande sau se înşiră ca un colier din perle pe terasă. Apoi, potrivindu-şi paşii după muzică şi interpretând melopeea rapsodului, se prosternează în adorație în fața sublimei corifei sau o înconjoară în grupuri expresive, flexibile ca lianele, cu mâinile lor fluide şi degetele lor unduitoare. În acele momente, luminoasele devadassi, cu chipuri de ambră şi de opal, cu ochii dilatați, devin într-adevăr mesagerele Develor, chiar Apsarele. Căci ele par a aduce oamenilor sufletele eroilor în brațele lor moi de fecioare şi a le încarna în trupurile lor fremătătoare, ca în nişte calicii pure şi parfumate...

Ne dăm seama că, asistând la asemenea spectacole,

[1] O putem regăsi pe această *devadassi* sculptată, în poziții variate şi pline de grație, în altoreliefurile şi frizele templului magnific de la Angkor-Thom, din Cambodgia - n.a.

paria însuşi avea un presentiment îndepărtat, dar măreţ, al tainelor profunde ale înţelepciunii vedice şi ale unei lumi divine.

***

Se va spune că această evocare a devadassilor nu este decât o reverie idealizată a baiaderei, sirenă plină de farmecele graţiei şi voluptăţii? Nu aceasta a fost impresia celor care au vizitat ruinele colosale de la Angkor-Thom, în Cambodgia, care au cunoscut vraja stranie a uimitoarelor sculpturi ale acestui templu[1].

Minune arhitecturală a unei civilizaţii dispărute, aceste ruine se înalţă ca un oraş fantastic în adâncul unei păduri imense, a cărei solitudine sălbatică le protejează şi le acoperă pe jumătate cu vegetaţie luxuriantă. Călătorul pătrunde în sanctuar printr-o poartă care are deasupra o mască enormă a lui Brahma şi este flancată de doi elefanţi din piatră, pe care lianele îi ţin strâns de mii de ani fără a-i putea sufoca. În mijlocul oraşului sfânt, tronează pagoda centrală, catedrală imensă ce pare a te strivi. Vizitatorul intră în inima templului şi merge ore în şir pe sub arcurile întunecate ale acestor mănăstiri nesfârşite, în care coloşi ameninţători apar uneori din penumbră. Urcă şi coboară nenumărate trepte, trece de porţi, se pierde într-un labirint cu culoare neregulate. Uneori, ridicând privirea, zăreşte capete uimitoare ale Develor cu mitre brodate, grifoni sau sfinţi din piatră. Capul lui Brahma, reprodus pe cele patru feţe al capitelurilor coloanelor, cap gigantic şi impasibil, multiplicat la infinit, îl priveşte, îl obsedează, îl urmăreşte din toate părţile deodată. Pe ziduri şi frize, o suită interminabilă de altoreliefuri prezintă epopeea lui

[1] Vezi litografiile care reproduc ansamblul şi detaliile templelor de la Angkor-Thom şi Angkor-Watt, în *Călătorie în Siam şi Cambodgia*, de Henri Mouhot (Hachette) şi capitolul despre *Arta Kmerilor*, în ciudata carte a lui Emile Soldi despre *Artele necunoscute* (Leroux) - n.a.

Ramayana, ca şi cum eroul legendar ar traversa templul cu armata sa de maimuţe pentru a cuceri Ceylonul.

În acest pandemoniu de monştri, oameni şi zei, un personaj îl va uimi cel mai mult pe vizitatorul atent. Este o figură de femeie subţire, aeriană, plină de viaţă. Este nimfa celestă, divina *Apsara,* figurată prin dansatoarea sacră. Este reprodusă peste tot, în poziţii variate, singură sau în grupuri, când dreaptă şi gânditoare, când răsucită într-o mişcare unduitoare, cu picioarele îndoite sau cuprinzându-şi capul cu braţele şi înclinată melancolic. Uneori, în partea de jos a zidului, pare a opri cu un gest graţios o avalanşă de războinici şi care de luptă, alteori se poate zări o duzină de asemenea devadassi, legate pe un fronton în lanţul ritmic al paşilor lor, ca şi cum i-ar invita pe greoii combatanţi să le urmeze în zborul lor de libelule. Majoritatea acestor dansatoare sculptate ţâşnesc dintr-o corolă de nuferi şi ţin un lotus în mână. Flori deschise ale caliciului vieţii universale, ele agită floarea sufletului ca pe un clopoţel cu sunet de argint şi par a dori să ducă orgia tumultoasă a universului în visul înstelat al lui Brahma.

Astfel, dansul sacru, această artă pierdută, înrudită cu extazul religios, această artă în care gândirea unui popor se încarna într-o plastică vie, această magie psihică şi corporală, a cărei semnificaţie nu au ghicit-o nici savanţii, nici istoricii, nici filosofii moderni, reînvie în mod misterios în ruina imensă de la Angkor-Thom, sub palmierii şi salcâmii uriaşi, care îşi leagănă podoaba de umbră deasupra templelor cufundate în linişte.

CAPITOLUL II

VIAȚA LUI BUDDHA[1]

Civilizația brahmanică își desfășurase splendoarea timp de multe mii de ani, păstrându-și echilibrul în timpul războaielor între rase, rivalitățile dinastice și inovațiile cultelor populare. Acest echilibru provenea din înțelepciunea vedică, a cărei putere dăinuia încă. Totuși, cu șase sau șapte secole înainte de era noastră, se anunța declinul. În ciuda puternicei unități religioase care domina diversitatea sectelor sale, India, divizată într-o multitudine de regate, era slăbită de sus în jos și constituia o pradă ușoară în fața invaziilor străine al căror semnal a fost dat, trei secole mai târziu, de către Alexandru cel Mare. Dedați războaielor interne și intrigilor de harem, efeminați de poligamie, regii se afundau în lux și lâncezeală, în timp ce poporul se degrada din cauza revărsării raselor inferioare. În fața templelor lui Șiva, fachiri fanatici, caricaturi ale adevăraților asceți, se dedau la mortificări hidoase, sub pretextul atingerii sfințeniei. Fecioarele

1 M-au ajutat pentru a realiza acest studiu, în principal, prețioasa carte a lui Hermann Oldenberg, *Buddha, seine Lehre, seine Gemeinde* (1881). Celebrul indianist german a adunat în acest volum și a grupat cu o mână de maestru cele mai vechi și mai autentice documente despre viața lui Gotama Çakia-Mouni. A redat astfel personalității sale istorice o realitate care i-a fost adesea contestată. Se înțelege că, bazându-mă pe rezultatele pozitive ale acestei remarcabile lucrări, mi-am rezervat întreaga libertate pentru a pătrunde și a descrie, din punct de vedere esoteric, psihologia, inițierea și opera reformatorului hindus - n.a.

sacre, devadassi, care se aflau în continuare în templele lui Brahma și Vișnu, erau concurate acum de preotesele lui Kali. Cu ochii lor, mai incendiari decât torțele lor aprinse, acei ochi în care ardea o sete de nestins de voluptate și de moarte, îi atrăgeau pe credincioșii fascinați în templele lor întunecate. Paria se dădeau unor plăceri și mai sălbatice încă pentru a-și uita suferințele și greutatea apăsătoare a sclaviei. Din străfundurile acestei societăți se ridicau gemete amestecate cu strigătele unei bucurii sălbatice, împreună cu miasmele viciului și suflul greoi al patimilor distrugătoare, care amenințau virtuțile seculare și cuceririle spirituale ale lumii hinduse.

Ele erau încă păstrate de brahmani, căci, la vârful acestei lumi veghea prin ei tradiția și înțelepciunea imemorială. Dar și ea slăbise o dată cu trecerea timpului. Își pierduse spontaneitatea primitivă, larga sa clarviziune deschisă atât asupra Cosmosului, cât și asupra lumii interioare. Închistată în formule abstracte, se osifica în ritualism și într-o scolastică pedantă. Nu-i mai rămânea decât știința sa extraordinară a trecutului, dar și aceasta începea să o strivească. Fericite popoarele care, în beția acțiunii, beau din râul Lethe și își uită odiseea lor prin lume! Se cred atunci născute ieri, pentru că renasc într-o zi bând o gură de speranță și de viață. Brahmanii se îndoiau sub povara trecutului omenesc. Secolele, mileniile, *kalpa* sau perioadele lumii apăsau pe umerii lor ca masele gigantice de la Gaorisankar, iar brațele lor cădeau de oboseală precum ramurile bătrânilor cedri, care se apleacă sub povara zăpezii. Așa cum arienii din India își pierduseră, puțin câte puțin, spiritul de cucerire și de aventură, brahmanii își pierduseră credința în viitorul omenesc. Închiși în cercul himalaian, despărțiți de celelalte popoare, au lăsat să mișune sub ei mulțimile decăzute și s-au cufundat în speculațiile lor. Există în *Upanișade* gânduri înalte, viziuni de o uimitoare profunzime, dar se simte acolo și descurajarea, indiferența și disprețul. Căutând uniunea cu *Atma,* Spiritul

pur, în contemplația lor egoistă, brahmanii uitaseră de lume şi de oameni.

În acel moment, s-a ridicat din lumea brahmanică un om care a încercat cel dintâi să o combată cu înverşunare. Dar, lucru curios, combătând-o, avea să-şi împingă la extrem gândirea sa secretă şi să-şi fixeze idealul moral în imaginea de neuitat a perfectei renunțări. Doctrina sa ne apare ca exagerarea şi reversul negativ al brahmanismului. Este ultimul drum făcut de geniul hindus în oceanul infinitului, drum de o îndrăzneală şi o temeritate nebunească, care se va termina printr-o prăbuşire, dar din această prăbuşire vom vedea ridicându-se două mari idei, ca nişte păsări migratoare salvate dintr-un naufragiu. Idei fecunde, idei-mame, vor purta cu ele chintesența înțelepciunii antice în occident, care o va transforma conform spiritului şi misiunii sale.

I. - Tinerețea lui Buddha

Între contraforturile nepaleze ale Himalayei şi râul Rohini, se afla odinioară o rasă prosperă numită Çakia. Acest cuvânt înseamnă *Cei Puternici.* Din largile câmpii mlăştinoase, inundate de torentele munților, munca omului făcuse o zonă bogată şi înfloritoare, tăiată de păduri dese, de orezării cu mult soare, de păşuni bogate, unde se hrăneau caii de rasă şi nenumăratele cirezi. Acolo s-a născut, în secolul şase înainte de era noastră, un copil pe nume Sidartha. Tatăl său Sudodana era unul dintre numeroşii regi din zonă, suverani pe domeniul lor aşa cum sunt încă, în mod oficial, rajahii de astăzi. Numele de Gotama, dat de tradiție întemeietorului buddhismului, pare a indica originea tatălui său, dintr-o familie de cântăreți vedici cu acest nume. Copilul, care a fost consacrat lui Brahma în fața altarului din casă unde ardea focul lui Agni, avea să fie şi el un cântăreț şi un vrăjitor

al sufletelor, dar un cântăreț unic. Nu avea să celebreze nici Aurora cu sânul de rouă şi cu diadema strălucitoare, nici Zeul solar cu arcul sclipitor, nici Dragostea care are flori drept săgeți şi a cărei adiere amețeşte ca un parfum tare. El avea să intoneze o melodie funebră, stranie şi grandioasă şi să încerce să-i învăluie pe oameni şi pe zei în giulgiul înstelat al Nirvanei sale. Ochii mari, ficşi ai acestui copil, care străluceau sub o frunte extrem de bombată (în acest fel l-a figurat întotdeauna tradiția pe Buddha) priveau lumea cu uimire. În aceşti ochi erau abisuri de tristețe şi de amintire. Gotama şi-a petrecut copilăria în lux şi trândăveală. Toate îi surâdeau în grădina somptuoasă a tatălui său, tufele de trandafiri, heleşteele presărate cu lotuşi, gazelele prietenoase, antilopele îmblânzite şi păsările cu cele mai diverse cântece şi penaje, care forfoteau la umbra arborilor de mango şi acoka. Dar nimic nu putea alunga vălul de om matur care-i umbrea chipul, nimic nu putea alina neliniştea din inima sa. Era dintre aceia care nu vorbesc pentru că gândesc prea mult.

Două lucruri îl făceau diferit de ceilalți oameni, îl despărțeau de semenii săi ca o prăpastie fără fund: pe de o parte, mila sa nesfârşită pentru suferințele tuturor ființelor, pe de alta, căutarea înverşunată a cauzei lucrurilor. Un porumbel sfâşiat de un erete, un câine murind de la muşcătura unui şarpe îl umpleau de oroare. Răgetele fiarelor în cuşti i se păreau mai dureroase, mai înfricoşătoare chiar decât urletele victimelor lor şi îl străbătea un puternic fior, nu de teamă, ci de compasiune. Cum mai putea, după asemenea emoții, să se bucure de serbările regale, de dansurile vesele, de luptele cu elefanți, de mulțimile de bărbați şi femei care îi treceau pe sub ochi în muzica tobelor şi cimbalelor? De ce crease Brahma această lume, plină de dureri îngrozitoare şi de bucurii nebuneşti? Spre ce se îndreptau toate aceste ființe? Ce căutau stolurile de lebede călătoare care se înălțau în

zbor primăvara, mai sus decât norii, spre munți şi se întorceau în anotimpul ploios spre Yamouna şi Gange? Ce se afla în spatele maselor negre ale Nepalului şi domurilor imense de zăpadă ale Himalayei, care se aglomerau pe cer? Şi, atunci când, în serile sufocante de vară, cântecul languros al unei femei ieşea din galeriile arcuite ale palatului, de ce se aprindea o stea solitară, strălucitoare, pe orizontul roşu al câmpiei toride, arsă de febră şi cuprinsă de toropeala nopții? Voia oare să-i spună că şi ea palpita de o dragoste neostoită? Oare în acea lume îndepărtată, aceeaşi melodie se răzlețea poate în liniştea spațiului? Oare acolo departe stăpânea aceeaşi melancolie, aceeaşi dorință nesfârşită? La un moment dat, ca şi cum ar fi vorbit cu sine însuşi, tânărul Gotama adresase aceste întrebări prietenilor, preceptorilor, părinților săi. Prietenii i-au răspuns râzând: "Ce ne interesează pe noi?" Preceptorul brahman i-a spus: "Înțelepții asceți poate ştiu." Părinții au suspinat: "Brahma nu vrea să se ştie aceste lucruri."

Pentru a se conforma obiceiului, Gotama s-a căsătorit şi a avut cu soția lui un copil pe nume Rahoula. Acest eveniment nu i-a putut alunga tulburarea şi nici să-i schimbe cursul gândurilor. Inima tânărului prinț a trăit probabil emoțiile iubirii pentru tânăra sa soție şi pentru copilul său, expresie a inocenței. Dar ce puteau face îmbrățişările unei soții şi surâsul unui copil asupra acestui suflet torturat de durerea lumii? Nu a resimțit decât cu o şi mai mare angoasă fatalitatea care îl înlănțuia de suferința universală şi dorința de a se elibera a devenit şi mai acută.

Legenda a strâns într-un singur episod impresiile care l-au determinat pe Gotama să facă pasul decisiv. Ea povesteşte că, la o plimbare, Gotama a întâlnit un bătrân, un bolnav şi un mort. Aspectul trupului gârbovit, clătinându-se, al ciumatului acoperit de ulcerații şi al cadavrului în descompunere trebuie că au acționat asupra lui ca o revelație,

arătându-i sfârşitul inevitabil al vieții şi adâncul cel mai întunecat al mizeriei umane. Atunci s-ar fi hotărât să renunțe la coroană şi să-şi părăsească pentru totdeauna palatul, familia şi copilul, pentru a se dărui vieții ascetice. Această tradiție strânge într-o scenă dramatică şi în trei exemple experiențele şi reflecțiile unor ani de zile. Dar aceste exemple sunt mişcătoare, ele descriu un caracter şi descoperă scopurile unei întregi existențe. Un document în limba pali, datat la o sută de ani după moartea lui Buddha şi în care se simte tradiția sa încă vie, acesta le spune discipolilor săi: "Dintotdeauna omul fără minte este dezgustat şi îngrozit de bătrânețe. Ştie că şi el va ajunge la bătrânețe. Dar adaugă: «Asta nu mă priveşte.» Gândindu-mă la asta, am simțit cum piere din mine tot curajul tinereții." Este adevărat că, în toate predicile lui Buddha şi în întreaga literatură budistă, bătrânețea, boala şi moartea revin fără încetare, ca cele trei exemple tipice ale relelor inevitabile ale omenirii.

Gotama avea douăzeci şi nouă de ani când s-a hotărât să părăsească definitiv palatul tatălui său şi să rupă orice legătură cu trecutul său, pentru a căuta eliberarea în solitudine şi adevărul în meditație. Tradiția ne descrie, în cuvinte simple şi emoționante, momentele în care îşi ia rămas-bun, fără vorbe, de la soția şi copilul său. "Înainte de a pleca, se gândeşte la copilul său nou-născut: «Vreau să-mi văd copilul!» Merge în apartamentul soției sale şi o găseşte dormind, întinsă într-un pat presărat de flori, cu mâna pe capul copilului. Gotama se gândi: «Dacă dau la o parte mâna soției mele, pentru a-mi lua în brațe copilul, o voi trezi. Când voi fi Buddha, mă voi întoarce să-mi văd copilul.» Afară îl aşteaptă calul său Khantaka şi fiul regelui va fugi fără ca cineva să-l vadă. Fugi departe de soția şi copilul său, pentru a găsi pacea pentru sufletul său, pentru lume şi pentru zei, iar în urma lui înaintează, ca o umbră, Mara, ispititorul, pândind ceasul în care un gând de dorință sau de nedreptate îşi va

face loc în acest suflet care luptă pentru mântuire, un gând care îi va da putere asupra duşmanului său de moarte[1]."

II. - Viaţa solitară şi iluminarea

Îl vedem acum pe Gotama, descendentul regal al neamului Çakia, devenit călugăr (*Çakia mouni*) rătăcind pe marile drumuri cu capul ras, în robă galbenă, cerşind prin sate, cu un taler din lemn în mână. S-a adresat mai întâi marilor brahmani, rugându-i să-i arate drumul adevărului. Răspunsurile lor abstracte şi complicate despre originea lumii şi doctrina identităţii cu Dumnezeu nu l-au mulţumit deloc. Aceşti maeştri, deţinători ai vechii tradiţii a rishilor, i-au făcut cunoscute totuşi câteva procedee de respiraţie şi de meditaţie necesare pentru a obţine o perfectă concentrare interioară. S-a folosit mai târziu de acestea pentru gimnastica sa spirituală. A petrecut apoi mai mulţi ani alături de cinci asceţi jainişti[2], care l-au luat la şcoala lor de la Uruvala, în ţinutul Maghada, pe malul unui fluviu, unde se afla un loc frumos pentru îmbăiere. După ce s-a supus mult timp unei discipline severe, şi-a dat seama că aceasta nu ducea la nimic. Le-a declarat aşadar într-o zi că renunţă la mortificările lor inutile şi că s-a hotărât să caute adevărul prin propriile forţe şi numai prin meditaţie. Auzind aceste cuvinte, asceţii fanatici, mândri de feţele lor supte şi de trupurile lor scheletice, s-au ridicat plini de dispreţ şi l-au lăsat pe tovarăşul lor singur pe malul fluviului.

El a simţit, fără îndoială, atunci, acea beţie a solitudinii, în mijlocul naturii virgine, în acea răcoare a dimineţii pe

[1] Rezumat al legendei făcut de Oldenberg - n.a.

[2] *Jainiştii* (al căror nume înseamnă *Învingătorii*) erau o sectă de asceţi fanatici. Aceasta exista în sudul Indiei cu mult timp înaintea budismului şi are multe analogii cu el - n.a.

care o descrie poezia budistă: "Când nimeni nu se află în privirea mea, nici în faţa, nici în spatele meu, este plăcut să rămâi singur în pădure. Acolo se simte bine călugărul solitar care aspiră la perfecţiune. Singur, fără tovarăşi, în pădurea primitoare, când îmi voi fi atins scopul? Când voi fi liber de păcat?" Iar venirea serii îl găsea în acelaşi loc, aşezat, cu picioarele încrucişate, sub copacul meditaţiei, cu o sută de mii de frunze foşnitoare. "Pe malul fluviului împodobit cu flori, tivit de o ghirlandă pestriţă de păduri, călugărul stă jos, plin de bucurie, cufundat în meditaţie; nu există o fericire mai mare pentru el[1]." Un păstor, fermecat de aerul ingenuu şi grav, de atmosfera binefăcătoare creată de tânărul ascet, îi aducea în fiecare zi lapte şi banane. O gazelă, atrasă de blândeţea sa, se împrietenise cu el şi venea să mănânce boabe de orez din mâna lui. Era aproape fericit.

Dar gândurile sale se cufundau cu patimă pe spirala infinită a lumii interioare. Ziua, medita aprig, reflecta intens asupra sieşi şi a celorlalţi, asupra originii răului şi asupra scopului suprem al vieţii. Încerca să-şi explice supunerea fatală a destinelor omeneşti unor raţiuni severe, stricte, nemiloase. Dar câte îndoieli, câte lacune, câte abisuri de nepătruns! Noaptea, se lăsa să plutească pe oceanul viselor şi se gândea la ele a doua zi, iar somnul său devenea din ce în ce mai transparent. Era ca o serie de văluri suprapuse, de pânze uşoare, care, retrăgându-se, lăsau să se vadă lumi noi şi, dincolo de ele, alte lumi. Mai întâi, propria viaţă din trecut s-a desfăşurat în sens invers, în imagini succesive. Apoi, s-a văzut pe el însuşi şi s-a recunoscut sub o altă figură, cu alte sentimente, ca într-o altă existenţă. Şi, în spatele acestui văl fluid, apăreau alte figuri necunoscute, ciudate, enigmatice, care păreau să-l cheme... "O, regat nesfârşit al somnului şi al visului, îşi spunea Gotama, eşti tu oare planul ascuns al lumii în care se află sursele ei misterioase? Eşti tu oare

[1] *Theragala*, maximă de *Ekaviheraya* - n.a.

reversul urzelii brodate în spatele căreia puteri necunoscute amestecă firele din care sunt ţesute fiinţele şi toate lucrurile care alcătuiesc tabloul în mişcare al acestui vast univers?" - şi îşi reîncepea atunci meditaţiile, fără a putea să lege unii de alţii curenţii acestui haos multiform. Tradiţia ne spune că Çakia-Mouni a practicat timp de şapte ani exerciţiile sale de concentrare interioară înainte de a primi iluminarea. Aceasta a venit, în sfârşit, sub forma mai multor extaze în timpul somnului. Trebuie să urmărim îndeaproape fenomenele psihice strânse de legendă în aceste patru nopţi de extaz, căci din caracterul lor ieşit din comun şi din interpretarea lor s-a născut doctrina lui Buddha şi întreg budismul.

În timpul primei nopţi, Çakia-Mouni a pătruns în ceea ce India numeşte *Kama loca* (locul Dorinţei). Este acel *Amenti* al Egiptului, *Hadesul* grecilor, *Purgatoriul* creştinilor. Este sfera pe care ocultismul occidental o numeşte *lumea astrală,* sau starea psihică definită prin aceste cuvinte: *sfera penetrabilităţii*, haos întunecat şi nebulos. Mai întâi, s-a simţit asaltat de tot felul de figuri de animale, şerpi, fiare sălbatice şi alte creaturi. Sufletul său, devenit lucid, a înţeles că acestea erau propriile patimi, patimile vieţilor sale anterioare, exteriorizate şi care trăiau încă în sufletul lui şi care năvăleau acum asupra sa. Ele se risipeau pe scutul voinţei sale, pe măsură ce trecea peste ele. Îşi văzu atunci soţia, pe care o iubise şi o părăsise. O văzu cu sânii descoperiţi, cu ochii plini de lacrimi, de dorinţă şi de disperare, întinzându-i copilul. Era oare sufletul soţiei sale încă în viaţă, care îl chema astfel în timpul somnului? Cuprins de milă şi de dragoste, voi să alerge spre ea, dar ea fugi cu un ţipăt sfâşietor, căruia îi răspunse strigătul surd al propriului suflet. L-au înconjurat atunci vârtejuri infinite, fâşii rupte de vânt, sufletele morţilor, pline încă de patimile pământeşti. Aceste umbre îşi urmăreau prada, se repezeau unele asupra altora fără a se putea cuprinde şi se prăvăleau gâfâind într-un hău fără fund. A

văzut criminali torturaţi de suferinţa pe care o produseseră, suportând-o la rândul lor, la nesfârşit, până ce oroarea faptului va fi ucis voinţa vinovată, până ce lacrimile ucigaşului vor fi spălat sângele victimei. Această regiune lugubră era într-adevăr un infern, căci aici oamenii erau arşi de jarul unei dorinţe imposibil de astâmpărat în bezna angoasei din acel abis îngheţat. Çakia-Mouni avu impresia că îl zăreşte pe regele acelui regat. Era cel pe care poeţii îl descriu sub figura lui Kama, zeul Dorinţei. Numai că, în locul robei de purpură, coroanei de flori şi privirii surâzătoare din dosul arcului întins, era înveşmântat într-un linţoliu, acoperit de cenuşă şi flutura în aer un craniu gol. *Kama* devenise *Mara,* zeul Morţii.

Când Çakia-Mouni s-a trezit după prima noapte a iniţierii sale, tot trupul îi era acoperit de o sudoare rece. Prietena sa gazela, draga sa tovarăşă, fugise. Se temuse oare de umbrele pe lângă care trecuse stăpânul său? Îl adulmecase ea pe zeul Morţii? Gotama rămase nemişcat sub copacul meditaţiei cu o sută de mii de frunze foşnitoare, căci era complet amorţit. Păstorul atent veni să-l aducă din nou în simţiri, dându-i să bea laptele spumos dintr-o nucă de cocos.

În a doua noapte, pustnicul a intrat în lumea sufletelor fericite. Prin faţa ochilor săi închişi au trecut tărâmuri plutitoare, insule aeriene. Grădini vrăjite, în care florile şi copacii, aerul parfumat şi păsările, cerul, stelele şi norii transparenţi ca un văl de muselină parcă mângâiau sufletul, şi vorbeau îndrăzneţ în limbajul dragostei, şi luau forme cu sens, pentru a exprima gânduri umane sau simboluri divine. Văzu aceste suflete mergând câte două sau în grupuri, absorbite unele în altele sau culcate la picioarele unui stăpân. Iar fericirea care se revărsa din privirile, atitudinile şi cuvintele lor părea a curge dintr-o lume superioară care plana deasupra lor, către care îşi întindeau uneori braţele şi care le unea pe toate într-o armonie celestă. Dar, deodată, Gotama văzu unele din acele figuri pălind şi tremurând. A văzut atunci că fiecare din-

tre aceste suflete era legat de lumea inferioară printr-un fir imperceptibil. Această țesătură de filamente cobora în adâncuri printr-un nor purpuriu, care se ridica din abis. Pe măsură ce norul purpuriu urca, se închidea la culoare, iar paradisul aerian devenea mai şters. Gotama ghici atunci sensul viziunii sale. Înțelese că acele cordoane subțiri erau legăturile indestructibile, rămăşițele patimilor omeneşti, dorințele nestinse, care legau în continuare acele suflete preafericite de pământ şi le determinau, mai devreme sau mai târziu, să se încarneze din nou. Vai, de câte ori îşi vor lua adio în viitor de la paradisul ceresc, câte noi risipiri, într-o mulțime de labirinturi de încercări şi suferințe şi, poate, la capătul lor, despărțirea pe vecie!...

Când Çakia-Mouni s-a trezit în dimineața celei de-a doua nopți, lebedele călătoare traversau cerul înnorat. Şi a fost şi mai trist ieşind din viziunea sa paradisiacă decât trezindu-se din visul infernal, căci se gândea la destinele viitoare ale tuturor acestor suflete, la rătăcirile lor fără sfârşit.

În a treia noapte, s-a ridicat, printr-un imens efort, până la lumea zeilor. Avea oare să găsească în sfârşit acolo pacea sperată? A fost un vis imposibil de nepovestit, o panoramă sublimă de o nespusă grandoare. A văzut mai întâi Arhetipurile luminoase, care strălucesc în pragul lumii Develor, cercuri, triunghiuri, stele arzânde, tipare ale lumii materiale. Îi apărură apoi forțele cosmice, zeii, care nu au o formă imuabilă, dar care acționează, multiformi, în profunzimile lumii. A văzut roți de foc, vârtejuri de lumină şi întuneric, aştri care se transformau în lei înaripați, în vulturi gigantici, în capete strălucitoare care iradiau oceane de flăcări. Din aceste figuri, care apăreau şi dispăreau, se metamorfozau sau se multiplicau cu iuțeala fulgerului şi ieşeau în toate sensurile curenți luminoşi, care se revărsau în univers. Aceste fluvii de viață se îndreptau în clocot spre planete, țâşneau din nou la suprafața lor şi zideau toate ființele. În timp ce

vizionarul se amesteca în această viață clocotitoare cu un fel de ubicuitate, într-o orbire a beției, auzi deodată strigătul durerii omeneşti urcând din abis până la el, ca o maree umflată de chemări disperate. Descoperi atunci un lucru care i se păru îngrozitor. Această lume inferioară, această lume a luptei şi a suferinței, zeii o creaseră! Mai mult, deveniseră conştienți de ei înşişi, crescuseră o dată cu universul lor, iar acum, plutind deasupra lui, dar inseparabili de esența lui, trăiau din extraordinarul său reflux! Da, zeii nemuritori se înveşmântau cu focul şi lumina care ieşiseră din inima lor, dar acest foc devenise pentru oameni patima, iar lumina, angoasa. Zeii se hrăneau din suflul dragostei umane pe care o treziseră; respirau parfumul adorației omeneşti şi fumul chinurilor lor. Beau toate aceste maree de suflete, pline de dorință şi suferință, aşa cum vântul furtunii bea spuma oceanului... Erau aşadar vinovați şi ei! Şi, în timp ce panorama care se desfăşura ochilor vizionarului cuprindea perspective de spațiu şi timp din ce în ce mai largi, iar spiritul său zbura dintr-o epocă în alta, i se păru că îi vede pe acei zei traşi în naufragiul final al lumilor lor, înghițiți de somnul cosmic, forțați să moară şi să renască, şi ei, dintr-o eternitate în alta, zămislind lumi mereu nefericite!

Atunci întreg universul îi apăru lui Çakia-Mouni ca o roată înfricoşătoare, de care sunt legate toate ființele, oameni şi zei. Nu te puteai sustrage în nici un fel legii ineluctabile care face roata să se învârtă. Dintr-o viață în alta, dintr-o reîncarnare în alta, toate ființele reîncep mereu, inevitabil şi în zadar, aceeaşi aventură şi sunt chinuite fără milă de durere şi moarte. În spate şi în față se întinde trecutul fără margini şi viitorul nesfârşit de suferință, prin succesiunea infinită a existențelor. Nenumăratele epoci ale lumii se scurg în miliade de ani. Pământuri, ceruri, infernuri, locuri de tortură se nasc şi dispar, căci, veşnic, nu apar decât pentru a fi şterse. Cum să scapi acestei roți? Cum să pui capăt supli-

ciului de a trăi?

Din această viziune ascetul s-a trezit într-un zbucium al groazei. Vântul din nord bătuse toată noaptea copacul cunoaşterii cu cele o sută de mii de frunze foşnitoare. Deabia se zăreau zorii şi cădea o ploaie rece. Gazela se întorsese şi se culcase lângă pustnic, lingându-i picioarele înghețate. O atinse - şi ea era înghețată. O luă atunci în brațe pentru a o încălzi lângă inima sa şi Çakia-Mouni fu astfel consolat, timp de o oră, de durerea lumii, strângând la pieptul său o biată gazelă.

Gotama nu avea obiceiul să se roage. Nu aştepta nimic de la zei, ci aştepta totul de la el însuşi şi de la meditația sa. Nu îi ura, nu îi acuza. Îi învăluia numai în marea sa milă. Nu erau oare antrenați şi ei în iluzia fatală a devenirii de către dorința universală, de către setea nepotolită de a fi, de a trăi? Cum ar putea zeii, care nu se pot salva pe ei înşişi, să-i salveze pe oameni? Totuşi, înainte de cea de-a patra sa noapte, Çakia-Mouni, doborât de angoasă, îl rugă pe cel Nenumit, pe cel Nemanifestat, pe Cel pe care nici vizionarul nu-l poate zări, să-i releve taina odihnei eterne şi a fericirii.

Adormind, revăzu înfricoşătoarea roată a existenței ca un cerc de umbră presărat cu muşuroaie umane. Roata neobosită se învârtea încet. Ici şi acolo, câțiva luptători viteji, câțiva asceți sublimi se ridicau deasupra cercului de umbră în haloul luminii dimprejur. Erau înțelepții asceți, Bodisatva, care îl precedaseră. Dar nici unul dintre ei nu atinsese odihna definitivă, adevărata salvare. Căci toți căzuseră în cercul de umbră, toți fuseseră cuprinşi de roata fatală. Atunci Çakia-Mouni simți cea mai mare dintre durerile sale, o spargere a întregii sale ființe, o dată cu spargerea lumii aparențelor. Dar acestei supreme suferințe îi urmă o fericire inefabilă. A simțit cum se cufundă într-o mare adâncă de pace şi linişte. Acolo nu mai exista nici o formă, nici o lumină, nici un izvor de viață. Ființa sa se dizolva delicios în sufletul adormit al lumii, care

nu mai era mişcat de nici o suflare, iar conştiința sa se cufundă în această imensitate preafericită. Atinsese Nirvana.

Dacă Çakia-Mouni ar fi avut voința de a merge mai departe şi forța de a se ridica deasupra somnului cosmic, ar fi auzit, ar fi văzut, ar fi simțit şi altceva, ceva cu totul diferit. Ar fi auzit Sunetul primordial, Cuvântul divin care zămisleşte Lumina, ar fi auzit acea muzică a sferelor care pune în mişcare aştrii şi lumile. Purtat pe undele acestei armonii, ar fi văzut strălucirea Soarelui spiritual, a Verbului creator. Acolo, dorința supremă a dragostei se identifică cu bucuria fierbinte a sacrificiului. Acolo, eşti deasupra a tot, traversând totul, căci vezi fluviul timpului ieşind din veşnicie şi întorcându-se. Acolo, nu eşti separat de nimic şi eşti una cu totul, în plenitudinea ființei. Planezi deasupra tuturor durerilor pentru că poți ajuta la transformarea lor în bucurii. Acolo, toate suferințele se topesc într-o fericire unică, precum culorile prismei în raza solară. Acolo, atingi odihna în acțiunea transcendentă şi personalitatea supremă în darul absolut de sine. Acolo, nu mai poți condamna viața, căci ai băut esența divină de la sursă. Liber, complet eliberat şi de acum de neînfrânt, intri în viață pentru a o recrea, mai frumoasă. Din această sferă a învierii, presimțită de înțelepciunea egipteană şi de misterele de la Eleusis, avea să coboare Christos.

Dar Çakia-Mouni nu era menit să aducă la cunoştința lumii verbul Dragostei creatoare. Rolul său a fost totuşi măreț, căci el trebuia să releve lumii religia milei şi a legii care leagă între ele reîncarnările umane. Dar el s-a oprit în inițierea lui la *Moartea mistică*, fără a ajunge la *Înviere. Nirvana,* despre care s-a spus că ar fi starea divină prin excelență, nu este decât pragul acesteia. Buddha nu a trecut de acest prag[1].

[1] Am încercat să reaşez *Nirvana* la locul său, în ordinea fenomenelor psihice ale inițierii. Acest lucru este esențial pentru a înțelege pe deplin persoana lui Buddha şi rolul său în lume, căci doctrina şi opera sa decurg din acesta. Valoarea unui inițiat, a unui reformator sau a unui profet oarecare depinde, în primul rând, de o vedere

După cea de-a patra noapte a iluminării sale, spune tradiția, Gotama a simțit o mare bucurie, o forță nouă îi curgea prin vene şi era animat de un mare curaj. A simțit că, prin atingerea Nirvanei, era eliberat pentru totdeauna de orice rău. Cufundat în moarte ca în apele Styxului, se simțea invincibil. Gotama Çakia-Mouni îşi încheiase existența. Din cap până în picioare, din măduva oaselor până în adâncul sufletului, devenise Buddha, *Cel Trezit*. După ce cucerise adevărul, voia să salveze lumea. Şi-a petrecut mai multe zile reflectând la lucrurile prin care trecuse. Şi-a dat seama de logica secretă care lega între ele viziunile pe care le avusese. Reuşi astfel să-şi formuleze doctrina, trecând din nou prin spiritul său înlănțuirea de cauze şi efecte care determină suferința. "Din *necunoaştere* vin *formele* (*Sankara*), formele gândirii, care dau forma lucrurilor. Din forme se naşte conştiința şi astfel, printr-o lungă serie de procedee intermediare, din dorința simțurilor se naşte ataşamentul față de existență, din acest ataşament apare devenirea, din devenire naşterea, din naştere bătrânețea şi moartea, durerea şi plângerile, suferința, supărarea, disperarea. Dar dacă prima cauză, necunoaşterea, este eliminată, tot lanțul de efecte este distrus şi răul este învins dintr-o lovitură." Într-un cuvânt, pentru a suprima viața, trebuia distrusă dorința şi, astfel, tăiat răul din rădăcină. Să-i facă pe toți oamenii să intre în Nirvana, acesta era visul lui Buddha. Ştiind acum ce avea să le spună brahmanilor şi poporului, Çakia-Mouni îşi părăsi sihăstria pentru a merge la Benares,

intensivă şi directă a adevărului. Doctrina sa nu este altceva decât o explicație rațională a acestui fenomen inițial, care este întotdeauna, sub o formă sau alta, o revelație sau o inspirație spirituală. *Nirvana* apare ca penultima etapă a marii inițieri, ghicită de Persia, Egipt şi Grecia şi pe care o va desăvârşi Christos. Ceea ce budismul numeşte *stingerea* sau *sfârşitul iluziei* nu este aşadar decât o stare psihică intermediară, faza neutră, atonă şi amorfă, care precede ţâşnirea adevărului suprem. Dar este mare lucru şi un rol de mare importanță faptul de a fi realizat complet în viață, ca Buddha, toate fazele inițierii, aşa cum Christos avea să le realizeze în viața sa, încununându-le prin înviere - n.a.

pentru a-şi predica doctrina.

III. - Tentația

Ca toți profeții, Buddha a trebuit să mai treacă printr-o încercare înainte de a-şi asuma misiunea. Nu există vreun reformator care să nu fi trecut prin tentația îndoielii de el însuşi înainte de a ataca deschis puterile zilei. În primă instanță, obstacolele se înalță ca un munte şi truda care se va întinde pe un şir lung de ani apare ca o stâncă ce trebuie urcată pe un vârf. Legenda ne spune că demonul Mara i-a şoptit: "Intră în Nirvana, tu, omule desăvârşit, vremea Nirvanei a venit pentru tine." Buddha i-a răspuns: "Nu voi intra în Nirvana atâta timp cât viața de sfințenie nu se va răspândi printre oameni şi nu le va fi bine predicată." Un brahman se apropie apoi de el şi îi spune cu dispreț: "Un laic nu poate fi brahman." Buddha răspunde: "Adevăratul brahman este cel care alungă din el orice răutate, orice zeflemea, orice impuritate." Cum oamenii au dat greş în fața Preafericitului, intră în scenă elementele naturii. Furtuna, ploaia torențială, frigul, vijelia şi întunericul se înverşunează împotriva lui. Această reunire a elementelor împotriva lui Buddha reprezintă ultimul şi furiosul asalt al patimilor alungate din sufletul sfântului şi care se năpustesc acum asupra lui din afară, cu toată hoarda puterilor din care provin. Pentru a face sensibil faptul ocult care se petrece atunci, legenda se serveşte de un simbol. "În acea clipă, se spune, regele şerpilor, Mucalinda, ieşi din regatul său ascuns, îi înconjură de şapte ori trupul lui Buddha cu inelele sale şi îl protejă de furtună. După şapte zile, când regele şerpilor, Mucalinda, văzu că cerul era senin şi fără nori, îşi desfăcu inelele de pe trupul

preafericitului, luă forma unui tânăr şi se apropie de sfânt, cu mâinile strânse în adoraţie. Atunci, sfântul spuse: «Fericită este singurătatea celui binecuvântat care a recunoscut şi vede adevărul.»" Şarpele Mucalinda reprezintă aici corpul astral al omului, locaş al sensibilităţii, care pătrunde în corpul său fizic şi creează în jurul lui o aură strălucitoare, în care patimile se reflectă, pentru ochiul clarvăzătorului, în multiple culori. În timpul somnului, corpul astral al omului iese din corpul său fizic, o dată cu eul conştient, în formă de spirală. Seamănă atunci cu un şarpe. Aşadar, în acest corp astral[1] rezidă şi vibrează pasiunile omeneşti. Prin el acţionează asupra fiinţei umane toate influenţele, bune sau rele. Conducându-l şi organizându-l după voinţa sa, iniţiatul sau sfântul îl poate transforma într-o platoşă indestructibilă împotriva oricăror atacuri din exterior. Acesta este sensul şarpelui Mucalinda, care îşi înfăşoară inelele în jurul corpului lui Buddha şi îl protejează împotriva furtunii pasiunilor. Mai are şi un alt sens. La un anumit nivel de iniţiere, vizionarul zăreşte o imagine astrală a părţii inferioare şi animale a fiinţei sale, a celei evoluate în încarnările sale precedente. Trebuie să suporte acest spectacol şi să ucidă monstrul cu ajutorul gândirii. Altfel, este imposibil să pătrundă în lumea astrală şi, cu atât mai puţin, în lumea spirituală şi în lumea divină. Această apariţie se numeşte, în tradiţia ocultă, *paznicul pragului*. Mult mai târziu, după îndelungi încercări şi victorii splendide, iniţiatul îşi întâlneşte prototipul divin, imaginea sufletului său superior sub o formă ideală. Iată de ce şarpele Mucalinda se metamorfozează într-un frumos tânăr, o dată ce vijelia lumii inferioare s-a risipit.

[1] Paracelsus l-a numit astfel pentru că se află într-un raport magnetic cu aştrii care alcătuiesc sistemul nostru solar. Ocultismul occidental a adoptat acest termen - n.a.

IV. - Învăţătura şi comunitatea budistă. Moartea lui Buddha

Buddha şi-a început predicarea la Benares. A convertit mai întâi cinci călugări, care au devenit discipolii săi fervenţi şi pe care i-a trimis mai târziu să-i predice doctrina departe, spunându-le: "Sunteţi eliberaţi de orice legături. Mergeţi în lumea mare, pentru salvarea popoarelor, pentru bucuria zeilor şi a oamenilor." Puţin după aceea, miile de brahmani din Uruvela, care practicau preceptele Vedei, sacrificiul focului şi se spălau în fluviul Neranjara, s-au declarat de partea lui. În curând, veni mulţimea. Elevii îşi părăseau maeştrii pentru el. Regii şi reginele soseau pe elefanţii lor pentru a-l admira pe sfânt şi îi promiteau prietenia. Curtezana Ambapali i-a dăruit lui Buddha o pădure de arbori de mango. Tânărul rege Bimbisara s-a convertit şi a devenit protectorul confratelui său regal preschimbat în călugăr cerşetor. Buddha a predicat paisprezece ani, fără ca brahmanii să-i fi ridicat vreun obstacol. Viaţa sa se împărţea în fiecare an într-o perioadă nomadă şi una sedentară: nouă luni de călătorie şi trei luni de odihnă. "Când, în luna iunie, după canicula arzătoare, norii negri se adună pe cer şi adierea musonului anunţă ploile, indianul se retrage timp de săptămâni în coliba sa sau în palatele sale. Torentele sau fluviile crescute opresc comunicarea. «Păsările, spune o veche carte budistă, îşi fac cuiburile în vârful copacilor.» Aşa făceau şi călugării timp de trei luni. În timpul celor nouă luni de călătorie ale sale, Buddha găsea peste tot adăpost, în grădini sau parcuri, în casele regilor sau negustorilor bogaţi. Fructele de mango sau bananele se găseau din belşug. Acest lucru nu-i împiedica pe aceşti încăpăţânaţi denigratori ai bunurilor lumeşti să-şi respecte jurământul de sărăcie şi să-şi continue viaţa de cerşetori. În fiecare dimineaţă făceau turul satului, cu

maestrul în frunte. Tăcuți, cu ochii plecați, cu talerul din lemn în mână, aşteptau pomana. Îi binecuvântau pe cei care dădeau şi pe cei care nu dădeau. După-amiaza, la umbra pădurii tăcute sau a chiliei sale, Sfântul medita «în liniştea sacră»[1]."

Astfel s-a propagat secta budistă. În multe locuri, sub conducerea maestrului, sunt întemeiate asociații de călugări, care vor deveni mai târziu mănăstiri bogate. În jurul lor se grupează comunități laice, care, fără a adopta viața monahală, își găsesc acolo idealul şi în călugări, nişte maeştri. Textele care ne prezintă aceste lucruri prin precepte reci şi raționamente mecanice, mereu aceleaşi, nu ne-au putut reda, desigur, elocvența maestrului, farmecul emanat de persoana sa, magnetismul acestei voințe puternice, învăluită de o blândețe imperturbabilă şi de o seninătate perfectă, nici fascinația stranie în care-şi îmbrăca evocarea misterioasă a Nirvanei. Descria mai întâi viața simțurilor ca pe o mare furioasă, agitată, cu vârtejuri, adâncimi insondabile şi monştri. Acolo sunt aruncate dintr-o parte în alta, fără o clipă de odihnă, bietele bărci numite suflete omeneşti. Apoi, pe nesimțite, îl făcea pe ascultător să alunece într-o regiune mai calmă, unde oceanul se linişteşte. În cele din urmă, pe suprafața netedă şi imobilă se conturează un curent circular, care se adânceşte ca o pâlnie. În fundul abisului străluceşte un punct luminos. Fericit cel care intră în cercul rapid şi coboară până în adâncul abisului. Acela intră într-o altă lume, departe de mare şi de furtună. Ce se află de cealaltă parte a abisului, dincolo de punctul luminos? Maestrul nu le spune, dar afirmă că acolo este suprema beatitudine şi adaugă: "Vin de acolo. Ceea ce nu s-a mai întâmplat de miliade de ani, s-a petrecut şi v-am povestit şi vouă."

Tradiția a păstrat predica de la Benares, care reprezintă Predica de pe munte a lui Buddha. Poate se află în ea

[1] Oldenberg, *Viața lui Buddha* - n.a.

un ecou îndepărtat al cuvântului său. "Mă numiți prieten, dar nu-mi spuneți pe adevăratul meu nume. Eu sunt cel Eliberat, cel Preafericit, Buddha. Destupați-vă urechile. S-a găsit eliberarea de moarte. Vă predic, vă învăț doctrina. Dacă trăiți după doctrină, în puțină vreme veți lua parte la ceea ce caută tinerii care-şi părăsesc patria pentru a deveni apatrizi, veți atinge perfecțiunea sfințeniei. Veți recunoaşte adevărul încă din viața aceasta şi îl veți vedea față în față. Fără nici o mortificare, ci prin renunțarea la toate plăcerile simțurilor. Calea din mijloc duce la cunoaştere, la iluminare, la Nirvana. Poteca de opt ori sfântă se numeşte: credință dreaptă, hotărâre dreaptă, cuvântare dreaptă, acțiune dreaptă, viață dreaptă, aspirație dreaptă, gândire dreaptă, meditație dreaptă. Acesta este, călugării mei, adevărul sfânt despre originea suferinței: este setea ființei, dintr-o renaştere în alta, cu plăcerea şi dorința, care-şi găseşte aici şi acolo voluptatea, setea de voluptate, setea de a deveni, setea de putere. Acesta este, călugării mei, adevărul sfânt despre eliminarea suferinței: eliminarea setei prin distrugerea dorinței; scoaterea din sine a dorinței, eliberarea de ea, alungarea ei. Acesta este adevărul sfânt despre eliminarea durerii." De când Çakia-Mouni deține cele patru adevăruri esențiale, care sunt: 1) suferința; 2) originea suferinței; 3) eliminarea suferinței; 4) calea eliminării, el declară că în lumea lui Brahma şi a lui Mara, printre toate ființele, inclusiv asceții şi brahmanii, zeii şi oamenii, el a atins fericirea absolută şi cea mai înaltă demnitate de Buddha.

Întreaga carieră a reformatorului hindus, toată opera sa de predicare, întreg budismul cu literatura sa sacră şi profană nu sunt decât un comentariu perpetuu, cu mii de variații, al predicii de la Benares. Această doctrină a avut un caracter exclusiv şi riguros moral. O blândețe imperioasă şi o disperare fericită sunt trăsăturile ei. Cultivă fanatismul odihnei. S-ar spune că este o conjurație pacifistă pentru a aduce sfârşitul

lumii. Nu este nici metafizică, nici cosmogonie, nici mitologie, nici cult, nici rugăciune. Nimic decât meditație morală. Preocupat doar să pună capăt suferinței și să atingă Nirvana, Buddha nu se încrede în nimeni și nimic. Nu se încrede în zei, pentru că aceşti nefericiți au creat lumea. Nu se încrede în viața pământească pentru că ea este o matrice a reîncarnării. Nu se încrede în lumea de dincolo, pentru că, oricum, reprezintă încă viață și, prin urmare, suferință. Nu se încrede în suflet, pentru că este devorat de o sete nepotolită de nemurire. Cealaltă viață este, după părerea sa, o altă formă de seducție, o voluptate spirituală. Din extazele sale, el știe că această viață există, dar se abține să vorbească despre ea. Ar fi prea periculos. Discipolii săi îl presează cu întrebări pe această temă, dar el rămâne neclintit. "Sufletul continuă să trăiască după moarte?" strigă ei în cor. Nici un răspuns. "Atunci moare?" Nici un răspuns. Rămas singur cu el, Ananda, favoritul maestrului îl întreabă care este motivul acestei tăceri. Buddha răspunde: "Ar fi un prejudiciu adus moralei să răspund într-un sens sau altul" și păstrează secretul. Un călugăr curios și mai isteț decât ceilalți îi smulge într-o zi maestrului un argument incisiv și redutabil. "O, Preafericite, spuse el, ne spui că sufletul nu este decât o reuniune de senzații efemere și rele. Dar atunci, cum se face că eul, care trece dintr-o încarnare în alta, este influențat de non-eu?" Buddha ar fi fost cu siguranță foarte încurcat dând răspunsul așteptat la acest argument demn de Socrate sau Platon. S-a mărginit la a spune: "O, călugărule, în această clipă te afli sub imperiul simțurilor."

Dacă Buddha nu se încrede în zei și în suflet, cu atât mai mult nu se încrede în femei. În acest punct, ca și în toate celelalte, este la antipodul lui Krișna, apostolul Eternului-Feminin. El știe că dragostea este cea mai mare atracție a vieții și că în femeie se află, închisă ca într-un coșuleț cu băuturi vrăjite și parfumuri, chintesența tuturor seducțiilor. Știe că

Brahma nu s-a hotărât să creeze zeii și lumea decât după ce a scos din el Eternul-Feminin, vălul colorat al Maiei unde sclipea imaginea tuturor ființelor. Nu se teme la femeie numai de delirul simțurilor pe care îl poate provoca printr-un surâs sau o privire, se teme și de arsenalul ei de viclenii și minciuni, care sunt urzeala și firul cu ajutorul cărora natura țese viața. "Esența femeii, spune el, este ascunsă pe vecie, precum șerpuirile peștelui în apă." "Cum să ne purtăm cu o femeie?" Îl întreabă Ananda pe maestrul său. "Evitați-le vederea." "Și dacă totuși vedem una?" "Să nu-i vorbiți." "Și dacă totuși îi vorbim, stăpâne, ce să facem?" "Atunci, fiți cu mare grijă!" Buddha a permis totuși comunității budiste, după lungi ezitări, să întemeieze mănăstiri de femei, dar nu le admitea deloc în apropierea sa și le alunga departe de el. În povestea sa, nu există nici Maria Magdalena, nici Maria din Betania. Trebuie să adăugăm, pentru a le apăra și a le face cinste femeilor hinduse, că instituțiile de binefacere ale ordinului budist au fost, în mare parte, opera femeilor.

Cum să explicăm o doctrină atât de lipsită de bucuriile pământului și cerului, o doctrină de o morală implacabilă, la fel de excesivă prin nihilismul său mistic, cât și prin pozitivismul său negativ, doctrină care, pe de o parte, suprima castele o dată cu credința tradițională a Indiei în autoritatea Vedelor și, pe de alta, abolea cultul brahmanic cu ritualurile sale somptuoase, pentru a-l înlocui cu sute de mănăstiri și o armată de călugări cerșetori care parcurgea India cu talerul din lemn în mână, cum să explicăm succesul extraordinar al acestei religii? Acesta se explică prin degenerescența precoce a Indiei, prin decăderea rasei ariene, amestecată cu elemente inferioare și slăbită de lâncezeală. Se explică prin tristețea unui popor care îmbătrânea între dezgustul tiraniei și dezgustul sclaviei, a unui popor fără perspectivă istorică și fără unitate națională, care-și pierduse gustul acțiunii și care nu avusese niciodată simțul individualității sale, în afara tim-

purilor vedice, când rasa albă domina prin puritatea şi forţa sa[1]. Acestea fiind spuse, trebuie să adăugăm că triumful momentan al lui Buddha în India se datorează mai puţin filosofiei sale, cât seriozităţii sale morale, acelei lucrări profunde asupra vieţii interioare pe care a ştiut să le-o insufle discipolilor săi. "Pas cu pas, bucată cu bucată, ceas de ceas, înţeleptul trebuie să-şi purifice eul aşa cum argintarul îşi curăţă argintul." Eul, a cărui realitate este refuzată de metafizica budistă, devine aici agentul principal. Găsirea sinelui devine scopul oricărei căutări. "A-şi avea eul drept prieten este cea mai adevărată, cea mai sublimă prietenie. Căci eul este protecţia sinelui. Acesta trebuie ţinut în frâu aşa cum un negustor îşi ţine calul nobil[2]." Din această disciplină austeră se degajă, în cele din urmă, un sentiment de libertate exprimat cu farmecul unui Francisc din Assisi: "Nu trebuie să avem nevoie decât de ceea ce purtăm pe noi, aşa cum pasărea nu are nevoie de bogăţii şi nu poartă cu ea decât aripile, care o duc unde vrea." În fine, prin blândeţea sufletului său, Buddha a fost într-adevăr întemeietorul unei religii a milei şi inspiratorul unei noi poezii. Ea se explică prin parabolele atribuite maestrului şi prin legendele posterioare ale budismului. Ce metaforă insinuantă şi sugestivă este, de exemplu, cea despre diferitele trepte de evoluţie a sufletelor. Viaţa fizică, tulburată de simţuri, este comparată cu un fluviu deasupra căruia sufletele aspiră să se ridice pentru a respira lumina cerului. "Ca într-un eleşteu de lotuşi albi şi albaştri, în care mulţi se află sub apă şi în afara apei, aşa există şi

[1] Se ştie că budismul nu s-a menţinut în India decât circa patru secole. În afara insulei Ceylon, a dispărut şi s-a topit oarecum în faţa unei recrudescenţe a brahmanismului. Acesta a ştiut să-l învingă, fără persecuţii, absorbindu-i elementele vitale şi reînnoindu-se pe sine. Se ştie de asemenea şi că, dacă budismul s-a răspândit în Tibet, Mongolia sau China, aceasta s-a realizat prin preluarea unei mari părţi din elementele metafizice şi mitologice pe care Buddha le înfiera şi prin modificarea profundă a doctrinei sale - n.a.

[2] Precepte morale budiste, rezumate de Oldenberg - n.a.

suflete foarte diferite, unele pure, altele impure. Înţelept este cel care se ridică deasupra şi lasă să i se reverse înţelepciunea şi asupra celorlalte suflete, aşa cum lotusul deschis îşi presară picăturile de rouă pe nuferii care plutesc la suprafaţa fluviului."

La vârsta de optzeci de ani, Buddha se afla într-unul din refugiile sale de vară, la Belouva, când căzu bolnav şi simţi apropierea morţii. Se gândi atunci la discipolii săi: "Nu se cuvine, îşi spuse, să intru în Nirvana fără a le fi vorbit celor care au avut grijă de mine. Vreau să învinge această boală prin forţa mea şi să-mi reţin viaţa în interior." Atunci boala Sfântului a dispărut. Şi Buddha s-a aşezat la umbra casei care fusese pregătită pentru el. Discipolul său preferat, Ananda, veni în goană şi îi mărturisi teama, adăugând: "Ştiam că Preafericitul nu va intra în Nirvana fără a-şi fi făcut cunoscută voinţa comunităţii discipolilor săi." "Ce cere comunitatea? spuse Buddha. Am predicat doctrina. Nu vreau să domnesc asupra comunităţii, Ananda. Adevărul să fie torţa voastră. Acela care acum şi după moartea mea este propria torţă şi propriul refugiu, acela care nu caută alt adăpost decât adevărul şi merge pe calea cea dreaptă, acela este discipolul meu."

Şi Buddha s-a ridicat, s-a alăturat celorlalţi discipoli şi a pornit la drum cu ei, dorind să meargă şi să predice până la capăt. S-a oprit pentru un timp la Vesala, dar la Kusinara forţele îl părăsiră. A fost întins pe un covor, între doi arbori gemeni. Acolo, a rămas culcat ca un leu ostenit. Nemaiputând să suporte acest spectacol, discipolul care îl iubea, Ananda, a intrat în casă şi a început să plângă. Buddha i-a ghicit tristeţea, îl rechemă şi îi spuse: "Nu plânge, Ananda, nu ţi-am spus că trebuie să renunţăm la tot ceea ce iubim? Cum s-ar putea ca cel care este născut şi supus efemerităţii să scape de distrugere? Dar tu, Ananda, multă vreme l-ai cinstit pe cel care este Perfect, ai fost pentru el plin

de dragoste, de bunătate, de bucurie, fără falsitate, întotdeauna, în gândurile, cuvintele şi lucrările tale. Ai făcut binele, Ananda. Străduieşte-te acum şi în curând vei fi liber de păcate." Puţin înainte de a-şi da duhul, Buddha a spus: "Ananda, poate vă veţi gândi: cuvântul şi-a pierdut stăpânul, nu mai avem stăpân. Nu trebuie să gândiţi aşa. Doctrina şi Ordinul pe care vi le-am predicat, ele vor fi stăpânul vostru când eu voi fi plecat dintre voi." Ultimele sale cuvinte au fost: "Curaj, discipolii mei. Vă spun: Tot ceea ce a devenit este trecător. Luptaţi fără încetare[1]."

Se lăsa noaptea. Iată că faţa şi trupul Sfântului începură să lucească de parcă ar fi devenit transparente. Această rază misterioasă a durat până la ultima sa suflare, apoi se stinse deodată. Pe dată, din vârful celor doi arbori, o ploaie de flori a căzut peste Buddha, care tocmai intrase în Nirvana.

În acel moment, femeile din Kusinara, care fuseseră întotdeauna ţinute departe de maestru din ordinul său, i-au implorat pe discipoli să le lase să-l vadă pe Preafericit. Ananda le-a permis, în ciuda protestelor celorlalţi. Ele au îngenuncheat lângă cadavru, s-au aplecat asupra lui plângând şi şi-au revărsat lacrimile fierbinţi pe chipul îngheţat al maestrului, care, în viaţă fiind, le alungase din preajma sa.

Aceste amănunte emoţionante, această aureolă discretă cu care tradiţia învăluie moartea lui Buddha descriu poate mai bine ceea ce s-a petrecut în adâncurile conştiinţei sale şi în cea a discipolilor săi decât conversaţiile lor. Ca un val al Invizibilului, fantasticul invadă vidul Nirvanei. Astfel, puterile cosmice combătute sau alungate de Çakia-Mouni ca fiind periculoase, pentru că vedea în ele ispitele Dorinţei fatale, forţele pe care le expulzase din doctrina şi din comunitatea sa, flori ale Speranţei, Lumină celestă, Eternul-Feminin, aceste ţesătoare neobosite ale vieţii pământeşti şi divine, îi bântuie ultimul său ceas. Subtile, înlănţuitoare, irezistibile, ele vin să-l atingă şi să culeagă sufletul ascetului de temut, pentru a-i spune că nu le-a putut nici elimina, nici învinge.

[1] Sunt cuvinte stoice şi măreţe, dar cuvintele lui Christos sunt şi mai măreţe: "Şi eu voi fi cu voi până în veacul veacului." - n.a.

V. - Concluzii

Este uşor să facem critica budismului din punct de vedere filosofic. Religie fără Dumnezeu, morală fără metafizică, nu aruncă nici un pod între finit şi infinit, între timp şi veşnicie, între om şi univers. Or, găsirea acestui pod este nevoia supremă a omului, raţiunea de a fi a religiei şi a filosofiei. Buddha scoate lumea dintr-o dorinţă de a trăi oarbă şi malefică. Atunci cum să explicăm armonia Cosmosului şi setea nepotolită de perfecţiune care este înnăscută spiritului? Iată contradicţia metafizică. Buddha vrea apoi ca de la o zi la alta, de la un an la altul, de la o încarnare la alta, Eul uman să lucreze pentru a se perfecţiona, învingându-şi patimile, dar nu-i acordă acestuia nici o realitate transcendentă, nici o valoare veşnică. Atunci cum să explicăm această lucrare? Iată contradicţia psihologică. În fine, Buddha dă omului şi omenirii, ca ideal şi ca unic scop, Nirvana, concept pur negativ, încetarea răului prin încetarea conştiinţei. Acest *saltus mortalis*, acest salt în vidul neantului merită oare imensitatea efortului? Iată contradicţia morală. Aceste trei contradicţii, care rezultă una dintr-alta şi se îmbină riguros, indică suficient de bine slăbiciunea budismului ca sistem cosmic.

Nu este mai puţin adevărat că budismul a exercitat o profundă influenţă asupra occidentului. În toate epocile în care filosofia sau religia trec printr-o mare criză, în epoca

alexandrină, în cea a Renaşterii şi în epoca noastră, se simte în Europa un ecou îndepărtat şi transfigurat al gândirii budiste. De unde îi vine această putere? Din doctrina morală şi din concluziile sale? Câtuşi de puţin. Îi vine din faptul că Buddha a fost primul care a scos la lumină doctrina de care brahmanii nu vorbiseră decât cu jumătate de gură şi pe care o ascunseseră la adăpostul templelor lor. Or, această doctrină este adevăratul mister al Indiei, taina înţelepciunii sale. Mă refer la doctrina pluralităţii existenţelor şi la misterul reîncarnării.

Într-o carte foarte veche, un brahman îi spune unui coleg într-o adunare: "Unde merge omul după moarte? - Dămi mâna, Yainavalkia, îi răspunse celălalt, numai noi doi trebuie să ştim. Să nu sufli o vorbă despre asta celorlalţi." Şi au vorbit despre reîncarnare[1]. Acest pasaj dovedeşte că, într-o anumită epocă, această doctrină a fost considerată ca esoterică de către brahmani. Motivele lor erau bine întemeiate. Nu există un alt adevăr care să conducă mai adânc în tainele naturii şi în procesul evoluţiei universale, dar, pe de altă parte, nu este un altul de care vulgul să abuzeze mai mult. Pentru a exprima fascinaţia ieşită din comun, farmecul insinuant şi de temut pe care acest mister l-a exercitat în toate vremurile asupra sufletelor înflăcărate şi visătoare, permiteţi-mi să menţionez aici o veche legendă hindusă.

În zile de foarte de demult, spune această legendă, o nimfă celestă, o Apsara, vrând să seducă un ascet, care se arătase insensibil la toate tentaţiile cerului şi pământului, a recurs la o stratagemă ingenioasă. Acest ascet locuia într-o pădure virgină, de nepătruns, înfricoşătoare, pe malul unui eleşteu acoperit de tot soiul de plante acvatice. Atunci când apariţii infernale sau celeste veneau să plutească deasupra oglinzii apei pentru a-l tenta pe pustnic, el pleca ochii pentru a le privi reflexul în eleşteul întunecat. Imaginea răsturnată şi

[1] *Upanişada celor o sută de poteci*, citată de Oldenberg - n.a.

deformată a nimfelor sau a demonilor tentaţiei erau de ajuns pentru a-i calma simţurile şi pentru a restabili armonia în spiritul său tulburat, căci acele imagini îi arătau consecinţele pe care le-ar fi avut căderea sa în materia gloduroasă.

Apsarei celei istete i-a venit aşadar ideea de a se ascunde într-o floare pentru a-l seduce pe anahoret. Din adâncurile eleşteului, a făcut să iasă un lotus minunat, dar care nu era ca ceilalţi lotuşi. Aceste flori, aşa cum se ştie, îşi închid caliciile sub apă pe timpul nopţii şi nu se redeschid decât la venirea razelor soarelui. Acest lotus, dimpotrivă, rămânea nevăzut ziua, dar noaptea, când lumina roză a lunii luneca peste coroanele dese ale copacilor pe eleşteul imobil, oglinda acestuia fremăta şi, din adâncul său negru, ieşea un lotus uriaş de o albeaţă strălucitoare, cu mii de frunze şi mare cât un coş cu trandafiri. Atunci, din caliciul său din aur, vibrând sub raza înflăcărată a lunii, ieşea divina Apsara, nimfa celestă, cu trupul luminos şi sidefiu. Ţinea deasupra capului o eşarfă înstelată, smulsă din cerul lui Indra. Ascetul, care rezistase tuturor celorlalte Apsare coborâte direct din cer, a cedat farmecului acesteia din urmă, care, născută dintr-o floare a undelor, părea să urce din abis şi că era fiica pământului şi a cerului totodată. Ei bine! La fel cum nimfa celestă iese din lotusul deschis, la fel, în doctrina reîncarnării, sufletul omenesc iese din natura cu mii de frunze, ca ultima şi cea mai perfectă expresie a gândirii divine.

Brahmanii le mai spuneau discipolilor lor: Aşa cum universul este produsul unei gândiri divine care îl organizează şi îl umple fără încetare de viaţă, la fel trupul omenesc este produsul sufletului, care îl dezvoltă de-a lungul evoluţiei planetare şi se serveşte de el ca de un instrument de lucru şi progres. Speciile animale nu au decât un suflet colectiv, dar omul are un suflet individual, o conştiinţă, un sine, un destin personal, care îi garantează durata. După moarte, sufletul, eliberat de efemera sa crisalidă, trăieşte o

altă viață, mai vastă, în splendoarea spirituală. El se întoarce într-un fel în patria sa şi contemplă lumea dinspre partea luminii şi a zeilor, după ce a stat de partea umbrei şi a oamenilor. Dar puține suflete sunt atât de avansate încât să rămână definitiv în această stare pe care toate religiile o numesc cer. După trecerea unui interval lung de timp, proporțional cu efortul său terestru, sufletul simte nevoia unei noi încercări, pentru a face un pas în plus. De aici, o nouă încarnare, ale cărei condiții sunt determinate de calitățile dobândite în viața precedentă. Aceasta este legea *Karmei* sau a înlănțuirii cauzale a vieților, consecință şi sancțiune a libertății, logicii şi dreptății fericirii şi nefericirii, rațiune a inegalității condițiilor, organizare a destinelor individuale, ritm al sufletului care vrea să se întoarcă la sursa sa divină prin infinit. Este concepția organică a nemuririi, în armonie cu legile Cosmosului.

A apărut apoi Buddha, suflet de o sensibilitate profundă şi frământat de efortul aflării cauzelor ultime. Născându-se, părea doborât deja de povara unei multitudini de existențe şi cuprins de pacea supremă. Oboseala brahmanilor, imobilizați într-o lume stagnantă, a sporit la el printr-un nou sentiment: o milă imensă pentru toți oamenii şi dorința de a-i smulge suferinței. Într-un avânt de o generozitate sublimă, a dorit salvarea pentru toți. Dar înțelepciunea sa nu a egalat măreția sufletului său şi curajul său nu a fost la înălțimea viziunii sale. O inițiere incompletă l-a făcut să vadă lumea sub lumina cea mai sumbră. Nu a vrut să înțeleagă decât durerea şi răul. Nu-i vedea cu ochi buni nici pe Dumnezeu, nici universul, nici sufletul, nici dragostea, nici frumusețea. Visa să-i arunce pentru totdeauna pe aceşti creatori de iluzii şi de suferință în hăul Nirvanei sale. În ciuda excesivei severități a disciplinei sale morale şi deşi mila pe care a predicat-o a creat între oameni o legătură de fraternitate universală, opera sa a fost parțial negativă şi distrugătoare. Acest fapt este probat de istoria budismului. Din punct de vedere social şi artistic, nu a creat nimic fecund. Acolo unde se instalează în bloc, naşte pasivitate, indiferență şi descurajare. Popoarele budiste au rămas în starea de stagnare. Cei care, precum Japonia, au desfăşurat o activitate surprinzătoare, au făcut-o prin instincte şi principii contrare budismului. Buddha a avut totuşi un mare merit şi un mare rol. El a divulgat doctrina reîncarnării, care, înaintea lui, rămăsese secretul brahmanilor. Prin el, această doctrină s-a răspândit în afara Indiei şi a intrat în conştiința universală. Deşi respinsă oficial sau voalată de majoritatea religiilor, ea nu a mai încetat de atunci să joace în istoria spiritului omenesc rolul unui ferment viu. Numai că ceea ce pentru Buddha fusese un motiv de a abandona şi de a muri, a devenit pentru suflete mai energice şi pentru rase mai puternice un motiv de a se afirma şi de a trăi.

Cât de diferite au fost într-adevăr forma şi culoarea pe care le-a luat ideea pluralității vieților la arieni şi chiar la semiții care au adoptat-o! Că a fost pe malurile Nilului, la Eleusis sau în Alexandria, că e vorba de succesorii lui Hermes, lui Empedocle, lui Pitagora sau ai lui Platon, ea va lua un caracter eroic. Nu va mai fi roata fatală a lui Buddha, ci o ascensiune mândră în lumină.

India ține cheile trecutului, dar nu şi pe cele ale viitorului; ea este Epimeteul popoarelor, dar nu şi Prometeul lor.

India a adormit în visul său. Inițiatul arian, dimpotrivă, aduce în ideea pluralității existențelor acea nevoie de acțiune şi de dezvoltare infinită, care arde în inima sa flacăra nestinsă a lui Agni. El ştie că omul nu posedă decât pământul pe care îl stropeşte cu sudoarea şi sângele său şi că nu atinge decât cerul către care aspiră din tot sufletul. El ştie că universul este o formidabilă tragedie, dar că victoria aparține celor credincioşi şi curajoşi. Lupta însăşi este pentru el o

plăcere, iar durerea un pinten. El o acceptă cu prețul bucuriilor sublime ale dragostei, frumuseții şi contemplației. Crede în viitorul pământului şi în viitorul cerului. Existențele succesive nu îl îngrozesc, din cauza varietății lor. El ştie că cerul ascunde în albastrul său lupte fără număr, dar şi fericiri necunoscute. Călătoriile cosmice îi promit mai multe minuni decât călătoriile pământeşti. În sfârşit, el crede, împreună cu Christos şi Verbul său într-o victorie finală asupra răului şi morții, într-o transfigurare a pământului şi a omenirii, la sfârşitul timpurilor, prin coborârea completă a Spiritului în carne. Vechiul budism şi pesimismul contemporan afirmă că orice dorință, orice formă, orice viață, orice conştiință este un rău şi că singurul refugiu este în inconştiența totală. Fericirea lor este pur negativă. Arianul consideră dezgustul față de viață ca pe o lașitate. El crede într-o fericire activă, în înflorirea dorinței sale, precum şi în fecunditatea suverană a dragostei şi a sacrificiului. Pentru el, formele efemere sunt mesagere ale divinului. El crede, aşadar, în posibilitatea acțiunii şi creației în timp, păstrând conştiința veşniciei. După ce a încercat-o şi trăit-o, el îşi simte sufletul asemănător unui vas care pluteşte mereu în mijlocul furtunii. Este singurul loc de odihnă, este calmul divin la care aspiră. Într-un cuvânt, în conceptul arianului, dispariția universului vizibil, ceea ce hindusul numeşte somnul lui Brahma, nu ar fi decât un vis de nepovestit, o liniştе a Verbului care se reculege asupra sieşi, pentru a-şi asculta cântând armoniile intime cu miliadele sale de suflete şi pregătindu-se pentru o nouă creație.

***

Dar să nu fim incorecți pentru India şi pentru Buddha al său, pentru că ne-au lăsat moştenire comoara celei mai vechi înțelepciuni. Să le redăm, dimpotrivă, cultul recunoştinței datorat celor mai îndepărtați strămoşi şi

primelor mistere religioase ale rasei noastre.

Atunci când femeia hindusă urca pe rugul soțului său şi când flacăra ucigaşă o atingea, ea îşi arunca colierul de perle copiilor săi, ca un ultim rămas-bun. Astfel India agonizantă, aşezată pe mormântul eroilor săi arieni, aruncă tânărului occident religia milei şi ideea fecundă a reîncarnării.

CARTEA A IV-A

ETAPELE VERBULUI SOLAR

ZOROASTRU

Slavă lui Ormuz!...
Omagiu sufletului ***meu!...***

ETAPELE VERBULUI SOLAR

Religia şi civilizaţia brahmanică reprezintă prima etapă a umanităţii post-atlante. Această etapă se rezumă prin: *cucerirea lumii divine de către înţelepciunea primordială*. Marile civilizaţii care au urmat, Persia, Chaldeea, Egiptul, Grecia şi Roma, iudeo-creştinismul, în sfârşit, lumea celto-germanică, aflată încă în plină evoluţie şi din care facem încă parte, figurează mersul înainte al rasei albe. Pe câte religii şi rase, pe atâtea civilizaţii şi lumi diverse. Dar în toate se infiltrează elementul arian care le domină şi toate se leagă printr-un lanţ magnetic, printr-o idee care le animă şi le ghidează instinctiv. Această idee este *cucerirea pământului prin aplicarea lumii divine revelate vieţii*. O asemenea aplicare nu este posibilă fără o slăbire progresivă a instrumentului care servise descoperirii acestei lumi divine, adică *comuniunea spontană cu puterile cosmice, numite zei, şi viziunea atât în lumea astrală, cât şi în lumea spirituală, care este lumea interioară a omului şi a universului*. Aceste facultăţi revelatoare şi creatoare se atrofiaseră deja în India, din epoca în care filosofia speculativă a luat locul intuiţiei primordiale. Ele aveau să se întunece şi să se acopere şi mai mult la rasele ariene şi semitice ale Asiei centrale şi Europei, pe măsură ce s-au dezvoltat facultăţile proprii rasei ariene, facultăţi indispensabile cunoaşterii şi dominării lumii exterioare,

adică: observația riguroasă, analiza şi rațiunea, din care iese sentimentul de independență individuală şi libertate. *Totuşi, facultățile transcendente ale sufletului nu se vor stinge în omenire. Ele se păstrează într-o elită care le disciplinează şi le dezvoltă în secret, sub vălul misterului, la adăpost de profanările şi coruperile din afară. Este motivul inițierii.* La această elită, care se selectează ea însăşi prin încercările pe care şi le impune, inspirația divină continuă, dar îşi schimbă caracterul. În loc să se răspândească în întreg universul şi să se piardă în Infinit, ca la hinduşi, ea tinde să se condenseze şi să se concentreze într-un unic punct, pe care îl vom numi *Verbul solar.*

Verbul solar este Logosul, Cuvântul divin care animă lumea noastră planetară. Slăvind soarele, rishii primitivi şi cântăreții vedici nu adorau numai soarele fizic. Ei presimțeau, în spatele lui, Spiritul care animă astrul rege. Sistemul nostru solar şi pământul, cel mai dens creuzet al său, acela în care Spiritul şi Materia îşi ating aşadar tensiunea cea mai puternică şi creează viața cea mai ardentă, au fost create prin ierarhia puterilor cosmice, sub inspirația Dumnezeului infinit şi insondabil. Este ceea ce Geneza exprimă în mod admirabil prin cuvântul Elohim, care înseamnă Zeul-Zeilor[1]. Totuşi, de la origine, din perioada saturniană a vieții planetare, gândirea divină, Logosul care prezidă special sistemul nostru solar, tindea să se condenseze şi să se manifeste într-un organ suveran, care să fie într-un fel verbul şi focarul său arzând. Acest Spirit, acest Zeu este regele Geniilor solare, superior Arhanghelilor, Dominațiilor, Tronurilor şi Serafimilor, inspiratorul şi, totodată, floarea sublimă a creației lor comune, zămislit de ei şi crescând o dată cu ei pentru a-i depăşi, menit

[1] Vezi *Biblia ebraică restituită*, de Fabre d'Olivet, *Ştiința secretă*, de Rudolf Steiner şi prima carte a acestei lucrări: *Evoluția planetară şi originea omului* - n.a.

să devină Cuvântul uman al Creatorului, aşa cum lumina aştrilor este cuvântul său universal. Acesta este Verbul solar, Christosul cosmic, centru şi pivot al evoluției terestre.

Acest Geniu sublim, acest Verb solar, care nu trebuie confundat cu soarele fizic (căci nu este decât chintesența spirituală a acestui astru), nu putea să se reveleze deodată şi o singură dată slabei omeniri. Nu putea să se apropie de oameni decât în etape succesive. Trebuiau mai întâi prinse reflexele şi razele sale firave înainte de a-i suporta lumina orbitoare. Primele rase, primele religii au început prin a-l ghici prin alți zei, aşa cum vedem soarele strălucind printre nori sau o figură omenească mişcându-se sub văluri din ce în ce mai transparente. Christosul străluceşte de departe prin Indra, arde pentru Zoroastru sub aureola lui Ormuz, se aprinde pentru Hermes în soarele lui Osiris. Îi vorbeşte lui Moise dintr-un tufiş în flăcări şi brăzdează, ca un meteor alb, fulgerele roşii de pe Sinai. Se încarnează, în sfârşit, în stăpânul Isus, în blândețea omenească şi în splendoarea divină a acestuia. Se transformă în trup, pentru a deveni, pentru întreaga umanitate, un soare al iubirii şi al învierii.

Astfel, pas cu pas, reflexul devine rază, raza stea, iar steaua soare strălucitor. Acea stea a magilor, care îşi plimbă razele din Asia centrală în Egipt, pentru a se întoarce şi a se opri asupra leagănului din Bethleem, luminează trei puncte minunate din mulțimea întunecată de popoare care au năvălit unele asupra altora, timp de cinci mii de ani, între Marea Caspică, Golful Persic şi Mediterana.

Aceste trei puncte sunt revelația lui Zoroastru din vechiul Iran, întâlnirea magilor din Babilon cu figura impunătoare a profetului Daniel şi, în cele din urmă, viziunea înfricoşătoare şi sublimă a soarelui lui Osiris, în criptele Egiptului, viziune care anunță sfârşitul monarhiilor absolute

din Orient şi răspândirea misterelor antice, prezicând venirea lui Christos.

Aceste trei fapte marchează trei etape ale Verbului solar şi, totodată, trei paşi uriaşi pentru cucerirea pământului. Căci aceste fapte lasă să se întrevadă, pe de o parte, coborârea graduală a Christosului cosmic în umanitate şi, pe de alta, opera a trei puternice civilizaţii: Persia, Caldeea şi Egiptul, prin care are loc înaintarea ariană spre Occident.

ZOROASTRU

Să trecem din India şi Asia centrală şi să privim de sus această regiune. Până la orizont, se întind la picioarele noastre Pamirul şi Indu-Kusch, "Acoperiş al lumii" şi nod gordian al continentului. Creste albe şi văi cenuşii. La estul şi la nordul acestui hăţiş muntos, Persia şi Iranul alcătuiesc un platou înalt. Întinderi largi sunt formate din linii austere, de o măreţie superbă şi sălbatică. Teren accidentat, oaze verzi, deşerturi aride - toate pe cele mai înalte creste ale pământului. Unul dintre călătorii moderni, care a văzut Persia şi i-a simţit sufletul cel mai bine, contele de Gobineau, descrie astfel acest ţinut înalt: "Natura a dispus Asia centrală ca o scară imensă, în vârful căreia are onoarea de a purta, deasupra celoralte regiuni ale globului, leagănul antic al rasei noastre. Între Mediterana, golful Persic şi marea Neagră, pământul se ridică pe mai multe etaje. Culmi enorme aşezate în straturi, Taurida, munţii Gordieni, lanţurile din Laristan ţin deasupra lor ţinuturile. Caucazul, Elbourz, munţii Chiraz şi Ispahan adaugă un graden uriaş şi mai înalt. Această enormă platformă, care-şi etalează întinderile maiestuoase ale câmpiilor înspre munţii Suleiman şi Indu-Kusch, ajunge, într-o parte, la Turkistan, legat de China şi, de cealaltă parte, la malurile Indusului, hotar al unei lumi la fel de întinse. Nota dominată a acestei naturi, sentimentul cel mai puternic pe care îl trezeşte este acela al imensităţii şi misterului[1]."

[1] Gobineau, *Trei ani în Asia*, Plon - n.a.

Dar ea abundă şi în contraste violente, care evocă ideea de luptă şi de rezistenţă. După furtunile de temut ale primăverii, din mai până în septembrie, vremea rămâne uscată, iar atmosfera de o puritate minunată. Contururile munţilor şi cele mai mici detalii ale peisajului se desenează în limpezimea luminoasă a aerului, în culori vii care au prospeţimea curcubeului. Vara este caldă şi uşoară, iarna grea şi de temut. Pe marginea văilor fertile, cresc portocalii şi rodiul. Palmierii umbresc izvoarele unde se adapă gazelele, iar zăpezile se strâng pe coastele munţilor împădurite de stejari şi cedri, unde se adăpostesc ursul şi vulturul şi ale căror stepe le mătură vântul din nord, ridicând vârtejuri de praf.

Acesta este pământul de adopţie al arienilor primitivi, pământ unde apa nu ţâşneşte din solul zgârcit decât sub loviturile târnăcopului, pământ care nu-şi dă fructele decât sub brăzdarul plugului şi din canalul de irigaţie, unde viaţa este o luptă veşnică împotriva naturii. Aceasta a fost patria lui Zoroastru.

CAPITOLUL I

TINEREŢEA LUI ZOROASTRU

Unii au spus că s-a născut în Bactriana, alţii în biblica Rhages, nu departe de actualul Teheran. Preiau tot de la Gobineau descrierea acestor locuri grandioase: "La nord se întindea un lanţ de munţi, ale căror vârfuri sclipind de zăpadă se ridicau la o înălţime maiestuoasă: era Elbourz, această imensă coamă care uneşte Indu-Kusch de munţii Georgiei, Caucazul indian de Caucazul lui Prometeu şi, mai sus de acest lanţ, dominându-l ca un uriaş, ţâşnea în văzduh uriaşul dom ascuţit, Demavend, alb din cap până-n picioare... Nu există aici detalii asupra cărora să se oprească gândurile; este un infinit ca marea, este un orizont de o culoare minunată, un cer ale cărui transparenţă şi strălucire nu pot fi exprimate de nimic, nici de cuvânt, nici de penel, o câmpie care, tot ondulându-se, ajunge încet-încet la poalele Elbourzului, se uneşte şi se confundă cu măreţia lui. Din vreme în vreme, se ridică trâmbe de praf, se rotunjesc, se înalţă, urcă spre cer, par a-l atinge cu vârful lor volburos, zboară la întâmplare şi cad înapoi pe pământ. Nu poţi uita o asemenea privelişte."

În epoca în care s-a născut primul Zoroastru, cu patru sau cinci mii de ani înainte de era noastră[1], Iranul antic şi

[1] Pliniu îl situează pe Zoroastru cu 1000 de ani înainte de Moise. Hermippos, care i-a tradus cărţile în greceşte, îl situa cu 4000 de ani înainte de căderea Troiei,

Persia erau populate de triburi nomade, care îşi aveau originea în cea mai pură rasă albă. Numai o elită cunoştea plugul şi arta muncii pământului, spicul sacru care creşte drept ca o suliţă, câmpurile aurii care se ondulează precum sânii unei femei şi jerba divină, trofeul pur al secerătorului. Ceilalţi duceau un trai de păstori alături de turmele lor, dar toţi adorau soarele şi îndeplineau sacrificiul focului pe altarul de iarbă. Trăiau în triburi mici, căci îşi pierduseră vechii regi pontifi. Dar, de secole, turanicii veniţi din câmpiile din nord şi din munţii Mongoliei, invadaseră pământul celor puri şi puternici, antica Aryana Vaeya. Pepinieră umană inepuizabilă, turanicii proveneau din rasa cea mai rezistentă din Atlantida, erau bine făcuţi, cu pielea galbenă, cu ochii mici înguşti. Puternici meşteri de arme, călăreţi jefuitori şi vicleni, adorau şi ei soarele, nu lumina celestă care iluminează sufletele şi apropie triburile, ci focul terestru, murdărit de elemente impure, părinte al farmecelor întunecate, focul care dă bogăţia şi stăpânirea atâţând dorinţele crude. Se spunea despre ei că slujesc demonilor tenebrelor. Întreaga istorie a vechilor arieni este istoria luptelor cu turanicii. Sub şocul primelor invazii, triburile ariene s-au dispersat. Fugeau din calea călăreţilor galbeni urcaţi pe caii lor negri, ca în faţa unei armate de demoni.

Cei mai recalcitranţi se refugiau în munţi; ceilalţi se supuneau, erau înhămaţi la jugul învingătorului şi îi primeau cultul alterat.

În acea epocă, s-a născut în triburile de pe muntele

Eudoxiu cu 6000 de ani înainte de moartea lui Platon. Ştiinţa modernă, după studiile savante al lui Eugène Burnouf, Spiegel, James Darmesteter şi ale lui Harlez, declară că nu se poate fixa exact perioada în care a trăit marele profet iranian, autor al Zend-Avesta, dar o situează în orice caz, cu 2500 de ani înainte de Isus Christos. Data indicată de Pliniu corespunde datei aproximative admisă de orientaliştii moderni. Dar Hermipiu, care s-a ocupat în mod special de acest subiect, trebuia să deţină documente şi tradiţii despre Persia, care astăzi au dispărut. Data de 5000 de ani înainte de Isus Christos nu are în ea nimic improbabil, dată fiind antichitatea preistorică a rasei ariene - n.a.

Elbourz, care se numea atunci Albourdj, un tânăr pe nume Ardjasp, descendent dintr-o veche familie regală. Ardjasp şi-a petrecut tinereţea cu tribul său, vânând bivolul şi luptând împotriva turanicilor. Seara, în cort, fiul regelui deposedat se gândea uneori să refacă regatul antic al lui *Yima*[1] cel puternic, dar nu era decât un vis fără formă, căci, pentru această cucerire, nu avea nici caii, nici oamenii, nici armele, nici forţa necesară. Într-o zi, un fel de nebun vizionar, un sfânt în zdrenţe, aşa cum au fost mulţi în Asia, un *pyr,* îi prezisese că va fi un rege fără sceptru şi fără diademă, mai puternic decât regii pământului, un rege încoronat de soare. Asta era tot.

Într-una din plimbările sale solitare, într-o dimineaţă limpede, Ardjasp a ajuns într-o vale verde şi mănoasă. Vârfuri înalte formau un circ larg; ici şi acolo, ieşea fum din câmpurile lucrate; în depărtare, un portic construit din trunchiuri de arbori domina un grup de colibe înconjurate de garduri cu uluci. Un râu curgea pe un covor de ierburi înalte şi de flori sălbatice. Trecu de râu şi ajunse într-o pădure de pini mirositori. În adâncul pădurii se afla, la poalele unei stânci, un izvor limpede, mai albastru decât cerul. O femeie înveşmântată în in alb, îngenuncheată lângă izvor, lua apă într-un vas de aramă. Se ridică apoi şi îşi puse urna pe cap. Avea acea înfăţişare mândră a triburilor ariene de la munte. Un cerc din aur îi cuprindea părul negru. Sub arcul sprâncenelor, care se uneau deasupra nasului ascuţit, străluceau doi ochi de un negru opac. În acei ochi era o tristeţe de nepătruns, din care ţâşnea uneori o săgeată, asemănătoare unui fulger albastru care iese dintr-un nor întunecat.

- Cui aparţine această vâlcea? întrebă vânătorul rătăcit.

- Aici, spuse tânăra femeie, stăpâneşte patriarhul Vahumano, străjer al Focului pur şi slujitor al Preaînaltului.

[1] Rama hindus, menţionat la începutul lui Zend-Avesta sub numele de Yima şi care reapare într-o legendă persană sub numele de Djemchyd - n.a.

- Iar tu, nobilă femeie, cum te numeşti?

- Mi s-a dat numele acestui izvor, care se cheamă Arduizur (izvorul Luminii). Dar fii cu băgare de seamă, străinule! Stăpânul a zis: cel care va bea din această apă, va fi ars de o sete de nestins şi numai un Zeu îi va putea astâmpăra setea...

Încă o dată, privirea tinerei femei cu ochii opaci căzu asupra necunoscutului. Privirea ei vibră de astă dată ca o săgeată din aur, apoi ea se întoarse şi dispăru sub pinii mirositori.

Sute de flori albe, roşii, galbene şi albastre îşi aplecau cupele şi caliciile în jerbe asupra izvorului albastru. Ardjasp se aplecă şi el. Îi era sete şi bău cu înghiţituri lungi, din căuşul palmei, apa cristalină. Merse apoi mai departe şi nu se mai gândi la această întâmplare. Se mai gândea doar uneori la valea înverzită, înconjurată de vârfuri inaccesibile, la izvorul azuriu de sub pinii parfumaţi şi la noaptea adâncă din ochii lui Arduizur, din care ţâşneau fulgere albastre şi săgeţi din aur.

Trecură ani. Regele turanicilor, Zohak, triumfa asupra arienilor. În Iran, pe un contrafort din Indou-Kousch, la Baktra[1], un oraş de piatră, a fost ridicată o fortăreaţă pentru a conduce triburile nomade. Regele Zohak a convocat acolo toate triburile ariene care trebuiau să-i recunoască puterea. Ardjasp a venit aici cu cei din tribul lui, nu pentru a se supune, ci pentru a vedea duşmanul în faţă. Regele Zohak, înveşmântat într-o piele de râs, era aşezat pe un tron din aur aflat pe o movilă acoperită de piei însângerate de bivoli. În jurul lui stăteau într-un cerc larg conducătorii, înarmaţi cu lungi lăncii. De o parte, un mic grup de arieni, de cealaltă, sute de turanici. În spatele regelui se deschidea un templu şters, cioplit în munte, ca un fel de grotă. Doi dragoni enormi din piatră, sculptaţi grosolan în stâncile de porfir, străjuiau intrarea şi îi serveau drept ornament. În centru ardea un foc roşu pe un

[1] Actualul oraş Balk, în Bactriana - n.a.

altar de bazalt. Acolo se aruncau oseminte umane, sânge de taur şi scorpioni. Din când în când, se vedeau încolăcindu-se, în spatele acestui foc, doi şerpi enormi care se încălzeau la flacără[1]. Aveau labe de dragon şi capete puternice cu creste mobile. Erau ultimii supravieţuitori ai pterodactililor antediluvieni. Aceşti monştri se supuneau bastoanelor a doi preoţi, căci acest templu era dedicat lui Angra Mayniou (Ahriman), stăpânul demonilor malefici şi zeul neamurilor turanice.

Ardjasp de-abia sosise împreună cu triburile sale, că războinicii aduseră în faţa regelui Zohak o prizonieră. Era o femeie minunat de frumoasă, aproape goală. O fâşie de pânză de-abia îi acoperea mijlocul. Inelele din aur care îi încingeau gleznele arătau o rasă nobilă. Braţele îi erau legate la spate cu frânghii şi picături de sânge apăruseră pe pielea sa albă. Era ţinută de gât cu o funie împletită din coamă de cal, la fel de neagră ca părul său desfăcut, care îi cădea pe spate şi pe sânii care palpitau. Ardjasp o recunoscu cu groază pe femeia de la izvor, pe Arduizur... Vai! Cât era de schimbată! Era palidă de frică, din ochii săi stinşi nu mai ţâşnea nici o săgeată. Stătea cu capul plecat, cu moartea în suflet.

Regele Zohak zise: "Această femeie este cea mai mândră prizonieră dintre arienii rebeli de pe muntele Albourdj. O ofer celui dintre voi care va arăta că o merită. Dar acesta trebuie să-i declare credinţă zeului Angra-Mayniou, vărsând din sângele său în foc şi bând sângele de taur. Trebuie apoi să-mi jure credinţă, pe viaţă şi pe moarte, punându-şi capul sub piciorul meu. Acela care va face aceste lucruri, poate s-o ia pe Arduizur şi să o facă sclava lui. Dacă nimeni nu o vrea, o vom da drept hrană celor doi şerpi ai lui Ahriman."

Ardjasp văzu cum un lung tremur scutură, din cap

[1] De aici reprezentarea, în tradiţiile persane ale *Zerduscht-Nameh* şi *Schah-Nameh*, a regelui Zohak cu doi şerpi care îi ies din umeri - n.a.

până-n picioare, trupul frumos al lui Arduizur. Un conducător turanic, cu pielea portocalie, cu ochii înguşti, veni în faţa regelui. Îndeplini sacrificiul sângelui în faţa focului şi a celor doi şerpi, îşi puse capul sub piciorul lui Zohak şi depuse jurământul de credinţă. Prizoniera părea un vultur rănit. În momentul în care turanicul brutal puse mâna pe frumoasa Arduizur, aceasta îl privi pe Ardjasp. Din ochii săi ţâşni o săgeată albastră, iar din gâtul său un strigăt: "Salvează-mă!" Ardjasp se repezi cu spada scoasă asupra conducătorului, dar paznicii prizonierei îl prinseră şi voiau să-l străpungă cu lăncile când regele Zohak strigă: "Staţi! Nu-l atingeţi pe acest conducător!"

Apoi se întoarse către tânărul arian:

- Ardjasp, spuse, îşi las viaţa şi ţi-o dau pe această femeie, dacă îmi depui jurământ şi te supui zeului nostru.

La aceste cuvinte, Ardjasp îşi cuprinse tâmplele în mâini, plecă capul şi se întoarse între ai săi. Turanicul îşi luă prada, Arduizur scoase un nou ţipăt şi, de data asta, Ardjasp ar fi fost omorât dacă tovarăşii săi nu l-ar fi reţinut strângându-l de gât, aproape să-l sufoce. Lumina scăzu, soarele se făcu negru şi Ardjasp nu mai văzu decât un fluviu de sânge roşu, sângele întregii rase turanice, pe care îşi dorea cu ardoare să-l verse pentru victimă, pentru divina Arduizur, rănită şi târâtă în noroi. Ardjasp căzu la pământ şi îşi pierdu cunoştinţa.

Când tânărul conducător redeschise ochii, sub cortul unde îl duseseră tovarăşii săi, zări în depărtare o femeie legată de şaua unui cal. Un călăreţ sări în şaua animalului, strânse femeia în braţe şi o mulţime de turanici cu lăncii lungi, călare pe caii lor negri, se repezi pe urmele lui. După puţin timp, călăreţi, cai, cu crupele şi saboţii aruncaţi în aer, dispărură într-un nor de praf, o dată cu hoarda sălbatică.

Atunci Ardjasp îşi aminti de cuvintele lui Arduizur de lângă izvorul de lumină, sub pinii parfumaţi: "Cel care va bea

această apă va fi ars de o sete de nestins - şi numai un Zeu o va putea astâmpăra!" Simţea setea în sângele din vene, în măduva oaselor, sete de răzbunare şi de dreptate, sete de lumină şi de adevăr, sete de putere pentru a o elibera pe Arduizur şi sufletul rasei sale!

CAPITOLUL II

VOCEA DE PE MUNTE ŞI VERBUL SOLAR

Calul galopa cu burta lipită de pământ de-a lungul câmpiilor şi dealurilor. Ardjasp ajunse din nou în munţii Albourdj. Regăsi, printre mulţimea de stânci, drumul către vâlceaua cu iarbă şi flori, între vârfurile înzăpezite. Apropiindu-se de colibele din lemn, văzu ţărani care brăzdau pământul cu plugul înhămat la cai care scoteau aburi pe nări. Iar pământul, aruncat de-a lungul brazdelor, scotea şi el aburi de plăcere sub brăzdarul ascuţit şi sub saboţii tari. Pe un altar din piatră, în mijlocul câmpului, se odihnea o sabie şi deasupra era aşezată, în formă de cruce, o jerbă de flori. Aceste lucruri îi înseninară inima lui Ardjasp. Îl găsi pe Vahumano, venerabilul patriarh, aşezat sub cortul său şi împărţind dreptatea tribului său. Ochii săi erau ca soarele de argint care se înalţă printre vârfurile înzăpezite; barba sa, de un alb verzui, asemănătoare lichenilor care acoperă cedrii bătrâni, pe coastele muntelui Albourdj.

- Ce vrei de la mine? îl întrebă patriarhul pe străin. Ştii, Ardjasp, că Arduizur a fost răpită de regele Zohak.

- I-am văzut supliciul la Baktra. A devenit prada turanicului. Se spune că eşti un înţelept; eşti ultimul urmaş al preoţilor soarelui. Tu eşti dintre cei ale căror ştiinţă şi putere vin de la zeii de sus. Vin să caut la tine lumină şi adevăr pentru mine, dreptate şi eliberare pentru poporul meu.

- Ai tu răbdarea care înfruntă anii? Eşti gata să renunţi la tot pentru lucrarea ta? Căci nu te afli decât la începutul încercărilor tale şi suferinţa îţi va fi lungă cât viaţa.

- Ia-mi trupul, ia-mi sufletul, spuse Ardjasp, dacă îmi poţi da lumina care astâmpără setea şi sabia care eliberează. Da, sunt gata de orice, dacă prin această lumină şi prin această sabie îi pot salva pe arieni şi o pot smulge pe Arduizur din mâinile călăului.

- Atunci te voi ajuta, spuse Vahumano. Rămâi să locuieşti aici pentru o vreme. Ochii alor tăi nu te vor mai vedea: când te vor revedea, vei fi un altul. Din acea zi, numele tău nu va mai fi Ardjasp, ci Zaratustra[1], care înseamnă *stea de aur* sau *strălucirea soarelui* şi vei fi *apostolul lui Ahura-Mazda, care este aureola celui Atoateştiutor, Spiritul viu al Universului!*

Astfel a devenit Zoroastru discipolul lui Vahumano[2].

Patriarhul, preot al soarelui, deţinător al unei tradiţii cu originile în vremurile Atlantidei, îl învăţă pe elevul său ceea ce ştia despre ştiinţa divină şi despre starea actuală a lumii.

- Rasa aleasă a arienilor, spuse Vahumano, a căzut sub jugul de neînvins al turanicilor, în afară de câteva triburi din munţi; dar acestea vor salva întreaga rasă. Turanicii îl venerează pe Ahriman şi trăiesc sub stăpânirea lui.

- Cine este Ahriman?

- Între cer şi pământ, se află spirite nenumărate, spuse bătrânul. Formele lor sunt infinite şi, asemenea cerului fără margini, infernul de nepătruns are şi el nivelurile lui.

Există un Arhanghel puternic, pe nume Adar-Assour[3] sau Lucifer, care s-a aruncat în abis pentru a duce focul

[1] *Zaratustra* este numele în zendă, *Zoroastru* fiind forma sa grecizată posterioară. Perşii îi dau marelui profet arian numele de *Zerduscht* - n.a.

[2] Unii cabalişti evrei, unii gnostici şi rosacrucienii din Evul Mediu îl identificau pe Vahumano, iniţiatorul lui Zoroastru, cu Melchisedec, iniţiatorul lui Abraham - n.a.

[3] Îl vom găsi sub acest nume în tradiţia asiriană din Ninive şi în cea caldeeană din Babilon - n.a.

devorant al torței sale în toate creaturile. Este cea mai de seamă victimă a orgoliului şi a dorinței, care îl caută pe Dumnezeu în el însuşi şi până în hăul cel mai adânc. Chiar căzut, păstrează amintirea divină şi ar putea într-o zi să-şi regăsească coroana, steaua sa pierdută. Lucifer este arhanghelul luminii. Ahriman[1] nu este Lucifer, ci umbra şi reversul său, conducătorul mulțimilor întunecate. Legat cu frenezie de pământ, el neagă cerul şi nu ştie decât să distrugă. El este cel care a pătat altarele focului şi a trezit cultul şarpelui, cel care răspândeşte pofta şi ura, viciile şi oprimarea, furia sanguinară. El stăpâneşte asupra turanicilor, el le atrage spiritul malefic. Împotriva lui trebuie luptat şi el este cel care trebuie doborât - pentru a salva rasa celor puri şi puternici.

- Dar cum să lupți cu cel Nevăzut care îşi urzeşte lucrarea în beznă?

- Întorcându-te către soarele care se ridică în spatele muntelui Hara-Berezaiti. Urcă prin pădurea de cedri şi vei ajunge la grota vulturului suspendată deasupra abisului. Acolo, vei vedea soarele înălțându-se în fiecare dimineață dintre vârfurile ascuțite. În timpul zilei, roagă-l pe Stăpânul soarelui să-ți apară; noaptea, aşteaptă-l şi întinde-ți sufletul către aştri ca o liră imensă. Îl vei aştepta multă vreme pe Zeu, căci Ahriman va încerca să-ți stea de-a curmezişul drumului. Dar, într-o noapte, în pacea sufletului tău, se va înălța un alt soare şi mai strălucitor decât cel care arde vârfurile muntelui Berezaiti - soarele lui Ahura-Mazda. Îi vei auzi glasul şi el îți va dicta legea arienilor.

Când veni vremea ca Zoroastru să se retragă în singurătate, îi spuse maestrului său:

- Dar unde o voi regăsi pe prizoniera de la Baktra, pe

[1] În zendă: *Angra-Mayniou*. Am adoptat, în această povestire, majoritatea numelor din tradiția greco-latină, pentru că sunt mai potrivite pentru auzul nostru şi mai pline de amintiri. Concepția lui Mefistofel din *Faustul* lui Goethe corespunde exact celei a lui Ahriman, având, în plus, ironia şi scepticismul modern - n.a.

care turanicul a târât-o în cortul său şi care sângerează sub biciul lui? Cum s-o smulg din mâinile lui? Cum să alung din mintea mea imaginea acelui trup minunat legat cu frânghii şi pătat de sânge, care strigă şi care mă cheamă neîncetat? Vai! Oare nu o voi mai revedea niciodată pe fiica neamului arienilor, care ia apa luminii de sub pinii parfumați şi acei ochi care mi-au străpuns inima cu săgețile lor din aur şi cu scânteile albastre? Unde o voi revedea pe Arduizur?

Vahumano tăcu preț de o clipă. Privirea îi deveni fixă şi stinsă, la fel de inexpresivă ca vârful sloiurilor de gheață de pe ramurile brazilor, iarna. O mare tristețe părea să-l apese pe bătrân, ca cea care cade pe vârfurile muntelui Albourdj după apusul soarelui. În cele din urmă, cu un gest larg, întinse brațul drept şi murmură:

- Nu ştiu, fiul meu, Ahura-Mazda îți va spune... Du-te la munte!

***

Zoroastru, îmbrăcat în piei de oaie, petrecu zece ani la marginea marii păduri de cedri, în grota suspendată deasupra abisului. Se hrănea cu lapte de bivoliță şi cu pâinea pe care păstorii lui Vahumano i-o aduceau din când în când. Vulturul, care-şi avea cuibul între stâncile de deasupra grotei, îi anunța prin țipetele sale răsăritul soarelui. În timp ce astrul de aur alunga negurile din vale, zbura pentru câteva clipe, bătând zgomotos din aripi, în fața peşterii, parcă pentru a vedea dacă sihastrul mai doarme, apoi desena câteva cercuri deasupra prăpastiei şi pleca apoi spre câmpie.

Au trecut ani mulți, spun cărțile persane, până când Zoroastru a auzit vocea lui Ormuz şi i-a văzut slava. Ahriman a fost primul care l-a asaltat cu legiunile sale furioase. Zilele discipolului lui Vahumano curgeau triste şi pustii. După meditații, exercițiile spirituale şi rugăciunile zilei, se gândea la

destinul arienilor oprimaţi şi cu tradiţiile alterate de duşman. Se gândea şi la soarta lui Arduizur. Ce s-a întâmplat oare cu cea mai frumoasă dintre ariene în mâinile turanicului hidos?

Îşi înecase oare ea groaza în vreun fluviu sau îşi suportase nefericitul destin? Sinucidere sau degradare, nu exista altă posibilitate. Amândouă erau înfricoşătoare. Şi Zoroastru vedea mereu frumosul trup sângerând al lui Arduizur, legat fedeleş de o frânghie. Această imagine traversa, ca un fulger sau ca o torţă, meditaţia profetului care se năştea.

Nopţile erau mai rele decât zilele. Visele sale nocturne întreceau prin groază gândurile de peste zi. Căci toţi demonii lui Ahriman, ispite şi spaime, îl asaltau, luând forme oribile şi ameninţătoare de animale. O armată de şacali, de lilieci şi şerpi înaripaţi invada peştera. Glasurile lor stridente, şoaptele şi şuierăturile lor îi înrădăcinau îndoiala de sine, teama de misiunea sa. Dar, ziua, Zoroastru îşi imagina miile de arieni nomazi oprimaţi de turanici şi revoltaţi în sinea lor împotriva jugului, altarele murdărite, blasfemiile şi invocaţiile malefice, femeile răpite şi duse în sclavie precum Arduizur. Atunci indignarea îi reda curajul.

Uneori, urca, înainte de venirea zorilor, pe vârful muntelui său împădurit de cedri. Asculta vântul gemând în copacii înalţi întinşi precum nişte harpe către cer. Privea de sus abisul, pantele verzi abrupte, culmile înzăpezite, presărate cu vârfuri ascuţite şi, în depărtare, sub un văl roz, câmpia Iranului. Dacă pământul, îşi spunea Zoroastru, a avut forţa de a-şi ridica, cu un asemenea elan, miile de mamele către cer, de ce nu aş avea şi eu forţa de a-mi ridica poporul? Iar când discul strălucitor al astrului-rege ţâşnea dintre vârfurile înzăpezite, risipind cu o singură rază, ca o lovitură de lance, negurile abisului, Zoroastru credea din nou în Ormuz. Se ruga în fiecare dimineaţă, aşa cum îl învăţase Vahumano: "Ieşi, o, soare sclipitor cu caii tăi rapizi, urcă pe Hara-Berazati

şi luminează lumea!"

Totuşi, Ormuz nu venea. Visele nocturne ale lui Zoroastru deveneau din ce în ce mai înfricoşătoare. Monştri şi mai oribili îl asaltau şi, în spatele tălăzuirii lor care se mişca neîncetat, apăru o umbră înveşmântată în haine lungi de doliu, cu chipul acoperit de un văl negru, ca şi trupul său. Stătea nemişcată şi părea a-l privi pe cel adormit. Era umbra unei femei? Nu putea fi Arduizur. Femeia albă care lua apă de la izvorul de azur nu ar fi avut acest aspect sinistru. Apărea şi dispărea, mereu nemişcată, mereu cu văl, cu masca sa neagră fixată asupra lui Zoroastru. Timp de o lună, ea a venit în fiecare noapte deasupra hulei demonilor care luau mereu alte forme. În cele din urmă, păru că se apropie, căpătând consistenţă. Dincolo de vălurile sale negre, se vedea, îmbietor, cu sclipiri fugitive, un trup sidefiu de o frumuseţe fosforescentă. Era oare una din ispitele trimise de Ahriman? Era una dintre acele lemurii care atrag bărbaţii în dezlănţuiri de pasiuni lugubre, printre pietrele de marmură ale mormintelor, sub chiparoşii cimitirelor? Nu, umbra acoperită de văluri emana prea multă tristeţe şi măreţie. Într-o noapte, se aplecă asupra lui şi, din gura sa, prin vălul său negru, ieşi o respiraţie fierbinte, care se răspândi în venele vizionarului ca un fluviu de foc.

Şi Zoroastru se trezi înfricoşat, ud de sudoare, în culcuşul său de frunze uscate, sub pielea de bivol. Nu se auzeau în noapte decât urletele vântului care se rotea în abis, în trombe şi rafale, urletele pline de disperare ale vântului, care răspundeau glasului aspru şi sălbatic al torentului.

Puţin câte puţin, de la o lună la alta, cu fiecare vizită, Umbra-Femeie s-a luminat. Din neagră a devenit cenuşie, apoi albă. Părea că aduce cu ea raze şi flori, căci a alungat demonii cu nimbul său roz şi venea acum singură. Într-o zi, se arătă aproape transparentă, în albeaţa unui răsărit nesigur şi îşi întinse cele două braţe spre Zoroastru, parcă într-un

gest inefabil de adio. Rămase mult timp aşa, tot tăcută şi acoperită de văl. Apoi, cu un alt gest, arătă soarele care se înălța şi, întoarsă spre el, se topi în raza lui, absorbită şi înghițită parcă de căldura lui.

Zoroastru se trezi şi merse până la marginea peşterii de deasupra abisului. Se făcea ziuă, soarele se înălțase pe cer. În acel moment, cu toate că nu văzuse deloc chipul umbrei, sihastrul avu sentimentul de neînvins că acea apariție era sufletul lui Arduizur şi că nu o va mai revedea în această lume.

Rămase multă vreme nemişcat. Fu cuprins de o durere adâncă şi un şuvoi de lacrimi tăcute i se revărsă din ochi. Frigul i le îngheța pe bărbie. Urcă apoi spre vârful muntelui său. Stalactite de zăpadă înghețată atârnau de ramurile cedrilor bătrâni şi se topeau sub razele soarelui de primăvară. Zăpada sclipea cristalină pe culmi şi întreg lanțul de munți Albourdj părea a plânge cu lacrimi de gheață.

Cele trei zile şi cele trei nopți care au urmat au fost pentru Zoroastru cele mai pustii şi mai apăsătoare. Trăia Moartea, nu pe cea proprie, ci pe cea a tuturor ființelor; viețuia în Ea şi Ea sălăşluia în el. Nu mai spera nimic, nu-l mai invoca nici măcar pe Ormuz şi nu-şi găsea liniştea decât în sfâşierea întregii sale ființe, care îl apropia de inconştiență.

Dar iată că, în a treia noapte, în somnul cel mai adânc, auzi o voce copleşitoare, asemănătoare bubuitului unui tunet, care sfârşeşte printr-un murmur melodios. Apoi, un uragan de lumină năvăli asupra lui, cu atâta putere că avu impresia că sufletul îi va fi scos din trup. Simțea că puterea cosmică, care-l bântuia încă din copilărie, care-l luase din vale pentru a-l purta pe culmea muntelui, că cel Nevăzut şi Nenumit avea să se manifeste inteligenței sale în limbajul prin care zeii vorbesc oamenilor. Stăpânul spiritelor, regele regilor, Ormuz, verbul solar, îi apăru într-o formă omenească. Înveşmântat în frumusețe, forță şi lumină, strălucea pe un

tron din foc. Un taur şi un leu, amândoi înaripați, susțineau tronul din două părți, iar un vultur uriaş îşi întindea aripile sub el. În jurul lui străluceau, în trei semicercuri, şapte Heruvimi cu aripi de aur, şapte Elohimi cu aripi de azur şi şapte Arhangheli cu aripi de purpură[1]. În fiecare clipă, un fulger ieşea din Ormuz şi străpungea cele trei lumi cu lumina sa. Atunci Heruvimii, Elohimii şi Arhanghelii luminau, ca însuşi Ormuz, de strălucirea zăpezii, pentru a-şi recăpăta imediat culoarea proprie. Cufundați în slava lui Ormuz, ei manifestau unitatea lui Dumnezeu; strălucitori ca aurul, azurul şi purpura, deveneau prisma lui. Şi Zoroastru auzi o voce formidabilă, dar melodioasă şi vastă precum universul, care spunea:

- Eu sunt Ahura-Mazda, cel care te-a creat, cel care te-a ales. Acum ascultă-mi glasul, o, Zoroastru, cel mai bun dintre oameni. Glasul meu îți va vorbi zi şi noapte şi îți va dicta cuvântul viu[2].

Atunci, o strălucire orbitoare ieşi din Ormuz şi din cele trei cercuri ale sale de Arhangheli, Elohimi şi Heruvimi. Grupul, devenit colosal, ocupa toată lățimea abisului şi ascundea vârfurile ascuțite ale munților Albourdj. Dar păli apoi, în timp ce se îndepărta pentru a se răspândi pe bolta cerească. Câteva clipe, constelațiile sclipiră prin aripile Heruvimilor, apoi viziunea se topi în imensitatea cerului. Dar ecoul vocii lui Ahura-Mazda răsuna încă în munte ca un tunet îndepărtat şi se stinse cu freamătul unui scut din bronz.

Zoroastru căzuse cu fața la pământ. Când se trezi, era atât de epuizat, că se retrase în colțul cel mai întunecat al grotei. Atunci, vulturul care îşi avea cuibul deasupra peşterii şi care ieşea în acea dimineață din hăul în care îşi căutase în zadar prada, veni şi se aşeză prietenos la câțiva paşi de sihastru, ca şi cum pasărea regală a lui Ormuz îşi

[1] În *Zend-Avesta*, Heruvimii se numesc *Amschapand*, Elohimii *Yzed*, iar Arhanghelii *Ferouer* - n.a.

[2] *Zend-Avesta* înseamnă, în limba zendă, *cuvântul viu* - n.a.

recunoştea, în cele din urmă, profetul. De pe spinarea păsării se scurgeau picăturile de ploaie. Îşi netezi cu ciocul penele arămii, apoi, pe când astrul zilei ieşea dintr-un nor, îşi întinse aripile pentru a şi le usca şi privi fix soarele.

***

Din acel moment, Zoroastru auzi în fiecare zi vocea lui Ormuz. Îi vorbea noaptea şi ziua, ca o voce interioară sau prin imagini arzătoare, care erau parcă gândurile vii ale Zeului său. Ormuz i-a înfăţişat creaţia lumii şi propria origine, anume manifestarea verbului viu în univers[1], ierarhiile sau forţele cosmice, lupta necesară împotriva lui Ahriman, deşeu al operei creatoare, spirit al răului şi al distrugerii, mijloacele de a-l combate prin rugăciune şi cultul focului. L-a învăţat cum să lupte împotriva demonilor prin gândirea vigilentă şi împotriva celor impuri (turanicii) prin armele consacrate. L-a învăţat dragostea omului pentru pământ şi dragostea pământului pentru omul care ştie să-l cultive, participarea pământului la frumuseţea secerişurilor şi bucuria sa de a fi lucrat şi forţele sale secrete care binecuvântează familia lucrătorului. Întregul Zend-Avesta nu este decât o lungă conversaţie între Ormuz şi Zoroastru. "«Care este lucrul care îi place cel mai mult acestui pământ?» Ahura-Mazda răspunde: «Atunci când un om merge pe el.» «Care este al doilea lucru care îi place cel mai mult acestui pământ?» «Atunci când un om pur construieşte un adăpost cu foc, cu vite, unde se află o femeie, copii şi turme bogate. *Căci într-o asemenea casă se află din*

1 "În religia lui Zoroastru, spune Silvestre de Sacy, este evident că totul, cu excepţia timpului, a fost creat; creatorul este timpul, căci timpul nu are nici un fel de limite; nu are nici înălţime, nici rădăcini, a existat dintotdeauna şi va fi de-a pururi. În ciuda acestor excelente prerogative pe care le poseda timpul, nimeni nu-i dădea numele de creator. De ce acest lucru? Pentru că nu crease nimic. A creat apoi focul şi apa şi, când le-a unit, Ormuz şi-a dobândit existenţa. Atunci timpul a devenit şi creator şi stăpân, datorită creaţiei pe care a realizat-o." - n.a.

belşug dreptatea[1].»" Şi Zoroastru, prin vocea lui Ormuz, auzi răspunsul pe care pământul îl dă omului care îl respectă şi îl cultivă. Îi spune: "Omule, te voi sprijini întotdeauna şi voi veni la tine." Şi pământul vine la el cu aroma sa şi cu bogăţia sa, cu vârful verde al grâului care creşte şi cu recolta îmbelşugată. Contrar pesimismului budist şi doctrinei nonrezistenţei, se află în *Zend-Avesta* (ecou al revelaţiilor intime ale lui Zoroastru) un optimism sănătos şi o combativitate energică. Ormuz condamnă violenţa şi nedreptatea, dar impune curajul ca prima virtute a omului. În gândirea lui Zoroastru, se simte prezenţa continuă a lumii invizibile, a ierarhiilor cosmice, dar toată atenţia este atrasă asupra acţiunii, asupra cuceririi pământului, prin disciplina sufletului şi energia voinţei.

Profetul inspirat de pe muntele Albourdj îşi luă obiceiul de a-şi nota revelaţiile interioare pe o piele de oaie cu un stilet din lemn călit în foc, sub forma caracterelor sacre pe care le învăţase de la Vahumano. Mai târziu, discipolii i-au notat gândurile pe care le dicta şi aceasta a devenit *Zend-Avesta,* scrisă mai întâi pe piei de animale, aşa cum va fi şi *Coranul* arabilor, şi păstrată într-un fel de chivot sfânt din lemn de cedru, care cuprindea cosmogonia, rugăciunile şi legile cu ceremonialele de cult.

1 Al treilea Fargard din *Vendidad-Sadé* (1-17) - n.a.

CAPITOLUL III

MAREA LUPTĂ ŞI ÎNGERUL VICTORIEI

Atunci când, după zece ani de solitudine şi de meditaţie, Zoroastru s-a întors la tribul său natal, ai săi de-abia l-au recunoscut. O flacără războinică ieşea din misterul ochilor săi mari şi o autoritate suverană emana din cuvântul său. Îşi convocă tribul său şi triburile ariene vecine pentru a le ridica la luptă împotriva turanicilor şi, în acelaşi timp, le anunţă revelaţia sa, *Zend-Avesta,* verbul viu, cuvântul lui Ormuz. Acest cuvânt deveni centrul animator al operei sale. Purificare, muncă şi luptă, acestea erau cele trei direcţii ale lucrării sale. *Purificare* a spiritului şi a trupului prin rugăciune şi prin cultul focului, "acest fiu al lui Ormuz", cum îi spune el, al focului care conţine prima suflare a lui Dumnezeu. *Muncă* a pământului, cu plugul şi prin cultivarea copacilor sacri - chiparos, cedru, portocal; muncă înfăptuită cu dragoste, cu soţia preoteasă a căminului. *Luptă* împotriva lui Ahriman şi a turanicilor. Viaţa arienilor sub conducerea lui Zoroastru a fost astfel o strângere permanentă a armelor, o luptă perpetuă, îndulcită şi ritmată de muncile câmpului şi de bucuriile căminului. Imnurile către Ormuz înfrumuseţau sacrificiul zilnic al focului. Oraşul primitiv întemeiat de Zoroastru a fost un oraş în mers, un oraş al luptei. Oamenii semănau cu arcul în mână şi cu lancea prinsă la brâu, se muncea pe câmpul de luptă, se secera în zilele de odihnă. Nu se avansa decât pas cu

pas. Pe fiecare pământ cucerit, Zoroastru ordona ridicarea taberei formate din palisade, germen al unui viitor oraş. În centru, altarul focului sub un portic înconjurat de chiparoşi, adesea în apropierea unui izvor. Au fost instituiţi *mobezi* sau preoţi şi *destouri* sau doctori ai legii. Celor din religia mazdeeană le era interzis, sub pedeapsa morţii, să-şi dea fiicele turanicilor sau să ia în căsătorie femei turanice. Lucrătorilor săi războinici, Zoroastru le dădea drept exemplu animalele sacre, tovarăşii şi ajutoarele lor: câinele cel credincios, calul rapid, cocoşul vigilent. "Ce spune cântecul cocoşului? Spune: Ridică-te în picioare, s-a făcut ziuă. Cel care se ridică primul, intră în paradis." Ca toţi adevăraţii iniţiaţi, Zoroastru cunoştea legea reîncarnării, dar nu vorbea deloc despre ea. Revelarea ei nu ţinea de misiunea lui. Această idee ar fi deturnat rasa ariană de la opera ei viitoare, şi anume cucerirea pământului prin agricultură şi cristalizarea familiei. Îi învăţa însă pe discipolii săi principiul *Karmei* sub forma sa elementară, şi anume că viaţa următoare este consecinţa vieţii acesteia. Cei impuri merg în regatul lui Ahriman. Cei puri merg pe un pod de lumină construit de Ormuz, strălucitor precum un diamant, ascuţit precum tăişul unei săbii. În înaltul acestui pod, îi aşteaptă un înger înaripat, frumos ca o fecioară de cincisprezece ani şi această fecioară le spune: "Eu sunt opera ta, eu sunt adevăratul tău eu, eu sunt propriul tău suflet sculptat de tine însuţi[1]!"

Totuşi, în adâncul sufletului lui Zoroastru domnea o tristeţe indicibilă. Melancolia profundă a profeţilor, revers al extazelor lor, îl copleşea uneori. Opera sa era vastă precum orizonturile Iranului, unde munţi se ridică dincolo de munţi,

[1] A se vedea în *Zend-Avesta* (traducerea lui Anquetil-Duperron, eroicul descoperitor al limbii zende şi al religiei persane primitive) povestea unei tentaţii a lui Zoroastru de către Agra-Mayniou (Ahriman). Urmează mijloacele de luptă împotriva lui Ahriman prin rugăciuni şi invocaţii. Capitolul se încheie printr-o descriere a judecăţii sufletului, întrevăzută de Zoroastru într-un fel de viziune (*Vendidad-Sadé*, al 19-lea Fargard) - n.a.

unde câmpiile se întind la capătul câmpiilor. Dar, cu cât Ahura-Mazda îl atrăgea spre el, cu atât mai mult măreția profetului îl despărțea de inima oamenilor, deşi trăia şi lupta în mijlocul lor. Uneori, în serile de toamnă, femeile, purtând jerbele cu recolta, defilau prin fața lui. Unele îngenuncheau şi îşi prezentau jerba de grâu profetului aşezat pe o piatră, aproape de altarul câmpurilor. El îşi întindea brațele asupra fiecăreia, pronunțând câteva cuvinte. Le privea cefele robuste şi brațele bronzate de soare. Câte una dintre femei îi amintea de Arduizur, dar nici una nu avea albeața strălucitoare a Fecioarei, care lua lumină de la izvorul de azur, nici una nu avea mândria portului său, nici una chipul ei de fiică de rege, nici una privirea ei de vultur rănit care străpungea ca o suliță, nici una sunetul vocii ei care se revărsa ca un val de cristal. Îi mai auzea şi acum țipătul: "Salvează-mă!", iar el nu a putut să o salveze... Acest strigăt teribil îl împinsese pe tânărul vijelios spre înțeleptul Vahumano, care l-a transformat pe Ardjasp în Zoroastru. Datorită acelui strigăt şi-a ridicat tribul şi întreaga rasă ariană, dându-i conştiința de sine printr-o luptă pe viață şi pe moarte. Din acest strigăt al unei femei disperate se născuse opera sa. Dar Ea... Arduizur... unde zăcea oare... vie sau moartă? Zoroastru, care ştia atâtea lucruri, pe acesta nu-l ştia. În ciuda tuturor rugăciunilor sale, Ahura-Mazda nu i-a dezvăluit acest lucru. Un nor întunecat de durere îi ascundea acest secret.

După patruzeci de ani de lupte tumultuoase cu nenumărate peripeții, Zohak, regele turanicilor, care îi hărțuise fără încetare pe învingători, a fost ucis, iar fortăreața sa cucerită de arieni. Zoroastru l-a proclamat pe Lorasp regele arienilor şi a întemeiat cultul lui Ormuz la Baktra, după ce ordonase ca cei doi şerpi să fie tăiați în bucăți, iar apoi peştera care servise cultului infam al lui Ahriman să fie acoperită cu nisip şi cu stânci de piatră. Ducându-şi astfel opera la bun sfârşit, a vrut să se retragă în grota sa, pentru a

afla de la Ormuz care era viitorul acestei rase şi să le transmită această revelație alor săi. Le ordonă celor mai buni trei discipoli ai săi să vină după el la muntele Albourdj, după o lună, pentru a le da ultimele indicații. Zoroastru voia să-şi încheie viața pe muntele unde auzise pentru prima dată vocea lui Ormuz şi ştia că Dumnezeul său îi va spune acolo un ultim cuvânt. Dar, înainte de a părăsi lumea, iată recomandarea pe care a lăsat-o credincioşilor săi, ca o concluzie şi un rezumat al *Zend-Avestei:* "Cei care mă ascultă să nu-l privească pe Ahriman, aparența lucrurilor şi a întunericului, ci focul originar, Cuvântul, Ahura-Mazda - şi să trăiască în el. cei care nu mă ascultă se vor căi la sfârşitul timpurilor[1]."

Când Zoroastru ajunse la peştera sa, în primele zile de primăvară, încă ningea deasupra munților Albourdj, iar vântul bătea aspru pe sub crestele albe, în pădurea de cedri. Păstorii care l-au condus până acolo îi făcură focul, apoi îl lăsară singur. Profetul obosit şi apăsat de povara anilor căzu pe gânduri contemplând dansul flăcărilor roşii şi transparente pe buşteanul de lemn. Se gândi la întreaga sa viață şi o contemplă ca pe un singur tablou. O revăzu ca pe un mare fluviu cu sute de cotituri, cu mii de afluenți, o văzu de la izvor până la vărsare. Pârâul limpede din înaltul munților devenise un râu larg, iar râul un fluviu care alerga pe nisip, înspumând malurile. Pe marginile lui se ridicaseră oraşe, iar pe valurile lui pluteau vase. Şi iată că măreția fluviului avea să se piardă în imensitatea oceanului!... Misiunea fusese îndeplinită, arienii erau liberi. Dar acum, ce avea să devină rasa sa?

Se lăsa noaptea, se făcea frig. Bătrânul profet tremura lângă foc. Strigă atunci: "O, divine stăpân Ormuz, iată-mă aproape de sfârşit. Am renunțat la tot, am sacrificat totul pentru poporul meu, ți-am ascultat vocea. Pentru a deveni

[1] *Ahura-Mazda*, aureola soarelui, reprezintă aici coroana de spirite divine care au creat soarele şi alcătuiesc aura lui şi al căror animator este Ormuz. Această aureolă spirituală este, într-un fel, sufletul viu al soarelui în gândirea mazdeismului - n.a.

Zoroastru, Ardjasp a renunțat la divina Arduizur... şi Zoroastru nu a mai revăzut-o! A dispărut în limburile spațiului şi stăpânul Ormuz nu a mai redat-o profetului său. Am sacrificat totul pentru poporul meu, pentru ca el să aibă bărbați liberi şi soții mândre. Dar nici una dintre ele nu are splendoarea lui Arduizur, flacăra aurie care-i scăpăra în priviri... Cel puțin să cunosc viitorul rasei mele!..."

Murmurând aceste cuvinte, Zoroastru auzi bubuitul unui tunet îndepărtat, însoțit de freamătul a mii de scuturi din bronz. Zgomotul creştea pe măsură ce se apropia şi deveni teribil. Toți munții se clătinau, iar vocea Dumnezeului mâniat părea că vrea să dezrădăcineze lanțul munților Albourdj.

Zoroastru nu putu decât să strige: "Ahura-Mazda! Ahura-Mazda!" şi profetul îngrozit leşină, cu fața la pământ, sub vocea tunătoare a cerului.

Pe dată, Zoroastru îl revăzu pe Ormuz în toată splendoarea sa, aşa cum îl văzuse în prima zi a revelației sale, dar fără coroana de Feroueri şi de Amschapanzi. Doar cele trei animale sacre, taurul, leul şi vulturul, care îi susțineau tronul de foc, străluceau sub el. Zoroastru auzi vocea lui Ormuz revărsându-se prin spațiu şi străpungându-i inima.

- De ce, spunea vocea, vrei să cunoşti ceea ce nu aparține decât Dumnezeului tău? Nici un profet nu cunoaşte toate gândurile Verbului. Nu te îndoi de Ahura-Mazda, o, Zoroastru, cel mai bun dintre oameni, căci țin în balanța mea destinul tuturor ființelor şi pe al tău. Vrei să cunoşti destinul rasei tale? Priveşte ceea ce vor face popoarele din Asia cu cele trei animale care-mi sprijină tronul.

Viziunea strălucitoare a lui Ormuz dispăru, iar Zoroastru fu purtat, cu gândul, în vremurile viitoare. Zburând prin spațiu, văzu defilând la picioarele sale tumultul munților şi înşiruirea nesfârşită de câmpii ca un sul al unei mari cărți care se desfăşoară. Zări Iranul până la marea Caspică, Persia până în Taurida şi Caucaz, Mesopotamia până în

Golful Persic. Văzu mai întâi un val de turanici care recucereau fortăreața din Baktra, profanând templul lui Ormuz. Văzu apoi cum se ridică pe malurile Tigrului, orgolioasa Ninive, palate, turnuri şi temple. Un taur uriaş, înaripat, cu cap omenesc, simbol al puterii sale, veghea în vârful oraşului. Şi Zoroastru văzu cum acest taur se preschimbă într-un bivol sălbatic care devastează câmpiile şi calcă în picioare popoarele din jur, în mijlocul cărora purii arieni fugeau în masă spre nord. Văzu apoi cum se ridică pe malurile Eufratului un oraş şi mai larg, monstruosul Babilon, cu incinta dublă şi cu piramidele sale. Într-unul dintre sanctuarele sale, dormea încolăcit un şarpe colosal. Vulturul lui Ormuz vru să-l atace din zbor. Dar şarpele îl alungă cu o suflare de foc şi plecă apoi să-şi scuipe otrava pe toate popoarele dimprejur. În cele din urmă, Zoroastru văzu leul înaripat mergând victorios în fruntea unei armate de perşi şi mezi. Dar, deodată, regele deşertului se preschimbă într-un tigru feroce care devora popoarele şi îi sfâşia pe preoți până în adâncul templului soarelui, pe malurile Nilului.

Zoroastru se trezi din visul său cu un strigăt de groază: "Dacă acesta este viitorul care îi aşteaptă pe arieni, rasa celor puri şi puternici, am luptat în zadar. Dacă aşa se va întâmpla, merg să-mi încing din nou sabia, care până astăzi a rămas neatinsă de sângele duşman şi o voi implânta adânc în sângele turanic. Eu, bătrân cum sunt, voi merge singur spre Iran, pentru a-i extermina până la ultimul pe fiii lui Zohak, ca să nu-mi distrugă poporul, chiar dacă ar fi să devin victima lui Ahriman... la fel ca nobila Arduizur!"

Atunci vocea lui Ormuz se ridică asemenea unui murmur uşor, ca o adiere în ramurile cedrilor înalți şi spuse: "Opreşte-te, fiule, opreşte-te, mare Zoroastru. Mâna ta nu trebuie să mai atingă nici o sabie, zilele tale sunt apuse. Mergi în vârful muntelui, acolo de unde se vede soarele răsărind pe culmile muntelui Berezaiti. Tocmai ai văzut

viitorul cu ochii oamenilor; îl vei vedea cum cu ochii Zeilor... Acolo sus străluceşte dreptatea lui Ormuz şi te aşteaptă Îngerul Victoriei!..."

Zoroastru ieşi din peşteră şi urcă muntele. În vârf, se aşează epuizat sub un cedru şi aşteptă venirea zorilor. Când soarele apăru în spatele mulţimii de creste albe, bătrânul luptător simţi cum un tremur puternic îi scutură întreg corpul.

- Este moartea! spuse vocea lui Ahriman din hăul întunecat.

- Este învierea! spuse vocea lui Ormuz din cer.

Deodată, Zoroastru zări un arc de lumină, care pleca de la picioarele lui, pentru a se avânta spre cer. Era ascuţit ca tăişul unei săbii şi strălucitor ca un diamant...

Sufletul său, smuls din trup şi parcă purtat de un vultur, se înălţă deasupra arcului de lumină...

În înaltul arcului, o femeie superbă, înveşmântată în lumină, stătea în picioare pe podul Tinegad. Radia mândrie şi bucurie supraomenească. Ca două fulgere albe, două aripi îi ţâşneau din umeri. Îi întindea profetului o cupă din aur, din care se revărsa o băutură spumoasă. Lui Zoroastru i se părea că o cunoaşte dintotdeauna şi totuşi nu putea să o numească, într-atât surâsul ei minunat îl orbea cu strălucirea lui.

- Cine eşti tu, minune?

- O, stăpâne, nu mă recunoşti? Sunt Arduizur... Sunt creaţia ta, nu mai sunt decât tu însuţi, sunt sufletul tău divin. Căci tu eşti cel care m-a salvat, tu eşti cel care m-a trezit la viaţă! De când, cuprinsă de groază şi de furie, l-am ucis pe răpitorul meu, conducătorul turanic, şi de când fraţii lui m-au înjunghiat, sufletul meu a rătăcit mult timp prin tenebre. Eu eram umbra care te bântuia. Te-am chinuit cu disperarea mea, cu remuşcarea mea, cu dorinţa mea... Dar rugăciunile tale, lacrimile tale, chemările tale m-au ridicat puţin câte puţin din regatul lui Ahriman. O dată cu flacăra dragostei tale, cu

fulgerul gândului tău, m-am apropiat şi eu de splendoarea lui Ormuz. Vom bea acum în sfârşit din cupa nemuririi, la izvorul luminii!...

Şi frumoasa Arduizur, transfigurată în Îngerul Victoriei, sări de gâtul lui Zoroastru aşa cum soţia se aruncă de gâtul soţului, dându-i să bea din cupa înspumată a tinereţii veşnice. Atunci i se păru profetului că o undă de lumină şi de foc îl cuprinde cu totul. Arduizur dispăruse deodată, dar ea pătrunsese acum în interiorul salvatorului său. Acum Arduizur vibra în inima lui Zoroastru. Privea prin ochii lui, el privea prin ai ei şi amândoi vedeau slava lui Ormuz. De acum erau unul. Zoroastru simţea că Arduizur putea zbura departe fără a se despărţi de el sau să se topească în esenţa lui, fără a înceta să fie ea însăşi!

Şi, dintr-odată, plecând ochii spre pământ, profetul îi văzu pe arieni înaintând în lungi caravane, triburi şi popoare. Arduizur mergea în fruntea lor şi îi conducea spre Occident... Arduizur devenită... Sufletul rasei albe.

***

Când cei trei discipoli au vrut să se alăture maestrului lor, nu l-au mai găsit.

În peşteră, nu mai era decât bastonul său cu care mergea şi paharul din aur cu care vărsa licoarea fermentată în foc. L-au căutat peste tot, dar în zadar. În vârful muntelui, nu era nici o urmă a profetului.

Tovarăşul său, vulturul, plana singur deasupra abisului şi când trecea pe lângă grotă, cu o bătaie puternică de aripi, părea să-l caute încă pe fratele singurătăţii sale, singurul om care îndrăznise - ca şi el - să privească soarele în faţă.

CARTEA A V-A

ETAPELE VERBULUI SOLAR

UN MAG CALDEEAN PE VREMEA PROFETULUI DANIEL

În vârful Turnului Babel, un culcuş neatins aşteaptă Salvatorul...

...În limburile infernale, Lucifer îşi aşteaptă eliberarea de Iştar, Sufletul omenesc...

UN MAG DIN BABILON PE VREMEA PROFETULUI DANIEL

Adaptarea revelației divine la viața umană şi cucerirea pământului de către rațiune, aceasta este misiunea rasei semitico-ariene şi a tuturor sub-raselor cu care s-a amestecat. Această cucerire începe cu Persia, prin organizarea agriculturii şi consolidarea familiei, sub egida verbului lui Ormuz. Ea se va continua în Asiria şi în Caldeea prin dezvoltarea ştiinței, stăpâna celorlalte ştiințe, matematica, aplicată, pe de o parte, observării astrelor şi influenței lor asupra omenirii (astronomia şi astrologia) şi, pe de altă parte, arhitecturii şi artelor industriale.

Asiria şi Caldeea au fost civilizații gemene, fundamental realiste şi care, prin aceasta, au jucat un rol important în istorie, în ciuda politicii lor feroce. Civilizațiile contemporane sau posterioare şi-au găsit în ele instrumentele de lucru şi ştiința meseriilor. Lumea caldeeană a furnizat, într-un fel, Egiptului, Greciei şi Romei molonul, cimentul şi instrumentele pentru a-şi construi oraşele, templele şi acropolele. Compoziția etnică a asirienilor şi caldeenilor este foarte complexă. Aşa cum spune legenda biblică, Babel a jucat, în preistorie, drama haotică a confuziei limbilor şi raselor. În Asiria predomină elementul semitico-arian, iar în Caldeea, cel turanic, ceea ce conferă cetății Ninive forța războinică, iar

Babilonului spiritul de observație. Rege al construcțiilor şi părinte al industriei, Babelul a zămislit o artă masivă şi colosală; temple enorme, tauri gigantici, uriaşi bine legați sugrumând lei.

Din punctul de vedere al inspirației religioase şi al curentelor spirituale care au influențat Asiria şi Caldeea, aceste civilizații prezintă aspecte deosebite şi dintre cele mai stranii. Armatele din Ninive şi Babilon au fost vergile şi bicele poporului evreu, vergi de foc şi bice de aramă, mânuite de regi sanguinari şi de temut. Dar, flagelând şi călcând în picioare poporul lui Israel fără a-l putea distruge, Assur şi Babel i-au trezit cei mai mândri profeți: Isaia, Ezechiel şi Daniel, iar vocile lor neobosite au determinat învierea poporului lor subjugat şi deportat. În acelaşi timp, magii din Caldeea, puternic impregnați de tradiția lui Zoroastru şi creatori ai unei mitologii particulare, au acționat puternic asupra religiei ebraice, furnizându-i noi date cosmogonice şi precizându-i cunoştințele despre ierarhiile cereşti. Faptul că profetul Daniel a fost numit şef al magilor de către Nabucodonosor şi confirmat în această funcție de Baltazar este foarte semnificativ în sine. Dacă inscripțiile cuneiforme nu spun nimic despre aceasta, întreaga istorie posterioară a poporului evreu este, într-un fel, o contraprobă. Căci religia sa va purta, începând cu acest moment, amprenta de neşters a inițierii caldeene.

Aceste fapte istorice o dată constatate, să ne plasăm în punctul de vedere al *evoluției divine*, adică a puterilor cosmice şi a curentelor spirituale care acționează în omenire, să urcăm până la Invizibilul care se reflectă în Vizibil - şi vom vedea că Babilonul este unul dintre punctele cele mai remarcabile de intersecție a două curente contrare, care, de la origine, concură, luptând, la crearea planetei Terra şi la dez-

voltarea Omului. Este vorba de *curentul verbului solar*, care se desăvârşeşte prin Christos şi *de curentul luciferic*, care se desăvârşeşte prin lumea modernă.

Povestea care urmează este plasată în momentul în care această luptă intensă, acest vârtej ocult, atinge maximul de violență, la ora fatidică a cuceririi Babilonului de către Cyrus şi în timpul prezenței profetului Daniel în acest oraş.

CAPITOLUL I

SOARELE LA APUS AL BABILONULUI

Înalta colină Borsippa se ridica în unghiul de sud-vest al oraşului colosal al Babilonului, între cele două metereze ale sale, *Imgur-Bel* (incinta exterioară) şi *Nivitti-Bel* (incinta interioară), situate la mai mult de o jumătate de leghe unul de celălalt[1]. În spaţiul larg cuprins între aceste două ziduri, regii Babilonului aveau obiceiul să aşeze populaţii străine pe care le deportau în masă. Mii de evrei se aflau în acest moment aici, în colibele lor din cărămidă sau din lut, înconjuraţi ici şi acolo de câmpuri cultivate. Colina Borsippa ocupa locul în care, după legendă, se aflase fabulosul Turn Babel. Un anumit rege acadian pe nume Hammurabi[2] ridicase odinioară colo un templu zeului soarelui. Nabucodonosor, la apogeul domniei sale, construise acolo o minune a acelor vremuri, cel mai mare *Zigurat,* o piramidă de 250 de picioare[3] alcătuită

[1] Herodot, care a vizitat Babilonul în secolul al V-lea al erei noastre, ne-a lăsat o descriere detaliată. "Situat într-o câmpie întinsă, spune el, Babilonul formează un pătrat a cărei latură are o lungime de 120 de arene. Perimetrul său este umplut cu apă curentă de jur împrejur. Dincolo de el se ridică un meterez, lat de 50 de coturi regale, înalt de 200 de coturi." (Herodot, Cartea I, cap. CLXXVIII). - O arenă având 180 de metri, rezultă 21 km pentru o latură, adică mai mult de douăzeci şi cinci de leghe pentru incinta exterioară a Babilonului. Topografia Babilonului a fost fixată în liniile sale mari în urma cercetărilor lui J. Oppert: *Expediţie ştiinţifică în Mesopotamia între 1851 şi 1854* - n.a.

[2] Codul său de legi se păstrează pe o stelă de marmură verde la Muzeul Asirian de la Luvru - n.a.

[3] Măsurile sunt date de Herodot - n.a.

din şapte temple suprapuse[1].

O terasă înaltă de douăzeci şi cinci de picioare, mărginită de o balustradă din bronz masiv, reprezenta temelia ziguratului. Nu se vedea acolo nici ţipenie de om. Era a doua zi după cucerirea Babilonului, în care perşii intraseră deviind cursul Eufratului. Oamenii se temeau de represaliile lui Cyrus pentru cruzimile regilor caldeeni în Media. Toată lumea se ascundea. Cei şaptezeci de preoţi care slujeau de obicei în templul lui Bel fugiseră.

O singură fiinţă se ghemuise în faţa porţii de bronz a templului de jos, între cele două lintouri din cărămizi acoperite cu bitum negru. Era paznicul şarpelui consacrat lui Saturn, al cărui cult fusese tolerat de magi până acum, pentru că populaţia vedea în el protectorul oraşului.

Deodată, un om urcă scara inferioară şi apăru pe terasă. Purta tunica purpurie a magilor cu mantia stacojie, ale cărei broderii imitau nişte aripi de vultur îndoite şi tiara din aur cu şapte suluri, incrustată cu pietre preţioase. Dar, în semn de doliu naţional, magul acoperise acest bogat costum cu un văl negru transparent, care îl înfăşura de la tiară la încălţări. Nu i se distingeau prin văl decât nasul coroiat, ochii ficşi de erete şi bentiţele lungi din barba falsă, obligatorie atât la magi, cât şi la regii caldeeni.

Şeful ziguratului se apropie de paznicul ghemuit în faţa templului lui Saturn şi îi spuse pe un ton amar, plin de dispreţ:

- Îţi păzeşti în continuare şarpele mort?

Acadianul, înfăşurat într-o zdreanţă de culoare cenuşie, îi răspunse fără să se mişte, cu un surâs sardonic pe buzele sale de batracian:

- Aştept ca *măgarul persan* (Cyrus) să vină să mă ucidă împreună cu acolitul său, vrăjitorul trădător, evreul

[1] Inscripţia cuneiformă a lui Nabucodonosor despre Borsippa, reprodusă în volumul IV din *Istoria antică a Orientului*, de F. Lenormant - n.a.

blestemat.

- Nu are rost să-i mai insulți, spuse Nabu-Nassir, pe un ton sec, sunt învingători. Dar de ce ții pe genunchi sabia asta latră plină de sânge negru?

- Este cea cu care evreul infam a tăiat capul şarpelui în fața regelui care îl înfruntase. A aruncat fierul cu dezgust. Dar eu nu-l voi lăsa până ce nu-mi voi răzbunat zeul!

- Dă-mi-o! spuse magul, mă voi ocupa eu de răzbunare.

- Vrei şi tu aşadar să ne răzbunăm zeii? strigă acadianul sărind în picioare.

- Îmi voi petrece noaptea acolo sus, în capelă, şi îl voi invoca pe Zeul suprem să mă ajute să-l înving pe duşman, spuse magul. Nu ştiu ce va fi, dar ştiu că mâine unul dintre noi va muri... El sau eu! Tu îl vei sluji pe cel care va supraviețui.

- Dacă vei fi tu, pentru totdeauna... dacă este el - niciodată! spuse gardianul şarpelui mort, întinzându-i sabia.

Apoi se aşeză la loc şi rămase nemişcat ca o statuie.

Nabu-Nassir se încinse cu sabia şi o ascunse sub mantie, apoi făcu turul terasei, de unde se putea vedea o mare parte din Babilon, cel mai monstruos oraş pe care l-a avut vreodată pământul. În apropiere, se vedeau în relief acoperişurile bombate şi acoperite cu bronz a trei temple ale Lunii. Deasupra mulțimii de case care se îngrămădeau în vale, privirea urmărea cele două metereze paralele, Imgur-Bel şi Niviti-Bel, care se prelungeau în linie dreaptă, până se pierdeau din vedere, ca două drumuri regale. Patru cai înhămați la un car puteau alerga pe aceste metereze ca pe o arenă. La nord, dincolo de incinta interioară, şerpuia Eufratul, înghesuit într-un furnicar de străzi şi de case din cărămizi, ca un şarpe ai cărui solzi lucesc din loc în loc prin frunziş. Mai încolo, se zăreau templul lui Zarpanit şi piramida grădinilor suspendate ale reginei Amytis, ca un munte ascuțit, cu etaje

înverzite. Orizontul se închidea cu lunga linie a oraşului regal, fortăreață de palate splendide, cu bastioanele, turnurile, pavilioanele, porțile de cedru şi de bronz, crenelurile de alabastru şi lamelele sale din aur şi argint.

Soarele, care se cufunda acum într-o negură gălbuie, părea că arde toate edificiile în flăcări purpurii şi portocalii, care le scotea în evidență pe fundalul de bitum al oraşului, ca pe nişte vase pline de foc, pe un sumbru tabernacol.

Nabu-Nassir privi piramida celor şapte temple suprapuse, a cărei ascensiune îşi propunea să o facă pentru ultima oară. Ca şi celelalte monumente din orgoliosul Babilon, ziguratul celor şapte sanctuare ardea sub razele soarelui care apunea. Se aprinsese cu toate culorile curcubeului, căci cele şapte temple, toate în formă pătrată, cu excepția celui mai înalt, de formă circulară, erau placate cu straturi minerale sau metalice de diferite culori.

Considerate de sus în jos, templele corespundeau celor şapte zile ale săptămânii. Considerate de jos în sus, etajele lor succesive aminteau, conform doctrinei magilor, de ascensiunea sufletului omenesc în timpul întregii evoluții planetare, de la ieşirea sa din haos din perioada saturniană, până la întoarcerea sa la soarele divin, trecând prin metamorfozele lumii noastre. Iar piramida, cameleon cu culori schimbătoare, părea să participe şi ea la această epurare graduală, căci trecea de la negrul lui Saturn la albeața de alabastru a lui Venus şi, prin rozul pal al lui Jupiter, prin albastrul mângâietor al lui Mercur, la roşul închis al lui Marte, pentru a se desăvârşi, precum pistilul unei flori, în templul argintat al Lunii şi în capela aurită a lui Bel.

Nabu-Nassir măsură piramida cu privirea. Sufletul său grav şi abătut se pregătea să refacă această ascensiune pentru a-i consulta, în disperarea sa, pe Zei.

Îşi puse piciorul pe scara exterioară, care, repetându-se de la un etaj la altul, făcea turul ziguratului pentru a

ajunge în vârf. Urcând, magul nu privea nici soarele care dispărea în spatele câmpiilor arămii ale Mesopotamiei, nici imensul oraş ale cărui contururi confuze se pierdeau la picioarele sale şi care, de la o treaptă la alta, îşi adânceau abisul întunecat.

Nabu-Nassir ajunsese pe ultima platformă a piramidei şi se afla în pragul micului templu al lui Bel care o încununa. Soarele dispăruse, iar în câteva clipe noaptea coborâse peste oraş. De la această înălţime, Babilonul nu mai era decât un haos întunecat de unde se ridicau, ici şi acolo, construcţii gigantice ca nişte citadele şterse. Parcă Erebul zămislise, din adâncul său tenebros, acest oraş colosal pentru a sfida cerul. Dar, deasupra cercului negru al orizontului se arcuia, în toată splendoarea sa, bolta înstelată, cerul adânc al Mesopotamiei al cărui indigo închis are transparenţa cristalului. Globuri galbene, roşii şi albastre se roteau răzleţe la distanţe imense, în nenumărate ritmuri, într-o armonie uriaşă.

Sub acest cer, care era domeniul investigaţiilor sale, Nabu-Nassir puse faţă în faţă înţelepciunea sa şi evenimentele. Îşi cântări ştiinţa în balanţa destinului. Desigur, ştiinţa aceasta era sublimă. De mii şi mii de ani[1], magii şi predecesorii lor, Manou, studiaseră mişcările astrelor şi revoluţiile regulate ale cerului. Fixaseră, prin observaţiile lor, mersul orologiului ceresc, cu mecanismele sale complicate. Descoperiseră o influenţă sigură a astrelor, nu numai a soarelui şi a lunii, ci şi a celor cinci planete, asupra destinelor umane, în funcţie de poziţiile lor respective pe cer, într-un anumit loc, an, zi, oră. Ansamblul sistemului planetar nu constituia el oare un corp viu, care, la origine, nu fusese decât o masă omogenă şi din care fiecare planetă reprezenta un

[1] Conform lui Diodor din Sicilia, tradiţia magilor este veche de 50.000 de ani. Această cifră poate este exagerată, dar dovedeşte vechimea pe care civilizaţia greco-romană o atribuia astrologiei - n.a.

organ necesar? Viaţa oamenilor şi a naţiunilor era supusă multiplelor lor influenţe. Se puteau prevedea triumfuri sau nenorociri, dar nu şi natura sau detaliile evenimentelor, căci acestea din urmă rezultă dintr-o combinaţie incalculabilă a libertăţii umane şi a acţiunii divine. Amprentele constelaţiilor asupra vieţii oamenilor şi a popoarelor furnizau într-un fel cadrul şi urzeala pe care vin să se brodeze evenimentele, dar nu şi broderiile infinite pe care le trasează oamenii şi zeii. Astfel prevăzuse Nabu-Nassir că o catastrofă ameninţa Babilonul, văzând planetele Marte şi Saturn reunite sub semnul Scorpionului, dar nu prevăzuse imensitatea căderii, profunzimea abisului, prăbuşirea puterii caldeene, cădere dezonorantă, care permitea acum evreilor prizonieri să strige pe străzile Babilonului predicţiile profeţilor şi să-i insulte pe trecători cu aceste cuvinte: "Coboară, aşază-te în praf, fecioară, fiică a Babilonului; aşază-te pe pământ şi nu pe tron, fiică a Caldeei. Ia piatra de moară şi macină grâul, scoate-ţi vălurile şi rochia, descoperă-ţi coapsa şi lasă să treacă torentele, arată-ţi goliciunea, ca să ţi se vadă ruşinea!"

Or, această ştiinţă a divinaţiei, Daniel o avea. Pentru că era în legătură cu Invizibilul, putea prevedea viitorul, îi domina pe regi şi fascina mulţimea, în timp ce magii trăiau de secole în observatoarele lor, fără a avea putere asupra sufletelor, fără a putea influenţa destinele poporului, contemplatori neputincioşi ai fatalităţii. Nu, de trei mii de ani magii nu au ştiut să tempereze instinctele feroce ale regilor din Ninive şi Babilon, în care erau vii, în ciuda pietăţii lor egoiste, lăcomia şi furia lui Ahriman, împreună cu întreaga sălbăticie a rasei galbene turanice. Masacraţi în masă de-ndată ce voiau să se opună regilor, magii se retrăseseră în cele din urmă în ştiinţa lor speculativă, în observarea cerului şi a revoluţiilor sale periodice. Regii nu-i consultau decât pentru horoscoape, şi vai lor dacă acestea erau nefavorabile! Magii nu i-au putut îmblânzi nici pe tigrii din Ninive, nici pe taurii din Babel; nici

pe Teglath Phalasar, care a ridicat un lanț de munți din capetele tăiate ale moschienilor, nici pe Assur-Nazir-Pal, nici pe Sargon, nici pe teribilul Sennacherib, devastatorul Iudeei, nici pe Assurbanipal, distrugătorul vechiului Babilon, care i-a jupuit cu propriile mâini pe satrapii săi revoltați, pe mormântul bunicului său.

Nabu-Nassir îl vedea mereu în fața sa pe omul de temut, ascetul evreu cu privirea blândă, dar invincibilă, îmblânzitorul de suflete căruia nimeni nu-i rezista, mielul mai puternic decât leii, acest profet al nefericirii, anunțător al catastrofelor. Nu era oare Daniel cel care îl fascinase şi îl vrăjise, explicându-i visele, pe Nabucodonosor, cel mai teribil dintre tirani? Nu primise de la el titlul de conducător al magilor, spre buimăceala tuturor preoților caldeeni? În sfârşit, nu era el cel care prezisese şi poate uneltise căderea Babilonului?

Magul revedea, în mintea sa, scena stupefiantă care precedase moartea lui Baltazar.

În fundul enormei galerii a palatului regal, cu tavanele şi pereții cu lambriuri de cedru, la capătul acestui şir de săli, pe ale căror ziduri erau reproduse războaiele şi triumfurile babiloniene, în basoreliefuri de teracotă stacojie pe un fundal negru, ca şi cum purpura învingătorilor se impregna cu sângele victimelor; în adâncul acestei caverne de orgoliu şi desfrâu, lucea, ca o capelă arzândă din aur şi de torțe, refugiul favorit al regelui. Baltazar trona acolo, culcat pe jumătate într-un pat somptuos, cu femeile sale împodobite şi pe jumătate goale înghesuite în jurul lui în grupuri voluptoase, cu ofițerii curții stând în jurul lui în cerc. Regele era abătut. Adusese vasele sacre din templul de la Ierusalim şi acum bea pentru a se ameți, sfidând duşmanul şi Zeul adversarului. Deodată, hohotele de râs se opriră în gâturile celor prezenți; o şoaptă trecu prin mulțime şi brațele femeilor se întinseră, cu un gest de groază, către zidul din față, de

cealaltă parte a mesei pe care este aprins candelabrul cu şapte brațe. Baltazar priveşte şi vede o mână luminoasă care desenează trei cuvinte sacre pe friza zidului. Se ridică şi bâiguie: "Nabu-Nassir, îmi poți explica ce înseamnă aceste trei cuvinte?" Magul este nevoit să mărturisească că nu cunoaşte nici măcar caracterele acestui scris. "Să fie adus Daniel!" strigă regele. Atunci, ca şi cum ar fi fost prevenit, Daniel apare, palid, solemn, impasibil. Citeşte şi pronunță cu voce tare cele trei cuvinte pe care mâna luminoasă cu degete lungi şi subțiri, o mână a unui înger sau a unui spirit, tocmai le-a scris pe zid şi care străluceşte încă, ca o semnătură divină, sub ultima literă. Profetul vorbeşte astfel:

- *Mane, Thekel, Phares*, aceasta înseamnă în limbajul pământului: *Număr, Greutate, Măsură*, iar în limbajul etern al lui Dumnezeu: *Înțelepciune, Dreptate, Economie*. O, Baltazar, ca şi predecesorii tăi, ai trăit, fără să judeci, în nedreptate şi dezordine, ai fost cântărit în balanță şi ai fost prea uşor. De aceea regatul tău a fost dat altuia[1].

În timpul acestui discurs, scrisul şi mâna luminoasă se şterseseră de pe zid. Daniel mai vorbea încă şi un străjer intrase în sală strigând: "Perşii au intrat în oraş pe Eufrat... vin spre palat!" Baltazar se clatină, femeile înnebunite se agață de el, dar, ca un nou Sardanapal, se smulge din strânsoarea lor, scuturând acest ciorchine de cărnuri palpitânde şi strigă: "Armele mele! Vreau să lupt!" Iese şi cade răpus de gărzile sale, trecute deja de partea duşmanului.

Şi iată că profetul, devenit omul cel mai puternic din oraş, a mers în tabăra lui Cyrus pentru a negocia pacea în

[1] Vezi cartea profetului Daniel din Biblie, cap. V. Cartea lui Daniel şi chiar personajul lui Baltazar au fost considerate legendare, dar textele cuneiforme, în care este numit Bel-sur-Assour, confirmă existența acestuia din urmă. În ceea ce priveşte cele trei cuvinte enigmatice, ele aparțineau limbii sacre a templelor antice. *Ménè, Manas, Man* desemnează, în toate limbile indo-europene, intelectul uman în ceea ce are el universal şi divin. Vezi inspirata interpretare a acestor trei cuvinte de către Saint-Yves d'Alveydre în a sa *Misiune a evreilor* - n.a.

numele mai marilor curții. Ce le va spune? Babilonul cucerit va avea soarta cetății Ninive? Oraşul va fi distrus şi ras de pe fața pământului pentru ca plugul să treacă peste el şi animalele sălbatice să-şi găsească bârlogul în dărâmăturile lui? Învingătorul va suprima oare colegiul magilor şi va decreta moartea şefului lui? Orice era de aşteptat de la insondabilul şi redutabilul profet.

Dar Nabu-Nassir nu se considera învins. Şi el simțea în spatele lui o putere magică incalculabilă, o forță atâtată de astre din adâncul Infinitului şi purtată de trei secole de ştiință. Va lupta până la capăt, chiar dacă ar fi fulgerat de Zeul necunoscut al evreilor şi de profetul lui!

Cu aceste gânduri de sfidare, întinse orizontal spre nord vârful sabiei pe care o purta la brâu, cea cu care Daniel comisese sacrilegiul tăind capul şarpelui. O ținu nemişcată un minut, deasupra tenebrosului Babilon, sub constelațiile imuabile care sclipeau pe cer, invocând pe Jupiter şi Venus, planetele întotdeauna binefăcătoare. În acelaşi timp, voința i se proiecta departe, în noapte, împotriva adversarului nevăzut.

CAPITOLUL II

MISTERUL PARTENOGENEZEI

Deodată, Nabu-Nassir îşi aduse aminte de scopul demersului său solitar.

Numit de puțină vreme şeful ziguratului, nu pătrunsese încă în templul superior al piramidei, în capela consacrată zeului solar. Numai marele preot al templului avea dreptul să intre, o dată pe an, în acest sanctuar şi trebuia să-şi petreacă acolo noaptea, cu ocazia sărbătorii de primăvară a lui Iştar. Altfel, nu avea dreptul să pătrundă acolo decât într-un singur caz: dacă Babilonul ar fi fost în primejdie şi templul amenințat. Atunci putea să-i consulte pe zeul Bel şi pe zeița Iştar şi să aştepte de la ei un semn. Acest moment venise. Nabu-Nassir urma deci să intre în sfânta sfintelor din zigurat, să contemple cu propriii ochi arcanul templului şi să caute ultimul cuvânt al misterului său.

Strecură cheia în uşă şi împinse batanții din bronz. Capela circulară era tapisată în întregime cu lamele din aur şi nu avea nici un alt ornament. De arc atârna, de un tub, o lampă de alabastru care era mereu aprinsă, a cărei flacără era întreținută de un rezervor cu petrol aflat în cupolă. Lampa avea forma unui porumbel alb. Flacăra sa interioară lumina capela din aur. Un lucru atrăgea şi fixa privirea: un pat gol, incrustat cu fildeş şi acoperit de o purpură somptuoasă. În fața patului, o masă din aur cu o fiolă. În spatele lui, pe zidul

negru, o sculptură, pictată în altorelief, reprezentând-o pe zeița Ištar, albă și zveltă, ridicându-și amândouă brațele pentru a prinde un spirit înaripat, care avea culoarea focului și purta o torță și care zbura deasupra ei ca uraganul, alungat de săgețile soarelui. Își aminti că predecesorul său îi explicase, înainte de a muri, sensul secret al mitului lui Ištar, cunoscut numai de marele preot al lui Bel. Ištar era zeița cea mai populară a Babilonului, zeița Lunii și, în același timp, Venus caldeeană. Dar tradiția secretă îi dădea și un alt sens, mai profund, și îi explica originea legând-o de Adar-Assour, zeu misterios și puțin cunoscut, Luciferul caldeean. Mult înaintea creării Pământului, în timpul formării planetei Jupiter, Adar-Assour (Lucifer), Arhanghelul rebel, evocase, prin puterea dorinței sale, taine ale Verbului: Lilith, Mylitta, Eva astrală, Eva primordială. Lucifer voise să facă din Lilith soția sa și să domnească asupra lumii împreună cu ea. Dar, pentru că pătrunsese tainele celui Atotputernic și îi anticipase voința, a fost aruncat în Abisul nimburilor planetare. Iar Lilith, despărțită de iubitul său celest, a devenit Femeia pământeană, jumătatea Bărbatului, sufletul Omenirii. Această putere cosmică a Eternului-Feminin a fost adorată de popoarele Asiei sub numele de Mylitta, Ištar sau Astarté.

Acestei tradiții imemoriale i se alătura acum o profeție recentă, dar enigmatică. Marele preot îi spusese lui Nabu-Nassir: în această omenire crudă și care suferă, creată de dorința lui Lucifer, un zeu avea să se nască într-o zi dintr-o fecioară, un zeu care va fi salvatorul rasei omenești. De aceea, în unele temple solare, în cel al lui Bel din Babilon, în cel al lui Amon-Ra din Egipt, se aștepta nașterea acestui zeu. De aceea era așezat un pat în capela superioară a ziguratului, în templul soarelui, pentru o fecioară. Ea trebuia să vină de la sine putere, împinsă de un delir sacru, cu un mers de somnambulă, într-un somn magic, să-și petreacă noaptea în templu și să fie fecundată în mod misterios de zeul solar, la

sărbătoarea primăverii. Dar această femeie nu venise[1].

Nabu-Nassir simțea o mare emoție reamintindu-și aceste detalii tragice pe care le știa de la predecesorul său, acum când se afla în fața acestui pat gol, în sanctuarul în care domnea tăcerea. Nu înțelegea sensul predicției care îi inspira și un soi de teamă, dar înțelegea sensul mitului lui Ištar, care corespunde celei mai adânci taine a religiei caldeene. Simțea cu amărăciune că puterea protectoare a rasei sale și a religiei sale decăzuse și că soarta Babilonului era legată de a sa. Fără să vrea, murmură:

- O, Ištar, zeiță preaiubită, prizonieră a zeilor inferiori, fie să-ți regăsești lumina. Spune-mi secretul tău și voi putea învinge Dușmanul!

Pe masa din aur de lângă pat era o fiolă de culoare roșu închis. Magul o luă și strigă:

- De s-ar afla în această băutură viața sau moartea, vreau să-ți cunosc secretul!

[1] Iată descrierea făcută de Herodot acestei capele în cap. CLXXXI și CLXXXII din Cartea I a *Istoriilor* sale: "Deasupra ultimului turn se află o capelă spațioasă, unde se găsește un pat cu așternut bogat, iar alături o masă din aur... Nimeni nu petrece noaptea aici, în afară de o femeie localnică aleasă dintre toate de Dumnezeu, conform celor spuse de preoții lui caldeeni. Aceiași preoți mai spun, și nu mi se par deloc demni de luat în seamă, că zeul parcurge templul și se așază pe pat, la fel ca la Teba, în Egipt, după cum spun egiptenii. Căci și acolo, o femeie își petrece noaptea în templul lui Jupiter-Tebanul și ni se dau asigurări că nici una dintre aceste femei nu are legături cu muritorii."

Vedem din acest pasaj al lui Herodot că partenogeneza îi bântuia pe preoții din Babilon și Teba în secolul al V-lea înaintea erei noastre. Dar care este explicația reală a acestui fapt? Tradiția esoterică orientală și occidentală afirmă că trupul fizic al marilor profeți și al mesiilor este zămislit de un bărbat și de o fecioară cufundați amândoi într-un somn magnetic. Legea universală a naturii nu este încălcată, dar misterul procreării se petrece sub influxul puterilor divine într-o stare de extaz care exclude dorința carnală. Se poate spune, așadar, că, în asemenea cazuri, bărbatul și femeia rămân virgini din punct de vedere moral, pentru că, la trezire, nu-și amintesc nimic. Caracterul mistic al fuziunii lor astrale conferă corpului copilului o puritate specială. Acesta este sensul a ceea ce Biserica catolică numește *Imaculata Concepțiune*. Dar, orice interpretare i s-ar da, este important că omenirea păstrează în fața acestui mister sacru rezerva și venerația profundă care este datorată celei mai înalte manifestări a Divinului în Uman prin sacrificiul încarnării - n.a.

Nabu-Nassir bău dintr-o singură înghiţitură conţinutul fiolei. Aroma licorii îi pătrunse în creier ca tija spiralată a unei flori cu un parfum ameţitor. Întorcându-se, zări, lângă poarta de la intrare, un grifon de porfir incrustat în zid. Cu capul atingea arcul, iar labele din faţă alcătuiau un fotoliu. Nabu-Nassir se aşeză între ele şi căzu pe dată într-un somn adânc.

CAPITOLUL III

VISUL LUI NABU-NASSIR: COBORÂREA LUI IŞTAR ÎN INFERN[1]

Foarte multă vreme nu zări nimic în abisul negru al inconştientului unde era cufundat. Minutele cuprindeau secolele, timpul mergea înapoi. Se simţi purtat pe limburi, în epoca în care pământul nu era încă format. Întunecatul Saturn se rotea la marginea cercului planetar; Jupiter ieşea din umbră ca un glob fantomatic. Într-o sferă mai apropiată de soare, Nabu-Nassir o zări pe Lilith, Eva primordială, Iştar, împreună cu Lucifer, în momentul în care Zeii creatori, Elohimii, executanţi ai Zeului suprem o smulgeau din braţele soţului său pentru a-l arunca pe arhanghelul rebel în abis. Zeiţa, de o albeaţă strălucitoare, păli şi pluti mult timp leşinată, pe orbita unei planete distruse. Când se trezi, scoase un ţipăt de groază şi se aruncă în abis, ca o cometă, în căutarea soţului său, dar în zadar. Acum roata timpului mergea înainte cu o rapiditate fulgerătoare.

În mijlocul formidabilelor convulsii ale focului şi apei, astrul luptei şi al durerii, Pământul, căpătase formă şi consistenţă şi surâdea, seducător, sub un covor de verdeaţă. Iştar

[1] Legenda lui Iştar, pe care încerc s-o restitui aici, în sensul ei cel mai profund, ne-a parvenit sub o formă exoterică, dar totuşi foarte semnificativă, aşa cum rezultă ea din inscripţiile cuneiforme. Vezi Oppert, *Expediţie ştiinţifică în Mesopotamia şi Babilonul şi babilonienii* - n.a.

se aruncă acolo şi, în timp de atingea culmile, se trezi în faţa lui Istoubar, regele iniţiat, păstor al popoarelor, care trăia într-o vale înaltă. Ştar îi apăru în cea mai atrăgătoare splendoare a sa şi îi spuse:

- Tu, care ştii totul, îmi poţi spune unde se află Lucifer, soţul meu? Dacă îmi spui, te voi lua în carul de alabastru cu roţi din aur şi îţi voi arăta zeii.

Istoubar răspunse:

- Fă penitenţă, o, Zeiţă, şi adresează-ţi rugile soarelui. Numai el îţi poate reda soţul.

- Soarele? întrebă Ştar. Dar săgeţile lui ucigaşe, conduse de Elohimi, l-au aruncat pe Lucifer în abis. Pentru că cerul şi pământul nu mi-l pot reda, îl voi căuta în Infern.

Şi Nabu-Nassir o văzu pe zeiţa cuprinsă de disperare, cu chipul de lumină, cufundându-se dintr-un abis în altul, din tenebre în tenebre, strigând:

- Unde este soţul meu? Lucifer! Lucifer!

La primul cerc, un nor de umbre o întâmpină şuşotind:

- Dă-ne tiara ta strălucitoare, altfel nu vei trece!

Le dădu tiara şi se cufundă mai departe, fremătând toată, căci simţeam cu dispare amintirea divină.

La al doilea cerc, un nor de umbre şi mai dese o opri strigând:

- Dă-ne aripile, altfel nu vei trece!

Le dădu aripile şi se cufundă mai departe, dar tremura, căci i se părea că pierduse puterea de a urca înapoi.

La al treilea cerc, un nor de monştri o asaltă urlând:

- Dă-ne tunica luminoasă, altfel nu vei trece!

Îşi smulse tunica şi tremură de groază, căci trupul îi devenise opac şi tare.

Atunci, din centrul abisului se ridică un con de foc roşu. O voce autoritară se auzi din el:

- Ce vrei de la mine?

- Unde este Lucifer?

- Departe de aici, în limburile inaccesibile ale spaţiului. Îl cauţi în zadar. Căci acum eu sunt soţul tău şi nu vei mai ieşi de aici.

- Minţi! strigă Ştar. Pentru a-l găsi, am îndrăznit totul, am înfruntat totul, am pierdut totul. Dragostea mea este atât de mare că ţi-ar putea doborî puterea şi ţi-ar putea face fărâme porţile infernului!

În conul de foc, flăcările trosniră ca un hohot de râs şi vocea spuse:

- Tot ceea ce trece de acest cerc îmi aparţine... şi dorinţa ta secretă te-a condus spre mine. Deja mă iubeşti!... altfel, nu ai fi aici... Deja răsuflarea mea te-a atins... Când mă vei cunoaşte sub adevărata mea formă, mă vei găsi mai frumos decât Lucifer!... Căci el este subjugat şi mizerabil, dar eu sunt liber şi atotputernic în regatul meu!

- Nu este adevărat, spuse Ştar, te urăsc!... nu-mi poţi dovedi ceea ce spui.

- Vrei să-ţi vezi Arhanghelul? spuse vocea care ieşea din foc. Îl pot chema, căci este fratele meu mai mare şi îi pot evoca fantoma în faţa ta... Promite-mi că, dacă ţi-l arăt, vei fi a mea!...

Ştar ezita. Căci i se părea că flăcările mişcătoare care ieşeau din con îi atingeau corpul ca nişte şerpi de foc şi îi pătrundeau până în măduva oaselor. Dar, recăpătându-şi curajul printr-un avânt de speranţă, strigă:

- Când îl voi vedea, mă va cuprinde în braţele sale! Fă-l să reapară!

Atunci vocea care ieşea din foc strigă:

- Prin puterea pe care zeii nemuritori au dat-o abisului, care este piedestalul lor şi fără de care cerul nu ar exista, apari Adar-Assour, apari Lucifer!

Un nor fosforescent se ridică. În fierberea lui, Ştar îl văzu apărând pe Arhanghel în durere, cu aripile şi membrele legate fedeleş, sublim în suferinţa eroică şi orgoliul său neîm-

blânzit. Lacrimi de lumină îi cădeau din ochi, picături de sânge se scurgeau pe mâinile şi picioarele sale, ca nişte scântei roşii. Ochii săi o priveau pe Iştar plini de dragoste... dar rămânea mut. Iştar vru să se arunce spre el, dar se simţi împietrită şi nu putu decât să murmure:

- Adar-Assour, du-mă de aici!

Dar imaginea lui Lucifer dispăru, în timp de Ahriman ieşi din fum sub forma unui dragon monstruos, încercând să-şi străpungă victima cu limba sa de foc. Dar zeiţa scăpă din strânsoarea lui şi strigătul său pătrunzător străbătu tenebrele până departe:

- Mi-am pierdut tiara, aripile şi corpul luminos. Am dat totul pentru dragostea mea... Dar îmi rămâne o inimă pe care nu ai învins-o şi pe care nimeni, nici măcar zeii, nu o poate opri din zbor! Cu această inimă voi zdrobi arcurile abisului şi mă voi alătura oamenilor. Ei îmi vor arăta calea către Lucifer!...

Copleşitoare este angoasa lui Nabu-Nassir în visul său. Simte că dacă Iştar, Eva divină, ar pieri, şi magii ar pieri cu întreaga lor ştiinţă. Căci ce poate fi ştiinţa fără dragostea divină, care reprezintă înţelepciunea? Un instrument de sinucidere şi moarte. Şi lui Nabu-Nassir i se păru că se cufunda el însuşi în adâncurile pământului şi că deasupra lui se închideau cupole de stânci negre cu striaţii galbene. Scoase un strigăt de disperare: "Iştar! Iştar!"

Deodată, i se păru că se trezeşte pe jumătate din vis... Se afla din nou în capela lui Bel, aşezat între labele grifonului. Porumbelul alb lumina în continuare sanctuarul aurit, dar, între mag şi statuia zeiţei, tremura o flacără roşie care i-o ascundea... Era oare Ahriman?

Nabu-Nassir sări brusc din fotoliul său, dând un ţipăt. Daniel stătea în picioare în faţa lui, în roba sa stacojie cu colierul din aur al conducătorului magilor şi profetul îl fixa pe preotul lui Bel cu privirea sa invincibilă şi blândă.

CAPITOLUL IV

MISTERUL PROFETULUI DANIEL

Nabu-Nassir îndreptă maşinal asupra adversarului său sabia pe care o purta la brâu, dar Daniel, impasibil, îi surâdea şi îi întindea mâna slăbită, privindu-l cu aceeaşi privire blândă.

Atunci Nabu-Nassir, neştiind ce face, îmblânzit de o putere superioară, lăsă să-i cadă sabia şi îl privi pe profet ca pe un mesager divin, care venea la el după acel vis infernal.

Daniel avea capul descoperit. Părul buclat negru părea o aureolă deasupra chipului său supt şi prelung de ascet. Sub fruntea sa lată şi bombată străluceau doi ochi enormi de vizionar, plini de foc şi de blândeţe. Din întreaga sa fiinţă emana un fluid atât de puternic, că durul caldeean se simţea mişcat până în profunzimi. Tăcea stupefiat şi fermecat, totodată. Daniel vorbi primul.

- Binecuvântat fie numele Domnului de la un veac la altul! Căci ale lui sunt înţelepciunea şi puterea. Crezi că-ţi sunt duşman, Nabu-Nassir, dar vin la tine ca un prieten, din partea lui Cyrus, regele perşilor şi stăpânul Babilonului. El vă respectă zeii, căci ştie că printre ei îl cinstiţi şi pe al său, pe Zoroastru. Magii şi păstrătorii ştiinţei astrelor îşi vor păstra puterea şi le promite protecţia sa dacă se dovedesc demni de strămoşul lor Zoroastru, magul Verbului solar. Eu, Daniel, cel Exilat, umilul profet al lui Israel şi al Dumnezeului atotputer-

nic, îți aduc acest mesaj, o dată cu pacea.

Învins de aceste cuvinte, Nabu-Nassir își întinse amândouă mâinile către profet.

- Binecuvântat fii tu, în numele Dumnezeului atotputernic, pe care noi îl numim Iliou şi al Dumnezeului care i-a vorbit lui Zoroastru prin astrul-rege. Văd că vii la mine în numele lor. Dar vechii zei care stăpâneau acest loc sunt învinşi. Lumea s-a rotit pe axul ei. Printr-o putere mai mare decât a mea, ai pătruns în acest sanctuar în care nu trebuie să intre decât marele preot al Templului lui Bel şi în care am petrecut o noapte de spaimă. Îmi poți explica visul teribil pe care i-am avut? Am văzut coborârea lui Ştar în Infern, i-am auzit strigătul disperat chemându-l pe Lucifer. Acest strigăt s-a pierdut în infinit, dar ecoul i-a rămas în inima mea îndurerată. Îmi poți explica această enigmă şi cea a nunții mistice, prezisă de acest aşternut gol deasupra căruia pluteşte porumbelul alb, Iona, simbolul Eternului-Feminin? Poți oare să-mi explici, tu, care poți citi visele confuze ale oamenilor şi urzeala nevăzută a zeilor?

Daniel răspunse:

- O, mag al Caldeei, care ştii să citeşti astrele cereşti, ascultă Adevărul, frate al Adevărului tău. Zeii nevăzuți, Puterile din înalt şi cele de jos, zeii creatori cu dublurile lor feminine, emanații ale dragostei lor, cei pe care îi numim Serafimi, Heruvimi, Elohimi şi Arhangheli, domnesc pe rând asupra lumii şi a popoarelor. Se succed dintr-un secol în altul, dintr-un mileniu în altul, dar un singur Dumnezeu îi inspiră şi îi stăpâneşte întotdeauna. În numele lui vorbesc profeții lui Israel, în numele lui îți vorbesc eu acum cu umilință, căci noi nu suntem decât slujitorii lui şi vocea lui... Ai văzut în visul tău cauzele primordiale a tot ceea ce s-a petrecut în secolele însângerate ale cetăților Ninive şi Babilon. Ştar, zeița voastră, Eva primordială, regina astrală a sufletului uman, cea aprinsă de dragoste, a căutat uitarea în sânge, voluptate şi

moarte. Acum ea este cufundată în letargie... Ei bine, toate profețiile afirmă acelaşi lucru: ea nu va putea să-şi regăsească arhanghelul, pe Lucifer al ei, decât atunci când un zeu se va naşte dintr-o fecioară.

- Dar nu aici trebuie să se întâmple acest miracol? spuse Nabu-Nassir. Oare nu asta spun acest pat din fildeş şi acest porumbel alb?

- Şi voi, magii, ați presimțit marele mister, dar nu aici se va naşte Fiul Omului în care se va manifesta Dumnezeul cel viu, nu aici se va încarna Verbul solar care i-a vorbit lui Zoroastru... În poporul lui Israel, în această națiune de prizonieri şi exilați se va naşte omul divin. Şi toate națiile pământului i se vor supune[1].

- Atunci ce înseamnă ştiința mea? Ce semnificație are templul meu?

- Ştiința astrelor este divină ca şi viziunea asupra sufletului, dacă sunt conduse de ochiul Spiritului, care reprezintă Dragostea Înțelepciunii şi Înțelepciunea Dragostei. Păstrează-ți ştiința pentru vremurile viitoare. Atunci când ştiința bolții cereşti şi ştiința sufletului se vor uni, nu va mai fi pe pământ decât un singur Dumnezeu şi un singur popor. Pentru acest lucru, Nabu-Nassir, Cyrus îți încredințează funcția de conducător al magilor.

- Eu, conducător al magilor? spuse caldeeanul dându-se înapoi cu un pas. Atunci, tu, Daniel, ce vei fi?

Atunci profetul îşi deschise în tăcere mantia stacojie şi desfăcând-o, o lăsă să-i cadă la picioare. Atunci Daniel îi apăru lui Nabu-Nassir în roba de in alb de mare preot al Ierusalimului, cu pieptarul pe care străluceau cele douăsprezece pietre prețioase, simboluri ale celor douăsprezece triburi ale Israelului şi ale celor douăsprezece semne ale zodiacului.

Cuprins de respect, magul făcu o reverență în fața

[1] Vezi această predicție în *Cartea lui Daniel*, cap. VII, 13 şi 14 şi cap. IX, 25 şi 26 - n.a.

profetului, care, renunțând la funcția de mag, părea a fi crescut cu un cot şi ai cărui ochi străluceau cu o lumină extatică.

***

Murmure înăbuşite, strigăte îndepărtate răsunau afară. Magul şi profetul ieşiră din capela care acoperea piramida cu cele şapte niveluri şi se opriră la marginea terasei de unde se vedea întregul Babilon. Spre răsărit, zorii îşi deschideau evantaiul galben deasupra unui abur arămiu. Acoperişurile metalice, domurile strivite ale palatelor şi templelor se impregnară cu un luciu sinistru. Linia de praf şi de negură de o culoare brună-portocalie, care bara orizontul în locul de unde trebuia să se înalțe astrul-rege, părea că vrea deja să arunce peste Babilon mantia deşertului, care avea să-l înghită mai târziu şi să-l şteargă de pe fața pământului. Dar, din adâncurile văii, spre care se aplecau magul şi profetul, urca o gravă melopee cântată de voci de bărbați şi de femei, însoțite de sunetul kinnorului. Daniel îi arătă lui Nabu-Nassir, în valea încă cufundată în umbră, o casă albă a cărei terasă era împodobită cu frunzişuri iluminate de candelabre mari. Această casă evreiască părea să vegheze ca o torță în hăul întunecat. "Ascultă!" murmură Daniel, iar caldeeanul, care ştia ebraica, înțelese, în sfârşit, cuvintele psalmlui:

Dacă te voi uita, o, Ierusalime,
Atunci dreapta mea să se uite şi ea!
Limba să mi se oprească în gură,
Dacă nu-mi voi mai aminti de tine,
Dacă nu voi face din Ierusalim
Începutul bucuriei mele.

- Auzi! Spuse Daniel. Speranța nu a pierit din inima exilaților. În aceste inimi trăieşte viitorul Ierusalim!

În acest timp, discul stacojiu al soarelui apăruse pe dunga maronie a orizontului şi îşi arunca săgețile ascuțite asupra Babilonului viermuitor. Un furnicar de oameni mişuna acum în labirintul său. Soldații alergau pe străzi, femeile se înghesuiau pe acoperişuri. Perşii îşi făceau intrarea solemnă în capitala Caldeei. Pe largul drum rectiliniu de pe meterezul Imgur-Bel se vedea înaintând încet carul regal, la care erau înhămați doisprezece cai albi, aşezați câte patru. În spatele lui venea garda mezilor, cu părul lung, cu armuri strălucitoare. În fața carului, un războinic purta un steag roşu brodat cu aur, pe care sclipeau leul persan şi soarele lui Zoroastru. Un strigăt imens precum zgomotul mării urca din oraş:

- Slavă lui Cyrus, regele perşilor şi al Babilonului!

CARTEA A VI-A

ETAPELE VERBULUI SOLAR

MOARTEA LUI CAMBIS ŞI SOARELE LUI OSIRIS

*Apari, soare de la miezul **nopţii**... **Zeu blând** şi teribil... apari, Osiris!...*

Cartea Morţilor

MOARTEA LUI CAMBIS ŞI SOARELE LUI OSIRIS

Cyrus a fost cel mai mare monarh al Asiei, un rege al dreptății, un adevărat urmaş al lui Zoroastru. A jucat un rol capital în destinele lumii. Faptele esențiale ale domniei sale au avut o influență decisivă asupra viitorului rasei albe. Fără el, întreaga istorie ar fi avut un cu totul alt curs.

Învingător al Babilonului, a cruțat capitala duşmanilor săi, acum neputincioasă, şi a permis magilor să-şi păstreze înțelepciunea, chivot al ştiințelor viitoare. Respingând formidabila invazie a sciților, a salvat civilizațiile mediteraneene de la distrugerea de către barbari şi a respins rasele din nord spre câmpiile sarmate şi coastele Scandinaviei, de unde aveau să se reverse, opt secole mai târziu, asupra imperiului roman şi să reîntinerească Europa. Pe de altă parte, lăsându-i pe evrei să ajungă din nou în Palestina şi să reconstruiască templul de la Ierusalim, a salvat poporul lui Israel, chivot al monoteismului şi leagăn al viitorului Christos.

Totuşi, dacă Kyros, pe timpul vieții sale, a ținut în mâinile sale puternice toate firele viitorului şi a ştiut să desfacă nodul gordian, nu a putut împiedica cangrena viciului şi epilepsia orgoliului, care pândesc întotdeauna puterea absolută, să pătrundă în familia sa.

Ce contrast înspăimântător între Cambis şi tatăl său! Este şacalul care se ține după leu şi dă târcoale apoi pe urmele sale. Adio Înțelepciunii, Clemenței şi Curajului, adio Virtuților sufletului şi spiritului, care coborâseră de pe

muntele lui Zoroastru pentru a înnobila armatele victorioase ale cuceritorului Babelului. Laş, crud, invidios şi feroce, monstru al desfrâului şi perversităţii, Cambis a împins delirul tiraniei până la frenezia crimei. De-abia ajuns pe tron, şi-a ucis în secret fratele mai mic, pe care îl considera un rival periculos, apoi s-a întors împotriva Egiptului.

De mai bine de o mie de ani, regatul faraonilor era rivalul impunător al tuturor imperiilor Asiei şi digul anarhiei universale. În ciuda invaziilor şi propriilor rebeliuni, faraonii rămăseseră discipolii înţelepciunii tebane. La ei, iniţierea se păstrase încă intactă; ea impunea regalităţii sentimentul justiţiei şi punea amprenta ierarhiilor divine asupra tuturor funcţiilor sociale. Egiptul rezistase asalturilor cetăţilor Ninive şi Babilon. Nabucodonosor îl devastase fără a ajunge la Teba cea sfântă; Cyrus îl respectase; Cambis a vrut să îl distrugă. Tiranii urăsc instinctiv orice putere care o limitează pe a lor. Puterea morală şi spirituală care îi depăşeşte are darul de a-i irita. Tânărul rege al perşilor simţea în înţelepciunea şi teocraţia egipteană un inamic redutabil. Adulmecând pericolul, turbat de furie, fu împins la extremele cruzimii.

Cambis era superstiţios şi, în acelaşi timp, avea gustul sacrilegiului. Conştiinţa sa tulbure oscila între o teamă plină de panică şi un orgoliu nemăsurat. Când era cuprins de teama de moarte, s-ar fi târât la picioarele celui mai mârşav dintre vrăjitori; când nebunia măririi punea stăpânire pe el, se credea egalul lui Ormuz şi ardea să se măsoare cu el. Dar, în acea perioadă, magii persani pierduseră puterea de a evoca lumina lui Ormuz credincioşilor lor. Totuşi Fanes din Halicarnas, general grec al lui Ahmes, regele Egiptului şi transfug pe lângă Cambis, îi spusese regelui perşilor:

- Preoţii Egiptului sunt mai învăţaţi decât ai tăi. Zeul lor Osiris este cel mai puternic dintre toţi şi acelaşi cu Ormuz. Ei ştiu să-l cheme. Numele lui Osiris conţine un mare secret. Acela care îl cunoaşte obţine, se spune, puterea de a învia şi

nu se teme de moarte. Îmi asum sarcina de a-ţi conduce armatele pe malurile Nilului. Dacă devii stăpânul templelor Egiptului şi al preoţilor săi şi dacă obţii, prin ei, favoarea Zeului, vei fi stăpânul lumii[1].

- Condu-mă în Egipt, spusese Cambis.

Deşertul şi mlaştinile formau un fel de bulevard între Siria şi delta egipteană. Datorită intervenţiei lui Fanes, şeicul arab, care stăpânea coasta, a aşezat pe drum caravane cu provizii pentru cele trei zile de marş. Acest lucru a permis armatei persane să invadeze delta. Marea bătălie a avut loc la Peluzia şi lupta a fost înverşunată de ambele părţi. În dimineaţa luptei, carienii şi ionienii aflaţi în slujba faraonului i-au sugrumat pe copiii trădătorului Fanes, dar acest sacrificiu crud şi stupid nu le-a adus deloc noroc. Spre seară, armata egipteană cedă şi se retrase în derută. Regele Psammetic, refugiat în Memfis, a fost forţat să se predea. Pe dată, Egiptul de Sus îşi declară supunerea. Războiul nu durase decât puţine săptămâni. Puternicul regat al faraonilor care, de două mii de ani, domina Mediterana şi era un obstacol în calea Asiei, se prăbuşea acum sub primele lovituri ale fiului lui Cyrus.

În triumful său, delirul lui Cambis nu a cunoscut limite. A început prin a cere preoţilor din Memfis să-l cheme pentru el pe zeul Osiris şi să-i reveleze marele său secret. Aceştia răspunseră:

- Nu noi suntem cei care deţinem acest secret, ci preoţii din Teba. Mergi la ei.

Cambis a fost atât de furios pe acest răspuns, că s-a dedat la nişte violenţe extreme. I-a executat pe principalii preoţi ai templului lui Phtah. Nu numai că l-a condamnat pe nefericitul rege Psammetic la moarte, dar l-a şi forţat să asiste, înainte de a pieri, la supliciul copiilor săi. După aceea,

[1] Despre iniţierea egipteană, vezi capitolul despre Hermes în cartea mea *Marii iniţiaţi* şi cel despre *Egiptul antic* în cartea mea *Sanctuarele Orientului* - n.a.

a profanat mormântul tatălui lui Psammetic, regele Ahmas al II-lea şi i-a ars mumia, sacrilegiu oribil în ochii egiptenilor.

Ajuns la Teba, Cambis a reunit colegiul preoților în templul lui Amon-Ra.

- Sunt stăpânul Egiptului, le spuse, şi vă cer pentru mine ceea ce faraonii vă cereau şi ei. Mă puteți face să-l văd pe cel mai ascuns dintre zeii voştri? Îmi puteți revela secretul lui Osiris? Templele voastre, comorile voastre, arhivele voastre, viețile voastre sunt în mâinile mele. Dacă vreți să le păstrați, este de datoria voastră să-l faceți binevoitor față de mine pe zeul vostru suprem.

Marele pontif al Tebei luă cuvântul şi răspunse:

- Ceea ce ceri, o, mare rege, este peste puterile noastre. Noi putem invoca zeul pentru a-l ruga să te ierte pentru sângele pe care l-ai vărsat şi să-ți aducă mila în suflet, dar nu-l putem forța să ți se manifeste. Nu noi suntem cei care îi comandăm zeului nostru, el este cel care ne comandă!... Poți supune Egiptul, poți profana mormintele regilor noştri, le poți arde mumiile... Poți răsturna coloanele templelor noastre şi obeliscurile pe care ne sunt gravate victoriile... Poți face fărâme rulourile noastre de papirus pe care este înscrisă ştiința noastră secretă... Poți ucide toți preoții Egiptului şi să zdrobeşti statuile zeilor noştri, dar... nu-l vei vedea pe zeul nostru, nu vei pângări secretul lui Osiris, care le vorbeşte inițiaților din adâncul Nevăzutului şi Eternului... De Osiris nu te poți apropia decât în roba albă a neofitului, după ani de penitență şi purificare, nu într-o mantie de rege pătat de sânge, cu o spadă cufundată în crimă!

Cambis rămase stupefiat în fața acestui discurs. Solemnitatea acestor cuvinte, măreția pontifului, impasibilitatea preoților lui Amon-Ra, înveşmântați toți în in alb, cu pielea de panteră pe umărul stâng, îl umpluseră de un respect involuntar. Părăsi colegiul sacru cu priviri oblice şi sălbatice, ca un mistreț care fuge de cercul vânătorilor săi.

Dar, de cum se întoarse în palatul faraonilor pe care îl ocupa pe malurile Nilului, îşi trimise gărzile să-i masacreze pe pontif şi pe toți preoții lui Amon-Ra. Apoi străbătu singur templul, sparse statuile, răsturnă obeliscurile, răscoli criptele, prădă comorile, arse toate papirusurile cu înscrisuri sacre. Apoi încercă să distrugă templul lui Amon-Ra, dându-i foc. Dar sala, tip hipostil, cu coloane enorme, rezista flăcărilor şi statuile lui Osiris, coloşi din granit cenuşiu şi bazalt negru, rămâneau în picioare, în mijlocul pârjolului, cu tiara lor dublă şi, pe frunte, cu şarpele ridicat al ureusului.

După ce făcu acestea, Cambis plecă să cucerească Nubia. Acolo, suferi marele eşec de la Beroua şi puțin a lipsit să nu moară de sete împreună cu armata sa, în mijlocul deşertului. Se întoarse la Teba înfrânt, neliniştit, dezamăgit.

În timp ce se plimba într-o zi prin templul lui Amon-Ra, înnegrit de foc şi pustiit, zări un scrib ghemuit într-o celulă. Era un nubian cu pielea arămie. Cu o trestie înmuiată în cerneală roşie, copia hieroglife după o stelă, pe un papirus lung, desfăşurat în volute la picioarele sale.

- Ce faci acolo? întrebă regele.

- Copiez *Cartea Morților* pentru un nobil cetățean al Tebei, a cărui mumie va fi dusă în sarcofagul ei în valea mormintelor de regi.

- Ştii, zise Cambis, că am ordonat distrugerea tuturor papirusurilor din templu şi că poți fi pedepsit cu moartea pentru că-l scrii pe acesta.

Scribul ghemuit într-un colț al celulei sale nu păru afectat de această amenințare. Chipul său avea o expresie naivă de scarabeu şi un surâs enigmatic îi flutura pe buzele viclene şi o scânteie de maliționzitate îi scăpăra în ochi.

- Ia acest papirus, spuse el, şi arde-l, o, slăvite rege, ți-l dau. Dar cum vei arde toate papirusurile care se află în miile de morminte din întreg Egiptul? Căci orice mort, de familie bună, deține un breviar asemănător în sarcofagul său.

Peste mii de ani, cei care vor şti să descifreze aceste hieroglife vor regăsi ştiinţa preoţilor noştri şi taina înţelepciunii lor.

- Ce se află în această Carte a Morţilor? întrebă Cambis, devenit atent.

- Sfaturi pentru sufletul care trece dincolo, cuvinte magice de călăuzire în regatul lui *Amenti,* pe marele fluviu al Uitării, avertismente pentru alungarea călăuzei rele, Dublul negru, şi pentru a o recunoaşte pe cea bună, Dublul alb, reguli pentru a găsi înţelegere în faţa judecătorului implacabil care îi aşteaptă pe morţi... acolo. Această carte mai conţine şi formula magică pentru regăsirea amintirii divine, pentru a urca în barca lui Isis şi a ajunge la *Soarele lui Osiris.*

- *Soarele lui Osiris!* Ce este asta? strigă Cambis tresărind.

Regele prinsese braţul subţire al scribului şi îl scutura cu putere. Dar acelaşi surâs enigmatic flutura pe buzele groase ale nubianului şi aceeaşi scânteie maliţioasă îi sclipea în ochi.

- Nu ştiu nimic, spuse el, căci nu l-am văzut. Dar se spune că morţii îl văd, dacă sunt buni, ah, foarte buni... dacă sunt puri, ah, foarte puri...

- Nu este aşadar nimeni care să-l poată arăta celor vii?

- Doar marele pontif de la Teba putea... şi l-ai ucis.

- Nu are nici un urmaş care să ştie acest secret?

Scribul îşi scărpină capul ras în spatele urechii şi apoi îşi duse arătătorul la frunte:

- Există unul, spuse el, este pontiful Ouzaharrisinti, marele preot de la Sais, din Egiptul de Jos. El deţine o băutură magică. După câteva înghiţituri din acest lichid, iniţiatul cade într-un somn letargic şi călătoreşte în lumea cealaltă. Poate că Ouzaharrisinti te va putea face să vezi astrul nocturn al lui Osiris... soarele morţilor care răsare deasupra unui

popor de umbre... *soarele de la miezul nopţii*... dar şi-ar risca viaţa... şi tu, de asemenea!

- Ce importanţă are? Voi şti să-l silesc. Iar tu, scribule, pentru că mi-ai spus cum să aflu marele secret, îţi las viaţa. Iar dacă voi vedea soarele lui Osiris, te voi face mare pontif al Egiptului

- Eu, pontif... şi tu, zeu... nu-i aşa? spuse nubianul cu aceeaşi expresie maliţioasă.

Apoi adăugă:

- Vezi acel mic scarabeu din marmură verde de Siena?

Cambis luă scarabeul şi îl privi. Purta douăsprezece semne gravate pe spate şi pe burtă.

- Sunt cei doisprezece mari Zei ai Universului, spuse scribul. Ei alcătuiesc împreună Sufletul Lumii. Fiecare om îi poartă în el, în măruntaiele şi în membrele sale şi toate fiinţele sunt un reflex al lor, ca şi acest scarabeu. Papirusurile pot fi arse, dar ştiinţa sacră, care vine din Sufletul Lumii, nu poate fi distrusă. Ea va putea renaşte dintr-un scarabeu. Ia cu tine, o, mare rege, această amintire de la un scrib al Egiptului!

Cambis privi fascinat pentru o clipă insecta de marmură, apoi o reaşeză pe stelă cu un soi de groază şi o luă la fugă. Se temuse de o vrajă. De mai multe ori se întoarse îngrozit; i se părea că Sufletul Lumii, chinuit de el, îl urmărea sub imaginea unui scarabeu cu un surâs răutăcios.

***

În ziua în care Cambis s-a întors la Memfis, acolo se celebra sărbătoarea primăverii, prin cântări şi dansuri. Regele perşilor crezu că lumea se bucură de înfrângerea lui şi ordonă un nou masacru al preoţilor, apoi îşi înjunghie propria soră, pe care o forţase să se căsătorească cu el, în ciuda

legii persane şi care îi reproşase toate crimele într-un acces de oroare şi de indignare. Incapabil de remuşcări, dar cuprins de frică, Cambis se prezentă în faţa pontifului din Sais, la templul consacrat zeiţei Neith, Isis nocturnă, identificată cu sufletul universal, cerându-i iniţierea imediată şi posibilitatea de a-l vedea pe Osiris.

- Vii aici împovărat de sângele primilor preoţi ai Egiptului, îi spuse Ouzaharrisinti, care era un bătrân umil şi temător. O, mare rege, cum să obţin pentru tine ceea ce nu am putut obţine pentru mine însumi, după o viaţă de puritate şi de macerări?

- Poţi. Deţii o licoare care te cufundă într-un somn letargic şi prin care poţi coborî în regatul morţilor pentru a urca apoi până la soarele lui Osiris.

- Dar ştii tu, oare, o Cambis, că dacă ajungi să vezi soarele lui Osiris, te va fulgera? Acela îţi poate fi sfârşitul.

- Nu mă tem de nimeni şi de nimic, reluă regele, căruia rezistenţa îi accentua orgoliul. L-am înfruntat pe Ahura-Mazda şi sunt în viaţă. Îl sfidez pe Osiris să mă atingă, atât timp cât îmi păstrez sabia, platoşa şi coroana regală.

- Fie după voinţa ta, spuse Ouzaharrisinti. Îl voi invoca mai întâi pentru tine pe Zoroastru, profetul neamului tău. Dacă vine, îţi va spune dacă eşti pregătit să vezi soarele lui Osiris.

Pe o lungă alee mărginită de sfincşi, marele preot îl conduse pe rege în interiorul templului. Trecură prin mai multe săli şi ajunseră într-o parte retrasă a sanctuarului, unde se putea vedea un sarcofag gol, deschis. Coloanele înalte, învăluite de o lumină slabă, se pierdeau într-un întuneric adânc. După ce bău băutura care adormea, regele se culcă în sarcofag, încins cu o platoşă, cu sabia la brâu şi coroana pe cap, în timp ce marele preot arunca parfumuri în nişte cărbuni aprinşi aşezaţi pe un trepied şi îşi rostea, cu voce tare, invocaţiile.

Cambis a avut la început o senzaţie bizară. I se părea că trupul îi devenea din ce în ce mai greu şi cădea într-un abis fără fund, în timp ce spiritul său se ridica în spaţiu, ca un fulg tremurător şi uşor. Apoi i se păru că se dizolvă în gol şi că-şi pierde cunoştinţa. Când îşi recăpătă cunoştinţa, se văzu în aceeaşi sală, dar mărită în mod miraculos. Un fum des ieşea din trepied. Pontiful se ruga în genunchi, cu mâinile întinse deasupra unui abis. Într-un nimb galben, un bătrân plin de maiestate, a cărui barbă părea un fluviu de argint şi care purta o piele de miel, strălucitoare de lumină, de-a curmezişul robei de in, apăru sprijinit într-un baston. Cambis tremura, căci înţelese că era Zoroastru. Profetul arienilor spuse cu o voce profundă:

- De ce m-ai chemat, fiu degenerat al arienilor, rege al nedreptăţii, pătat de toate ororile? Purpura ta este mânjită de sânge nevinovat, în răsuflarea ta se simte miasma crimei, aşa cum şacalul miroase a carne putredă. Trădător al tatălui tău, al neamului tău, al Dumnezeului tău, vlăstar pervers al sălbaticului Ahriman, ai îndrăzneala să ceri să contempli slava lui Ahura-Mazda, pe care preoţii egipteni îl numesc Osiris? Nu încerca acest sacrilegiu. Zilele îţi sunt numărate. Se apropie vremea în care Ahura-Mazda se va încarna într-un om, care îşi va oferi trupul drept jertfă pentru a manifesta Verbul. Când fiul lui Dumnezeu va merge viu pe pământ, tu şi cei care ţi se aseamănă veţi fi măturaţi aşa cum praful este împrăştiat de vântul furtunii. Ascunde-te precum şarpele în peşteră. Soarele lui nu este făcut pentru tine...

Pronunţând aceste cuvinte, fantoma lui Zoroastru dispăru şi cuvintele sale se încheiară într-un bubuit de tunet. Cambis se trezi acoperit de o sudoare rece. Ieşi clătinându-se din sarcofag şi se apropie încet de pontiful Ouzaharrisinti care se ruga în continuare.

- Ţi-ai văzut profetul? îl întrebă acesta.

- Da.

- Ce ți-a spus?

- M-a amenințat cu moartea dacă aş chema soarele lui Osiris. Mi-a spus că, în curând, Ahura-Mazda, numit Osiris de egipteni, se va încarna într-un om şi că atunci va înceta atotputernicia regilor. Dar eu nu cred nimic. Acest Zoroastru nu e poate decât o fantomă animată de tine. Am în continuare platoşa pe piept, sabia la brâu şi coroana pe cap. Nu mi-e teamă nici de Zoroastru, nici de Zeul său. Este ceasul beznei adânci... numai focul trepiedului ne luminează... nu ne vede şi nu ne aude nimeni... Aşadar, cheamă pentru mine soarele lui Osiris, soarele de la miezul nopții, sau îți vei pierde viața. Preotule, fă-ți incantațiile!

- Îndură-ți atunci destinul, spuse Ouzaharrisinti. Fie ca spiritul etern al zeilor să iasă pentru tine din limburile viitorului, ca o spadă din teacă!...

Cambis bău o a doua înghițitură din licoarea care doboară creierul şi se culcă din nou în sarcofag. De data asta, în timp ce-şi pierdea cunoştința, i se păru că sufletul îi este alungat din corp, precum fumul unei jerbe de paie sub focul care o devorează. Când ieşi, ca o larvă tremurătoare, din neantul său, zări, la o distanță infinită, o stea strălucitoare în adâncul galeriei. Steaua deveni un soare de aur, ale cărui raze păreau că vor să îmbrățişeze universul. Pe măsură ce se apropia, o cruce neagră apăru pe flăcările galbene ale soarelui şi, pe cruce, trupul unui Zeu crucificat. Iar acest crucificat creştea invadând discul solar. Membrele sale sângerau şi durerea lumii se odihnea pe chipul său mort. Dar, deodată, crucificatul înălță capul şi deschise ochii. O rază subțire ieşi din ei şi atinse fruntea lui Cambis. Era o privire de dragoste şi de milă, dar avea o zvâcnire atât de puternică, că trupul regelui fu străbătut de o suferință atât de acută, de parcă i s-ar fi topit măduva oaselor. În acelaşi timp, o armonie minunată umplea spațiul; se auzeau trompete din bronz şi arpegii de harpe, voci tunătoare ale sferelor şi coruri de

arhangheli. Şi toate aceste voci spuneau:

- Tremură Ahriman! Îngenuncheați, regilor! Magilor, aprindeți-vă tămâia. Se pregăteşte să vină, coboară din ceruri, Stăpânul stăpânilor, Fiul strălucitor al Dumnezeului atotputernic, domnul Zeilor şi oamenilor... El va merge pe pământ şi va fi crucificat. Va muri din iubire pentru a învia în slavă... Tiranii sunt învinşi; cerurile se deschid, morții învie. Slavă lui Christos! În adâncul morții el a găsit viața veşnică!

În timpul acestei cântări, care palpita ca o simfonie deasupra tunetului cosmic, cel crucificat devenise un corp glorios, înveşmântat într-o robă strălucitoare. Din capătul colonadei, a cărei arhitravă se spărsese, Christosul imens venea asupra lui Cambis. În spatele lui, toate victimele tiranului urcau transfigurate în razele slavei sale solare. În acelaşi timp, chipul Zeului înviat strălucea ca un fulger şi privirea sa intră ca o sabie în inima regelui.

Atunci Cambis se trezi cuprins de o durere de neîndurat. Fericirea victimelor sale îi reda în trupul său toate torturile la care le supusese. Sub privirea Dumnezeului învingător, vârful sabiei pe care o strângea în mână îi intra în coaste, platoşa îl sufoca, iar coroana îi ardea tâmplele ca plumbul topit. Sări atunci afară din sarcofag cu un strigăt de disperare şi se aruncă asupra hierofantului, care căzuse cu fața la pământ, în fața trepiedului arzând.

- Ajutor! Ard! Ajută-mă! vocifera Cambis.

Pontiful se ridicase în picioare şi îl împinse pe regele care voia să se agațe de el.

- Ți-am spus, o, rege, nu cere să vezi soarele lui Osiris!

- Scoate-mi din ochi această lumină care mă orbeşte!... Mi-era bine în noapte... Redă-mi beznele... bâiguia regele.

Dar hierofantul, care acum părea transfigurat şi el de viziunea supraomenească, îi răspunse:

- Ai chemat lumina care ucide atunci când nu reînvie... Ea nu te va mai părăsi!

Atunci, Cambis, devenit nebun, îşi aruncă departe coroana, platoşa şi sabia... şi o luă la fugă. Muri apoi la puţin timp, pe coasta Siriei. Herodot povesteşte că sabia i-a intrat în coapsă în timp ce încăleca, dar, după inscripţia de la Behistan, se pare că s-a sinucis într-un acces de disperare[1].

***

Acesta a fost sfârşitul tragic al lui Cambis, una dintre cele mai sălbatice încarnări ale tiraniei asiatice.

Viziunea soarelui lui Osiris, de care vorbeşte *Cartea Morţilor* şi întreaga tradiţie sacră a Egiptului, a fost pentru sacerdoţiul de pe malurile Nilului un presentiment al tainei solare, al *Christosului cosmic* (al Logosului) şi o previziune a *Christosului istoric* (Isus), care avea să pună capăt apoteozei puterii absolute, să schimbe faţa lumii şi caracterul iniţierii.

[1] Rawlinson, *Inscripţia lui Darius pe stânca de la Behistan* în *Amintiri din trecut*, vol. II, p. 112 (citat de Maspéro în *Istoria antică a popoarelor din Orient*) - n.a.

CARTEA A VII-A

MIRACOLUL ELEN

APOLLO ŞI DIONYSOS
MISTERELE DE LA ELEUSIS ŞI TRAGEDIA

Fericiţi cei care au trecut prin Mistere, căci ei cunosc originea şi sfârşitul vieţii.

Pindar

Frumosul este splendoarea Adevărului.

Platon

CAPITOLUL I

NODUL GORDIAN

Rolul Greciei în evoluția umană se rezumă la ideea esențială pe care a răspândit-o asupra lumii. Această idee se poate formula astfel: *Opera elenă a fost ce mai perfectă realizare a Divinului în Omenesc sub forma Frumosului.* Prin ea, contemplăm încarnarea puternică a frumuseții divine şi expresia ei armonioasă atât în civilizație, cât şi în artă. Trăim încă din rămăşițele acestei opere şi din reflexele acestei idei, dar oare le cunoaştem originea şi întreaga lor semnificație istorică? Cu alte cuvinte, putem descoperi legătura organică dintre această revelație şi cele care o preced şi cea care i-a urmat?

Din acest punct de vedere, Grecia are o situație unică şi un rol capital. Ea marchează tranziția între ciclul antic al religiilor politeiste şi creştinism. Este nodul gordian în care se încâlcesc toate firele secrete care leagă Europa de Asia, Orientul de Occident.

Am descurcat oare acest caier? Am pătruns oare până în adâncul sanctuarului? În ciuda săpăturilor şi descoperirilor noastre, suntem prea departe de acea lume şi de misterele ei pline de lumină.

Vai! Farmecul s-a rupt, surâsul Zeilor revărsat asupra lumii ca o auroră purpurie s-a stins. Niciodată de atunci, nici un popor nu l-a mai revăzut şi niciodată oamenii nu au regăsit

acel minunat echilibru între suflet şi trup, acea pătrundere rafinată în spirit şi materie, care dădea aripi atât atleţilor Olimpului, cât şi cuvintelor lui Platon. Astăzi, umbrele severe ale ascetismului creştin, eşafodajul complex al unei civilizaţii bazate pe maşinal şi construcţiile migăloase ale unei ştiinţe materialiste se îngrămădesc şi se înalţă, ca nişte lanţuri de munţi de netrecut, între noi şi Arcadia cea luminoasă, spre care tânjim cu o dorinţă plină de nostalgie.

Două mii de ani de istorie ne ascund Grecia sacră şi i-am pierdut secretul beţiei sale divine, impregnată de înţelepciune şi de o subtilă voluptate. Pe de altă parte, suntem forţaţi să recunoaştem că este în continuare jumătate din noi înşine, pentru că îi datorăm artele noastre, filosofiile noastre şi chiar ştiinţele noastre. Geniul grecesc ne apare astfel, din ce în ce mai mult, ca o minune de neexplicat.

Putem vorbi aşadar de un *miracol elen* în aceeaşi măsură în care putem vorbi de un *miracol creştin* şi nimic nu-l simbolizează mai bine pentru noi decât mitul lui Prometeu, îndrăznetul hoţ al fulgerului, care, furând focul din cer pentru a-l aduce oamenilor, le dărui artele, ştiinţa şi libertatea.

Până în ziua de astăzi, istoricii au căutat explicaţia miracolului elen în ţara şi în rasa elenilor. Aceşti doi factori au fost, cu siguranţă, condiţiile sale indispensabile. Dacă Europa pare o ramificaţie a Asiei, Grecia, terminată cu Peloponezul şi înconjurată de insulele sale, pare a fi ramura cea mai delicată şi buchetul înflorit al Europei. Golfuri şi capuri, văi umbroase şi vârfuri golaşe, toate figurile muntelui şi mării se profilează şi se îmbină aici într-o armonie savantă, cu o sobrietate plină de bogăţie. Crestele abrupte şi înzăpezite ale Tesaliei par sculptate de Titani. Oare nu au fost ele cioplite pentru a fi tronul olimpienilor, iar peşterile înveşmântate în iederă din Citheron, pentru a ascunde aventurile amoroase ale Zeilor îndrăgostiţi de femeile pământene

şi pădurile de mirt şi izvoarele Arcadiei, pentru a adăpsoti driadele şi nimfele? Oare câmpiile din Elida, Argos şi Atica nu aşteptau galopul centaurilor şi luptele eroice? Cicladele, presărate pe marea violetă precum cochiliile de sidef sau florile roz cu franjuri de spumă, nu cheamă ele oare horele nereidelor? Stânca de la Acropole nu cere singur Parthenonul cu Fecioara din bronz ale cărei cască şi jerbă se văd strălucind de departe? În sfârşit, pâlnia întunecată de la Delfi, dominată de crestele albe ale Parnasului, acest "buric al pământului", nu pare oare el locul predestinat pentru trepiedul Pitonisei, care freamătă la auzul vocilor abisului şi la adierile cerului? Iată, fără îndoială, cadre minunate, dar leagănul, oricât de frumos ar părea, nu înseamnă nimic fără copil.

Popoarele diverse, care s-au întâlnit şi amestecat cu vechii pelasgi în Elada, traci, etolieni, ahei, lidieni, eolieni, sunt de ajuns pentru a dezlega, alături de frumuseţea pământului, enigma religiei şi poeziei greceşti? În fruntea lor, zăresc cele două tipuri care sintetizează calităţile întregii rase, ionienii şi dorienii. Ionienii, veniţi din Asia, sunt cei pe care hinduşii îi numeau *Yavana,* adică cei care o adoră pe Iona, facultatea feminină a divinităţii şi puterile receptive ale naturii fecunde. Aceste popoare preferau aşadar Zeilor masculini Zeiţele, Cybela Pământul-mamă, voluptoasa Astarte şi schimbătoarea Hecata. Ei reprezintă latura feminină a sufletului grecesc, graţia, spiritul liber, versatilitatea cu o anumită moliciune, dar şi pasiunea, geniul orgiastic şi entuziasmul. Aceşti ionieni s-au trezit, în Elada, faţă în faţă cu dorienii, neam războinic şi crud, venit din nord, din câmpiile reci ale Sciţiei, peste munţii acoperiţi cu păduri ai Traciei. Aceştia erau barbari; trupurile lor viguroase se scăldaseră în apele îngheţate ale Strimonului, dar purtau în inima lor curajoasă şi în părul roşu razele acelui Apollo hiperborean, a cărei amintire era păstrată atât la Delos, cât şi la Delfi. Ei încar-

neazã elementul masculin al geniului grecesc. Zeii lor sunt cei ai cerului, Vulcan, Zeus, Apollo; focul, fulgerul şi lumina. Eroii lor se numesc Heracle, ucigaşul de monştri şi Dioscurii, Castor şi Pollux, îmblânzitorii de cai.

Lupta dintre ionieni şi dorieni, care se va exacerba în rivalitatea dintre Atena şi Sparta şi în dezastruosul război al Peloponezului, constituie fondul însuşi al istoriei greceşti, cuprinzându-i întreaga durată cu cronicile sale sângeroase. Dar este suficientă această luptă pentru a explica religia şi poezia Greciei? Cum se face că acestea ne apar ca un edificiu armonios pe care fantezia şi licenţele poeţilor nu l-au putut clătina? De unde vine unitatea panteonului grec şi splendida sa ierarhie, ritmată precum pasul Muzelor, precum zborul lui Iris între cer şi pământ? Să reţinem că această ierarhie se arată identică, de la bun început, la ionianul Homer şi la dorianul Hesiod. Pe ce autoritate se întemeiază tribunalul Amfictionilor, cu sediul la Delfi, care menţine unitatea naţională deasupra disensiunilor interne? În sfârşit, cine a conferit, încă din vremurile preistorice, supremaţia geniului masculin al dorienilor asupra puterii pasionale şi orgiastice a ionienilor, fără a o oprima sau strivi, ci, din contră, pregătind o şi mai frumoasă înflorire a acesteia printr-o cultură savantă?

Poeţii greci povestesc că Jupiter, îndrăgostit de frumoasa Europa, s-a preschimbat într-un taur superb şi a luat-o în spate şi a dus-o de pe malurile blânde ale Asiei pe insula sălbatică a Cretei, peste valurile de culoarea azurului. Imagine sugestivă a emigraţiilor ioniene şi a nenumăratelor răpiri de femei în acele vremuri primitive, dar vesele. Dar, pentru a urmări mitul în simbolismul său rafinat, prin ce vrajă Jupiter, după ce îşi luase, într-o peşteră de pe muntele Ida, forma omenească prin care se întrezărea Zeul, prin ce sclipire a ochilor săi, prin ce mângâieri înflăcărate a metamorfozat-o el pe fecioara naivă în femeia puternică, care

avea să desfăşoare, pe rând, seducţia Afroditei, impetuozitatea lui Pallas şi gravitatea Melpomenei? Această Grecie nu ne atrage atenţia doar prin surâsul său, ea ne înlănţuie şi ne sfidează prin flacăra profundă a privirii sale. De unde îi vin această forţă şi această magie? Iată enigma, iată problema de rezolvat.

Pământul şi rasa ar fi de ajuns, la rigoare, pentru a ne explica acea Grecie uşuratică, spirituală, ironică şi rafinată, pe care Taine şi Renan ne-o descriu atât de bine, dar în care nu se simte nici pasiunea Ioniei, nici măreţia doriană[1]. Este fermecătoare această Grecie de navigatori şi de păstori, de piraţi galanţi şi de artişti delicaţi. Ea se joacă în mod superior cu viaţa, ideile şi Zeii. Îi savurează, ironizându-i puţin. Ne face să-i înţelegem pe Teocrit, Aristofan, Antologiu şi Lucian, pe retori, pe sofişti, demagogia Atenei şi politica feroce a Spartei. Dar, alături de această Grecie profană şi veselă, mai este o alta, mai serioasă şi mai profundă. Este cea a lui Homer şi Hesiod, a lui Pindar şi a marilor lirici, a lui Fidias şi a lui Praxiteles, a lui Eschil şi Sofocle, Empedocle, Heraclit, Pitagora şi Platon. Or, sufletul grecesc manifestat în aceste mari individualităţi nu se explică nici prin pământ, nici prin neam, nici prin moment, ci prin inspiraţiile supraomeneşti care l-au zămislit. Grecia decadentă, care ne este prezentată prea des drept cea adevărată, nu este decât cea a vremurilor din urmă, suprafaţă şi pulbere a geniului său în descompunere.

Ca toate marile popoare, Grecia a avut, în perioada sa preistorică, o revelaţie religioasă adaptată naturii şi misiunii sale, revelaţie care şi-a lăsat urma în legendele şi instituţiile sale, izvor de lumină şi de viaţă, care îi hrăneşte capodoperele şi nu seacă decât după ce le-a zămislit. Într-un cuvânt, *în spatele Greciei care se vede, există o Grecie care*

[1] Vezi studiul lui Renan despre *Religiile antichităţii* în *Eseuri de istorie religioasă şi Filosofia artei în Grecia*, de Taine - n.a.

nu se vede. Doar aceasta o explică pe prima, căci ea a fost cea care a creat-o şi a organizat-o. Secretul ei se ascunde pentru noi în Misterele sale, pe care le apărau jurământul de tăcere şi pedeapsa cu moartea dictată de Areopag împotriva tuturor celor care le încălcau. Totuşi fragmentele orfice, aluziile lui Platon, tratatele lui Plutarh[1], indiscreţiile filosofilor din Alexandria, polemicile Părinţilor Bisericii, topografia ruinelor de la Eleusis şi inscripţiile lor caracteristice ne permit să ne facem o idee asupra esenţei şi simbolisticii acestei religii secrete[2].

Să intrăm aşadar cu mai mult curaj în penumbra celor două sanctuare, cele mai venerate ale Greciei, Delfi şi Eleusis. Aici vom întâlni două divinităţi care au fost cei doi poli opuşi ai sufletului grec şi care ne oferă cheia acestuia - Apollo şi Dionysos.

Apollo, Zeul dorian prin excelenţă, inspirator al înţelepciunii şi al divinaţiei, stăpân al individualităţii conştiente şi disciplinate, este verbul solar al lui Zeus conceput ca Zeul etern şi infinit şi, prin acesta, revelatorul arhetipurilor lucrurilor. Atunci când vorbeşte Apollo, prin lumină sau prin sunet, prin arc sau liră, prin poezie sau muzică, el este manifestarea directă a tatălui său, limbajul spiritului pur adresat spiritelor. Mesager strălucitor al cerului insondabil şi al luminii increate care dormitează în noaptea

[1] În special cele patru tratate despre *Isis şi Osiris, Despre inscripţia* El *de pe templul de la Delfi, Despre ceea ce Pitia nu-şi mai spune astăzi oracolele în versuri, Despre Sanctuarele ale căror oracole au dispărut* - n.a.

[2] Cea mai bună descriere a Misterelor de la Eleusis, mă refer nu la iniţierea personală dată elevilor Eumolpizilor, ci la sărbătorile celebrate anual la sanctuar, se află în *Simbolica lui Kreuzer,* tradusă şi dezvoltată de Guigniaut sub acest titlu în *Religiile antichităţii.* Vezi şi lucrarea remarcabilă a lui Foucaurt: *Cercetări despre originea şi natura Misterelor din Eleusis,* Memorii ale Academiei de Înscrisuri şi Arte Frumoase, XXXV, Partea a II-a, publicată separat la editura Klincksieck, 1895 şi studiul excelent despre *Săpăturile de la Eleusis* al lui Ch. Diehl din ale sale *Excursii arheologice.* Descrieri vii ale templelor Delfi şi Eleusis găsim şi în recenta şi rafinata carte a lui André Beaunier, *Surâsul Atenei* - n.a.

primordială, salvator pentru cel care îl invocă, de temut pentru cel care îl neagă, impenetrabil pentru oameni, pluteşte deasupra timpului şi spaţiului într-o splendoare imaculată.

Dionysos este celălalt verb al lui Zeus, dar cât de diferit de primul, acest fiu al tunetului şi al Semelei! Găsim în el manifestarea aceluiaşi Zeu prin intermediul lumii vizibile, coborârea lui în materie, circulaţia sa prin natura terestră, vegetală, animală şi umană, unde se dispersează şi se răspândeşte într-un număr infinit de bucăţi. Zeu al sacrificiului şi al voluptăţii, al morţii şi renaşterii, al încarnării şi dezîncarnării. Prin dispersia şi imersiunea sa în sufletele Marelui Tot, debordează atât de bucurie, cât şi de durere şi revarsă în valuri beţia, suferinţa şi entuziasmul. Este teribil şi blând, nefast şi sublim. Căci, dacă este fecund în creaţii, este la fel şi în metamorfoze, în salturi şi schimbări radicale şi aceeaşi dorinţă neînfrânată, care l-a aruncat în adâncimea abisului, îl poate face să se înalţe printr-un miraculos elan, până în eterul pur al lui Zeus, acolo unde sorii îndepărtaţi strălucesc singuri prin arhetipurile lumilor.

Într-un cuvânt, Apollo este *Zeul static al Revelaţiei,* iar Dionysos, *Zeul dinamic al Evoluţiei.* Întâlnirile, conflictele şi alianţele lor temporare constituie istoria însăşi a sufletului grecesc, din punct de vedere esoteric.

Această istorie are trei etape: orfismul primitiv, misterele de la Eleusis şi tragedia Atenei. Aceste trei puncte luminoase ne arată, de fiecare dată, o victorie a principiului apoliniac asupra principiului dionisiac, urmată de o reconciliere între cei doi adversari. Lăsat să se dezlănţuie, Dionysos determină pasiuni sau se pierde în infinit, dar sub disciplina lui Apollo, desfăşoară farmece şi puteri miraculoase. Grecia marchează aşadar acest moment unic din istorie în care forţele cosmice, aflate într-o luptă inegală la alte popoare, ajung la un echilibru perfect şi la un fel de fuziune armonioasă. Pactul lui Apollo cu Dionysos este capodopera

religiei elene şi secretul Greciei sacre[1].

Astfel ne apare, răsucit şi încurcat într-o încâlceală de nedesfăcut, de către puterile cele mai misterioase ale universului, nodul gordian al geniului grec. De aş avea sabia lui Alexandru pentru a-l tăia! Voi încerca să descurc cel puţin câteva fire. Prin Grecia pe care o vedem, să încercăm să pătrundem în cea pe care nu o vedem. După o privire aruncată faţadei policrome a unui templu, strălucitoare de statui şi de trofee, vom intra în sanctuar. Acolo vom vedea poate la lucru puterile ordonatoare ale minunilor pe care le admirăm din afară.

[1] Este aici momentul să facem dreptate celui care a descoperit semnificaţia transcendentă a lui Apollo şi Dionysos pentru estetica greacă. Grecia însăşi, care a ilustrat atât de pregnant această semnificaţie în miturile sale şi a realizat-o în Misterele sale, nu a exprimat-o prin filosofii săi. Poate că nu a formulat-o pentru că a trăit-o prea mult. Cât despre moderni, nimeni nu a bănuit-o. Nietzsche este singurul care a întrezărit-o în genialul său eseu *Naşterea tragediei prin geniul muzicii (Die Geburt der Tragoedie aus dem Geisle der Musik)*. Remarcând în întreaga literatură greacă antagonismul radical între *elementul apoliniac* şi *elementul dionisiac*, el îl caracterizează pe primul ca pe fenomenul *visului* şi pe cel de-al doilea ca pe fenomenul *beţiei*. Visul aduce viziunile frumoase; beţia produce un fel de fuziune a sufletului cu sufletul fiinţelor şi elementelor. Din acest motiv, Nietzsche îl numeşte pe Apollo *principiul individualităţii*, al nobilei individualităţi umane, iar pe Dionysos *principiul identificării cu natura*, al întoarcerii la Marele Tot. Din această vedere profundă, face deducţii noi şi frapante, mai întâi asupra contrastului dintre seninătatea contemplativă a rapsozilor epici şi pasiunea tumultuoasă a liricilor greci, apoi asupra naturii primitive a ditirambului şi asupra originii tragediei, în care cele două principii se topesc, sintetizându-se. Într-un cuvânt, Nietzsche a caracterizat perfect efectele *psiho-fiziologice* ale forţei apoliniace şi ale forţei dionisiace şi le-a evidenţiat reflexele în arta greacă. Dar mentalitatea sa şi filosofia sa nu-i permiteau să ajungă la *puterile cosmice*, faţă de care visul apoliniac şi entuziasmul dionisiac nu reprezintă decât acţiunile lor reflexe. Neadmiţând existenţa unei lumi spirituale dincolo de lumea fizică, viziunea apoliniacă a arhetipurilor nu putea fi pentru el decât o halucinaţie poetică, iar extazul dionisiac doar o întoarcere în neant sau la inconştienţa elementelor. Pe retina sa iritată de filosofia lui Schopenhauer, lumina lui Apollo şi flacăra lui Dionysos s-au transformat în pata neagră a pesimismului. Acest fapt nu face decât şi mai remarcabilă descoperirea sa. Era necesară o intuiţie de o acuitate deosebită pentru a ajunge până în pragul Misterelor şi pentru a ridica un colţ din vălul acestora, fără a se baza pe tradiţia esoterică şi fără o iluminare completă - n.a.

CAPITOLUL II

GRECIA PE CARE O VEDEM. APOLLO DIN DELFI

Din timpurile vechilor pelasgi, Zeus-Jupiter stăpânea singur pe câteva vârfuri ale Traciei şi ale Tesaliei, unde avea un sanctuar la Dodona. Mai erau altele în Arcadia şi în Creta, pe coastele muntelui Ida. Era un Zeu sublim, dar inaccesibil şi de temut. Reprezentanţii săi erau preoţii-regi, care trăiau pe înălţimi fortificate. Aceşti anacţi se impuneau prin forţă şi teroare, în numele învingătorului Titanilor, fiul lui Uranus şi al Nopţii saturniene. Lumea dădea ascultare oracolelor sale fără a le înţelege. Era invocat noaptea în nenumăraţii ochi ai boltei cereşti, stăpânea prin fulgerele de neoprit şi oamenii îi ascultau mânia în freamătul stejarilor. Prin decretele preoţilor săi regi, conducea autoritar destinele popoarelor, grupate, pentru a-şi apăra cirezile de animale, în jurul unor ziduri ciclopice. Dar acestui Zeu uranic şi cosmogonic puţin îi păsa de sărmana raşă a muritorilor, mai degrabă îi tolera decât îi iubea. Puterea sa protejează căminele, pactele, jurămintele. Dar cine este el, Inaccesibilul? Cine îl va vedea vreodată?

A fost o adevărată revoluţie atunci când dorienii au pătruns în Elada. Aceştia erau acoperiţi de piei de animale, înarmaţi cu arcuri mari şi săgeţi lungi şi erau urmaţi de femeile lor roşcate, un fel de druide care îl invocau pe Helios cu strigăte puternice, într-un delir sacru, înainte de lupte. Zeul solar pe care îl aduceau în ochii lor de azur strălucitor, în tol-

bele lor cu săgeți şi în imnurile lor, nu era un Zeu îndepărtat, ci un Zeu prezent peste tot. Soarele nu era decât semnul său exterior, carul său celest. Acest fiu al lui Zeus vorbea direct inimii oamenilor. Vorbea într-un limbaj nou, prin arme, liră şi cântec. În curând, o imensă vibrație străbătu sufletul elen, fior de lumină şi muzică. Jupiter tună asupra munților, însă Apollo se revelează în frumusețea trupurilor goale şi în imnurile de bucurie. Se părea atunci că ritmul astrelor se transmitea membrelor trupului uman, armoniei cuvintelor, coardelor lirei, falangelor războinice, procesiunilor fecioarelor, pentru a se cristaliza în coloanele născânde şi în arhitravele templelor. Verbul solar al lui Apollo avea să creeze omul armonios şi cetatea. Acesta a fost primul său miracol.

Ecoul tuturor acestor lucruri se află în imnul homeric înălțat lui Apollo[1]. Geniul grec antropomorfizează şi localizează Zeii, dar, în poezia sa, putem surprinde ecoul unor îndepărtate evenimente cosmice.

"Tu, o, Phoebus, spune rapsodul, eşti cel care ai inspirat cântările, atât pe pământul care hrăneşte viței, cât şi pe insule. Stâncile înalte îți cântă, şi la fel vârfurile munților, fluviile care se varsă în mare, promontoriile care înfruntă valurile şi porturile." Astfel, pământul însuşi cântă un imn Zeului, cu fauna şi flora sa, răspuns viu la razele care îl îmbrățişează. Rapsodul celebrează apoi naşterea lui Apollo. Evenimentul capital al sistemului nostru planetar, deschiderea soarelui în noaptea saturniană, pe care rishii Indiei îl percepeau sub aspectul său cosmogonic real, în largi cercuri de umbră şi de lumină, capătă în imaginația greacă forma unei poveşti rafinate, în care se întrezăreşte un simbolism profund. Este gândirea doriană tradusă de un rapsod ionian.

[1] Preotesele hiperboreene de la Delos, *Fecioarele deliade*, de care vorbeşte deja imnul homeric şi ale căror morminte au fost găsite de Homolle la Delos, au fost o urmare a acestuia - n.a.

Leto, îngenuncheată în fața palmierului de la Delos pe care îl îmbrățişează, a zămislit Zeul. "Toate Zeițele strigară de bucurie... Iar mama sa nu-i dădu sânul lui Apollo cel cu sabia de aur, ci Themis (Dreptatea) îi oferi din mâinile sale nemuritoare nectarul şi prețioasa ambrozie, iar Leto se veseli, căci zămislise un fiu, un puternic arcaş. Phoebus, după ce bău nectarul, nu se mai putu reține şi îşi rupse toate legăturile. Le spuse Nemuritorilor: - Dați-mi kitara prietenă şi arcul încovoiat şi le voi arăta oamenilor adevăratele planuri ale lui Zeus. Vorbind astfel, arcaşul Phoebus cu părul lung coborî pe pământul cu drumuri largi şi toate Nemuritoarele erau uluite, iar Delos se acoperi toată cu aur şi înflori precum creasta unui munte sub florile pădurii."

Autorul imnului descrie apoi efectele prestigioase ale cultului lui Apollo la Delos. "Dacă cineva ar veni cât timp ionienii sunt strânşi astfel la un loc de către tine, va crede că sunt tot atâția Nemuritori la adăpost de bătrânețe. Şi va admira grația tuturor şi va contempla fermecat, în sufletul său, bărbații şi femeile cu centurile lor frumoase, corăbiile lor rapide şi nenumăratele lor bogății, dar, mai presus de orice, o mare minune ale cărei laude nu vor înceta niciodată, fecioarele deliade, slujitoarele arcaşului Apollo. Ele îl laudă mai întâi pe Apollo, apoi pe Leto şi pe Artemis, veselă mânuitoare a săgeților. Apoi îşi vor aminti de bărbații şi femeile din vechime şi, cântând un imn, vor cânta neamul omenesc. Ele ştiu să imite vocile şi ritmurile tuturor popoarelor şi ai crede că auzi o singură voce, atât de bine îşi acordă cântecul.

Oare nu vedem în acest tablou înflorirea noii religii? În sunetele muzicii apolinice, corăbii vin din toate părțile spre insula sacră. Bărbați şi femei urcă în grupuri spre templu, în sunetul lirelor. Şi această arhitectură umană are ceva cast şi plin de gravitate. Este amprenta lui Apollo asupra rasei ioniene. Sub paşii săi, cetățile greceşti se ordonează după ritmurile frumuseții. Multe secole mai târziu, atunci când, după

victoria lui Platees, grecii au ridicat în acest oraş un altar lui Jupiter Eliberatorul, au vrut ca primul foc să fie adus aici de la sanctuarul de la Delfi, care nu fusese murdărit de prezenţa barbarilor. Un tânăr, Euchidas, s-a oferit să facă acest drum mai lung de douăzeci de leghe, fără să lase focul să se stingă. Când a ajuns cu focul, la fel ca alergătorul de la Maraton, a căzut mort. A fost omagiul puterii tinereţii adus Zeului său.

Dacă Apollo prezidă organizarea cetăţii, influenţa sa cea mai subtilă şi mai nobilă se manifestă în inspiraţia poetică. Din acest val de inspiraţie, pe care verbul solar îl rostogoleşte din Elada în Ionia şi care se revarsă înapoi din Ionia în Elada în nenumărate rapsodii, au ieşit *Iliada* şi *Odiseea,* epopeea şi teogonia, Homer şi Hesiod, ciclurile variate ale legendei eroice şi ale mitologiei, care se încrucişează în mari cercuri fără a se confunda, precum cutele unei ape limpezi. Care este caracterul primordial al naturii acestei inspiraţii? Lucreţiu a spus undeva că oamenii au zărit mai întâi formele sublime ale Zeilor în timpul somnului. Începutul teogoniei lui Hesiod confirmă această ipoteză. Hesiod are viziunea Muzelor aproape de fântâna violetă a lui Hipocrene, la umbra deasă a marilor stejari. În visul său, le vede coborând de pe înzăpezitul Olimp cu picioarele lor uşoare. "Grăbindu-se înveşmântate într-un abur dens, înaintează în noapte, ridicându-şi vocea frumoasă şi lăudându-i pe Zeus cel furtunos şi pe venerabila Hera, Argiana, care merge cu sandale de aur, şi pe fiica lui Zeus cel furtunos, Atena cea cu ochi limpezi şi Phoebus Apollo şi pe Artemis, vesela mânuitoare a săgeţilor. «Păstori care dormiţi sub cerul liber, strigă ele, neam josnic, care nu sunteţi decât burţi, noi ştim să spunem multe minciuni asemănătoare lucrurilor adevărate, dar ştim să spunem şi adevărul, atunci când vrem.» Aşa au vorbit adevăratele fiice ale marelui Zeus şi mi-au dat un sceptru şi am cules o ramură verde de laur minunat; mi-au inspirat un

glas divin, ca să pot spune lucrurile trecute şi viitoare." Trezindu-se din acest vis, Hesiod şi-a înţeles misiunea. Strigă apoi: "De ce să rămân lângă stejar şi stâncă?" şi păstorul a devenit poet.

Iată viziunea apolinică în ingenuitatea şi autenticitatea ei primitivă. Critica modernă este liberă să nu vadă în ea decât o alegorie rece sau un joc al imaginaţiei surescitate. Ştiinţa spiritului, eliberată de orice superstiţie scolastică sau populară, vede aici o rămăşiţă a clarviziunii antice, o inspiraţie superioară care se adaptează la spiritul vizionarului. Ca şi Homer, Hesiod le numeşte pe Muze fiicele Mnemosinei, cuvânt care ar trebui tradus prin *Înţelepciunea Memoriei.* Mnemosina reprezintă în realitate acea memorie universală a naturii, acea lumină astrală, element subtil, eterat, în care plutesc imaginile trecutului. Cele nouă Muze ale lui Hesiod apar ca mesagerele inteligente ale acestei lumini, cele care trezesc cu blândeţe cele mai înalte facultăţi umane, semănătoare subtile ale ştiinţelor şi artelor în creierele omeneşti. Se înţelege de la sine că imaginaţia liberă a poeţilor, începând cu cea a lui Homer, a prelucrat intens aceste date primitive. Dar, în ansamblu şi prin motivele sale esenţiale, mitologia şi epopeea greacă reprezintă această viziune astrală pe care grecii o numeau lumina lui Apollo.

Dar Apollo nu este numai ordonatorul cetăţii, model al frumoşilor efebi, inspirator al poeziei. El este şi Zeul divinaţiei şi al înţelepciunii. Aceste două ultime atribute fac din el Zeul panelenic prin excelenţă, conducătorul spiritual al tribunalului Amfictionilor, arbitrul suprem al popoarelor elene. Prin aceste funcţii, intervine în destinul indivizilor şi al naţiunilor. Acesta era rolul său cel mai vizibil, cel mai important. Astfel, se arăta prezent şi activ în întreaga lume antică, căci mulţi străini, tiranii Siciliei şi Lidiei şi până la faraonii Egiptului veneau să-l consulte. Dar nu-şi exprima oracolele decât prin preoţii şi preotesele sale, în sanctuarul său.

Creierul Greciei era Atena, dar inima sa palpitantă era la Delfi. Să mergem aşadar la Delfi.

***

Cât suntem de departe acum de oraşul lui Pallas, a cărui citadelă domină întreaga câmpie a Aticii, între surâsul îndepărtat al mării şi pantele parfumate ale Himetei. Delfi este un oraş grandios şi tragic.

În trecătoarea întunecată a Focidei, în fundul unei prăpăstii de stânci ascuţite, muntele lui Apollo este adăpostit de peretele vertical al Parnasului, ca un vultur înspăimântat de fulger. De departe pare mic, din cauza coloşilor care îl înconjoară; dacă te apropii de el, creşte puţin câte puţin. Lângă el, între Parnas şi muntele Kirphis, torentul râului Pleistos iese dintr-o adâncitură sinistră şi geme sub un haos de stânci. Nici un orizont; un sol fierbinte şi crăpat, iar peste tot ameninţarea crestelor imense, de pe care cutremurele prăbuşeau stânci enorme. Aceste vârfuri înălţate spre cer şi abisurile adânci sunt dovada puterii vulcanice, de creaţie şi de distrugere a acestui pământ.

De ce Zeul luminii şi-a ales drept adăpost acest loc teribil? Ca şi călătorii moderni, pelerinii antici, venind în lungi procesiuni peste câmpia Krissei, aveau aceeaşi senzaţie chinuitoare. Dar ea se atenua, se lumina cu imagini mişcătoare şi se amesteca cu sentimente nobile pe măsură ce se apropiau de scop. Sclipirea îndepărtată a marmurelor şi bronzului îi umplea de admiraţie. Străbăteau cartierul Marmaria, umbrit de măslini şi de frasini şi urcau apoi pe Calea Sacră. Acolo, salutau monumentul de la Maraton cu luptătorii săi de aramă şi eroii eponimi ai Atenei şi, în faţa lui, monumentul spartanilor, ridicat în amintirea victoriei de la Aigos-Potamos, aşezat acolo de lacedemonieni ca pentru a-şi sfida rivalii, cu Zeus încoronându-l pe regele Lisandru. Pelerinii urcau, urcau

fără oprire pe drumul larg care şerpuieşte printre tufele de laur şi mirt. Comorile oraşelor duşmane, forţate să se reconcilieze în faţa Zeului comun, le dădeau emoţii diverse. Salutau coloana Tiadelor, comoara Rodosului, trepiedul lui Platees, Victoria meseniană şi graţioasele Cariatide a Cnidienilor.

Când vedeau fântâna argintată a Castaliei ţâşnind dintr-o scobitură a stâncii lui Phlembukos, se găseau în sfârşit în faţa templului lui Apollo, acoperit de scuturi şi de trofee, templu unic, care se înălţa îndrăzneţ între stâncile abrupte ale Phedriadelor (Strălucitoarele), pe care soarele la apus le colora în nuanţe violete şi purpurii. Atunci, pelerinii, cuprinşi de o emoţie profundă, intonau peanul. Se gândeau la mitul conform căruia vulturul lui Jupiter, care trebuia să găsească centrul lumii, a venit să planeze deasupra crestelor Parnasului şi, coborând în hău, s-a aşezat pe muntele sacru. Acest vultur nu era oare acum însuşi templul, flancat de cele două stânci, asemănătoare unor aripi înălţate şi strălucitoare şi purtând în inima sa verbul lui Apollo, evocator al tuturor minunilor?

CAPITOLUL III

PITONISA

Apollo îşi spunea profeţiile la Delfi prin Pitia. Această instituţie îşi are începutul în negura timpului. Unii autori îi situează originea în efectul tulburător al vaporilor care ieşeau odinioară din fanta unei grote în care se afla trepiedul Pitonisei şi unde ea îşi pronunţa oracolele cuprinsă de convulsii violente. Un păstor, rătăcit în aceste locuri, ar fi început să profeţească şi experienţa, reînnoită cu succes, ar fi conferit popularitatea sanctuarului primitiv. Este foarte posibil.

Este sigur că se prorocea la Delfi din timpuri imemoriale. La începutul *Eumenidelor* lui Eschil, Pitia spune că, înainte de Apollo, oracolele se pronunţau la Delif în numele altor trei divinităţi: Terra, Themis şi Phoebe. Acest lucru presupune secole pentru fiecare dintre aceste culte. Grecii o numeau Sibilla pe cea mai veche Pitonisă, preoteasă a lui Phoebe şi îi atribuiau aceste cuvinte stranii: "Când voi fi moartă, voi merge în lună şi voi lua chipul ei. Voi fi în văzduh, precum o adiere. Împreună cu glasurile şi cu zvonurile universale voi merge peste tot."

Întemeierea cultului lui Apollo la Delfi marchează o organizare mai savantă a profeţiei. Pitonisele erau alese din copilărie de către un colegiu de preoţi, erau crescute la sanctuar precum călugăriţele într-o mănăstire şi erau menţinute într-o castitate riguroasă. Pentru aceste funcţii, erau prefe-

rate firile rustice şi simple, dar se cultiva receptivitatea facultăţilor lor psihice şi pontiful lui Apollo care purta titlul de profet era cel care interpreta, în general, oracolele lor. Dar izvorul acestei înţelepciuni şi practica acestei arte rămân un mister de nepătruns pentru public.

Plutarh, preot al lui Apollo la Cheroneea şi filosof platonician în secolul al II-lea din era noastră, lasă să se întrevadă secretul şi, ca să spunem aşa, mecanismul invizibil al divinaţiei atunci când spune: "Dacă trupul dispune de un mare număr de instrumente, sufletul la rândul său se serveşte de trup şi de părţile din care este alcătuit trupul; în sfârşit, *sufletul este pentru Dumnezeu un instrument.* Dar acest instrument este bineînţeles imperfect. Gândirea lui Dumnezeu trebuie să se reveleze sub o formă care nu este a sa şi, având loc printr-un intermediar, ea se umple şi este străbătută de natura acestui intermediar. De vreme ce Dumnezeu agită acest suflet, el nu poate rămâne nemişcat şi în atitudinea sa naturală. Mişcările sale interioare şi pasiunile care îl tulbură sunt un fel de mare agitată, în care se zbate zgomotos şi tulburat." Atunci când Plutarh adaugă: "Zeul care rezidă în această incintă se serveşte de Pitia pentru a se face înţeles, aşa cum soarele se serveşte de lună pentru a se face văzut[1]", acest lucru înseamnă că oracolul Pitiei este un reflex foarte slab al viziunilor care trec prin faţa sufletului său lucid, cu rapiditatea unor fulgere succesive, urmate pe dată de bezne adânci.

Dacă vrem să ne facem o idee despre acest tip de divinaţie, trebuie să citim descrierea sugestivă scrisă de Lucan în *Farsala* sa despre delirul profetic al Phemonoeei, preoteasă din Delfi consultată de Appius, în momentul în care conducerea Republicii i-a fost acordată lui Pompei.

"Cea mai mare nenorocire a secolului nostru, spune

[1] Plutarh, *Opere morale; De ce Pitia nu ne mai spune oracolele sale în versuri*, 21 - n.a.

Lucan, este de a fi pierdut acest dar admirabil al cerului. Oracolul din Delfi este mut de când regii se tem de viitor şi nu vor să-i mai lase pe Zei să vorbească..."

"Trepiedele dormeau de multă vreme, nemişcate, când Appius a venit să tulbure această odihnă şi să ceară un ultim cuvânt despre războiul civil... Pe malurile izvoarelor din Castalia, în adâncul codrilor nepătrunşi, se plimba veselă şi fără teamă tânăra Phemonoeea; pontiful o prinse şi o aduse cu forţa la sanctuar. Tremurând şi neîndrăznind să calce pragul teribil, ea voi, printr-un vicleşug inutil, să-i alunge lui Appius dorinţa arzătoare de a cunoaşte viitorul... Vicleşugul îi este descoperit şi groaza însăşi a preotesei este considerată un semn al prezenţei Zeului pe care îl negase. Atunci îşi înnodă părul pe frunte, iar cel care îi cade pe umeri îl strânse cu o bentiţă albă şi cu o coroniţă de laur de Focida. Dar ea ezită încă şi nu îndrăzneşte să înainteze; atunci preotul o împinge violent înăuntrul templului. Fecioara aleargă spre trepiedul de temut; pătrunde în grotă şi se opreşte pentru a primi, fără voia ei, în ea însăşi pe Zeul care îi trimite suflul subteran şi a cărui forţă nu a fost deloc diminuată de trecerea secolelor. Având în sfârşit în puterea sa inima preotesei, Apollo pune cu totul stăpânire pe ea... Furioasă şi pierzându-şi controlul de sine, preoteasa aleargă în dezordine prin templu, agitându-şi cu violenţă capul care nu-i mai aparţine; părul i se ridică pe cap; bentiţele sacre şi laurul îi sar de pe frunte; răstoarnă trepiedul care îi stă în cale în cursa sa nebună; clocoteşte de ardoarea care o devorează: răsuflarea ta fierbinte este asupra ei, o, Zeu al oracolelor!"

"Tabloul care i se înfăţişează este imens; întreg viitorul se înghesuie pentru a ieşi deodată, iar evenimentele se întrec pentru a intra primele în cuvântul profetic... «Vei scăpa, spune ea, de pericolele acestui război funest şi-ţi vei găsi singur odihna într-o vale largă, pe coasta Eubeei.»

Pitonisa se izbeşte de poarta templului, care cedează furiei sale; ea scapă, dar furia sa profetică nu este încă liniştită: nu a spus totul şi Zeul rămas în interiorul ei o stăpâneşte în continuare. El este cel care face să i se dea ochii peste cap în orbite şi îi dă acea privire sălbatică, rătăcită; chipul ei nu are o expresie fixă: pe el se zugrăvesc, pe rând, ameninţarea şi teama şi o roşeaţă arzândă îl colorează şi urmează palorii livide a obrajilor săi, paloare care inspiră groaza mai degrabă decât o exprimă."

"Inima sa bătută de atâtea furtuni încă nu s-a liniştit, dar pare a se uşura prin numeroase suspine asemănătoare gemetelor înfundate ale mării, atunci când vântul dinspre nord a încetat să-i mai sufle peste valuri. În trecerea sa de la această lumină divină care îi descoperă viitorul la lumina zilei, ea se va găsi într-un spaţiu de tenebre. Apollo vărsă uitarea în inima ei pentru a-i scoate secretele cerului; ştiinţa viitorului dispare şi profetesa se întoarce la trepiedele fatidice. Revenindu-şi, nefericita fecioară cade în agonie."

Dar scena ilustrată de Lucan nu reprezintă decât decadenţa artei profetice. În epoca în care Pitia trebuia târâtă cu forţa la trepied şi clarviziunea sa trebuia provocată artificial, înaltul izvor al inspiraţiei secase de mult timp[1]. În povestea lui Herodot, care este legată de bătălia de la Salamina, Pitonisa apare încă în toată măreţia ei. Este cea-

[1] Mai mult decât toate celelalte arte oculte, divinaţia se pretează la şarlatanism şi la superstiţie. În ciuda disciplinei severe şi a pietăţii recunoscute a preoţilor lui Apollo, aceste vicii au fost prezente la Delfi. Povestea lui Cleomene, regele Spartei, care a ajuns să o corupă pe Pitonisă pentru a obţine destituirea colegului său Demarat, a rămas celebră. După ce intriga a fost descoperită, preoteasa a fost alungată. În analele de la Delfi sunt citate şi alte întâmplări analoge. Dar acesta nu este un motiv pentru a nega, de la bun început, clarviziunea Pitoniselor şi nu trebuie să vedem doar un mod savant de exploatare a credulităţii în această instituţie care s-a bucurat timp de mai mult de o mie de ani de veneraţia lumii antice. Trebuie menţionat, mai ales, că gânditori de prim ordin, ca Pitagora sau Platon, au onorat-o cu credinţa lor şi că aceştia considerau delirul divin (μανια, δρηη), în latină *furor divinus*, drept modul de cunoaştere cel mai direct şi mai înalt. Chiar scrupulosul, pozitivul Aristotel recunoaşte că există o *filosofie epoptică*, adică o ştiinţă a viziunii spirituale - n.a.

sul emoţionant, momentul decisiv al războinicilor mezi. Xerxes trecuse de Termopile şi urma să invadeze Atica cu armata sa imensă. Atenienii trebuiau să ştie dacă să rămână între zidurile cetăţii lor sau să abandoneze oraşul în faţa duşmanului. După ceremonialele obişnuite, deputaţii Atenei s-au aşezat pe locurile lor în interiorul templului de la Delfi. Preoteasa Aristonica iese din grota sa, înveşmântată în alb, cu ochii rătăcitori, palidă ca moartea sub cununa sa de laur. Părul pe jumătate desfăcut îi iese din bentiţă şi îi cade în dezordine pe umeri. Un fior de spaimă îi străbate întreg corpul. Strigă, scandându-şi cuvintele solemne ca pe nişte versuri:

"O, nefericiţilor, de ce staţi jos? Fugiţi la capătul pământului. Părăsiţi-vă casele şi vârfurile înalte ale oraşului vostru rotund, căci nici capul nu va rămâne întreg, nici corpul, nici extremitatea picioarelor sau a mâinilor, nici membrele nu vor rezista, ci vor pieri distruse, căci pe acoperişuri vor cădea flacăra şi furtunosul Marte alături de carul sirian. Nemuritorii asudă în templele lor, iar din vârful acoperişului lor se scurge un sânge negru... Ieşiţi din sanctuar... puneţi curajul în locul deznădejdii..."

După acest oracol fatidic, Pitonisa, îngrozită de propriile cuvinte, izbucneşte în hohote şi se retrage. Disperaţi, atenienii se aruncă la pământ şi imploră milă. Un localnic din Delfi îi convinge să revină cu ramuri în semn de rugăminte, pentru a obţine un răspuns mai favorabil. Acest lucru durează numai o clipă. Mai liniştită de astă dată, dar mai imperioasă, Pitonisa iese din lăcaşul său şi pronunţă aceste cuvinte:

"Pallas nu-l poate îmblânzi pe Jupiter Olimpianul. Îţi spun încă o dată cuvântul său hotărât. Din tot ceea ce cuprind marginile Cecropsului, cu peşterile divinului Citheron, nimic nu va rezista... Numai o fortăreaţă din lemn va fi de necucerit. Nu aştepta armata inamică, o vei înfrunta într-o

zi... O, divină Salamină, îi vei fi funestă fiului Femeii[1]!" Ştim cum a ştiut să profite abilul şi descurcăreţul Temistocle de acest oracol şi cum vasele ateniene, distrugând flota persană la Salamina, au salvat Grecia. Aici povestea atinge măreţia unei tragedii de Eschil şi sensul ei divin răzbate prin vocea Pitonisei.

Acestea sunt marile zile ale templului de la Delfi şi rolul lui Apollo în destinele elene. Puterea sa era atunci suverană, dar ştiinţa sa se ascundea îndărătul unui văl de nepătruns, iar natura sa rămânea o enigmă. Să presupunem că, puţin mai târziu, un tânăr discipol al lui Platon, fiu al unui eupatrid, un Charmid sau un Theages, în prima sa dorinţă arzătoare de a şti, ar fi venit să caute o explicaţie a misterelor şi un răspuns la îndoielile sale pe lângă profetul de la Delfi. Ce i-ar fi răspuns pontiful lui Apollo? Îmi imaginez că, unui atenian subtil şi rafinat, i-ar fi acordat, pentru această întâlnire, o oră nocturnă, când templul se cufunda din nou în linişte după agitaţia sărbătorilor şi procesiunilor. Atunci, razelor fierbinţi ale lui Helios îi urmau razele mângâietoare ale lui Phoebe, care, pătrunzând în prăpastia întunecată, arginta frunzişul măslinilor şi dădea tuturor edificiilor un aer fantomatic, învăluindu-le în lumina sa elizeană.

Sub peristilul templului, profetul îi arăta oaspetelui, deasupra porţii de la intrare, inscripţia: "Cunoaşte-te pe tine însuţi" şi îi spunea: "ţine minte aceste cuvinte şi gândeşte-te adesea la ele, căci sunt cheia oricărei înţelepciuni." Apoi îl conducea în interiorul templului slab luminat de flacăra, care abia pâlpâia, a unui trepied. Înaintau până la statuia arhaică a Zeului, aşezată în cella, dar nevăzută în întunecimile sanctuarului. Pe soclul ei, preotul arăta vizitatorului, la lumina unei torţe, inscripţia misterioasă din două litere: *EI,* şi adăuga:

[1] Herodot, cartea III, cap. 40 şi 41. - Să remarcăm aici că, pentru preoteasa doriană a cultului masculin al lui Apollo, Xerxes era reprezentantul tuturor cultelor feminine ale Asiei. De aceea îl numeşte "Fiul Femeii" - n.a.

"Atunci când fiecare dintre noi se apropie de sanctuar, Zeul, ca şi cum ne-ar saluta, ne adresează formula "Cunoaşte-te pe tine însuţi", care este o formulă nu mai puţin expresivă decât salutul prietenilor între ei: "Bucură-te!" (Χαιρε). Atunci noi, la rândul nostru, îi spunem Zeului: *TU EŞTI*, ca pentru a afirma că adevărata, infailibila şi singura denumire care i se cuvine şi care i se cuvine numai lui este de a declara "că el este[1]." Pontiful explica apoi postulantului că toate fiinţele, pământul, marea, astrele şi omul însuşi, ca fiinţe vizibile şi corporale, nu aveau decât o existenţă mobilă, efemeră şi că *nu existau în realitate*, ci se schimbau neîncetat pentru a se naşte şi a muri mereu. O singură fiinţă există mereu şi umple eternitatea, este Zeul care face să trăiască toate lucrurile cu răsuflarea sa, dar care rezidă şi în el însuşi. Iată de ce Apollo le spune adoratorilor săi: "Cunoaşte-te pe tine însuţi." Căci înţeleptul îl poate trezi pe acest Zeu în el însuşi şi dacă l-a presimţit în interiorul său, îşi înalţă gândirea spre acest Zeu necunoscut şi strigă cu întreaga sa fervoare, veneraţie şi credinţă: "Tu eşti!", un fulger îi va brăzda sufletul şi va semnala prezenţa Zeului. Aici se află începutul înţelepciunii.

- O, pontif sfânt, exclama atenianul cuprins de emoţie, dar neconvins încă, vorbeşti aproape ca maestrul meu Platon, dar aş vrea să ştiu mai mult decât îmi spune el şi mai mult decât îmi spui chiar tu. Spune-mi care este originea şi sfârşitul sufletului, secretul vieţii şi ce vine după moarte, spune-mi care este originea şi sfârşitul Zeilor înşişi, despre care se spune că sunt nemuritori!

- Te-ai gândit bine ce îmi ceri, nechibzuitule? îi răspundea imediat profetul. Ai reflectat la pericolele la care te-ai fi expus dacă aş fi putut să-ţi dau ce mi-ai cerut? Ai uitat oare soarta lui Semele, iubita lui Jupiter, care a vrut să-l aibă pe Zeus în splendoarea sa divină şi care a pierit mistuită de

[1] Acest pasaj este preluat de la Plutarh, din tratatul său *Despre inscripţia* El *din templul de la Delfi*, 17 - n.a.

focul ceresc? Aminteşte-ţi de Icar care a vrut să urmărească carul în flăcări al lui Apollo şi care a fost azvârlit în mare. Aminteşte-ţi de vânătorul Acteon care a vrut să o vadă pe Artemis goală la baie şi care, preschimbat de Zeiţă în cerb, a devenit prada câinilor ei. Aşa va fi destinul tău dacă vei pătrunde fără a fi pregătit misterele interzise. Nu poţi trăi fericit prin virtute în cetatea ta, sub lumina lui Apollo şi egida lui Pallas? Mergi şi luptă pentru strămoşii tăi şi învaţă să trăieşti în copiii tăi, aşteptând cu curaj ca moartea să te cheme şi să te transforme într-o umbră elizeană.

- O umbră? murmura tânărul, nu suntem aşadar decât nişte umbre!... Această slabă speranţă nu-mi este de ajuns. Vrei prin urmare să trăiesc precum greierii de pe malurile Cephisului, precum greierii care mor după trecerea verii fără speranţa de a renaşte sau ca rândunelele din Colonna care migrează în Egipt, fără a şti dacă se vor întoarce vreodată? Tu care ştii, împrumută-mi lumina ta, te conjur pe Zeii infernali!

- Ai grijă să nu-l jigneşti pe Zeul de la Delfi! răspundea pontiful. Lui Apollo nu-i plac libaţiile funebre şi nu are nici o legătură cu morţii. Urăşte Styxul precum însuşi Zeus şi nu îşi păraseşte niciodată lumina!

Pontiful arunca o mână de tămâie în cenuşa trepiedului şi din acesta ţâşnea o jerbă se scântei şi, pentru o clipă, se vedea ieşind din umbră statuia severă a arcaşului divin, cu piciorul pe şarpele Python.

- De vreme ce ai atâta îndrăzneală, continua profetul cu voce joasă, mergi la preoţii de la Eleusis, la eumolpizi. Acolo, marile Zeiţe, Demeter şi Persefona, te vor face să cobori în Hades... şi vei cunoaşte misterele lui Dionysos... dacă eşti în stare să suporţi călătoria...

- Pentru această călătorie, spunea tânărul fericit, acordă-mi oracolul lui Apollo!

- Imposibil. Apollo şi Dionysos sunt fraţi, dar domeni-

ile lor sunt separate. Apollo *ştie totul* şi, când vorbeşte, o face în numele tatălui său. Cât despre Dionysos, el *nu ştie nimic*, dar el este totul, iar acţiunile sale vorbesc pentru el. Atât prin viaţa, cât şi prin moartea sa, el revelă secretele Abisului. Când le vei fi aflat, fie să nu-ţi regreţi neştiinţa!

O ultimă sclipire a focului mocnea sub cenuşă... un sunet metalic al trepiedului cu gemetul unei voci omeneşti... un gest imperios al pontifului... şi efebul, cuprins de teamă, ieşea din templu pentru a coborî din nou Calea Sacră.

Statuile albe ale eroilor şi ale Zeilor vegheau în continuare, în picioare pe piedestalele lor, în lumina lunii, dar deveniseră parcă nişte fantome, iar drumul pustiu se întindea tăcut sub lumina rece a Selenei.

CAPITOLUL IV

GRECIA CARE NU SE VEDE. DEMETER ŞI PERSEFONA

Geniul elen a avut din vechime şi până la apogeul civilizaţiei sale simţul spontan al raportului intim şi direct care există între viaţa exterioară a lumii şi viaţa interioară a sufletului. El nu separă sufletul omenesc de Cosmos şi le concepe ca pe un tot organic. Dacă spectacolul universului îi trezeşte lumea interioară, aceasta îl ajută să înţeleagă şi să explice universul. De aici rezultă farmecul incomparabil şi profunzimea mitologiei sale, ale cărei poveşti grandioase cuprind, în jocul lor, cele mai transcendente adevăruri.

În ciuda acestui sentiment de identitate între natură şi suflet, au existat, în vremurile cele mai îndepărtate, două religii distincte în Grecia: cea a *Olimpienilor* sau a Zeilor cereşti (Zeus, Iunona, Apollo, Pallas etc.) şi cea a divinităţilor infernale numite *htoniene* (Demeter, Persefona, Pluto, Hecata, Dionysos). Prima este religia oficială şi corespunde lumii exterioare şi vizibile; cea de-a doua este religia Misterelor şi corespunde lumii interioare a sufletului. Este, într-un fel, religia profunzimii lucrurilor, a realităţilor subterane, adică interioare, prin care se deschide poarta lumii invizibile şi a lumii de dincolo. Prima religie îi învăţa pe oameni să-i venereze pe Zei conform riturilor şi legilor consacrate, cea de-a doua îi introducea în secretele lor de temut

şi impregna sufletul mistului cu izvoarele primordiale. De aici numele de "Mari Zeiţe", care era acordat numai lui Demeter şi Persefonei. Savanţii de astăzi refuză să admită că această religie a Misterelor era în Grecia nu numai cea mai sacră, dar şi cea mai veche. O consideră un produs tardiv şi artificial, altoită pe o mitologie pur naturalistă. Această doctrină este contrazisă de cele mai solemne mărturii ale antichităţii însăşi, nu numai de cele ale poeţilor, de la Homer la Sofocle, ci şi de cele ale celor mai serioşi istorici, de la Herodot la Strabon şi cei mai mari filosofi greci, Platon şi Aristotel. Toţi vorbesc de Mistere ca de religia cea mai înaltă şi mai sfântă şi toţi le stabilesc originea în timpurile preistorice, şi vorbesc de o religie antică sacerdotală care stăpânea în Tracia, cu mult timp înainte de Homer, şi ale cărei dovezi sunt numele legendare, dar elocvente şi semnificative ale lui Thamyris, Amphion şi Orfeu. Teoriile arbitrare ale istoricilor şi mitologilor moderni, care sunt influenţate direct de idei materialiste preconcepute, nu pot prevala asupra unor asemenea autorităţi. Ele rezistă şi mai puţin în faţa poeziei minunate şi sugestive care se degajă din aceste vechi mituri, când îndrăznim să le privim în faţă şi să ne inspirăm din magia lor indestructibilă.

Demeter, al cărei nume înseamnă Mama divină, Mama universală, era cea mai veche dintre divinităţile greceşti, de vreme ce pelasgii din Arcadia o onorau deja sub imaginea unei Zeiţe cu cap de cal, ţinând un porumbel într-o mână şi un delfin în alta, semnificând astfel că zămislise atât fauna terestră, cât şi păsările cerului şi peştii din mare. Ea corespundea aşadar cu ceea ce numim *Natură.* Când un om din ziua de azi pronunţă numele de Natură, dacă este un literat, îşi imaginează un peisaj marin, cu copaci sau de munte; dacă este un savant, va vedea instrumente de fizică şi de chimie, telescoape şi alambicuri şi îşi va reprezenta mişcările astrelor şi grupările de atomi, va diseca cadavrul Cosmosului asupra căruia nu are decât o concepţie

mecanică, o idee moartă, şi îi va analiza pulberea. Cu totul altul era sentimentul grecului în faţa lumii vii. Nici idolul grosolan pelasg, nici cuvântul abstract de natură nu ne pot da o idee despre senzaţiile care se revărsau în sufletul elenului numai la auzul numelui de Demeter. Nu numai natura cu figurile sale vizibile, ci întreg misterul puterii sale creatoare şi a zămislirilor sale continue era trezit în el de auzul numelui sacru. Răsuna în inima lui ca ecoul unei voci sonore într-o cavernă adâncă şi o învăluia precum valul unui fluviu. Demeter era acea putere care îmbracă scoarţa terestră în fastul său verde; Demeter anima cu viaţa sa înotătoarele mării; Demeter cea cerească, fecundată de Uranus, sclipea chiar şi pe cerul înstelat de milioane de ochi. Nu era ea oare Mama universală şi binefăcătoare? Iar omul avea sentimentul că este fiul legitim al acestei mame. Oare nu îi dăduse ea fructele pământului şi bobul de grâu? Nu îl învăţase ea, o dată cu lanţul anotimpurilor, ceremonialele agriculturii şi legile sfinte ale căminului? Cultul lui Demeter îşi are originea în timpurile primitive ale rasei ariene, când cele trei curente astăzi separate, Religia, Ştiinţa şi Arta nu formau decât unul singur şi acţionau asupra omului ca o singură forţă. Această forţă unică străbătea atunci sufletul omenesc precum torentul vieţii universale şi îi dădea sentimentul propriei vieţi totale. Civilizaţie unitară, în care toate puterile se uneau în religie. Această religie îşi răspândea razele asupra tuturor manifestărilor vieţii. Această religie era puternică, căci dădea forţe şi crea forme. Religia şi Arta nu constituiau decât un singur tot, căci Arta era cultul şi trăia cu mama sa, Religia. Şi această Religie acţiona cu putere prin oameni; era astfel alcătuită că, la vederea ritualurilor sale, la auzul preoţilor ei, ştiinţa Zeilor se trezea în inima oamenilor. Iată de ce, atunci când grecul primitiv depunea o jerbă de grâu sau o coroană de flori sălbatice pe altarul lui Demeter, sub un cer luminos, simţea bucuria unui copil când mama sa îl ia pe genunchi,

care se hrăneşte cu dragostea din ochii ei şi ia viaţă din îmbrăţişarea sa fremătătoare şi blândă.

Dar grecul primitiv ştia şi că această mare Demeter zămislise o fiică misterioasă, o Fecioară nemuritoare. Şi această fiică nu era alta decât Sufletul omenesc, coborât din lumina cerească prin nenumărate generaţii şi stranii metamorfoze. Ştia că, separată de mama ei prin fatalitatea ineluctabilă şi prin voinţa Zeilor, era destinată să i se alăture periodic prin labirintul morţilor şi renaşterilor sale, prin călătoriile sale multiple, de la cer la pământ şi de la pământ la cer. Ştia acest lucru printr-un sentiment profund şi de neşters, percepea uneori totul prin viziunea propriului suflet obiectivat, reflectat parcă într-o oglindă. Astfel a apărut mitul emoţionant al Persefonei, care poate fi numit drama primordială, tragedia Sufletului care se împarte între pământ, infern şi cer, şi care rezumă toate tragediile umane în trei acte mişcătoare: naşterea, moartea şi învierea. Flăcările mistuitoare ale dorinţei, beznele şi spaimele uitării, splendoarea orbitoare a amintirii divine cuprindeau toate suferinţele, toate bucuriile vieţii terestre şi de dincolo.

Să ne amintim imnul homeric în cinstea lui Demeter. Ceres şi-a lăsat fiica Persefona pe o câmpie, la malul Oceanului, în compania nimfelor, suflete elementare, primitive şi pure ca şi ea. A sfătuit-o să nu culeagă narcisa, floarea ispitelor, creaţie periculoasă a lui Eros, care ascunde o dorinţă nebănuită sub albeaţa sa înstelată şi al cărei parfum puternic şterge amintirea cerească. În ciuda implorărilor nimfelor, Persefona cade pradă tentaţiei florii vrăjite, crescută din pământ, care îşi întinde spre ea petalele de zăpadă şi îşi deschide în faţa ei miezul de aur. O culege şi îi respiră îndelung parfumul ameţitor, care îngreunează simţurile şi întunecă vederea. În acel moment, pământul se crapă; din el iese Pluton, o ia pe fecioară şi o duce pe carul său tras de dragoni. Carul rapid zboară pe suprafaţa Oceanului.

Persefona vede disperată cum dispar pământul, marea şi cerul, apoi se cufundă împreună cu răpitorul ei într-o prăpastie a Tartarului. Imagine incisivă a sufletului care pierde amintirea divină prin încarnare[1].

Această scenă, pe care imnul homeric o descrie în linii mari, era reprezentată din vechime, toamna, printr-o figurare sumară. Femeile mergeau apoi pe un promontoriu, pe malul mării şi începeau lamentaţii funebre asupra pierderii Persefonei şi asupra coborârii ei în infern. Familia eumolpizilor, al cărei fondator, Eumolpos, a fost iniţiat probabil în Egipt, care a întemeiat misterele de la Eleusis şi a păstrat, în mod ereditar, privilegiul acestora timp de mai mult de o mie de ani, a luat în stăpânire acest mister rural şi l-a dezvoltat şi organizat într-o serie de ceremoniale şi de reprezentări dramatice. Rolul lui Demeter era jucat de obicei de marea preoteasă, soţia hierofantului, iar cel al Persefonei de către o tânără profantidă aleasă pentru sărbătoarea tragică. Demeter era personajul principal şi pronunţa singură împreună cu hierofantul, care îl reprezenta pe Zeus, cuvintele sacramentale. Rolul Persefonei nu era jucat decât printr-o pantomimă expresivă. Ca în tragedia ulterioară, corurile aveau un rol important în drama sacră, coruri de nimfe, de demoni, umbre şi de suflete preafericite.

În actele următoare, se asista la disperarea lui Demeter, la căutările sale zadarnice, până în momentul în care Hecata, Zeiţa metamorfozelor, îi revelează destinul fiicei sale, aprobat de Zeus. În continuare, era văzută Persefona, captivă a Tartarului, tronând alături de Pluton, în mijlocul demonilor şi umbrelor şi, în final, întoarcerea lângă mama sa, în lăcaşurile olimpiene, întoarcere însoţită de imnul eroilor glorificaţi.

În faţa acestor scene diverse, spectatorul de la

[1] Vezi reconstituirea acestei scene, care servea drept prolog la drama de la Eleusis, în capitolul despre Platon din cartea mea *Marii Iniţiaţi* - n.a.

Eleusis era invadat de un amestec de senzații umane şi divine, care, pe rând, îl bulversau şi îl fermecau. Prin magia cuvântului şi a muzicii, care evoca Invizibilul în forme plastice, prin frumusețea decorurilor şi a gesturilor impresionante, el trecea de pe covorul înflorit al pământului în tenebrele roşii ale Acheronului şi în eterul limpede al regiunilor uraniene. Contemplând-o pe palida regină a morților, încoronată cu narcise, albă sub vălul său violet, deschizându-şi ochii mari plini de lacrimi şi căutându-şi inconştient, cu brațele întinse, mama absentă şi căzând apoi la loc pe tron, sub sceptrul teribilului său soț, apoi fascinată, înfrântă, bând dintr-o cupă neagră sucul de rodie, care îi leagă implacabil simțurile de lumea inferioară, grecul credea că-şi vede propriul suflet şi avea nostalgia clarviziunii pierdute şi a comuniunii directe cu Zeii[1].

Printr-un sentiment de o admirabilă profunzime şi de o delicatețe infinită, Grecia a conceput-o pe Persefona, Sufletul nemuritor, ca rămânând veşnic fecioară în migrațiile sale între lumi, în ciuda îmbrățişărilor lui Pluton şi a flăcărilor patimilor infernale, care o învăluie fără a o corupe. În zadar Pluton îi dă să guste pulpa roşie a rodiei, care simbolizează dorința carnală şi care, o dată savurată, zămisleşte renaşteri multiple din nenumăratele sale semințe; în zadar o strânge în brațele sale negre şi o arde cu mantia sa de foc, ea rămâne cea Impenetrabilă şi Intangibilă, atât timp cât îşi păstrează în profunzimile sale amprenta divină, germen al eliberării sale finale, imaginea sacră, amintirea mamei sale. Iată de ce *Perséphonè,* cea care traversează abisurile, este numită şi *Soléira,* cea care salvează.

Un vag reflex al acestor emoții sublime avem în fața basoreliefului de la Eleusis, păstrat la muzeul din Atena, şi a cărui reproducere se află la Şcoala de Arte Frumoase din

[1] Vezi reconstituirea completă a dramei de la Eleusis şi adaptarea ei în teatrul modern în lucrarea mea *Sanctuarele Orientului* - n.a.

Paris. Grava Demeter îi dă adolescentului Triptolem, întemeietorul eponim al templului de la Eleusis, sămânța de grâu, simbol al nemuririi, în timp ce casta Persefona, aşezată în spatele lui şi purtând torța Misterelor, îl încoronează punându-i arătătorul în creştetul capului pentru a-i instila voința divină. Totul este religios în aceste figuri atât de nobile, în măreția calmă a mamei Zeilor, în profilul blând al fiicei sale, ridicarea emoționată şi demnă a tânărului mist. Un simplu bun-simț ne arată că suntem aici în prezența unei scene de inițiere de cea mai înaltă semnificație. Şi totuşi sunt mitologi care nu văd în Demeter decât Zeița agriculturii şi în fiica sa decât o enigmă a primăverii[1]! Din fericire, se bănuieşte astăzi că misterele de la Eleusis sunt şi altceva decât un concurs agricol, asezonat cu un discurs de prefect şi o manifestare electorală, ceea ce reprezintă, fără îndoială, civilizația ideală pentru cei care ar vrea să extirpe simțul divinului.

[1] Semnificația transcendentă a Persefonei reiese luminos din legenda sa pentru cei cărora fanatismul materialist nu le-a astupat ochii şi urechile. Cultul care se practica în cinstea ei o dovedeşte cu aceeaşi elocvență. Astfel, la sărbătoarea sa, primăvara, mormintele erau încununate cu flori. Trebuie ceva mai clar? O dată cu înflorirea terestră, Misterele sărbătoreau revederea Persefonei cu mama sa şi întoarcerea sufletelor în cer - n.a.

CAPITOLUL V

DIONYSOS AL MISTERELOR

Cu Demeter şi Persefona, am atins fondul psihic primitiv al misterelor de la Eleusis. Pentru a atinge fondul lor intelectual şi cosmogonic, trebuie să privim până în inimă Zeul voalat care a fost introdus într-o anumită perioadă şi din care eumolpizii au făcut totodată taina doctrinei lor şi încoronarea dramei sacre. Dacă îl vom fixa pe Dionysos într-o contemplaţie intensă, vom găsi în el nu numai sufletul întregii mitologii, ci şi forţa impulsivă a întregii evoluţii elene.

Geniul elen şi-a rezumat concepţia despre univers în patru mari Zei, care sunt forţe cosmice eterne. Ei se numesc Zeus, Poseidon, Pluton şi Dionysos. Aceşti patru mari Zei se regăsesc în constituţia omului, care îi recreează reflectându-i şi care nu ar putea să-i înţeleagă dacă nu i-ar purta în sine pe toţi patru.

Când elenul, pentru care toate mişcările Naturii reprezentau gesturi ale Spiritului, contempla fenomenele atmosferice, nuanţele zilei prin prisma azurului şi al norilor, aurora şi apusul, fulgerul urmat de tunet şi miracolul strălucitor al curcubeului, se simţea transportat în aura superioară a fiinţei sale şi lua aceste semne drept mesajele şi gândurile unui Zeu. Căci, aşa cum gândirea ţâşneşte din adâncul sufletului, aceste semne ţâşneau din adâncul universului pentru a-i vorbi. Or, pe acest Zeu din cer şi atmosferă, el îl

numea Zeus. Asemănătoare speranţei, furiei şi bucuriei, care îi străbăteau fiinţa, aurora, tunetul şi curcubeul manifestau gândurile lui Zeus.

Cu totul alta era impresia produsă asupra lui de Ocean. Suprafaţă schimbătoare, mobilă, cameleonică, cu mii de culori, adâncime grea şi înşelătoare, acest element nesigur, capricios şi fantastic, care înconjura pământul şi se insinua în toate golfurile, părea a fi un rezervor de vis şi apatie. Dar, la cea mai mică adiere a cerului, acest adormit devenea teribil. Cum se dezlănţuia vântul, se năştea furtuna mânioasă. Şi totuşi, din Ocean, tată al fluviilor, venea întreaga viaţă a pământului. Acest Zeu era numit de grec Poseidon. Îl simţea precum sângele care îi curgea prin vene, asemănător vieţii ascunse în care dormita memoria sa profundă, dar pe care o biciuiau şi o ridicau până la cer toate patimile din înalt şi de jos.

Nu mai puţin puternică era impresia pe care o lăsa asupra grecului înfăţişarea solului terestru, presărat de stânci şi de munţi sau cea pe care o avea atunci când cobora în caverne sau când vedea gura vulcanilor vărsând un foc lichid. Avea atunci o senzaţie de soliditate, de concentrare şi de putere. Îşi imagina interiorul pământului, nivelul Styxului, mai rece decât moartea, stratul fierbinte de foc şi centrul magic de atracţie care menţine globul într-o masă compactă. Or, această putere, grecul o numea Pluton. Pentru el, Pluton era centrul de gravitate al Cosmosului, aşa cum simţea în corpul său centrul de gravitate al fiinţei sale, care absoarbe şi condensează forţele centrifuge.

Zeus, aura astrală a lumii; Poseidon, corpul său vital; Pluton, corpul său fizic, iată aşadar constituite, doar prin facultatea intuiţiei contemplative, trinitatea cosmică şi trinitatea umană. Dar lipsea încă esenţialul: principiul organic, spiritul creator, care uneşte părţile într-un tot omogen, care le umple de suflul său şi care face să circule viaţa prin ele. Lipsea

conştiinţa, *Eul.* Or, pentru greci, *eul cosmic* din care iese *eul uman*, Zeul în acţiune în univers, era Dionysos.

Conform tradiţiei sanctuarelor, Orfeu, un dorian din Tracia, iniţiat în Egipt, dar inspirat de geniul poporului său şi de Daimonul său, a fost cel care a fondat Misterele lui Dionysos şi i-a răspândit cultul în Grecia.

Orfeu era fiul unei preotese a lui Apollo. Născut în incinta unui templu ciclopic, care domina un ocean sălbatic de păduri şi munţi, după ce trecuse victorios încercările de temut ale iniţierii tebane, se hrănise la izvoarele cele mai înalte cu sentimentul masculin al unităţii divine, al spiritualităţii transcendente a Zeului suveran. Dar, dacă uneori creierul îi îngheţa sub efluviile Eterului divin, inima îi ardea, ca un vulcan, de dragoste imensă pentru Eternul-Feminin, care se manifestă în formele multiple ale lui Demeter-Adama, ale Marii Mame, ale Naturii eterne. Flori, copaci, animale, tot atâtea fii şi fiice ale acestei Demeter, concepuţi, alcătuiţi de Ea, sub influxul gândirii Zeilor. Iar în Femeie, pe care o privea din adâncul sanctuarului său interior, Orfeu o contempla pe divina Persefona, cu marea ei suferinţă, cu ochii ei blânzi şi sălbatici totodată. Dubla sa intuiţie simultană a Eternului-Masculin şi a Eternului-Feminin, a cărei operă este universul, este exprimată în acest vers pe care i-l atribuie Onomacrit:

Jupiter este Soţul şi Soţia eterni.

Pătruns de această dublă revelaţie, Orfeu şi-a jurat lui însuşi că va face să coboare splendorile lui Uranus, cu toţi Zeii săi, în profunzimile calde şi în abisurile acestei naturi, ale cărei văi şerpuite şi dealuri înverzite le contempla la picioarele sale. I se părea că astfel Zeii ar deveni mai umani şi pământul mai frumos. Orfeu a făcut această încercare. A fost lira vie şi gura de aur, prin care torentul Zeilor s-a revărsat asupra Greciei în valuri dionisiace, pentru a face din

acest ţinut templul Frumuseţii. Dar, pentru a-şi îndeplini planul, a trebuit să învingă ferocitatea regilor traci şi hoarda periculoasă a preoteselor bacante.

Bacantele au fost druidele Traciei preistorice. Ele venerau un Zeu un cap de taur, pe care îl numeau Bacchus. Idolul grosolan din lemn simboliza forţele generatoare ale naturii şi instinctul brutal. Îi aduceau jertfe sângeroase şi îl celebrau în ritualuri desfrânate. Prin magia sângelui şi a voluptăţii, ele i-au sedus pe regii barbari şi i-au supus cultului lor lubric şi crud. Orfeu le-a îmblânzit cu ajutorul farmecului, muzicii şi graţiei. Bacantelor fascinate, conducătorilor barbari liniştiţi, el le-a impus cultul Olimpienilor. I-a învăţat care sunt Zeii cerului: Zeus, Apollo, Artemis şi Pallas. Le-a vorbit de Poseidon, regele mării şi al furtunilor, şi de Pluton, judecătorul sever al morţilor, care stăpâneşte asupra Tartarului. Instruit asupra ierarhiilor divine, el a adus în haosul divinităţilor elene ordinea, claritatea, armonia. Aceasta a fost religia populară.

Dar pe discipolii şi iniţiaţii săi, Orfeu i-a învăţat lucruri mai profunde şi mai mişcătoare - minunile ascunse ale lui Dionysos! "Dionysos, le spunea el, este Bacchus celest, generatorul puternic care străbate toate regnurile naturii pentru a se încarna şi a se desăvârşi în om." Şi, pentru a-i face să-i înţeleagă şi mai bine gândirea, le povestea o întâmplare, un vis pe care îl avusese: "Zeus, sub forma unui şarpe astral, se unise cu Sufletul lumii, concepută ca Fecioara increată şi purtând acelaşi nume ca Persefona (Korè). Copilul lor divin, menit stăpânirii universale, purta numele de *Dionysos-Zagreus,* sau Dionysos cel sfâşiat şi făcut bucăţi. Într-o zi, copilul divin se privea într-o oglindă, pierdut în contemplarea imaginii sale fermecătoare. Atunci Titanii (elementele dezlănţuite sau forţele inferioare ale naturii) s-au aruncat asupra lui şi l-au sfâşiat în şapte bucăţi, pe care le-au fiert într-un cazan imens. Minerva-Pallas (înţelepciunea divină,

născută din gândirea pură a lui Zeus) a salvat inima lui Dionysos şi a adus-o tatălui său. Zeus o primi în sânul său, pentru a zămisli un nou fiu şi îi fulgeră apoi pe Titani. Din trupurile lor arzânde, amestecate cu vaporii care ieşeau din corpul sfâşiat al lui Dionysos, s-a născut omenirea. Dar din partea cea mai pură a lui Dionysos, din inima sa, adusă şi topită din nou în sânul eterat al lui Jupiter, se nasc geniile şi eroii. Din ea se va naşte şi noul Dionysos, în care sufletele răspândite prin univers îşi vor recunoaşte modelul divin. Astfel, Zeul, ale cărui bucăţi sunt răspândite în omenirea în suferinţă, îşi va regăsi unitatea luminoasă în Dionysos înviat!"

Prin aceste imagini grăitoare, prin acest vis plastic, Orfeu încerca să-i facă pe discipolii săi să înţeleagă dubla origine, terestră şi celestă totodată, a omului, sub acţiunea puterilor cosmice, multiplicitatea încarnărilor sale succesive şi posibilitatea întoarcerii sale la Dumnezeu, într-o splendoare şi o frumuseţe fără pată. Aceasta este concepţia centrală a doctrinei Misterelor greceşti. Aşa cum o torţă strălucitoare, aprinsă în adâncul unei caverne întortocheate, luminează pereţii întunecaţi şi scobiturile adânci, misterul lui Dionysos luminează toate celelalte mistere. El îi înfricoşa pe cei slabi, dar cei puternici găseau în el curajul, bucuria de a lupta, speranţa indestructibilă. Culte somptuoase şi filosofii luminoase aveau să se nască mai târziu din această revelaţie. Vom vedea imediat tragedia care va apărea, înarmată din cap până în picioare, precum a ieşit Minerva din capul lui Jupiter.

Astfel s-a constituit, pe de o parte, religia publică a Olimpienilor, iar, pe de alta, religia secretă a Misterelor; prima pentru mulţime, cea de-a doua pentru iniţiaţi. Ele nu se contrazic, ci se explică reciproc. Religia ascunsă era interiorul, organismul intern al religiei exterioare, iar aceasta din urmă suprafaţa colorată, expresia plastică a celeilalte în plan

fizic.

Legenda, poate simbolică, poate reală, istoriseşte că Orfeu a avut soarta Zeului său şi că a murit sfâşiat de Bacante, aşa cum Dionysos a pierit sfâşiat de Titani. Ele s-ar fi răzbunat astfel pentru dragostea sa fidelă pentru soţia unică, pentru Euridice, moarta iubită şi, în acelaşi timp, i-ar fi realizat, în mod ironic, misterul în cultul lor sângeros. Tradiţie sugestivă. Îmbătate de sângele masculilor, Bacantele îi urăsc pe cei care iubesc Sufletul şi îi ucid atunci când pot. Poate îl urau pe fiul lui Apollo şi pentru a fi trezit în ele, preţ de o clipă, pe Persefona cea adormită şi de a fi disprețuit frumoasele lor trupuri presărate de nebride, atunci când treceau prin codrii deşi ai Traciei cu braţele încolăcite de şerpi. Oricum ar fi, Orfeu care murea a avut certitudinea că Grecia sacră va trăi din suflul său, iar capul său tăiat, purtat de fluviu o dată cu lira sa încă fremătătoare, este imaginea însăşi a operei sale.

Eumolpizii aveau să-şi îmbogăţească iniţierea şi cultul cu doctrina şi tradiţia orfică. Acestea vin să le completeze misterele printr-o vastă concepţie cosmică şi printr-o spiritualitate mai înaltă. Acest lucru s-a întâmplat, fără îndoială, către secolul al VI-lea î.C., în momentul în care cultul popular şi orgiastic al lui Bacchus, care se revărsa din Frigia ca un val de nebunie, bulversa Elada, aducând la Teba, până pe înălţimile Citheronului şi ale Parnasului, cortegii în delir de bărbaţi şi femei, care ridicau tirsuri, purtând pe cap ramuri de viţă, suscitând un lirism pasional, necunoscut pe vremea lui Homer şi o muzică tulburătoare prin zumzetul tobelor şi chemările ascuţite ale flautului, în timp ce uneori răsuna strigătul: Evios! Evohe! Care părea să-l evoce din adâncul pădurilor şi al peşterilor muntelui pe Zeul viei şi al bucuriei. Pentru a stăvili această mişcare şi pentru a-i opune o iniţiere mai înaltă, preoţii de la Eleusis l-au adoptat pe Dionysos cel orfic şi l-au introdus în cultul Marilor Zeiţe. În acelaşi timp,

disciplina a devenit mai severă, iar instruirea inițiaților s-a aprofundat.

Religia de la Eleusis nu cuprindea numai ceremoniale, reprezentații și sărbători periodice. În perioada înfloririi ei, înainte de războaiele medice, esențialul Misterelor consta în predarea înțelepciunii secrete. Aceasta era comunicată miștilor, care veneau să locuiască, pentru o vreme, în incinta templului. Se realiza o pregătire fizică prin posturi, meditații asupra naturii sufletului și a Zeilor, prin concentrarea limpede a gândirii înaintea somnului și la trezire, pentru a păstra impresia clară a visurilor pe care omul obișnuit rareori și le amintește. Scopul acestei inițieri era de a face din *mist* (din cel care poartă un văl) un *epopt* (adică un vizionar) și de a-l face să-l vadă pe Dionysos. Dar Dionysos era un Zeu multiplu, un Zeu fracționat în întreaga omenire și care se manifesta diferit pentru fiecare discipol. La Eleusis, erau cunoscute trei moduri de manifestare, care reprezentau trei trepte de inițiere. Prima, accesibilă numai inteligenței abstracte, era cea a lui Orfeu, a lui Dionysos-Zagreus, împărțit în toate ființele. Mistului debutant i se spunea: "Să știi că Spiritul suprem, Eul divin s-a sacrificat pentru a se manifesta și s-a fragmentat în nenumăratele suflete. Trăiește și suferă, respiră și aspiră în tine, ca și în celelalte. Omul neinstruit nu îl cunoaște, dar inițiatului îi revine misiunea de a-i reconstitui totalitatea în el însuși. Acest lucru nu se poate realiza într-o zi. Privește în tine însuți până în adânc, caută-l și îl vei găsi." Mistul se reculegea, medita, privea în sine și nu găsea nimic. De obicei, nu-l putea înțelege pe acest Zeu răspândit peste tot, în același timp unul și multiplu, sublim și malefic, puternic și neputincios. Era prima încercare, cea mai ușoară, dar deja chinuitoare, cea a îndoielii sufletului în fața contradicțiilor insolvabile ale rațiunii neiluminate. Hierofantul îi spunea mistului deconcertat: "Învață să înțelegi necesitatea contradicției care se află în adâncul oricărui lucru. Fără sufe-

rință nu ar exista viață, fără luptă nu ar exista progres, fără contradicție nu ar exista conștiință. Dionysos ar rămâne pe veci ascuns în sânul lui Zeus, iar tu nu ai fi decât o picătură de apă dizolvată într-o nebuloasă. A fost o vreme, e drept, vremea îndepărtată a Atlantidei, când omul primitiv era încă atât de unit cu natura că putea *vedea* forțele ascunse din elemente și vorbea cu ele. Egiptenii au numit acest timp cel al Schesou-Horilor, când Zeii stăpâneau pe pământ. Atunci Dionysos, deși fragmentat în oameni, era încă unit în conștiința lor. Căci oamenii din acea vreme erau vizionari și Zeii trăiau cu ei în forme eterice, schimbătoare și foarte diverse. A urmat o epocă, mult mai apropiată de a noastră, când spiritul divin s-a încarnat în cei pe care îi numim Eroi. Se numeau Heracles, Iason, Cecrops, Cadmus, Tezeu și mulți alții. Printre acești oameni divini, care au întemeiat cetățile și templele noastre, a fost unul care a plecat din Grecia pentru a cuceri India și a se întoarce apoi prin Arabia și Asia Mică în Tracia, cu cortegiul său straniu, răspândind peste tot cultul viei și al bucuriei. Noi îl numim *cel de-al doilea Dionysos*. Acesta nu este născut din Demeter cea celestă, din lumina increată, ca primul, ci dintr-o muritoare pe care grecii o numesc Semele. Aceasta, dintr-o dorință temerară, a cerut să-și vadă Zeul în toată splendoarea sa și a murit fulgerată la contactul cu acesta. Dar, din îmbrățișarea Zeului necunoscut, a conceput un copil divin. Află acum ce învățăminte putem trage din această întâmplare. Dacă omul de astăzi ar cere să-i vadă dintr-odată, cu ochii săi fizici, pe Zei, adică profunzimea lumii și puterile cosmice printre care atlantul se mișca în mod firesc, pentru că era altfel organizat, omul de astăzi nu ar putea suporta acest spectacol înfricoșător, acest vârtej de lumină și de foc. Ar muri fulgerat, la fel ca iubita Zeului, Semele cea prea arzătoare. Dar fiul curajoasei muritoare, acest Dionysos, care mergea odinioară pe pământ ca un om în carne și oase, trăiește în continuare

în lumea spiritului. El este călăuza inițiaților, el este cel care le arată drumul către Zei! Perseverează... şi îl vei vedea!"

Or, se întâmpla că într-o noapte, în timp ce dormea în celula sa din templul de la Eleusis, mistul avea un vis şi îl vedea trecând prin fața sa pe Zeul încoronat cu ramuri de viță, cu suita sa de fauni, satiri şi bacante. Lucru ciudat, acest Dionysos nu avea deloc trăsăturile regulate ale unui olimpian, ci mai degrabă chipul unui silen. Totuşi, de pe fruntea sa sublimă şi din ochii săi țâşneau fulgere de clarviziune şi raze de extaz, care îi trădau natura divină. Iar mistul îşi spunea: "Dacă un semizeu are această formă, ce am fost eu şi ce sunt încă, cu toate patimile mele?" Atunci vedea contorsionându-se în fața sa un fel de monstru, amestec de taur, şarpe şi dragon furios, care îl umplea de spaimă. Şi, în acest timp, o voce interioară îi striga implacabil: "Priveşte bine, asta eşti tu!"

Când îi povestea viziunea sa hierofantului, acesta îi răspundea: "L-ai găsit pe Dionysos şi el te-a făcut să-l vezi pe *Paznicul Pragului*, adică ființa ta inferioară, cel care ai fost în numeroasele tale încarnări precedente şi care eşti încă în parte. Trebuie să înveți să suporți vederea monstrului, să-l cunoşti, să-l îmblânzeşti şi să-l supui. Dacă nu-ți înlănțui Cerberul, nu vei intra pe tărâmul umbrelor, nu vei coborî în Hades!" Mulți mişti se revoltau împotriva acestei idei şi o respingeau plini de indignare, chiar râzând de ea. Nu consimțeau să se recunoască în monstru şi îşi întorceau cu groază privirea de la el. Îşi dovedeau astfel inadaptarea la metodele de la Eleusis şi trebuiau să renunțe la a-şi mai urma inițierea. Cei care, din contră, se familiarizau cu acest tip de fenomene, îşi dădeau din ce în ce mai mult seama de sensul şi scopul acestora. Cel de-al doilea Dionysos le devenea instructor şi le descoperea, ridicând văl după văl, secrete din ce în ce mai minunate. În miezul lumii Zeilor, care se deschidea pentru ei din interior, ca o aurora clară, câțiva rari

aleşi ajungeau să-l vadă pe *cel de-al treilea Dionysos*[1]. În realitate, acesta era primul Dionysos (cel sfâşiat de Titani, adică fragmentat în ființe şi împărțit în oameni), acum reconstituit şi înviat într-o armonie superioară şi într-un fel de transfigurare. Epoptul avansat percepea astfel arhetipul uman sub forma sa creacă, ajuns la plenitudinea conştiinței şi vieții, model divin al unei umanități viitoare. Acest Dionysos era de o frumusețe perfectă şi translucidă, care poate fi ghicită în marmura lui Praxiteles. O sudoare ambroziană sclipea pe corpul său modelat din eter. Ai fi spus că o Demeter celestă îi buclase părul de aur, iar flacăra tristă şi blândă din privirea sa părea a-i răspunde melancoliei unei Persefone îndepărtate. Ah! Putea oare epoptul să uite acea privire a lui Dionysos care măsura imensitatea drumului parcurs?.... Această privire cuprindea totul!... Absorbit în ea, inițiatul vedea în acelaşi timp panterele şi leii blânzi lingându-i mâinile Zeului şi şerpii luminoşi încolăciți la picioarele lui, într-o vegetație luxuriantă.

Suflul său magic anima natura, iar natura, cu setea potolită, respira în el... Nu era oare cel despre care Orfeu spusese: "Zeii sunt născuți din surâsul ei şi oamenii din lacrimile lui"?

- Atunci, îi spunea vocea interioară mistului devenit vizionar: "Într-o zi... poate... îi vei semăna!..."

Am pătruns astfel în miezul fenomenului dionisiac. Din acest centru incandescent radiau celelalte fenomene mistice de viziune şi extaz parcurse prin disciplina eleusină. Din toate aceste experiențe emana doctrina religioasă care, sub formă de imagini sugestive şi prin racursiuri puternice, lega destinul omenesc de viața cosmică. Era vorba aşadar

[1] Acesta era celebrat oficial sub numele de *Iakkos*, a cărui statuie era purtată cu mare pompă de la Atena la Eleusis, în a noua zi a sărbătorilor, înainte de *noaptea sfântă*. Zeul Iakkos era reprezentat de o statuie de copil pentru că era considerat un Zeu care renaşte şi care creşte - n.a.

nu de teorii abstracte, ci, aşa cum spune pe bună dreptate Aristotel, de o filosofie experimentală, emoţională, întemeiată pe o serie de evenimente psihice. Sărbătorile periodice de la Eleusis, care se încheiau prin fenomene de un alt gen, pe care Porfiriu le-a descris, nu erau decât punerea în scenă somptuoasă, transpunerea dramatică a ceea ce mistii şi epopţii traversaseră, individual, în iniţierea lor.

Ştim că drama, reprezentată în templu, se termina prin căsătoria simbolică a Persefonei cu Dionysos înviat, unione care purta numele de ζερος γαμος (căsătoria sacră). Aceasta exterioriza, într-un fel, fenomenul interior trăit deja de epopţi. Iniţiatul călătorise în cealaltă lume cufundându-se în abisurile subconştientului său. În acest Hades, găsise monştrii Tartarului şi toţi Zeii: Demeter (mama primordială), Persefona (Sufletul nemuritor) şi Dionysos (Eul cosmic, Spiritul transcendent) care evoluează spre adevăr prin toate metamorfozele sale. Acum retrăia aceste lucruri, mărite prin artă, într-o adunare de suflete acordate după acelaşi diapazon ca al său. Ce strălucire, ce renaştere însemna descoperirea în sine însuşi a puterilor pe care universul vizibil ni le ascunde sub vălul său şi a originii lor! Ce fericire însemna conştiinţa pe care o căpătase asupra legăturilor sale intime cu Cosmosul şi faptul că simţea parcă un fir invizibil care urca din propria inimă, prin celelalte suflete, până la Zeul insondabil!

Ca toate instituţiile religioase, misterele de la Eleusis au cunoscut perioade de înflorire, de maturitate şi de declin. După războaiele medice şi excesele democraţiei, misterele s-au banalizat, deschizându-şi porţile mulţimii. Nu se mai cereau încercări serioase, disciplina a slăbit, fastul exterior a înlocuit în cele din urmă iniţierea propriu-zisă, dar spectacolul condus de eumolpizi nu şi-a pierdut niciodată farmecul unic. Nu există, în întreaga antichitate, decât o voce care să celebreze grandoarea, sfinţenia şi binefacerile de la Eleusis. Este

bine să menţionăm aceste mărturii pe care critica modernă le neglijează, pentru că îi deranjează rutina. Să-l ascultăm mai întâi pe vechiul rapsod în imnul homeric înălţat lui Demeter. El vorbeşte despre acele "orgii sacre care nu pot fi nici trecute cu vederea, nici sondate, nici revelate, căci marele respect faţă de Zei înăbuşă vocea" şi adaugă: "Fericit pământeanul care este instruit asupra acestor lucruri! Cel care nu este deloc iniţiat în lucrurile sacre şi care nu participă deloc la ele, nu se va bucura niciodată de un asemenea destin, nici mort sub bezne adânci." Cel mai mare dintre liricii greci, Pindar strigă: "Fericiţi cei care au fost iniţiaţi în Mistere, căci ei cunosc originea şi sfârşitul vieţii." Călătorul Pausanias, care a parcurs şi a descris toate sanctuarele, se opreşte cu respect în faţa celui de la Eleusis. Avea intenţia de a-l descrie. Din nefericire pentru noi, a fost împiedicat de un vis, dar concluzia sa este semnificativă şi valorează poate cât o descriere: "Aşa cum Zeii sunt deasupra oamenilor, aşa Misterele de la Eleusis sunt deasupra tuturor celorlalte culte."

Să mai spunem că instituţia eumolpizilor nu a pus în pericol cetăţile greceşti şi civilizaţia elenă? Asemănător electricităţii pozitive care creează energie negativă la polul său opus, orice centru mistic pune în mişcare la o anumită periferie forţe ostile care revin asupra lui ca o maree în urcare. Cultele orgiastice populare, care au invadat periodic Grecia, asociaţiile Coribanţilor şi ale Menadelor sunt un exemplu. Eumolpizii ştiau bine acest lucru şi au prevenit pericolul crescând severitatea disciplinei lor şi dictând, în acord cu Areopagul atenian, pedeapsa cu moartea împotriva oricui ar fi încălcat secretul Misterelor. Totuşi, pericolul nu se micşorase, căci fragmente prost înţelese din doctrine şi din reprezentările eleusine transpirau, în ciuda tuturor precauţiilor, şi circulau în popor în travestiuri stranii. Înţelegem cu atât mai bine teama preoţilor lui Apollo şi a arhonţilor din Atena în faţa acestor profanări, care puteau atinge religia elenă în

întregime. O interpretare grosolană şi falsă a doctrinelor secrete ameninţa credinţa în Zei şi, o dată cu ea, existenţa însăşi a cetăţii antice. *Eskato Bebeloi!* Profanii la o parte! striga heraldul din Eleusis venit la Atena pentru deschiderea marilor sărbători ale toamnei. Cu toate acestea, profanii îşi povesteau lucruri ciudate. Se spunea, printre altele, că, în interiorul templului de la Eleusis, cu coloane de bazalt, în capela Hecatei, loc tenebros, la fel de temut ca Tartarul, hierofantul, la lumina torţelor, pronunţa sacrilegii ca acestea: 1) Omul este colaboratorul Zeilor; 2) Esenţa Zeilor este imuabilă, dar manifestarea lor depinde de timp şi loc, iar forma lor este, parţial, lucrarea oamenilor; 3) În sfârşit, Zeii înşişi evoluează şi se schimbă, o dată cu întreg universul.

"Şi ce? spuneau în stilul lui Aristofan sofiştii şi eleganţii arenelor şi gimnaziilor, omul, creatură a Nemuritorilor, este egalul lor? Iar Zeii, precum histrionii, au un vestiar unde îşi schimbă repede costumul pentru a ne păcăli? Zeii evoluează după capriciile omeneşti? Atunci omul este cel care îi fabrică, deci se poate afirma că ei nu există!"

Aceste discursuri subversive, aceste flecăreli frivole, cu care spiritele superficiale au ciuruit dintotdeauna misterele religiei şi conceptele înaltei înţelepciuni, erau făcute însă pentru a-i speria pe guvernanţii tuturor oraşelor greceşti. În această incredulitate ironică, puteau fi clătinaţi de pe soclul lor Zeul Olimpului, Zeus din fildeş şi aur, cizelat şi turnat de Fidias, cât şi Pallas cea uriaşă, Fecioara divină, cu ochii din pietre preţioase, care stătea în picioare în cella Parthenonului, sprijinită pe lancea sa şi ţinând în mână Victoria înaripată. Astfel, eumolpizii îşi creşteau vigilenţa, iar Areopagul severitatea. Pedeapsa cu moartea împotriva divulgatorilor şi profanatorilor a fost aplicată în mod riguros.

Cu toate acestea, ideile de la Eleusis îşi croiau drum prin lume. Vom vedea cum din ele a apărut, parcă prin contrabandă şi într-un mod cu totul neprevăzut, cea mai minunată şi mai vie dintre arte, teatrul grec, strămoş al teatrului modern. Într-adevăr, la originea ei, tragedia nu a fost altceva decât o evadată a Misterelor şi o intrusă în cetate. Acest fenomen atât de curios şi atât de semnificativ, că întreaga enigmă a vieţii şi a evoluţiei se joacă, într-un fel, în culisele sale, a fost prea prost înţeles până astăzi, astfel încât trebuie să insistăm asupra lui.

CAPITOLUL VI

SENSURILE TRAGEDIEI

În paralel cu misterele lui Demeter, Persefonei şi Dionysos, care îşi au începutul în negura timpurilor, cultul popular al lui Bacchus a vrăjit şi a tulburat întotdeauna Grecia. Coribanţii în delir din Frigia, Menadele înnebunite de la Teba, Satirii veseli din Atica, iată tot atâtea manifestări diverse şi irezistibile ale entuziasmului pentru forţele ascunse ale naturii, prin care transpăreau adesea anumite taine ale sanctuarelor. Acestea din urmă au făcut tot posibilul pentru a le opri. Dar forţele dionisiace o dată dezlănţuite nu pot fi stăpânite atât de uşor. Ţăranii din Megara auziseră povestindu-se că Zeul Bacchus fusese sfâşiat odinioară de Titani şi că scăpase înviind, aşa cum strugurele iese în fiecare an din butucul de viţă de vie, iar vinul limpede din butoiul înspumat. Partea tragică, cea misterioasă şi cea atrăgătoare a poveştii i-au fermecat. Un presentiment obscur le spunea că această poveste cuprinde taina lumilor. Li se mai spusese şi că, în Mistere, Bacchus îi avea drept tovarăşi pe Satiri. Pioşi şi şireţi totodată, le-a venit ideea să se deghizeze în aceste fiinţe hibride, cu picioare de capră şi corp de fauni cu coarne şi de a celebra în aceste straie caraghioase Zeul, prin cântece pline de entuziasm, în sunetul flautelor, bombicelor şi tobelor. Aşa a apărut *ditirambul,* care s-a răspândit repede în întreaga Grecie. Dar iată că un poet rural, impresar teatral îndrăzneţ,

Thespis, a avut ideea de a urca pe nişte scânduri şi de a-l reprezenta el însuşi pe Zeu în mijlocul unui cor de Satiri, care răspundea în strofe ritmate la poveştile sale triste sau vesele. Această tentativă a avut un succes formidabil. Imediat un alt poet, Susarion, un ironist deocheat, a imitat-o, dar, în loc să reprezinte partea serioasă a poveştii, a evidenţiat toate detaliile rizibile care i se puteau găsi, aducând-o în realitatea cotidiană. Din acest joc aveau să se nască în acelaşi timp tragedia şi comedia.

Esenţa psihică a acestui fenomen, cel mai surprinzător din istoria artei şi cel mai fecund în ceea ce priveşte consecinţele, merită de a fi studiată mai îndeaproape. Satirul reprezintă în mitologia greacă omul primitiv, mai apropiat de animal şi, totodată, mai apropiat de Zei, pentru că el se află încă în comuniune instinctivă şi directă cu forţele divine ale naturii. În el se dezlănţuie energia sexuală, pentru care grecii aveau un fel de respect religios, ca faţă de o putere creatoare; dar în el se manifestă şi o divinaţie spontană, cu sclipiri de înţelepciune şi profetism. Într-un cuvânt, Satirul este o amintire şi o reviviscenţă a atlantului, la care clarviziunea exista în stare naturală.

Aceasta este cauza profundă care a făcut tragedia să se nască dintr-un cor al Satirilor. În exaltarea sa dionisiacă, trupa de bacanţi deghizaţi în fauni, plângând şi celebrându-l pe Zeul mort şi înviat, chemându-l prin cântecele şi strigătele sale, a avut în cele din urmă halucinaţia acestuia. Este apogeul ditirambului. În momentul în care abilul regizor se prezintă sub figura lui Bacchus, vorbeşte în numele lui, îşi povesteşte aventurile şi discută cu corul, care întâmpină povestea martiriului său cu cântece funebre şi învierea sa printr-un delir de bucurie, nu face altceva decât să îndeplinească dorinţa mulţimii surescitate. Din această dedublare subită a eului, din această proiecţie a viziunii interioare în acţiune vie s-a născut tragedia. Dionysos a ţâşnit viu din

entuziasmul ditirambului. Nu mai avea decât să se fragmenteze în multitudinea de Zei şi de oameni şi astfel va apărea drama divină şi umană. Teatrul a fost întemeiat pentru totdeauna. Se putea crede *a priori* că drama a fost la începuturi o imitaţie a vieţii reale, dar nu este vorba de aşa ceva. Cea mai puternică dintre arte s-a născut din setea unui Zeu şi din dorinţa omului de a ajunge la originea sa. Numai după ce şi-a văzut Zeul, omul a râs de deşeul acestuia, adică de el însuşi.

Ne putem imagina succesul unui asemenea spectacol, cu emoţiile sale violente, multiple şi contradictorii exercitate asupra unui public spontan. La ţară, serbările dionisiace au devenit reprezentări dramatice însoţite de dansuri şi stropite de nenumărate burdufuri cu vin. Când Thespis a venit să-şi dea reprezentaţiile la Atena, un adevărat delir a cuprins oraşul. Bărbaţi şi femei, oameni simpli şi cultivaţi, toată lumea a căzut pradă entuziasmului. Magistraţii s-au îngrijorat şi aveau motive. Plutarh povesteşte în *Viaţa lui Cimon* că Solon l-a chemat pe Thespis şi l-a întrebat dacă "nu-i era ruşine să prezinte poporului *nişte minciuni atât de sfruntate*". Înţeleptul care guverna atunci cetatea se temea probabil mai puţin de iluzia inocentă a scenei decât de profanarea Misterelor de travestiurile grosolane în care le-au îmbrăcat primii autori tragici. Torentul spărsese ecluza şi nu putea fi oprit, dar s-a reuşit zăgăzuirea lui. Aici s-a arătat întreaga înţelepciune a Areopagului, luminată de ştiinţa eumolpizilor. S-a permis autorilor dramatici să se inspire pentru subiectul pieselor lor din tradiţiile mitologice care îşi aveau toate originea în Mistere, dar li s-a interzis, sub pedeapsa cu moartea, să divulge sensul lor ascuns sau să le pângărească prin glume vulgare. Primii cetăţeni ai Atenei, numiţi de Arhonţi şi de Areopag, au fost însărcinaţi cu alegerea pieselor. Reprezentaţiile au devenit serbări anuale în cinstea lui Dionysos. Tragedia înceta să mai fie un divertisment câmpenesc al unor ţărani beţi, pentru a deveni un cult public al cetăţii ateniene. Prin această lovitură spectaculoasă, jocul periculos se metamorfoza într-o revelaţie binefăcătoare. Pallas o lua sub protecţia sa pe evadata Misterelor, pentru a face din ea cea mai puternică dintre Muze, preoteasa artei iniţiatoare şi salvatoare. Astfel va creşte, sub egida Minervei şi cu ajutorul geniilor de la Eleusis, această Melpomenă care avea să dea omenirii un nou fior şi să culeagă din inima omenească torente de lacrimi divine.

Am văzut că toate creaţiile geniului elen, cele care constituie până astăzi elemente esenţiale ale culturii noastre, s-au născut din Mistere. Trebuie să recunoaştem în tragedie ultimul şi unul dintre cele mai uimitoare dintre miracolele lor.

Cu Eschil, organizatorul şi adevăratul ei creator, ea avansează spre noi purtând încă torţa iniţierii. Fiu al unui preot de la Eleusis, am putea să-l numim marele pontif al tragediei. Urmaşii lui au avut alte merite, dar au fost departe de profunzimea şi măreţia lui. Eschil s-a inspirat din plin din înţelepciunea antică şi cu lumina acesteia coboară în abisul întunecat al vieţii omeneşti. Poet, muzician, arhitect, maşinist, costumier, şef al corurilor, el însuşi actor, încălţat cu coturni şi purtând masca tragică, Eschil rămâne un eumolpid. Materia umană, pe care o mişcă până în profunzimi, este aceeaşi cu cea a lui Homer, dar şi mai vastă încă. Cele şaptezeci de tragedii ale sale, din care numai şapte au ajuns până la noi, cuprind întregul orizont al poeţilor ciclici şi întreaga tragedie greacă.

Dar ce abis între Eschil şi Homer! La unul, aventurile olimpiene, catastrofele terestre care se desfăşurau ca într-un vis aerian, iar la celălalt, spectacol, personaje, gesturi şi cuvinte, care ne poartă în miezul conştiinţelor şi voinţelor. Suntem în sălaşul unde se creează destinele. Corul lui Eschil poate reprezenta bătrâni sau fecioare, Erinii sau Oceanide, oricum se află întotdeauna în prezenţa Zeilor, parcă impreg-

nat şi vibrând din suflul lor. În *Hoeforele,* sclavii palatului Atrizilor se înghesuie ca un stol de porumbei în jurul mormântului lui Agamemnon. Electra şi Oreste, care domină acest grup, invocă umbra tatălui lor pentru lucrarea răzbunării, iar corifea, ridicându-şi vălurile precum aripile, rosteşte această imprecaţie, repetată de cor: "Oh! Fie ca într-o zi să cânt imnul fatal deasupra unui bărbat lovit de o sabie, deasupra unei femei muribunde! Căci de ce să ascund în mine suflul divin care îmi umple sufletul? Fără să vreau, el iese şi pe chipul meu respiră furia inimii mele, ura care fierbe în mine. Când îşi va întinde Jupiter mâna răzbunătoare? Mare Zeu! Loveşte aceste capete superbe!" La acest grad de exaltare şi de vehemenţă, corul nu mai este un accesoriu, este chiar sufletul acţiunii.

Deasupra acestei umanităţi semi-vizionare şi cufundată într-un fel de semi-vis, se ridică eroii trilogiei tipice: Agamemnon, Clitemnestra, Oreste. Prin măreţia caracterelor, prin energia voinţelor, ei depăşesc statura umană medie, dar debordează de pasiuni adevărate. În ei se poate studia psihologia crimei, care trece din generaţie în generaţie în sufletul colectiv al unei familii. Obişnuim să spunem că drama antică se bazează pe fatalitatea oarbă care îi învăluie pe oameni prin voinţa Zeilor, precum plasa pe care o strânge Clitemnestra pentru a-şi sugruma soţul. Critica modernă a identificat adevăratul fond al acestui concept substituind arbitrarului divin legea atavismului prin care crede că poate explica totul.

Nimic mai îngust şi mai fals decât această idee. Gândirea lui Eschil este cu totul alta.

Structura şi deznodământul dramelor sale dovedesc că este pe deplin conştient de cele trei puteri care domină viaţa şi o echilibrează: Destinul, Providenţa şi Libertatea umană. Destinul sau Fatalitatea nu este altceva decât lanţul pasiunilor şi calamităţilor care se nasc din generaţie în generaţie prin acumularea crimelor. Libertatea umană le-a făcut posibile, dar omul, ajutat de înţelepciunea divină, reacţionează. Se poate recunoaşte în Oreste sentimentul responsabilităţii care se degajă de fatalitatea care îl înlănţuie, prin lucrarea durerii şi efortul voinţei. Eriniile care îl asaltează reprezintă nu numai remuşcarea obiectivată. Ele sunt puterile oculte create de greşelile umanităţii de-a lungul epocilor. Prin abaterile sale sanguinare, omul a lansat singur în atmosferă aceste Furii ale răzbunării. Ele au un ascendent asupra tuturor sufletelor care, pentru un motiv sau altul, au comis o crimă. Oreste, pe care fatalitatea familiei sale l-a împins să-şi ucidă mama, se purifică cu ajutorul lui Apollo şi al Minervei. Aceasta instituie pentru el tribunalul Areopagului, care înlocuieşte legea talionului printr-o legislaţie mai clementă, în care vinovatul care îşi recunoaşte fapta se poate elibera. Eriniile vor continua să fie puteri de temut, spaimele criminalilor, avertismente pentru toţi, dar ele nu vor mai reprezenta răzbunarea fără milă. La sfârşitul trilogiei sale, Eschil aduce în scenă un cortegiu de tineri atenieni care conduc Furiile, transformate în Eumenide (sau Binevoitoarele), în templul lor subteran de la Colonna.

Cuvintele, situaţia şi punerea în scenă dădeau acestui deznodământ o seninătate grandioasă. Pe de o parte, spaimele naturii învinse, reconciliate, preschimbate în puteri favorabile; pe de alta, cetatea fericită sub egida Zeilor. Noaptea însăşi, Noaptea antică a haosului, devenită sacră, se deschide torţelor de la Eleusis, iar imnurile de bucurie umplu sufletul de o fericire supraomenească. Veritabilă scenă de iniţiere, transpusă într-o dramă religioasă şi într-o serbare civică.

În *Prometeu,* Eschil va merge şi mai departe. Temperamentul său titanic nu respecta întotdeauna limitele impuse de lege. Împins de geniul său, a avut îndrăzneala să dezvăluie pe jumătate unul dintre cele mai mari secrete ale

Misterelor, ceea ce, se pare, l-a costat scump. La Eleusis, erai învățat că omul, născut de Zei, devine asociatul lor, le ia oarecum sarcina în mâinile sale, pe măsură ce se dezvoltă şi că, pe de altă parte, Zeii, puterile cosmice se dezvoltă prin om şi o dată cu el. Acest lucru nu însemna negarea existenței lor, ci supunerea lor, de asemenea, marii legi a evoluției universale şi recunoaşterea omului ca moştenitorul lor, care cucerise prin propriul efort puterea creatoare. Aceasta este ideea fundamentală din *Prometeu înlănțuit*, veritabilă dramă cosmogonică, în care eroul vorbeşte mereu de miile de ani care îi rămân de trăit. Lui Prometeu i s-a făcut milă de oamenii pe care Jupiter voia să-i distrugă. El i-a salvat răpind focul din cer, părintele tuturor artelor. De aici lupta sa cu stăpânul Zeilor. Imaginea colosală a Titanului țintuit, cu lovituri puternice de ciocan, pe vârful unui munte de către Vulcan, asistat de Putere şi de Forță, îndurându-şi supliciul într-o tăcere plină de dispreț, apoi, rămas singur, invocând toate divinitățile universului ca pe martorii martiriului său voluntar; ocnaşul Zeilor consolat de Oceanide şi aruncat apoi de Jupiter cu trăsnetul său în adâncul Tartarului - acest simbol a rămas gravat în memoria oamenilor ca tipul geniului care suferă şi al tuturor revoltaților pentru idealuri nobile.

Nici o altă figură poetică puternic individualizată nu a cuprins atâtea lucruri ca aceasta. În Prometeu ne apare, într-un fel, subconştientul Zeilor şi al Cosmosului, vorbind prin intermediul omului ajuns la apogeul forței sale. În el trăieşte marea idee a Justiției universale, primordială şi finală, care domină universul şi Zeii, victorioasă asupra Destinului, fiică a Veşniciei. Ca interpret al acestui subconştient, Prometeu este într-adevăr cea mai înaltă încarnare teatrală a lui Dionysos, acest Zeu împărțit în sute de eroi. Aici toți eroii se strâng într-unul singur, care pare a vrea să spună ultimul cuvânt al lucrurilor şi a cărui voce face să tremure Olimpul.

Se înțelege astfel că şi publicul atenian a tremurat. Ne

dăm seama că miile de spectatori neinițiați au tresărit la auzul unor cuvinte ca acestea, pronunțate în teatrul lui Bacchus de către poetul însuşi, care juca rolul lui Prometeu, cuvinte adresate Zeului național al tuturor grecilor: "Şi totuşi acest Jupiter, în ciuda orgoliului care-i umple sufletul, va fi umil într-o zi. Unirea pe care o pregăteşte îl va răsturna din înaltul puterii sale; va cădea de pe tronul său şi autoritatea sa va fi ştearsă!"

Conform comentatorilor, această îndrăzneală a provocat indignarea mulțimii, care a năvălit pe scenă amenințându-l cu moartea pe autorul unui asemenea sacrilegiu. Poetul a scăpat de pumnalele atacanților refugiindu-se în orchestră şi cuprinzând altarul lui Dionysos.

Astfel, prin logica rafinată a Destinului, tragedia ideală a fost pe punctul de a zămisli o dramă sângeroasă pe scenă, iar soarta poetului a fost aproape de a fi cea a eroului său, chiar în momentul în care îl încarna.

Destin aproape de invidiat, de vreme ce a fost destinul lui Orfeu şi al lui Dionysos însuşi! Cât despre Areopag, conform acestei versiuni, l-ar fi condamnat pe Eschil să bea cucuta fără intervenția eumolpizilor, care au declarat că Eschil nu era inițiat şi că a păcătuit din ignoranță. Oricum ar fi, nici un alt dramaturg nu a egalat vreodată îndrăzneala Titanului-poet, născut la Eleusis şi mort în exil, la poalele Etnei. Sufletul său vulcanic şi-a aruncat ultimul fulger la poalele vulcanului.

Indiferent dacă Eschil a fost sau nu inițiat formal, opera sa este dovada că purta marca templului de la Eleusis în întreaga sa ființă. Nu mai puțin strâns legat de Mistere este Sofocle, deşi la el ideile eleusine sunt acoperite de un văl şi se transpun mult mai mult. Corurile sale, mai puțin ditirambice, îşi păstrează totuşi caracterul religios. Eroii săi, mereu demni, se apropie mai mult de oamenii obişnuiți. Acțiunea, mai interiorizată, este condusă cu mai multă îndemânare.

Caracterele, mai adâncite şi mai nuanţate, urmează legea progresiei. Sofocle este inventatorul evoluţiei psihologice. Dacă studiem din acest punct de vedere trilogiile sale, a lui *Oedip* şi a *Antigonei,* putem găsi aici o adevărată dramă de iniţiere. Disciplina de la Eleusis consta tocmai în a opera o metamorfoză în om, în a face să se nască în el un alt suflet, epurat şi vizionar, care să devină spiritul său conştient, Daimonul său, sub egida unui Zeu.

În *Oedip* de Sofocle, acest mister se învăluie într-o legendă care îl lasă să transpară. Oedip a devenit regele Tebei eliberând ţinutul de un monstru femelă care îl infesta, Sfinxul. Tradiţia curentă şi literatura clasică nu văd în Sfinx decât un monstru fabulos ca şi ceilalţi, precum hidra din Lerna, Himera şi nenumăraţii dragoni din toate ţinuturile. Dar, în Misterele antice, Sfinxul era un simbol mult mai vast şi mai puternic. Cu corpul său de taur, ghearele de leu şi capul omenesc, el reprezenta întreaga evoluţie animală din care a apărut omul. Aripile sale de vultur semnificau chiar natura divină al cărei germen îl poartă. Sofocle a preluat Sfinxul in legenda populară a Tebei, lăsând pur şi simplu să-i fie ghicit sensul esoteric. Oedip nu este un iniţiat, nici chiar un aspirant la Mistere; el este omul puternic şi orgolios care se aruncă în viaţă cu toată energia dorinţei sale fără margini şi năvăleşte asupra tuturor obstacolelor precum un taur asupra adversarilor săi. Voinţă de a se bucura şi de a deţine puterea, iată ceea ce-l domină. Cu un instinct sigur, el ghiceşte enigma pe care Sfinxul-Natură o propune tuturor oamenilor pe pragul existenţei. El ghiceşte că dezlegarea enigmei este chiar Omul. Dar, fiinţă de dorinţă şi de pasiune pură, el înţelege prin acesta un om asemănător lui însuşi, fără a avea nici cea mai mică idee despre omul divin, transfigurat. Ca un om de acţiune, într-o clipă se aruncă asupra monstrului, îl doboară, se impune astfel poporului, devine rege. Dar Zeii îi pregătesc o pedeapsă pentru trufia şi violenţa sa. Fără să ştie, îşi ucide

tatăl şi se căsătoreşte cu mama sa. Această descoperire îl aruncă de pe culmea prosperităţii în cel mai înfricoşător abis. Frumuseţea spirituală a dramei constă în contrastul dintre ghicitorul Tiresias, care, lipsit de vederea exterioară, dar cu darul viziunii spiritului, străbate întreaga tramă a destinului, şi Oedip, care, cu ochii deschişi, nu vede decât aparenţa lucrurilor şi se aruncă precum un animal în capcanele întinse.

Dacă *Oedip Rege* ne prezintă pedeapsa trufiei, în *Oedip la Colonna* vedem, în bătrânul rătăcitor, fugar, doborât de toate relele şi condus de nobila sa fiică, purificarea omului de către durerea îndurată eroic. Suferind cu curaj şi conştient, regele proscris şi orb a devenit şi el un vizionar al sufletului şi poartă în jurul capului său chel o aureolă de consolare şi speranţă, din care radiază harul divin. Astfel transfigurat, Oedip a devenit aproape un sfânt. După această transformare, nu ne mai mirăm atunci când contemplăm în sublima Antigona floarea rafinată a dragostei pure omeneşti, o creştină *avant la lettre.*

Capodopera lui Sofocle justifică aşadar perfect reflecţiile judicioase ale lui Fabre d'Olivet. "Născută în întregime din adâncul Misterelor, tragedia poseda un sens moral pe care iniţiaţii îl înţelegeau. Iată ceea ce o aşeza mai presus de tot ceea ce ne putem imagina astăzi, ceea ce îi dădea o valoare inestimabilă. În timp ce omul de rând, orbit doar de pompa spectacolului, antrenat de frumuseţea versurilor şi a muzicii, simţea o bucurie trecătoare, înţeleptul gusta o plăcere mai pură şi mai durabilă, primind adevărul chiar în sânul iluziilor înşelătoare ale simţurilor. Această plăcere era cu atât mai mare cu cât inspiraţia poetului fusese mai perfectă şi cu cât reuşise mai bine să facă simţit spiritul alegoric, fără a trăda vălul care îl acoperea."

Dacă toată puterea Misterelor radiază prin operele lui Eschil şi Sofocle, ea nu a lăsat nici o urmă în cea a ilustrului lor rival şi succesor Euripide. Dintr-un moment în altul, torţele

sacre, care conduc la lumina fericită, s-au stins, iar noi mergem pe pipăite în bezna destinului orb, luminat doar de făcliile patimilor şi de focurile roşii ale Tartarului. De unde vine această schimbare bruscă? Motivul este uşor de găsit. Contemporan al Titanului Eschil şi al divinului Sofocle, poet ca şi ei, dar în felul propriu, egalul lor, superiorul lor poate prin anumite calităţi, prin sensibilitatea sa fremătătoare, prin limpezimea minunată a stilului său şi prin bogăţia ingenioasă a imaginaţiei sale, Euripide aparţine unei alte lumi, lumii noastre mai mult decât celei a antichităţii, prin caracteristica spiritului şi prin natura sufletului său. Nu numai că nu îl leagă nimic de Eleusis, dar este un discipol fervent al lui Socrate, care a refuzat să fie iniţiat, pentru că, spunea el, nu voia să afle lucruri comunicate sub jurământul tăcerii şi pe care nu ar fi avut dreptul să le discute în public. Socrate credea cu tărie şi îi învăţa pe ceilalţi că numai raţionamentul poate atinge adevărul şi că logica riguroasă, fără ajutorul nici unei alte facultăţi, conduce infailibil la virtute şi la fericire. El întoarce spatele clarviziunii antice, mamă a înţelepciunii primordiale şi a tuturor religiilor antice, ignoră intuiţia, creatoare a filosofiilor sintetice, ironizează fin inspiraţia, izvor al poeziei şi al artelor. Nu vede salvarea decât în observaţie, în analiză şi în dialectică. Prin acest lucru, el este în mod adevărat şi autentic, aşa cum a spus Nietzsche, părintele raţionalismului intransigent şi al pozitivismului modern.

Or Euripide, deşi poet şi poet de geniu, este discipolul cel mai fanatic al acestui maestru al îndoielii. S-ar crede că nu scrie decât pentru acest unic spectator. Căci Socrate, care nu merge niciodată la teatru, merge acum pentru a asculta tragediile lui Euripide. Ce plăcere rafinată pentru el să audă corurile şi personajele discipolului său reproducându-i silogismele, în care spiritul se pierde ca într-o capcană, şi parafrazându-i scepticismul distrugător; chipul său de silen se destinde şi ochiul său de Ciclop se aprinde în faţa acestui

spectacol. În zadar coboară Zeii din cer în carele lor aurite şi îşi declamă versurile pompoase sub măştile lor pictate. În discursurile lor contradictorii, neobositul gânditor vede cum Olimpul se prăbuşeşte şi cum întreaga fantasmagorie mitologică dispare. Astfel, aplaudă cu putere la acest pasaj al corului din *Hipolit:* "Desigur, prevederea Zeilor, când se impune gândirii mele, îmi alungă neliniştile, dar abia mi se pare că am înţeles-o, că renunţ la a o mai înţelege, atunci când văd mizeriile şi acţiunile muritorilor."

Aceste cuvinte ne lasă să vedem abisul care separă opera lui Euripide de cea a predecesorilor săi. Aceleaşi subiecte, aceleaşi personaje, aceleaşi decoruri, întreaga legendă homerică, dar sentimentul religios şi înţelegerea profundă a vieţii au dispărut. În ciuda cunoaşterii pasiunilor, în ciuda farmecului incomparabil al limbii şi al nenumăratelor frumuseţi de detaliu, nu se mai simte aici acea privire vastă care cuprinde întregul destin omenesc şi ajunge în adâncul lui, trecând în lumea lui de dincolo. Spiritul Misterelor a dispărut şi, fără el, totul se micşorează, se ridează, se veştejeşte şi se face fărâme. Corul a încetat să mai fie ochiul şi vocea Zeilor, nu mai reprezintă decât poporul, masa unduitoare, turma ignorantă, bătrânul tremurător şi credul, cetăţeanul *Demos* al lui Aristofan. În ceea ce-i priveşte pe eroi, pe bună dreptate s-a spus despre Euripide că "a pus spectatorul pe scenă". Toate marile personaje, în care mitul i-a glorificat pe întemeietorii civilizaţiei elene, au coborât una sau mai multe trepte pe scara socială. Hercule, acel tip de iniţiat în cele douăsprezece munci ale sale, a devenit un chefliu generos, dar vulgar şi grosolan; Iason, cuceritorul Lânii de Aur, a devenit un laş plângăcios. Ahile, Oreste şi Pilade cu greu îşi păstrează demnitatea. Euripide a creat fecioare deosebite, dar caracterele sale masculine sunt, în general, slab conturate. Şi-a dovedit însă măiestria în descrierea pasiunilor, atunci când au devenit stăpânele

sufletelor şi când se substituie individualităţii. Astfel apar amantele crude, Fedra şi Medeea şi clocotitoarea Hecuba, tigroaică a răzbunărilor materne. Mai este apoi patetismul, al cărui inventator este Euripide. Nimeni nu ştie ca el să trezească mila, să facă să curgă lacrimile, dar este o milă sterilă şi debilitantă, care nu lasă inimii nici putere, nici consolare. Se poate spune că estetica lui Euripide, rezultat al filosofiei sale, se reduce la patetismul fără lumină, la tragicul neexplicat al vieţii. Ne-a lăsat totuşi moştenire două capodopere, din care teatrul modern s-a inspirat adeseori, *Hipolit* şi *Ifigenia în Aulida*, în care atinge culmea emoţiei. Dar dacă mergem în adâncul acestor drame, vedem că reprezintă condamnarea involuntară a filosofiei al cărei purtător de cuvânt a fost Euripide. Hipolit, adolescentul cast şi mândru, adorator al Dianei, pe nedrept acuzat de incest de tatăl său şi ucis la ruga sa de către Neptun; Ifigenia, blânda fecioară, sacrificată de un tată barbar şi de o armată superstiţioasă - aceste două victime nu sunt oare dovada că o civilizaţie pur intelectuală şi care nu cunoaşte adevăraţii Zei, este silită, pentru a subzista, să-şi sacrifice cele mai nobile vlăstare?

Nimic mai tragic şi mai aparte decât destinul lui Euripide însuşi. După o viaţă de glorie şi de succese continue, a fost chemat la curtea regelui Macedoniei, Archelaus. Aici şi-a compus tragedia sa *Bacantele,* care este negarea absolută a esteticii şi a filosofiei sale antimistice. Căci îl vedem acum pe regele Penteu sfâşiat de bacante, după ce negase divinitatea lui Dionysos şi necesitatea misterelor sale de neînţeles. Zeul magician al metamorfozelor a fost oare mulţumit de această palinodie tardivă? S-ar părea că nu, dacă este să dăm crezare zvonului care a circulat prin Atena. S-a spus că, în timp ce se plimba singur, ilustrul oaspete al regelui Macedoniei a fost sfâşiat de o hoardă de moloşi (câini). Asupra acestui fapt, simbolismul îndrăzneţ al partizanilor tardivi ai lui Eschil şi-a găsit un teren propice. Aceştia

au afirmat că patimile sălbatice, dezlănţuite de Euripide în teatrul lui Bacchus şi cu care se jucase atât de abil în timpul lungii sale vieţi, intraseră în câinii Traciei pentru a se arunca asupra maestrului lor, aşa cum fac fiarele sălbatice care, aproape întotdeauna, sfârşesc prin a-şi devora îmblânzitorul. O ultimă şi profundă ironie, spuneau ei, a Zeilor pe care îi ofensase!

Fabre d'Olivet, acest mare gânditor uitat astăzi, a emis o judecată remarcabilă despre Euripide. Îl voi cita, în ciuda severităţii sale excesive, pentru că oferă, în câteva linii, un tablou magistral al prăbuşirii tragediei, după ce a pierdut regulile şi tradiţia de la Eleusis: "Dacă legile care au fost promulgate la început împotriva celor care, tratând subiecte tragice, înjoseau sensul misterios, ar fi fost puse în aplicare, Euripide nu ar mai înfăţişat atâţia eroi degradaţi de adversitate, atâtea prinţese pierdute de dragoste, atâtea scene de ruşine, scandal şi mârşăvii; în schimb poporul, deja decăzut şi atins de corupţie, era influenţat de aceste tablouri periculoase şi alerga singur în întâmpinarea cupei otrăvite care i se întindea. Farmecului însuşi al acestor tablouri, talentului cu care Euripide ştia să le coloreze, trebuie să atribuim decadenţa moravurilor ateniene şi prima atingere care a fost adusă purităţii religiei. Teatrul devenit şcoala pasiunilor şi care nu mai oferea sufletului nici o hrană spirituală a deschis o poartă prin care s-au strecurat, până în sanctuare, disprețul şi deriziunea Misterelor, îndoiala, îndrăzneala cea mai nelegiuită şi uitarea completă a Divinităţii."

***

Minune a artei vii, tragedia ne-a apărut ca floarea miracolului elen şi ca ultimul cuvânt al geniului grec. Am arătat cum mitul lui Dionysos i-a dat naştere, cum Misterele de la Eleusis i-au inspirat capodoperele şi cum a cunoscut o

decădere rapidă imediat ce a încetat a le mai înțelege. Se impune o concluzie asupra raportului dintre aceste două instituții, concluzie care ne va deschide o perspectivă asupra adevăratei misiuni a teatrului şi asupra posibilului său viitor în omenire.

Tragedia este, conform cuvintelor lui Aristotel, *o purificare* (καθαρσις) *prin teroare şi milă*. Această formulă este perfectă în concizia ei. Numai că necesită o explicație. De ce teroarea şi mila, care în viața reală sunt impresii deprimante, devin în marea tragedie elenă forțe reconfortante şi purificatoare? Pentru că ele prezintă spectatorului *încercările sufletului* care îl fac potrivit pentru asimilarea adevărurilor consolante şi sublime, smulgându-i văl după văl. Fără înțelegerea clară a acestor încercări, chinurile terorii şi elanul simpatiei rămân neputincioase. Dar curățirea sufletului care urmează fiorului tragic produce o înseninare în care pătrund razele unui adevăr şi unei fericiri necunoscute. Scopul misterelor de la Eleusis era să comunice acest adevăr inițiatului prin experiența personală, prin concepte clare şi imagini sugestive. Inițierea şi serbările de la Eleusis dădeau celor care ştiau să le înțeleagă cheia contradicțiilor şi spaimelor vieții. Astfel, cele două instituții se completau şi se ajutau reciproc. La Eschil şi la Sofocle, dincolo de teroare şi de milă, se întrevedeau pacea şi lumina. La Euripide, dialecticianul şi sofistul, care aparține deja civilizației pur intelectuale şi raționaliste al cărei pivot este Socrate, ne aflam în fața terorii şi milei fără eficacitatea transcendentă a acestora, adică fără iluminarea şi liniştirea psihică pe care le transmiteau în drama primordială de la Eleusis şi pe care le păstraseră, într-o mare măsură, dramele lui Eschil şi Sofocle. La Euripide, omul apare ca victimă a hazardului sau al arbitrarului divin. Se poate spune că teroarea şi mila devin mai puternice în acest concept al vieții, dar îşi pierd calitatea de înnobilare şi puterea de educare. De la o tragedie de Eschil sau

Sofocle ieşi eliberat şi întinerit, în schimb de la o melodramă a lui Euripide ieşi emoționat, dar doborât. În ciuda măreției poetului şi artistului, la Euripide lipseşte suflul divin.

***

Idealul artei ar fi să alăture, în plenitudinea vieții, terorii şi milei salutare ale tragediei, revelațiile consolante pe care Grecia le-a găsit în Misterele sale şi, mai ales, în drama eleusină. Fără îndoială, istoria nu va reîncepe şi nu poți înota de două ori în acelaşi fluviu, cum spunea Heraclit, dar, de-a lungul epocilor, ideile şi lucrurile revin în metamorfoze neîncetate şi în forme neprevăzute. În ciuda vălului opac în care ne înfăşoară civilizația noastră materialistă, nu este imposibil ca miracolul elen să aibă avataruri şi renaşteri surprinzătoare.

Creațiile noi se nasc uneori din tânjirea profundă şi dureroasă după un trecut pierdut pe vecie. Arde încă în noi toți nostalgia de nestins a tragediei greceşti, deasupra căreia pluteşte, speranță nemuritoare, lumina sublimă de la Eleusis!

CARTEA A VIII-A

CHRISTOSUL COSMIC

ŞI

ISUSUL ISTORIC

Misterul Palestinei poate fi aprofundat neîncetat. Dincolo de el se află... Infinitul.

Rudolf Steiner

CAPITOLUL I

CHRISTOSUL COSMIC

Am ajuns la punctul din evoluția umană şi divină în care trebuie să ne amintim de tot ceea ce îl precede pentru a înțelege tot ceea ce va urma. Căci aici influxul din înalt şi efortul de jos se întâlnesc într-un punct luminos, care îşi proiectează razele atât în spate, asupra trecutului imemorial, cât şi înainte, asupra viitorului infinit.

Venirea lui Christos este punctul central, focarul incandescent al istoriei. Marchează o schimbare bruscă de orientare, un impuls nou şi miraculos. Nu este de mirare că materialiştilor înrăiți le apare ca o deviație funestă, iar credincioşilor simpli ca o lovitură de teatru, care suprimă trecutul pentru a reconstrui lumea pe noi baze. La drept vorbind, primii sunt victimele cecității lor spirituale, iar ceilalți ai orizontului lor limitat. Dacă, pe de o parte, manifestarea lui Christos prin învățătorul Isus este un fapt cu consecințe incalculabile, pe de alta, ea a fost pregătită de întreaga evoluție precedentă. O rețea de fire nevăzute o leagă de întreg trecutul planetei noastre. Această rază vine din inima lui Dumnezeu pentru a coborî până în inima omului şi a reaminti pământului, fiică a Soarelui, şi Omului, fiu al Zeilor, originea lor celestă.

Să încercăm să elucidăm acest mister în câteva cuvinte.

Pământul cu regnurile sale, umanitatea cu rasele sale, puterile spirituale cu ierarhiile lor care se cufundă în Insondabil, evoluează sub acelaşi impuls, într-o mişcare simultană şi continuă. Cerul, pământul şi omul merg împreună. Singurul mijloc de a urmări sensul evoluţiei lor este de a pătrunde, dintr-o privire, aceste trei sfere, în lucrarea lor comună şi de a le considera ca pe un tot organic şi indisolubil.

Din acest punct de vedere, să aruncăm o privire asupra stării lumii la naşterea lui Christos şi să ne concentrăm atenţia asupra celor două rase care reprezentau, în acel moment, avangarda umană: lumea greco-latină şi poporul evreu.

Din punct de vedere spiritual, mişcarea umanităţii de la Atlantida până în era creştină ne oferă dublul spectacol al unui recul şi al unui progres. Pe de o parte, diminuarea graduală a clarviziunii şi a comuniunii directe cu forţele naturii şi cu puterile cosmice, iar pe de alta, dezvoltarea activă a inteligenţei şi a raţiunii şi, ca o consecinţă, dominaţia materială a omului asupra lumii. Clarviziunea continuă să fie cultivată de o elită în centrele de iniţiere, în locurile în care se dau oracolele şi de aici pleacă toate mişcările religioase şi toate impulsurile civilizatoare. Dar clarviziunea şi facultăţile divinatorii scad în mase. Această transformare spirituală şi intelectuală a omului, din ce în ce mai atras de planul fizic, corespunde unei transformări paralele a organismului său. Cu cât ne întoarcem mai mult în trecutul său preistoric, cu atât corpul său era mai uşor şi mai fluid. Acum el se solidifică. În acelaşi timp, corpul său eteric, care odinioară depăşea corpul fizic, este din ce în ce mai absorbit de acesta şi ia exact forma lui. Corpul său astral, aura sa strălucitoare, care odinioară se întindea departe ca o atmosferă şi îi realiza percepţiile hiperfizice, îl ajuta în legătura sa cu zeii, se strânge şi ea în jurul corpului său şi nu mai este decât un nimb îngust

saturat de viaţa proprie şi colorat de pasiunile sale. Această dezvoltare se întinde pe mii şi mii de ani. Cuprinde a doua jumătate a perioadei atlante şi toate civilizaţiile Asiei, nordului Africii şi ale Europei, care sunt urmaşele Atlantidei (hinduşi, persani, caldeeni, egipteni, greci şi popoarele din nordul Europei). Această involuţie a forţelor Cosmosului în omul fizic era indispensabilă atât desăvârşirii sale, cât şi perfecţiunii sale intelectuale. Grecia reprezintă ultimul stadiu al acestei *coborâri a Spiritului în materie*. La ea, fuziunea este perfectă. Rezultă de aici o minunată înflorire a frumuseţii fizice în echilibrul intelectual. Dar acest templu diafan, locuit de oameni semidivini se înalţă pe marginea unei prăpăstii în care mişună monştrii Tartarului. Venise ceasul critic. Cum nimic nu se opreşte şi trebuie întotdeauna ori să dai înapoi, ori să avansezi, omenirea nu mai putea, din acest punct, decât să se cufunde în bestialitate şi depravare sau să urce spre culmile Spiritului cu o conştiinţă mai puternică. Decadenţa greacă şi, mai ales, orgia imperială a Romei prezintă spectacolul, măreţ şi totodată respingător, al acestei prăbuşiri a omului antic în desfrâu şi cruzime, deşeu fatal a tuturor marilor mişcări ale istoriei[1].

"Grecia, spune Rudolf Steiner, nu şi-a putut realiza opera decât lăsând să se îngroaşe, treptat, vălul care acoperea clarviziunea antică. Lumea greco-latină, cu decadenţa sa rapidă, marchează cea mai profundă coborâre a spiritului în materie, pe parcursul întregii evoluţii umane. Cucerirea lumii materiale şi dezvoltarea ştiinţelor pozitive au avut acest preţ. Aşa cum viaţa postumă a sufletului este condiţionată de viaţa sa terestră, oamenii medii nu înaintau mult în lumea spirituală după moartea lor. Duceau cu ei o parte din vălurile lor şi existenţa lor astrală era asemănătoare celei a umbrelor. Astfel apare acea plângere a sufletului lui Ahile la Homer:

[1] Vezi tabloul realizat de mine la începutul *Vieţii lui Isus* în cartea mea *Marii Iniţiaţi* - n.a.

"Mai bine să fii un cerşetor pe pământ, decât un rege pe tărâmul umbrelor!" Misiunea încredinţată umanităţii post-atlante nu putea decât să o îndepărteze de lumea spirituală. Este o lege a Cosmosului că măreţia unei laturi se dobândeşte, pentru un timp, prin slăbirea celeilalte[1]."

O schimbare radicală, o reurcare spre culmile Sufletului era necesară umanităţii pentru a-şi îndeplini destinul. Dar pentru acest lucru trebuia o religie nouă, mai puternică decât toate cele dinainte, în stare să înalţe masele îngreunate şi să mişte fiinţa umană până în cele mai adânci profunzimi ale sale. Revelaţiile anterioare ale rasei albe avuseseră loc toate în planul astral şi în planul eteric, de unde acţionau cu forţă asupra omului şi asupra civilizaţiei. Creştinismul, venit de mai departe şi de mai sus, prin toate sferele, trebuia să se manifeste până pe planul fizic pentru a-l transfigura spiritualizându-l şi să redea atât omului individual, cât şi omenirii colective conştiinţa imediată a originii lor celeste şi a scopului lor divin. Nu erau aşadar numai motive morale şi sociale, existau şi motive cosmologice pentru apariţia lui Christos în lume.

Uneori, în mijlocul Oceanului Atlantic, atunci când un vânt rătăcit scobeşte cerul de furtună, se văd, într-un punct, norii care cresc şi se apleacă spre Ocean în formă de trompă. Imediat marea ridică un vârf ascuţit şi vine să atingă norul. Se pare că întreaga masă de apă se adună în acel vârtej lichid pentru a se răsuci şi a se ridica împreună cu el. Deodată, cele două puncte care se atrag unul pe celălalt se confundă ca două guri... Tromba s-a format!... Vântul pompează marea, iar marea bea vântul. Vortex de aer şi de apă, coloana vie înaintează vertiginos pe valurile convulsionate şi uneşte, preţ de o clipă, pământul cu cerul.

Fenomenul lui Christos, care coboară din lumea spiri-

[1] Schiţă a ştiinţei oculte *Die Geheimwissenschaft im Umriss*, de Rudolf Steiner (Altmann, Leipzig) - n.a.

tuală în lumea fizică, trecând prin planul astral şi cel eteric, seamănă cu meteorul marin. În ambele cazuri, puterile cerului şi ale pământului lucrează şi colaborează pentru o supremă unire. Dar, în timp ce tromba se formează în câteva minute, sub acţiunea violentă a uraganului şi a curenţilor electrici, coborârea lui Christos pe pământ necesită mii de ani şi îşi are originea, cauza primordială, în tainele sistemului nostru planetar.

În această metaforă, care încearcă să redea printr-o imagine rolul Christosului cosmic în umanitatea noastră, poporul evreu reprezintă partea terestră, exoterică şi vizibilă. Este partea de jos a trombei care se înalţă, atrasă de vârtejul de deasupra. Acest popor indispune toate celelalte popoare. Prin intoleranţa sa, prin ideea sa fixă, încăpăţânată, el scandalizează naţiunile aşa cum tromba scandalizează valurile. Ideea monoteistă este propagată prin patriarhii săi. Moise o ia în stăpânire şi se serveşte de ea pentru a plămădi o naţiune. Aşa cum Simumul ridică o coloană de praf, Moise îi adună pe Ibrimii, pe beduinii rătăcitori, pentru a alcătui poporul lui Israel. Iniţiat în Egipt, protejat de un Elohim, pe care îl numeşte Javèh, el se impune prin cuvânt, fier şi foc. Un Dumnezeu, o Lege, un Chivot, un popor pentru a-l purta înainte timp de 40 de ani prin deşert, prin foamete şi rebeliuni, către pământul promis! Din această gândire puternică, precum coloana de foc care merge înaintea tabernacolului, s-a născut poporul lui Israel cu cele douăsprezece triburi ale sale care corespund celor douăsprezece semne ale zodiacului. Israel a păstrat intactă ideea monoteistă, în ciuda crimelor regilor săi şi a asaltului popoarelor idolatre. Pe această idee se grefează, de la originea ei, ideea mesianică. Căci Moise, înainte de moarte, îl anunţase deja pe salvatorul final, pe regele dreptăţii, pe profetul şi purificatorul universal. Dintr-un secol în altul, vocea neobosită a profeţilor îl proclamă, de la exilul babilonian până în vremea jugului de

fier al romanilor. Sub domnia lui Irod, poporul evreu se aseamănă unei nave disperate, al cărei echipaj înnebunit aprinde focul pe catarg, ca un felinar pentru a naviga printre stânci. Căci, în acel moment, Israelul prezintă spectacolul straniu şi deconcertant al unui popor strivit de Destin, pe jumătate zdrobit, care îşi aşteaptă salvarea de la încarnarea unui Zeu!

Israelul avea să naufragieze, dar Zeul s-a încarnat!

Care este aici jocul complex al Providenţei, al libertăţii umane şi el Destinului? Poporul evreu personifică şi întrupează, într-un fel, chemarea pământului către Christos. În el, libertatea omenească, în a cărei cale stă Destinul, adică greşelile trecutului, strigă către Providenţă pentru a-şi obţine salvarea. Căci marile religii au reflectat această pregătire ca într-o oglindă. Nimeni nu avea o idee clară despre Mesia, dar iniţiaţii îl presimţeau şi îl anunţau de multă vreme.

Isus le răspunde Fariseilor care îl întreabă care este misiunea sa: "Înainte de Avraam, existam." Apostolilor, care se tem de moartea sa, le spune aceste cuvinte uimitoare pe care nici un profet nu le-a pronunţat vreodată şi care par ridicole rostite de oricine altcineva în afara lui: "Cerul şi pământul vor trece, dar cuvintele mele nu vor trece." Ori asemenea cuvinte sunt divagaţiile unui nebun, ori ele au un sens cosmologic transcendent. Pentru tradiţia oficială a Bisericii, Christosul, a doua persoană a Treimii, nu a părăsit sânul Tatălui său decât pentru a se încarna în Fecioara Maria. Pentru tradiţia esoterică de asemenea, Christosul este o fiinţă supraumană, un Dumezeu în toată puterea acestui cuvânt, cea mai înaltă manifestare spirituală pe care omenirea a cunoscut-o. Dar, ca toţi Zeii, Verbe ale celui Etern, de la Arhangheli până la Tronuri, el străbate o evoluţie care acoperă întreaga durată a vieţii planetare şi, cum este singura dintre Puteri care s-a manifestat complet pe parcursul unei încarnări umane, această evoluţie are o natură specială. Pentru a-i afla originea, trebuie să ne întoarcem în timp, dincolo de istoria raselor omeneşti, până la formarea pământului şi până la prima tresărire a luminii în nebuloasa noastră. Căci, conform tradiţiei rosacruceene, Spiritul care a vorbit lumii sub numele de Christos şi prin gura învăţătorului Isus, este spiritual legat de astrul-rege al sistemului nostru, de soare.

Am văzut, în *Evoluţia planetară*, cum Puterile cosmice au elaborat lumea noastră sub o direcţie unică şi conform unei ierarhii savante. Schiţate pe planul spiritual, tipurile şi elementele, sufletele şi corpurile se reflectă pe planul astral, se vitalizează pe planul eteric, pentru a se concretiza în materie. Fiecare planetă este opera unui ordin de puteri diferit şi zămisleşte forme de viaţă diferite. Fiecare mare putere cosmică, să spunem fiecare mare Zeu, antrenează în urma sa legiuni de spirite, care sunt lucrătorii săi inteligenţi. Tradiţia esoterică a Occidentului îl consideră pe Christos ca fiind regele geniilor solare. În momentul separării pământului de soare, spiritele sublime numite εξουσιαι de către Dionisie Areopagitul, *Virtuţi* de tradiţia latină, *Spirite ale Formei* de către Rudolf Steiner, s-au retras pe astrul luminos care tocmai îşi respinsese miezul opac. Aveau o natură prea eterată pentru a se simţi bine în atmosfera grea terestră, unde urmau să se zbată Arhanghelii. Dar, concentrate în jurul aurei soarelui, au acţionat de acolo cu şi mai multă putere asupra pământului, fecundându-l cu razele lor şi înveşmântându-l în mantia sa de verdeaţă. Christos, devenit regentul acestor puteri spirituale, putea fi numit Arhanghelul solar. Acoperit de ele, a rămas mult timp necunoscut oamenilor, sub vălul său de lumină.

Pământul născând era supus influenţei unui alt Zeu, ale cărui legiuni îşi aveau atunci centrul pe planeta Venus. Această putere cosmică a fost numită Lucifer, sau Arhanghelul rebel, de către tradiţia iudeo-creştină. Am

descris rolul acestuia în primul capitol al acestei cărți. El a împins sufletul omenesc mai adânc în materie, a îndesat eul în adâncul corpului. Astfel, el a fost autorul indirect al răului, dar şi al pasiunii şi entuziasmului, această sclipire a zeului în om, prin intermediul tumultului sângelui. Fără el, nu am avea nici rațiune, nici libertate, iar spiritului i-ar lipsi trambulina pentru a sări spre astre.

Influența spiritelor luciferice a predominat în timpul perioadei lemuriene şi atlante, dar, o dată cu începutul perioadei ariene, influența spirituală care emană din aura solară se face simțită. Ea creşte de la o epocă la alta, de la un popor la altul, de la o religie la alta. Christos s-a apropiat astfel, puțin câte puțin, de lumea terestră, printr-o radiere progresivă. Această lentă şi profundă incubare se aseamănă, în plan spiritual, cu ceea ce ar însemna, în plan fizic, apariția unui astru venind din înaltul cerului şi al cărui disc ar fi văzut crescând pe măsură ce s-ar apropia de noi. Indra, Osiris, Apollo se ridică deasupra Indiei, Egiptului şi Greciei ca nişte precursori ai lui Christos. El străluceşte prin Zeii solari ca lumina albă prin vitraliile roşii, galbene şi albastre ale catedralelor. El le apare de asemenea rarilor inițiați, aşa cum, pe Nil, se vede mijind o stea îndepărtată printre razele roze ale soarelui la apus, care urcă până la zenit. Deja străluceşte în fața lui Zoroastru sub figura lui Ahura-Mazda, care i se arată, în marea sa viziune, ca un Zeu îmbrăcat în soare. Străluceşte pentru Moise în tufişul în flăcări şi îi străbate, ca un fulger, pe toți Elohimii în mijlocul trăsnetelor de pe muntele Sinai. Iată-l devenit Adonai, Domnul, anunțându-şi astfel venirea viitoare.

Dar nu era destul pentru a smulge omenirea din chingile materiei în care se împotmolise în căderea ei. Trebuia ca acest Spirit sublim să se încarneze într-un om, trebuia ca Verbul solar să descindă într-un corp omenesc, care să fie văzut mergând şi respirând pe pământ. Pentru a-i repune pe oameni pe calea înălțimilor spirituale şi pentru a le

arăta scopul lor celest, nu trebuia nici mai mult, nici mai puțin decât *manifestarea Arhetipului divin în plan fizic.* Trebuia ca acesta să triumfe asupra răului prin Dragostea fără margini şi asupra morții printr-o Înviere strălucitoare, din care să iasă neatins, transfigurat şi mai splendid încă, din abisul în care se cufundase. Autorul Evangheliei Sf. Ioan a putut aşadar să spună, într-un sens atât literal, cât şi transcendent: "Cuvântul s-a făcut trup şi lumina a mers printre noi plină de har şi de adevăr."

Acesta este motivul cosmic al încarnării Verbului solar. Am perceput astfel necesitatea manifestării sale terestre, din punct de vedere al evoluției divine. Să vedem acum modul în care evoluția umană i-a pregătit un trup demn de a-l primi.

CAPITOLUL II

ÎNVĂȚĂTORUL ISUS, ORIGINILE ŞI DEZVOLTAREA SA

O întrebare prealabilă se ridică în fața celui care vrea să-l evoce astăzi pe adevăratul Isus, şi anume cea legată de valoarea relativă a celor patru Evanghelii. Cel care a ajuns, prin meditație şi intuiție, la adevărul intrinsec al acestor mărturii de un geniu unic, ar fi tentat să răspundă la toate obiecțiile aduse de critică autenticității Evangheliilor prin cuvintele lui Goethe. Spre sfârşitul vieții sale, un prieten i-a spus:

- Ai auzit poate că tocmai s-a descoperit că Evanghelia Sf. Ioan nu este autentică.

- Ce este autentic, a răspuns autorul lui *Faust,* dacă nu ceea ce este veşnic frumos şi adevărat?

Prin aceste cuvinte superbe, bătrânul poet, mai înțelept decât toți gânditorii timpului său, punea la colț construcțiile greoaie ale şcolii critice şi pur documentare, a cărei urâțenie pretențioasă a reuşit să ne mascheze Adevărul şi Viața.

Dar să fim mai precişi. Este acceptat că Evangheliile greceşti au fost redactate mult timp după moartea lui Isus pe baza unor tradiții evreieşti care îşi aveau originea directă la discipolii şi martorii oculari ai vieții învățătorului. Fie că găsim sau nu în ele anumite contradicții de detaliu sau că ni-l prezintă pe profetul din Galileea din unghiuri diferite, în ce constă pentru noi autenticitatea şi adevărul acestor scrieri? În data redactării lor? Sau în munții de comentarii care s-au scris despre ele? Nu. Forța şi adevărul lor rezidă în unitatea vie a persoanei şi a doctrinei lui Isus care se degajă din ele. Dovada ei este faptul că acest cuvânt a schimbat fața lumii şi viața nouă pe care o poate trezi încă în fiecare dintre noi. Iată dovada suverană a realității istorice a lui Isus din Nazareth şi a autenticității Evangheliilor. Restul este numai un accesoriu. În ceea ce-i priveşte pe cei care, ca David Strauss, imitat de anumiți teozofi, vor să ne convingă că Christos este un simplu mit "un grandios *humbug* istoric", pedantismul lor grotesc ne cere o credință mai oarbă decât cea a credincioşilor cei mai fanatici. Jean-Jacques Rousseau a spus-o foarte bine: dacă pescarii din Galileea, scribii din Ierusalim şi filosofii neoplatoncieni din Efes au fabricat din tot felul de piese tipul lui Isus Christos, care a învins lumea antică şi a cucerit lumea modernă, acesta ar fi un miracol mai ilogic şi mai dificil de înțeles decât toate miracolele lui Christos, care, în ochii ocultismului contemporan şi ai inițierii din toate timpurile, sunt fapte cunoscute, adeverite, dar aduse de el la cea mai înaltă putere a lor. Aceste minuni materiale au fost necesare pentru a-i convinge pe contemporanii lui Isus. Ceea ce ni se impune nouă astăzi, cu o forță nu mai puțin de neînvins, este personalitatea puternică, incomparabila măreție spirituală a aceluiaşi Isus, care reies din ce în ce mai vii din Evanghelii şi din conştiința umană.

Să-l citățm aşadar pe Rudolf Steiner: "Critica modernă asupra Evangheliilor nu ne luminează decât asupra laturii exterioare şi materiale a acestor documente. Ea nu ne învață nimic despre esența lor. O personalitate atât de vastă ca cea a lui Christos nu putea fi cuprinsă de un singur discipol al său. Ea trebuia să se reveleze fiecăruia dintre ei, conform facultăților sale, printr-o latură diferită a firii sale. Să presupunem că facem fotografia unui copac pe o singură latură

- nu am obține astfel decât o imagine parțială; dar să presupunem că îl fotografiem din cele patru părți - vom avea o imagine completă.

La fel stau lucrurile cu Evangheliile. Fiecare din ele corespunde unui grad diferit de inițiere şi ne prezintă o parte diferită din natura lui Isus Christos.

Matei şi Luca ni-l înfățişează, de preferință, pe învățătorul Isus, adică natura umană a întemeietorului creştinismului. Marc şi Ioan îi exprimă mai ales natura spirituală şi divină.

Matei îl priveşte pe învățătorul Isus *din punct de vedere fizic.* El ne oferă documentele cele mai prețioase despre descendența sa şi despre legăturile sale atavice cu poporul lui Israel. Luca, cel mai poetic şi mai vizionar dintre evanghelişti, ne povesteşte *viața intimă a învățătorului.* El *vede* reflexul eului său în corpul său astral. El descrie în imagini emoționante puterea de dragoste şi sacrificiu care se răspândeşte din inima sa. Marcu corespunde *aurei magnetice care-l înconjoară pe Christos* şi ale cărei raze se întind asupra lumii spirituale. El ne arată mai ales puterea miraculoasă a terapeutului, forța şi măreția sa. Evanghelia lui Ioan este, prin excelență, *Evanghelia metafizică.* Ea are drept obiect spiritul divin al lui Christos. Mai puțin precis decât Matei şi Marcu, mai abstract decât Luca, el nu are, ca acesta din urmă, viziunile impresionante care reflectă evenimentele lumii astrale. Însă *el înțelege verbul interior şi primordial, cuvântul creator* care vibrează în fiecare vorbă şi în întreaga viață a lui Christos. El proclamă *Evanghelia Spiritului.*

Cei patru evanghelişti sunt aşadar toți nişte inspirați şi nişte clarvăzători ai lui Christos, dar fiecare în limitele sale şi în sfera sa[1]."

[1] Această clasificare a Evangheliilor din punct de vedere al sferei lor de înțelegere este un rezumat al diferitelor conferințe ale doctorului Rudolf Steiner. Găsim o schiță sumară a acestora în cartea mea ***Marii Inițiați***, într-o notă. Aceste intuiții spontane capătă astfel o confirmare strălucitoare prin ştiința unui gânditor şi vizionar de primă mărime.

Sunt bucuros să aduc aici mulțumirile mele călduroase unor distinşi teozofi elvețieni, Oscar Grosheinz, de la Berna, doamnei Grosheinz-Laval şi domnului Hahn, din Basel, care au binevoit să-mi comunice notițele lor prețioase de la diferitele conferințe ale doctorului Steiner care nu erau destinate marelui public - n.a.

[1] În ceea ce priveşte prima dezvoltare a lui Isus şi naşterea conştiinței sale, trimit cititorul la cartea VIII din ***Marii Inițiați*** - n.a.

Diversitatea şi unitatea inspirației Evangheliilor, care se completează şi se îmbină ca cele patru etaje ale ființei umane, ne arată astfel valoarea lor relativă. Raportând-o pe fiecare la sfera sa putem pătrunde, puțin câte puțin, înalta personalitate a lui Isus Christos, care este legată, prin latura sa umană, de evoluția ieşită din comun a poporului evreu, iar prin latura sa divină, de întreaga evoluție planetară[1].

Ducând ascendența lui Isus până la David şi Avraam, Evanghelia lui Matei vrea să ne arate că Isus descinde din elita neamului lui Iuda şi că trupul său fizic este floarea supremă a acestui popor. Iată ceea ce trebuie să reținem din acest arbore genealogic. El vrea să spună că, fizic, învățătorul Isus trebuia să fie produsul unei lungi selecții, al filtrării unui întreg neam. Dar în afară de atavismul corpului, a mai fost cel al sufletului. Orice ego uman a avut numeroase încarnări anterioare. Cele ale inițiaților sunt de un tip aparte, excepțional şi proporțional cu gradul lor de evoluție. Profeții evrei, *nabi,* erau, în general, consacrați lui Dumnezeu de către mama lor şi purtau numele de *Emmanuel* sau *Dumnezeu în el.* Acest lucru însemna că erau inspirați de Spirit. Aceşti copii crescuți într-un colegiu de profeți, meniți în continuare vieții ascetice în deşert, erau numiți nazarieni pentru că-şi lăsau părul să crească. Cei numiți în India *Bodhisatva* semănau (ținând cont de toate diferențele de rasă şi de religie) cu profeții evrei care poartă numele de *Emmanuel.* Erau ființe al căror suflet spiritual *(Bodhi)* era destul de dezvoltat pentru a fi în legătură cu lumea divină în timpul încarnării lor pe pământ. Un *Buda* era pentru hinduşi

un Bodhisatva ajuns la perfecțiunea morală în ultima sa încarnare, perfecțiune care presupune o pătrundere completă în corp a sufletului spiritual. După o asemenea manifestare, care exercită asupra umanității o influență purificatoare şi regeneratoare, un Buda nu mai are nevoie să se reîncarneze. El intră în slava *Nirvanei* sau a *Non-Iluziei* şi rămâne în lumea divină de unde continuă să acționeze asupra omenirii.

Christos este mai mult decât un Bodhisatva şi mai mult decât un Buda. Este o putere cosmică, alesul Develor, verbul solar însuşi, care nu trebuia să se întrupeze decât o singură dată pentru a da omenirii impulsul său cel mai puternic. Un spirit de o asemenea anvergură nu se putea încarna la sânul unei femei şi în corpul unui copil. Acest zeu nu putea urma, aşa cum sunt obligați ceilalți oameni, chiar şi cei mai mari, filiera îngustă a evoluției animale pe care o reproduce gestația copilului de către mama sa. Nu putea fi supus eclipsei temporare a conştiinței divine, care reprezintă legea ineluctabilă a oricărei încarnări. Un Christos încarnat direct la sânul unei femei ar fi cauzat moartea mamei, aşa cum Jupiter a cauzat moartea Semelei, mama celui de-al doilea Dionysos, conform legendei greceşti. Lui îi trebuia, pentru a se încarna, un corp de adult, un corp al unui neam puternic, evoluat până la acest grad de perfecțiune şi de puritate, la care ar fi demn de Arhetipul uman, de Adamul primitiv, plămădit de Elohimi în lumina increată, la originea lumii noastre.

Acest corp, ales dintre toate, a fost oferit de poporul evreu în persoana învățătorului Isus, fiul Mariei. Dar mai trebuia ca, de la naşterea sa până la vârsta de treizeci de ani, moment în care Christos trebuia să-şi ia în stăpânire habitaclul uman, corpul învățătorului Isus să fie modelat şi desăvârşit de un inițiat de primă mărime şi ca, astfel, un om aproape divin să-şi jertfească trupul, ca pe un vas sacru,

pentru a-l primi pe Dumnezeu făcut om. Cine este marele profet, ilustru în cronicile religioase ale omenirii, căruia i-a revenit această misiune redutabilă? Evangheliştii nu spun acest lucru, dar Evanghelia lui Matei îl lasă să se întrevadă şi îl indică în mod clar în cea mai sugestivă dintre legendele sale.

Copilul divin s-a născut în noaptea parfumată şi liniştită a Betleemului. Liniştea stăpâneşte asupra munților negri din Iudeea. Numai păstorii aud voci îngereşti lunecând sub cerul înstelat. Copilul doarme în leagăn, sub privirea protectoare a mamei în extaz. Când îşi deschide ochii, Maria simte în privirea lui, care pătrunde până în străfunduri, ca o sabie, raza solară care o interoghează cu spaimă. Bietul suflet uimit, care vine de departe, aruncă asupra lumii dimprejur o privire îngrozită, dar, regăsindu-şi cerul pierdut în pupilele vibrante ale mamei sale, copilul adoarme la loc, într-un somn adânc. Evanghelistul care descrie această scenă mai vede şi altceva. Vede forțele spirituale concentrate asupra acestui grup din profunzimile spațiului şi timpului. Ele se condensează pentru el într-un tablou plin de blândețe şi măreție. Veniți din depărtările Orientului, trei magi traversează deşertul, mergând spre Betleem. Steaua se opreşte deasupra staulului în care doarme pruncul Isus. Atunci regii magi, plini de bucurie, se prosternează în fața noului născut pentru a-l adora şi îi oferă ca omagiu aurul, *tămâia şi mirul*, care simbolizează înțelepciunea, pietatea şi forța voinței.

Care este sensul acestei viziuni? Magii erau discipolii lui Zoroastru şi îl considerau regele lor. Se considerau ei înşişi regi, pentru că ştiau să citească cerul şi să acționeze asupra oamenilor. O veche tradiție circula printre ei: stăpânul lor avea să reapară în lume sub numele de Salvator *(Sosiosch)* şi să reîntemeieze domnia lui Ormuz. Timp de secole, această predicție a unui Mesia a bântuit inițiații

Orientului[1]. În sfârşit, ea s-a realizat. Evanghelistul care ne povesteşte această scenă ne spune astfel, prin limbajul adepţilor, că magii din Orient au venit să salute în copilul din Betleem *o reincarnare a maestrului lor, Zoroastru.* Acestea sunt legile evoluţiei divine şi ale psihologiei transcendente. Acesta este filiaţia celor mai înalte individualităţi. Acesta este forţa care ţese, cu sufletele mari, marile linii din complotul istoriei. Chiar profetul, care anunţase lumii Verbul solar, sub numele de Ahura-Mazda, din înaltul muntelui Albourdj şi în câmpiile Iranului, avea să renască în Palestina, pentru a încarna acest verb în toată strălucirea sa!

Oricât de mare ar fi un iniţiat, atunci când se reîncarnează, conştiinţa sa se întunecă şi este acoperit de vălul cărnii. Într-un fel, el este forţat să-şi recucerească eul superior în viaţa terestră şi să-l mărească printr-un nou efort. Copilăria şi adolescenţa lui Isus au fost ocrotite de familia sa simplă şi credincioasă. Sufletul său, aplecat asupra sine însuşi, a putut să se dezvolte fără obstacole, precum crinii sălbatici în ierburile înalte din Galileea. El deschidea asupra lumii o privire limpede, dar viaţa sa interioară rămânea profund ascunsă. Nu ştia încă cine era, nici ce îl aştepta. Dar, aşa cum într-un peisaj de munte, sub un cer noros, se înseninează brusc unele părţi, sufletul său se lumina de viziuni intermitente. "Într-o zi, în timpul unui extaz, în munţii albaştri ai Galileei, printre crinii albi cu miez violet care cresc în ierburile mai înalte decât omul, văzuse venind spre el, din adâncul spaţiului, o stea minunată. Apropiindu-se, steaua devenise un soare imens. În centrul lui trona o figură omenească, strălucitoare şi colosală. Avea grandoarea Regelui regilor, dar şi blândeţea Femeii eterne, astfel că era Bărbat pe dinafară şi Femeie pe dinăuntru[2]." Iar adolescentul culcat

[1] Vezi, în această carte, capitolul despre *Un mag din Caldeea pe vremea profetului Daniel* - n.a.

[2] *Sanctuarele Orientului*, p. 362 - n.a.

în ierburile înalte se simţea parcă ridicat în spaţiu de acest astru care îl atrăgea. Trezindu-se din vis, i se păru ce devenise uşor ca un fulg.

Ce era aşadar această viziune fantastică care îl bântuia uneori? Se asemăna celor descrise de profeţi şi totuşi era cu totul diferită. Nu vorbea nimănui despre ea, dar simţea că în ea se află destinul său anterior şi viitor. Isus din Nazareth făcea parte din acei adolescenţi care se dezvoltă în interiorul lor, fără ca cineva să bănuiască. Lucrarea interioară a gândirii lor izbucneşte într-o bună zi datorită unei împrejurări exterioare şi umple lumea întreagă de uimire. Această fază a dezvoltării psihice ne este descrisă de Luca. Iosif şi Maria l-au pierdut pe copilul Isus pe care îl aduseseră cu ei pentru zilele de sărbătoare de la Ierusalim şi, întorcându-se, îl găsesc aşezat în mijlocul doctorilor templului "ascultându-i şi punându-le întrebări". La reproşurile părinţilor îngrijoraţi, el răspunde: "De ce mă căutaţi? Nu ştiţi că mă aflu în casa Tatălui meu?" dar ei nu înţelegeau ce le spunea fiul lor, adaugă evanghelistul. Totuşi, acest adolescent, care trăia o dublă viaţă, era "supus părinţilor săi şi creştea în înţelepciune, statură şi har" (Luca II, 41-52).

CAPITOLUL III

ŞEDEREA LUI ISUS LA ESENIENI. BOTEZUL ÎN IORDAN ŞI ÎNCARNAREA LUI CHRISTOS

Ce a făcut Isus de la treisprezece la treizeci de ani? Nici un cuvânt despre aceasta în Evanghelii. Este aici o lacună voită şi un mister profund. Căci orice profet, oricât de mare ar fi, are nevoie de iniţiere. Trebuie ca sufletul său anterior să fie trezit şi ca acesta să capete conştiinţa forţelor sale pentru a-şi îndeplini misiunea cea nouă. Tradiţia esoterică a teozofilor antichităţii şi ai timpurilor moderne este de acord în a afirma că învăţătorul Isus nu a putut fi iniţiat decât de către esenieni, ultimă confrerie în care erau încă vii tradiţiile profetismului şi care se afla pe atunci la malul Mării Moarte. Esenienii, ale căror obiceiuri şi doctrine secrete au fost revelate de Filon din Alexandria, erau cunoscuţi mai ales ca terapeuţi şi vindecători prin puterile Spiritului. *Asaya* înseamnă medic. Esenienii erau medici ai sufletului[1].

Aşa cum era necesar pentru omenirea profană, evangheliştii au lăsat să planeze o tăcere absolută, la fel de adâncă precum cea a Mării Moarte, asupra iniţierii învăţătorului Isus. Nu ne-au arătat decât ultima etapă a acesteia - botezul în apa Iordanului. Dar, recunoscând, pe de o parte, individualitatea transcendentă a învăţătorului Isus, identică celei a profetului lui Ahura-Mazda, ştiind, pe de altă parte, că

[1] Un studiu sumar despre esenieni se află în cartea mea *Marii Iniţiaţi* - n.a.

botezul în Iordan acoperă misterul formidabil al încarnării lui Christos, afirmată în scrierile oculte prin simboluri transparente care planează asupra povestirilor evanghelice, putem retrăi, în etapele sale esenţiale, această pregătire unică pentru cel mai extraordinar eveniment al istoriei.

La gura sa de vărsare în Marea Moartă, valea Iordanului înfăţişează cadrul cel mai impresionant al Palestinei, care nu seamănă cu nimic altceva. Când zăreşti acest peisaj coborând de pe înălţimile sterile ale Ierusalimului, ai senzaţia unei dezolări grandioase, peste care trece o adiere sacră care îţi strânge inima. Înţelegi atunci, din prima privire, că cele mai mari evenimente religioase din istoria pământului au putut avea loc aici. O fâşie înaltă de un albastru vaporos ocupă orizontul - sunt munţii Moabului. Vârfurile lor golaşe se etajează în domuri şi cupole, dar oceanul lor tumultuos, care se pierde într-o întindere de ceaţă şi lumină, este dominat de marea linie orizontală, precum timpul de către veşnicie. Mai golaş decât celelalte, putem distinge muntele Nebo, unde Moise a venit să-şi dea sufletul lui Iaveh. Între munţii abrupţi ai Iudeii şi imensul lanţ al Moabului se întinde valea largă a Iordanului, deşert arămiu, mărginit de pâlcuri de copaci şi de câmpuri.

În faţa noastră, oaza Ierihonului, cu palmierii şi viţa sa groasă precum platanii şi covoarele sale de iarbă care se ondulează primăvara, presărate de anemone roşii. La mai mult de o leghe, Iordanul curge printre nisipuri albe şi dune pentru a se pierde în Marea Moartă. Aceasta apare ca un triunghi de azur între promontoriile înalte ale Iudeii şi Moabului, care se strâng asupra ei parcă pentru a o păzi mai bine. În jurul lacului blestemat, care acoperă, conform tradiţiei biblice, Sodoma şi Gomora, înghiţite de o prăpastie de foc, domneşte

o liniște de moarte. Apele sale tăcute şi sărate sunt încărcate de asfalt şi ucid orice ating. Nici o pânză nu le străbate, nici o păsare nu zboară deasupra lor. Pe galeții plajelor sale aride, nu se strâng decât peşti morți şi schelete albe de aloe şi de sicomor. Totuşi, suprafața acestei mase lichide, cu culoarea de lapislazuli, este o oglindă magică. Îşi schimbă în permanență aspectul, ca un cameleon. Cu o înfățişare sinistră şi cenuşie sub furtună, ea deschide soarelui albastrul limpede al adâncimilor sale şi reflectă în imagini fantastice arhitecturile colosale ale munților şi jocul norilor. Lacul morții este şi un lac al viziunilor apocaliptice.

Această vale a Iordanului, odinioară atât de fertilă, astăzi devastată, care ajunge la coridorul Mării Moarte ca la un infern fără ieşire, ne apare astfel ca un loc despărțit de lume şi plin de contraste înfricoşătoare. Natură vulcanică, măcinată cu frenezie de puteri productive şi distructive. Oaza voluptoasă a Ierihonului, stropită de izvoare sulfuroase, pare a sfida, cu adierea sa călduță, munții convulsionați cu forme demoniace. Aici, regele Irod îşi întreținea haremul în palate somptuoase, în timp ce dincolo, în peşterile din Moab, tuna glasul profeților. Paşii lui Isus, imprimați pe acest pământ, au redus la tăcere ultimele horcăituri ale cetăților infame. Este un ținut marcat de sigiliul despotic al Spiritului. Totul aici este sublim: tristețea, tăcerea şi imensitatea sa. Aici, cuvântul omenesc se stinge, căci aceste locuri nu sunt făcute decât pentru cuvântul lui Dumnezeu.

Înțelegem astfel de ce esenienii au ales pentru refugiu colțul cel mai retras al lacului, numit de Biblie "marea singurătății". En-Gaddi este o terasă îngustă în formă de semilună, situată la poalele unei faleze de trei sute de metri, pe partea occidentală a Asfaltitului, înspre munții Iudeii. În primul secol al erei noastre, se puteau vedea aici casele clădite în pământ uscat ale ultimilor terapeuți. Într-o râpă îngustă, cultivau susan, viță-de-vie şi grâu, petrecându-şi cea

mai mare parte a existenței în lecturi şi meditații. Aici învățătorul Isus a fost inițiat în tradiția profetică a Israelului, cât şi în tradițiile concordante ale magilor din Babilon şi ale lui Hermes despre Verbul solar. Noapte şi zi, esenianul predestinat citea istoria lui Moise şi a profeților, dar numai prin meditație şi prin lumina interioară care creştea în el, a căpătat conştiința misiunii sale. Acum, când citea cuvintele Genezei, ele răsunau în el ca vuietul armonios al astrelor care se roteau în sferele lor. Şi acest cuvânt crea lucrurile în tablouri imense: "Elohim spuse: Să se facă lumină! Şi Lumină se făcu. Elohim despărți lumina de întuneric." Şi Isus vedea cum se nasc lumile, soarele, planetele. Dar mare i-a fost mirarea atunci când, spre treizeci de ani, într-o noapte când dormea într-o peşteră, în vârful falezei, a fost surprins de viziunea lui Adonai, pe care nu o mai avusese din copilărie... Atunci, ca printr-o străfulgerare, şi-a amintit că mai fusese deja profetul ei, cu câteva mii de ani mai înainte. Înțelese, sub torentul de foc care îl învălui, că el, Isus din Nazaret, fusese Zoroastru, profetul lui Ahura-Mazda, pe culmile muntelui Albordj, pentru poporul arienilor! Revenise aşadar pe pământ pentru a-l afirma din nou? Bucurie, slavă, fericire necunoscută... trăia, respira în această lumină... Dar ce misiune nouă aştepta de la el Dumnezeul cel de temut?

Au urmat săptămâni de beție liniştită şi concentrată, când galileanul şi-a retrăit viața de altădată. Apoi, această existență a dispărut din nou, ca un nor într-un abis. I se părea acum că îmbrățişează secolele trecute de la moartea sa cu privirea lui Ormuz-Adonai, şi aceasta îi cauza o durere acută. Precum pânza fremătătoare a unui imens tablou, decadența rasei ariene, a poporului evreu şi a lumii greco-latine se desfăşură în fața lui. Văzu viciile, crimele, suferințele. Văzu pământul abandonat de Zei. Căci mulți dintre vechii Zei se retrăseseră din omenirea pervertită, iar Dumnezeu tatăl, cel Insondabil, se afla prea departe de biata conştiință umană.

Omul degenerat, devenit ticălos, murea, fără să ştie, de setea Zeilor absenţi. Femeia, care are nevoie să-l vadă pe Dumnezeu în Om, murea din cauza absenţei Eroului, Stăpânului, Dumnezeului viu. Devenea curtezană sau victimă, precum sublima şi tragica Mariana, fiica macabeilor, care l-a iubit cu putere pe tiranul Irod şi nu a întâlnit decât gelozie, neîncredere şi pumnalul unui asasin...

Şi învăţătorul Isus, rătăcind pe falezele de la En-Gaddi, asculta de departe pulsaţia ritmică a lacului. Această voce grea, care se amplifica repercutându-se în scobiturile stâncilor, ca un vast geamăt cu mii de ecouri, i se părea atunci că este strigătul mareei umane urcând spre Adonai şi cerând de la el un profet... un salvator... un Zeu!

Şi vechiul Zoroastru, devenit umilul esenian, îl invoca şi el pe Domnul. Regele Arhanghelilor solari nu va veni oare să-i dicteze misiunea? Dar acesta nu venea. În locul viziunii orbitoare, o cruce neagră îi bântuia somnul şi veghea. Interioară, exterioară, îi plutea prin faţă. Îl însoţea pe plajă, îl urma pe falezele înalte, iar noaptea se înălţa, ca o umbră gigantică, între Marea Moartă şi cerul înstelat. Când interoga această fantomă impasibilă, o voce răspundea în adâncul său:

- Ţi-ai înălţat corpul pe altarul lui Adonai ca o liră din fildeş şi aur. Acum Dumnezeul tău te cere pentru a se manifesta oamenilor. Te caută! Te vrea! Nu îi vei scăpa! Oferă-te ca jertfă! Îmbrăţişează crucea!

Şi Isus tremura din cap până în picioare.

***

În aceeaşi perioadă, zvonuri ciudate ajunseră la sihaştrii de la En-Gaddi. Doi esenieni, care se întorceau de la Iordan, anunţară că Ioan Botezătorul predica căirea de păcate pe malurile fluviului, în mijlocul unei mari mulţimi. Îl

prevestea pe Mesia spunând: "Eu vă botez cu apă, dar cel care trebuie să vină vă va boteza cu foc." Agitaţia se întindea în întreaga Iudee.

Or, într-o dimineaţă, Isus se plimba pe plaja de la En-Gaddi împreună cu patriarhul centenar al esenienilor şi îi spuse conducătorului confreriei:

- Ioan Botezătorul îl anunţă pe Mesia. Cine va fi acesta?

Bătrânul îl privi lung pe discipolul grav, apoi îi spuse:

- De ce mă întrebi, dacă ştii singur?

- Vreau să aud din gura ta.

- Ei bine, tu vei fi acela! Au trecut zece ani de când te pregătim. În sufletul tău s-a făcut lumină, dar îţi mai trebuie voinţa. Eşti gata?

În semn de răspuns, Isus îşi întinse braţele în formă de cruce şi lăsă capul în jos. Atunci bătrânul terapeut se prosternă în faţa discipolului său şi îi sărută picioarele, pe care le acoperi cu un şuvoi de lacrimi şi spuse:

- În tine va coborî Salvatorul lumii.

Stăpânit de un gând teribil, esenianul consacrat marelui sacrificiu rămase nemişcat. Când centenarul se ridică, Isus spuse:

- Sunt gata.

Cei doi se priviră din nou. Aceeaşi lumină şi aceeaşi hotărâre străluceau în ochii umezi ai maestrului şi în ochii strălucitori ai discipolului.

- Mergi aşadar la Iordan, spuse bătrânul, Ioan te aşteaptă pentru botez. Mergi în numele lui Adonai!

Iar Isus plecă împreună cu doi tineri esenieni.

***

Ioan Botezătorul, în care, mai târziu, Christos a vrut să-l recunoască pe profetul Ilie, reprezenta în acel moment ultima încarnare a vechiului profetism impulsiv şi spontan. În

el răgea încă unul dintre acei asceţi sălbatici, care prevesteau, atunci când Spiritul îi domina, popoarelor şi regilor răzbunările celui Etern şi domnia dreptăţii. În jurul lui se îngrămădea o mulţime tumultuoasă şi pestriţă, alcătuită din toate elementele societăţii de atunci, atrasă de cuvântul său puternic. Erau acolo farisei ostili, samariteni entuziaşti, vameşi naivi, soldaţi ai lui Irod, păstori bărboşi din Idumeea cu turmele lor de capre, arabi cu cămilele lor şi chiar curtezane grecoaice de la Sephoris, venite din curiozitate în litiere somptuoase cu cortegii de sclavi. Toţi veneau, cu sentimente din cele mai diverse, să asculte "glasul care strigă în deşert". Cine voia se boteza, dar nu era un joc. Sub vocea imperioasă, sub mâna aspră a Botezătorului, trebuia să te arunci în apa fluviului şi să rămâi cufundat timp de câteva secunde. Ieşeai de acolo purificat de orice întinare şi parcă transformat. Dar era un moment dificil de trecut. În timpul lungii scufundări, riscai să te sufoci. Majoritatea credeau că mor şi îşi pierdeau cunoştinţa. Se spunea că mulţi se înecaseră. Periculoasa ceremonie era cu atât mai atrăgătoare pentru popor.

Or, în acea zi, mulţimea care îşi stabilise tabăra în jurul buclei Iordanului, unde Ioan predica şi boteza, era revoltată. Un scrib viclean de la Ierusalim, instigat de farisei, o asmuţise şi îi spunea omului îmbrăcat în piele de cămilă: "A trecut un an de când ni-l prevesteşti pe Mesia care va răsturna puterile pământului şi va reinstaura regatul lui David. Când va veni? Unde este? Cine este? Arată-ni-l pe acest macabeu, acest rege al evreilor. Suntem mulţi şi înarmaţi. Dacă tu eşti acela, spune-ne şi condu-ne la asaltul Makerousului, al palatului lui Irod şi al Turnului Sionului ocupat de romani. Se spune că eşti Ilie. Ei bine, mânuieşte fulgerul!..."

Strigăte se ridicau, lănci sclipeau în soare. Un val ameninţător de entuziasm şi de furie împingea mulţimea spre

profet.

În faţa acestei revolte, Ioan se năpusti asupra rebelilor, cu chipul său de ascet bărbos şi de leu vizionar şi strigă: "Înapoi! Neam de vipere şi şacali. Trăsnetele lui Iehova sunt pregătite pentru voi!"

Din dimineaţa acelei zile, vapori sulfuroşi se ridicaseră din Marea Moartă. Un nor negru acoperea întreaga vale a Iordanului de întuneric şi un tunet îndepărtat se auzi. La auzul acestei voci din cer, care părea a răspunde vocii profetului, mulţimea, cuprinsă de o spaimă superstiţioasă, se dădu înapoi şi se risipi în tabără. Într-o clipă, se făcuse gol în jurul profetului iritat, care rămase singur, pe malul golfului adânc, unde Iordanul formează o buclă într-un hăţiş de cătină, de arbuşti de fistic şi de trestii arborescente.

Puţin mai apoi, cerul se înseninâ la zenit. O ceaţă uşoară, asemănătoare unei lumini difuze, acoperi valea, ascunzând culmile şi lăsând vederii numai poalele munţilor, unde sclipeau dâre arămii.

Ioan văzu venind trei esenieni. Nu cunoştea pe nici unul dintre ei, dar recunoscu ordinul după robele lor albe. Cel mai tânăr îi spuse:

- Patriarhul esenienilor îl roagă pe profetul Ioan să acorde botezul fratelui nostru ales, Nazarineanului Isus, pe capul căruia nu a trecut fierul.

- Binecuvântat fie de cel Veşnic şi să intre în unda sacră, spuse Ioan cuprins de respect în faţa măreţiei necunoscutului înalt de statură, frumos ca un înger şi palid ca un mort, care înainta spre el, cu ochii plecaţi.

Totuşi, Botezătorul nu bănuia încă misterul sublim pe care avea să-l oficieze.

Învăţătorul Isus ezită o clipă înainte de a intra în bazinul unde Iordanul forma o mică vâltoare, apoi se cufundă cu hotărâre şi dispăru sub apă. Ioan îşi ţinea mâna întinsă pe apa mâloasă, pronunţând cuvintele sacramentale. De

cealaltă parte, cei doi esenieni stăteau nemişcaţi, cuprinşi de o teamă de moarte. Era interzis să-l ajuţi pe cel botezat să iasă din apă. Se credea că un efluviu de spirit divin intra în el prin mâna profetului şi prin apa fluviului. Majoritatea ieşeau înviorați din această încercare; unii mureau, alţii deveneau nebuni şi posedaţi în urma ei. Erau numiţi demoniaci. De ce învățătorul Isus întârzia să iasă din Iordan, al cărei vâltoare sinistră continua să se rotească în locul fatidic?

În acea clipă, în această linişte solemnă, se îndeplinea pentru lumea noastră un eveniment de o importanţă incalculabilă. Dacă acest eveniment a avut mii de martori nevăzuţi, pe pământ nu a avut decât patru: cei doi esenieni, Botezătorul şi Isus însuşi. Trei lumi au fost parcă brăzdate de un fulger. Acesta venea din lumea spirituală, prin atmosfera astrală a pământului, pentru a răsuna în planul fizic uman. Actorii tereştri ai acestei drame cosmice au fost afectaţi de el în mod diferit, dar la fel de puternic.

În primul rând, ce se petrecea în conştiinţa lui Isus? O senzaţie de înec sub acea scufundare, urmată de o convulsie teribilă. Corpul eteric a fost smuls în mod violent din învelişul său fizic. Timp de câteva secunde, întreaga viaţă trecută se învolburează într-un haos. Apoi, o imensă uşurare şi bezna inconştientului. Sinele transcendent, sufletul nemuritor al lui Isus a părăsit pentru totdeauna corpul său fizic şi se cufundă în aura soarelui care îl aspiră. Dar, în acelaşi timp, printr-o mişcare inversă, Geniul solar, fiinţa sublimă, pe care o numim Christos, a cuprins corpul abandonat pentru a-l lua în stăpânire până în adâncuri şi pentru a anima cu un foc nou această lină umană, pregătită de sute de generaţii şi de jertfa profetului ei.

Din acest motiv cei doi esenieni au văzut un fulger ţâşnind din cerul albastru şi luminând întreaga vale a Iordanului? Şi-au închis ochii sub strălucirea sa puternică, ca şi cum ar fi văzut un Arhanghel sclipitor aruncându-se, cu

capul plecat, în fluviu, lăsând în urma lui miliade de spirite, ca o dâră de flăcări.

Botezătorul nu văzuse nimic din toate acestea. Aştepta, cu o teamă profundă, reapariţia celui scufundat. Când, în sfârşit, cel botezat ieşi din apă, un fior sacru străbătu corpul lui Ioan, căci din corpul esenianului părea a se scurge lumină, iar umbra care îi acoperea chipul se preschimbase într-o măreţie senină. O asemenea strălucire, o asemenea blândeţe emana din privirea lui, că, preţ de o secundă, omul deşertului simţi cum se topeşte întreaga amărăciune a vieţii sale. Când Isus, ajutat de discipolii săi, şi-a reîmbrăcat roba sa lungă de esenian, îi adresă profetului un gest inefabil de binecuvântare şi de rămas bun. Atunci Ioan, cuprins de o emoţie bruscă, văzu aureola imensă care plutea în jurul întregului corp al lui Isus. Apoi, deasupra capului său, văzu planând, apariţie miraculoasă, un mare porumbel incandescent de lumină, ca argintul în fuziune care iese din creuzet. Ioan ştia, din tradiţia profeţilor, că Porumbelul Iona înseamnă, în lumea astrală, Eternul-Feminin celest, taina Iubirii divine, fecundator şi transformator al sufletelor, pe care creştinii aveau să îl numească Sfântul Duh. În acelaşi timp auzi, pentru a doua oară în viaţa sa, Cuvântul primordial care răsună în profunzimile fiinţei şi care îl împinsese odinioară în deşert, ca un sunet de trompetă. Acum el răsuna ca un tunet melodios. Sensul lui era: "Acesta este Fiul meu preaiubit: *astăzi l-am zămislit*[1]." Atunci de-abia înţelese Ioan că Isus era Mesia predestinat.

Îl văzu cu părere de rău cum se îndepărtează. Urmat de cei doi discipoli ai săi, Isus trecu prin tabără, unde se

[1] Aceste cuvinte se aflau în Evanghelia ebraică primitivă şi în primele texte ale sinopticelor. Mai târziu, au fost înlocuite cu cele pe care le putem citi astăzi: "Acesta este Fiul meu preaiubit *În care am pus toată afecţiunea mea*", ceea ce este o repetiţie inutilă. Trebuie adăugat că, în simbolistica sacră, în această *scriere ocultă*, preluată de la Arhetipurile lumii spirituale, prezenţa Porumbelului mistic la botezul făcut de Ioan este de ajuns pentru a indica încarnarea unui Fiu al lui Dumnezeu - n.a.

vedea un talmeş-balmeş de cămile, măgari, litiere de femei şi turme de capre, seforiene elegante şi moabite sălbatice şi oameni de toate soiurile. Şi după ce Isus a dispărut, Botezătorului i se mai părea încă că vede plutind în atmosferă aureola subtilă ale cărei raze se proiectau în depărtare. Atunci profetul întristat se aşează pe o grămadă de nisip şi îşi cuprinse fruntea în mâini.

Se lăsase seara, cerul se înseninase. Cum atitudinea umilă a Botezătorului le dădea curaj, soldaţii lui Irod şi vameşii, conduşi de emisarul sinagogii, se apropiară de sălbaticul predicator. Aplecat asupra lui, scribul şiret ironiza:

- Ei bine, când ni-l vei arăta pe Mesia?

Fără a se ridica, Ioan îl privi pe scrib cu un aer sever şi spuse:

- Nesăbuiţilor! Tocmai a trecut prin mijlocul vostru... Şi nu l-aţi recunoscut!

- Ce? Acest esenian este Mesia?... Atunci de ce nu-l urmezi?

- Îmi este interzis. Trebuie ca el să crească şi eu să scad... Misiunea mea s-a încheiat... nu voi mai predica... Mergeţi în Galileea!

Un soldat al lui Irod, un soi de Goliat cu chip de călău, care îl respecta pe Botezător şi îi plăcea să-l asculte, spuse, în timp ce se îndepărta, cu o milă plină de blândeţe:

- Biet om! Mesia lui l-a îmbolnăvit!

Dar scribul din Ierusalim plecă izbucnind în hohote de râs şi strigă:

- Imbecililor! A înnebunit... Vedeţi bine că l-am făcut să tacă pe profetul vostru!

***

Aceasta este coborârea Verbului solar în învăţătorul Isus.

Ceas solemn, moment capital al istoriei. În mod misterios - şi cu ce dragoste imensă! - puterile divine au lucrat din înalt, timp de milenii, pentru a-l acoperi pe Christos şi a-l lăsa să strălucească asupra omenirii prin alţi Zei. Vertiginos - şi cu ce dorinţă frenetică! - oceanul uman se ridicase de jos, într-un vârtej, o dată cu poporul evreu, pentru a forma, la vârful său, un corp demn de a-l primi pe Mesia. În sfârşit, dorinţa îngerilor, visul magilor, strigătul profeţilor se îndeplinise. Cele două spirale se atinseseră. Vârtejul iubirii divine s-a unit cu vârtejul suferinţei omeneşti. Tromba s-a format. Şi, timp de trei ani, Verbul solar va merge pe pământ într-un corp plin de forţă şi har, pentru a dovedi tuturor oamenilor că Dumnezeu există, că Nemurirea nu este un cuvânt gol, că cei care iubesc, care cred şi care vor, pot atinge cerul prin moarte şi înviere.

CAPITOLUL IV

ÎNNOIREA MISTERELOR ANTICE PRIN VIAȚA LUI CHRISTOS. DE LA ISPITĂ LA SCHIMBAREA LA FAȚĂ

Să încercăm să definim constituirea ființei sublime şi unice care a ieşit din botezul din Iordan.

Fiul Mariei, Isus cel inițiat de esenieni, care i-a abandonat Christosului corpul său fizic, i-a dat, în acelaşi timp, şi corpul său eteric şi cel astral. Triplu înveliş, admirabil evoluat şi armonizat. Prin el, Verbul solar, care i-a vorbit lui Zoroastru în viziunea sa astrală, lui Moise într-un corp eteric sub forma unui Elohim, va vorbi oamenilor ca un om în carne şi oase. Acest lucru era necesar pentru a-i scutura şi a-i convinge, atât deveniseră de opaci la lumina sufletului şi surzi la vocea Spiritului. De multe ori şi sub cele mai diverse forme, Zeii se manifestaseră, din timpurile Atlantidei, până în timpurile eroice ale Iudeii şi ale Greciei. Îi umbriseră pe rishi, îi iluminaseră pe profeți, se aplecaseră asupra eroilor. Cu Christos apare, pentru prima dată, un Zeu încarnat complet într-un om. Iar acest fenomen nu se produce decât o dată în istorie, în momentul central al evoluției umane, adică în punctul inferior al coborârii sale în materie. Cum va urca el din abisul întunecat pe culmile senine ale Spiritului? Pentru aceasta, este necesar impulsul formidabil al unui Zeu făcut om. O dată impulsul dat, Verbul va continua să acționeze asupra omenirii

prin efluviul său, dar încarnarea sa nu va mai fi necesară.

Astfel a apărut minunatul organism viu numit Isus Christos. Prin senzațiile sale, el este cufundat în materie, prin gândurile sale, el urcă până la Arhetipuri. La fiecare răsuflare, el respiră Divinul. Totalitatea conştiinței sale este cuprinsă în aceste cuvinte, care revin fără încetare pe buzele sale: "Eu şi Tatăl suntem una". Dar, în acelaşi timp, el se simte unit cu suferințele umanității printr-o blândețe de neînvins, prin imensa iubire cu care şi-a acceptat voluntar misiunea. Sufletul său este un foc viu care iese din perpetua combustie a omenescului de către divin. Astfel, ne putem imagina puterea de iradiere şi atracția exercitată de o asemenea ființă. Aura sa umană este înconjurată de o vastă aureolă celestă care îl pune în legătură cu toate puterile spirituale. Gândirea sa nu se clatină pe potecile anevoioase ale raționamentelor, ci țâşneşte ca un fulger din acest adevăr central care cuprinde orice lucru. Atrase de o forță primordială, sufletele se strâng în jurul lui, vibrează şi renasc sub razele sale. Scopul misiunii sale va fi spiritualizarea pământului şi a omului, ridicarea lor la un stadiu superior al evoluției lor. Mijlocul folosit va fi atât moral, cât şi intelectual - moral, prin răspândirea iubirii, a acestui sentiment de fraternitate universală, care emană din el ca dintr-un izvor care nu seacă niciodată; intelectual şi spiritual, prin deschiderea către Mistere a tuturor spiritelor însetate de Adevăr.

Astfel, în timpul carierei sale de trei ani, Christos îşi inițiază comunitatea în doctrina sa morală şi, simultan, apostolii săi în vechile Mistere, pe care le înnoieşte şi le întinereşte, lărgindu-le sfera. Dar, invers față de ceea ce se petrecea odinioară în Persia, Egipt, Grecia şi Iudeea, această inițiere, altădată rezervată unei elite, are loc acum în plină zi şi prin acțiuni publice, pentru ca întreaga omenire să poată lua parte la ea. "Viața reală a lui Isus, spune Rudolf Steiner, a fost un eveniment istoric a ceea ce, înaintea lui, nu

avea loc decât în inițiere. Ceea ce, până la el, rămânea îngropat în misterul templelor, prin el, avea să se desfăşoare pe scena lumii într-o realitate impresionantă. Viața lui Isus este aşadar o confirmare publică a Misterelor."

***

Ispita lui Christos. Deşi Dumnezeu în esența sa, Christos avea să treacă el însuşi prin prima etapă a inițierii înainte de a-şi începe misiunea. Omul obişnuit nu poate dobândi viziunea lumii astrale decât percepându-şi dublul inferior care i-o ascunde. Tradiția ocultă îl numeşte *Paznicul Pragului*, iar legenda îl simbolizează sub figura Dragonului[1]. Este o condensare astrală a tuturor încarnărilor sale precedente sub o formă impresionantă şi uneori înfricoşătoare. El nu poate alunga această fantomă redutabilă care îi barează calea spre lumea spirituală, decât extirpând din sufletul său ultimele rămăşițe ale patimilor josnice. Christos, acest pur Geniu solar, nu are un dublu inferior şi nici o *Karma*. El nu este întinat de vreo murdărie, nefiind vreodată despărțit de Dumnezeu. Dar omenirea, în care Christos vrea să pătrundă, are *Paznicul său de Prag*, adică puterea cosmică care a făcut-o să evolueze anterior, împingând-o în materie şi datorită căreia ea a putut cuceri conştiința eului. Această putere este cea care maschează acum, la marea majoritatea a oamenilor, lumea spirituală. Biblia o numeşte Satan, care corespunde Ahrimanului persan. Ahriman, aşa cum am spus în legătură cu Zoroastru şi cu magia caldeeană, este umbra lui Lucifer, proiecția şi deşeul acestuia în lumea inferioară, Daimonul care şi-a pierdut conştiința divină. El a devenit geniul tenebrelor, în timp ce Lucifer rămâne, în ciuda căderii

[1] Vezi, în această lucrare, descrierea *Paznicului pragului* în capitolul despre *Iluminarea lui Buda* în *Misterul Indiei* şi în capitolul despre *Dionysos al Misterelor* în *Miracolul elen* - n.a.

sale, purtătorul de lumină în germene şi va redeveni purtătorul de lumină în acțiune.

Iată de ce Christos trebuia să-l învingă pe Ahriman în aura magnetică a pământului înainte a a-şi începe misiunea. De aici postul său de patruzeci de zile şi cele trei încercări, adunate în trei imagini în Evanghelia după Matei. Prințul acestei lumi îl supune pe rând pe Christos la ispita simțurilor (prin foame), la cea a fricii (arătându-i abisul în care se va arunca), la cea a puterii absolute (oferindu-i toate regatele pământului). Tot de trei ori Christos le respinge în numele cuvântului Adevărului, pe care îl aude şi care răsună în el ca armonia sferelor. Prin această rezistență de neînvins, Ahriman este înfrânt. Se retrage cu legiunile sale nenumărate din fața Geniului solar. În țesătura întunecată cu care înconjura pământul s-a făcut o ruptură. Poarta sufletului uman s-a deschis, iar Christos poate intra.

***

În educația pe care Christos o dă comunității sale, vom regăsi acum cele patru etape ale inițierii antice, formulate astfel de Pitagora. 1) *Pregătirea* sau instrucția, παρασκειη; 2) *Purificarea,* καθαρσις; 3) *Desăvârşirea* sau iluminarea, τελειωτης; 4) *Viziunea din înalt* sau sinteza, επιφανια[1]. Primele două trepte ale acestei inițieri, fiind destinate poporului, adică tuturor, se suprapun şi sunt simultane. Ultimele două trepte, rezervate apostolilor săi, în special trei dintre ei, se succed spre sfârşitul vieții sale. Această înnoire a Misterelor antice este, pe de o parte, o popularizare şi o răspândire, iar pe de alta, o aprofundare şi o posibilitate deschisă viziunii sintetice, printr-o spiritualizare mai înaltă.

[1] Vezi *Pitagora* în cartea mea *Marii Inițiați* - n.a.

Prima treaptă: Pregătirea. Predica de pe Munte şi Împărăţia lui Dumnezeu

Lucrarea lui Christos începe cu idila galileeană şi anunţul "împărăţiei lui Dumnezeu". Această propovăduire se află în învăţătura sa populară. Ea este, în acelaşi timp, pregătirea pentru misterele mai sublime pe care le va revela, treptat, apostolilor săi, adică discipolilor săi intimi. Ea corespunde astfel pregătirii morale din Misterele antice. Dar acum nu ne mai aflăm în temple şi cripte. Scena iniţierii galileene este Marea Tiberiadei. Apele sale limpezi şi bogate în peşti, malurile ei pe atunci înflorite şi acoperite de păduri, munţii săi albaştri şi violeţi, cu ondulaţii largi, care o cuprind ca într-o cupă din aur, tot acest paradis parfumat de un iz de ierburi sălbatice reprezintă contrastul absolut al peisajului sumbru al Mării Moarte. Un astfel de cadru, cu populaţia simplă şi naivă de aici, este necesar începuturilor Mesiei. Dumnezeu, care s-a încarnat în corpul lui Isus din Nazareth, poartă în el planul divin pe care l-a ascuns timp de secole, în linii largi precum razele solare. Acum că este om şi captiv al pământului, în lumea aparenţelor şi tenebrelor, trebuie să caute aplicarea acestui plan, pas cu pas, etapă cu etapă, pe drumul său stâncos.

Este înarmat pentru asta. Citeşte în conştiinţe, atrage inimile. Dintr-o singură privire, pătrunde în suflete şi în destine. Atunci când îi spune pescarului Petru, care îşi peticeşte năvoadele pe plajă: "Urmează-mă şi te voi face pescar de oameni", Petru se ridică şi îl urmează. Atunci când le apare, la apus, în roba sa albă de esenian, cu aureola stranie care pluteşte în jurul lui, lui Iacob şi lui Ioan, aceştia îl întreabă: "Cine eşti?" el răspunde simplu: "Veniţi în Împărăţia mea." Şi ei vin. Un alai de pescari, de vameşi, de femei tinere şi bătrâne îl urmează deja din sat în sat, din sinagogi, peste

câmpuri. Iată-l că predică pe munte, la umbra unui mare smochin. Ce spune? "Fericiţi cei săraci cu duhul, căci a lor este împărăţia cerurilor. Fericiţi cei care sunt necăjiţi, căci aceia vor fi consolaţi. Fericiţi cei care sunt înfometaţi şi însetaţi de dreptate, căci aceia se vor sătura. Fericiţi cei cu inima curată, căci îl vor vedea pe Dumnezeu." Aceste adevăruri, impregnate de glasul puternic şi de privirea învăţătorului, nu se adresează raţiunii, ci sentimentului pur. Ele pătrund în suflete ca o rouă celestă şi cuprind lumi întregi. Este cuprins în ele întreg misterul vieţii spirituale, împreună cu legea compensaţiilor care se deplasează de la o existenţă la alta. Cei care primesc aceste adevăruri nu le pot măsura importanţa, dar le pătrund sensul prin inimă. Le beau ca pe o licoare îmbătătoare şi atunci când învăţătorul adaugă: "Împărăţia cerurilor este înăuntrul vostru", o floare de bucurie se deschide în inima femeilor, ca un trandafir care îşi risipeşte întregul parfum la o singură adiere de vânt.

Cuvântul de "fraternitate" prin care se defineşte, de obicei, învăţătura morală a lui Christos este insuficient pentru a-i exprima esenţa. Una dintre caracteristicile sale este *entuziasmul* pe care îl provoacă şi *credinţa* pe care o cere. "Cu Christos, ceva cu totul nou pătrunde în *eul* uman, ceva care îi permite să perceapă, în cele mai adânci profunzimi ale sufletului său, acea lume spirituală, pe care nu o percepuse până atunci decât în corpul său astral şi în corpul său eteric. Înainte de aceasta, atât în clarviziunea spontană, cât şi în Mistere, existase întotdeauna o parte inconştientă. Decalogul lui Moise, de exemplu, nu vorbea decât corpului astral şi se prezenta sub formă de *Lege,* nu de *Viaţă. Viaţa Iubirii* nu a intrat în omenire decât o dată cu Christos. Buda adusese şi el lumii doctrina Iubirii şi Milei. Misiunea sa era de a le inculca prin raţionare. Christos, fiind Iubirea în persoană, a adus iubirea însăşi, care acţionează prin simpla sa prezenţă cu o putere irezistibilă, ca un soare radiant. Există o diferenţă între

o *gândire* care poate fi înțeleasă şi o *forță* care intră în noi ca un torent de viață. Christos a adus lumii nu numai *Înțelepciunea Iubirii*, ci şi *Substanța Iubirii*, dăruindu-se pe sine, revărsându-se în omenire[1]."

De aici vine tipul de *credință* pe care Christos o cere de la ai săi. "Credința, în sensul Noului Testament, nu înseamnă, aşa cum pretind adesea aşa-zişii ortodocşi, o adeziune şi o supunere oarbă a inteligenței unor dogme abstracte şi imuabile, ci o convingere a sufletului şi o plenitudine a iubirii capabile să se reverse de la o ființă la altă ființă. Este vorba de o perfecțiune a comunicării. Christos a spus: «Nu este de ajuns să dați celor care vă pot da. Vameşii fac asta. Dați şi celor care ştiți că nu vă vor da nimic.» Iubirea lui Christos este o iubire care se revarsă şi inundă[2]."

Asfel este propovăduirea acestei "împărății a cerurilor", care rezidă în viața interioară şi pe care divinul învățător o compara adesea cu un grăunte de muştar. Pus în pământ, el va creşte într-o plantă înaltă şi va da mii de semințe. Această împărăție a cerurilor, care se află înăuntrul nostru, conține în germen restul. El este de ajuns pentru cei simpli, despre care Isus a spus: "Fericiți cei care nu au văzut şi au crezut." Viața interioară este prin ea însăşi o forță şi o fericire, dar, în gândirea lui Christos, ea nu este decât o pregătire pentru o împărăție mai mare, cu sfere infinite, împărăția Tatălui său, lumea divină a cărei cale vrea să o redeschidă pentru toți oamenii şi a cărei viziune strălucitoare vrea să o ofere aleşilor săi.

Aşteptând, tânăra comunitate care îl înconjoară pe învățător creşte şi călătoreşte cu el. Îl urmează de pe malul unui lac pe altul, sub portocalii din câmpie şi migdalii de pe dealuri, printre grânele coapte şi crinii albi cu miezul violet, care cresc printre ierburile înalte ale munților. El predică

[1] Rudolf Steiner, *Conferințele de la Bale despre Evanghelia lui Luca*, 1910 - n.a.

[2] R. Steiner, Ibid - n.a.

împărăția cerurilor mulțimilor într-o barcă legată aproape de port, în micile sinagogi sau sub marii sicomori de pe drum. Această mulțime îl numeşte deja Mesia, fără a şti ce înseamnă acest cuvânt, nici unde o va conduce. Dar el este acolo şi asta este de ajuns. Poate numai femeile, care îl adoră cu o dragoste impetuoasă şi tulburătoare, îi resimt natura supraumană şi risipesc în urma sa râuri de flori. Cât despre el, se bucură în linişte, aşa cum face un Zeu, de această primăvară terestră a Împărăției. Divinitatea sa se umanizează şi se înduioşează în fața tuturor acestor suflete care palpită, care aşteaptă de la el salvarea şi ale căror destine complicate el le dezleagă şi le ghiceşte viitorul. Se bucură de această înflorire a sufletelor aşa cum soțul tăcut de la nunta din Cana se bucură de soția mută şi parfumată în mijlocul cortegiului său de paranimfe.

Conform Evangheliilor, un episod dramatic îşi aruncă umbra în valurile de soare care se revarsă asupra acestei primăveri din Galileea. Este oare primul asalt al forțelor ostile care se strâng deja, nevăzute, împotriva lui Christos? În timpul unei traversări a lacului, se ridică una dintre acele vijelii teribile atât de dese pe Marea Tiberiadei. Isus adormise la pupa. Barca, aruncată de valuri, avea oare să se scufunde? Învățătorul a fost trezit şi, cu brațele întinse, a liniştit valurile, în timp ce ambarcațiunea, împinsă de un vânt favorabil, ajunge în port. Cel puțin, aşa ne povesteşte Matei. Şi de ce ar fi imposibil? Arhanghelul solar, în strânsă comuniune cu puterile care guvernează atmosfera terestră, îşi poate proiecta voința, ca un cerc magic, în vârtejul lui Eol. Poate face o spărtură în cer şi poate crea, pentru o clipă, *ochiul furtunii* cu inima unui zeu! Realitate sau simbol? În orice caz, adevăr sublim. Christos care doarme în barca de pescari, în mijlocul valurilor agitate, ce imagine superbă a păcii sufletului conştient de patria sa divină, înconjurat de elementele furioase şi de patimile dezlănțuite!

A doua treaptă a iniţierii (purificarea). Vindecări miraculoase. Terapeutica creştină

În toate misterele antice, pregătirii morale şi intelectuale îi urma o purificare a sufletului care trebuia să creeze în el organe noi şi să-l facă în stare, prin urmare, să vadă lumea divină. În esenţă, era o purificare a corpului astral şi a corpului eteric. Cu Christos, aşa cum am spus, Divinul coborâse, prin planul astral şi cel eteric, până în planul fizic. Acţiunea sa s-a exercitat aşadar până la nivelul corpului fizic al adepţilor săi, prin celelalte două. Ea le-a transformat astfel fiinţa până în profunzimi. Căci influxul acestei acţiuni, trecând prin cele trei sfere ale vieţii, va ţâşni din nou din sângele venelor, până pe culmile eului. Christos este medicul sufletului şi, în acelaşi timp, al corpului. Astfel se naşte această nouă terapeutică cu efecte imediate, transcendente şi fulgerătoare. Exemplu magnific, pe care nimeni nu îl va egala, dar pe urmele căruia vor merge credincioşii Spiritului.

Concepţia esoterică a miracolului nu este cea a unei întreruperi sau a unei bulversări a legilor naturii, ci a unei acumulări a forţelor risipite ale universului într-un punct dat şi a unei acceleraţii a progresului vital al fiinţelor. Miracole analoge celor ale lui Christos fuseseră realizate înaintea lui în sanctuarele Asiei, Egiptului şi Greciei, printre altele în cel al lui Esculap la Epidaura, pentru care stau mărturie numeroase inscripţii. Miracolele lui Christos se disting prin intensitatea lor şi prin efectele lor morale. Leproşi, paralitici, orbi sau posedaţi de demoni, bolnavii lui, o dată vindecaţi de răul de care sufereau, îşi simt sufletul transformat. Echilibrul forţelor s-a restabilit în corpul lor prin fluidul învăţătorului, dar, în acelaşi timp, frumuseţea sa divină le-a dat o rază de speranţă, iar iubirea sa lumina credinţei. Ei vor resimţi acest contact în toate existenţele lor viitoare. Acest lucru reiese din vindecarea paraliticului. Acesta aşteptase timp de treizeci de ani, lângă baia de la Bethesda, fără a se putea vindeca. Christos îi spune pur şi simplu: "Ridică-te şi mergi!" şi iată-l în picioare. Isus le spune discipolilor săi că răul acestui om nu provenea nici de la părinţii săi, nici de la păcatele sale, de la naşterea sa. Totuşi, el îi spune bolnavului vindecat: "Mergi şi nu mai păcătui." Înseamnă că el păcătuise grav într-o existenţă precedentă.

"Iubirea transformată în acţiune, iată ceea ce oferă Christos. Luca a ştiut să vadă în Isus Christos doctorul sufletului şi corpului. Pentru că Luca însuşi a fost doctor şi a practicat arta vindecării prin Spirit, a reuşit să înţeleagă atât de bine latura terapeutică a lui Isus. Iată de ce înaltele învăţături ale budismului ne apar, în Evanghelia lui Luca, întinerite parcă de o fântână a tinereţii[1]."

Cea de-a treia treaptă a iniţierii: Iluminarea. Învierea lui Lazăr

O părere general admisă în zilele noastre este că Isus înţelegea să aducă împărăţia lui Dumnezeu numai celor simpli, că nu avea decât o singură şi aceeaşi învăţătură pentru toţi şi că, prin urmare, doctrina sa punea capăt oricărui mister. Epoca noastră, care crede în mod naiv că a găsit o nouă religie în democraţie, a vrut să-l reducă pe cel mai mare dintre Fiii lui Dumnezeu la acest ideal grotesc şi meschin, care constă în strivirea elitei de către mase. Oare cel mai ilustru dintre biografii săi nu a crezut că trebuie să-i dea lui Isus, în faţa lumii moderne, cea mai irezistibilă recomandare, numindu-l "un democrat cumsecade"?

Bineînţeles, Christos voia să deschidă calea ade-

[1] R. Steiner, *Conferinţe despre Evanghelia lui Luca* - n.a.

vărului tuturor sufletelor de bună credință, dar știa și că acest adevăr trebuie dozat în funcție de gradul de inteligență. Simplul bun simț nu ne lasă să credem că un spirit de o asemenea profunzime nu a cunoscut legea ierarhiei care domină universul, natura și omenirea. Dar părerea că învățătura lui Christos nu avea nici trepte, nici mistere, este desființată de toate cele patru Evanghelii. Când apostolii îl întreabă pe Isus de ce vorbește poporului în similitudini, el le răspunde: "Pentru că vouă vă este dat să cunoașteți *misterele împărăției cerurilor*, dar lor nu le este dat asta. Căci celui care are deja, i se va mai da, iar celui care nu are, i se va lua și ceea ce are." (Matei, XIII, 10 și 11). Acest lucru înseamnă că *adevărul conștient*, adică *adevărul cristalizat de gândire*, este indestructibil și devine un centru de atracție pentru adevăruri noi, în timp ce *adevărul instinctiv și șovăielnic* se fărâmițează și se risipește sub multiplicitatea impresiilor. Așadar, Christos avea o învățătură secretă, rezervată apostolilor săi, învățătură pe care o numea "misterele împărăției cerurilor". Dar mai este ceva. Dacă privim de aproape, ierarhia se accentuează și se etajează conform celor patru trepte ale inițierii clasice: 1) Mai întâi *poporul,* căruia îi dă învățătura morală sub forma similitudinilor și parabolelor; 2) Apoi, *cei șaptezeci,* care au primit explicația acestor parabole; 3) Apoi, *cei doisprezece apostoli*, inițiați în "misterele împărăției cerurilor"; 4) În sfârșit, dintre ei, *cei trei aleși:* Petru, Iacob și Ioan, inițiați în cele mai profunde mistere ale lui Christos însuși, singurii care vor asista la schimbarea la față. Mai trebuie adăugat că, printre aceștia din urmă, Ioan va fi singurul *epopt* veritabil în sensul misterelor de la Eleusis și ale lui Pitagora, adică *un vizionar care înțelege ceea ce vede*.

Și într-adevăr, Evanghelia lui Ioan are, de la un capăt la altul, caracterul celei mai înalte inițieri. Cuvântul creator, "Cuvântul care era la început cu Dumnezeu și *care era el*

însuși Dumnezeu", răsună aici încă de la primele versete, precum armonia sferelor, veșnică plămăditoare a lumilor. Dar, alături de această metafizică a Tatălui, Fiului și Sfântului Duh, care este un fel de *laitmotiv* al întregii Evanghelii și în care a fost semnalată, pe bună dreptate, influența alexandrină, din punctul de vedere al formei pe care o îmbracă aceste idei, în Evanghelia lui Ioan găsim o familiaritate, un realism emoționant, detalii precise și mișcătoare care trădează intimitatea specială dintre discipol și Învățător. Această remarcă se aplică întregii descrieri a Patimilor și, mai ales, tuturor scenelor din Bethania, dintre care învierea lui Lazăr este cea mai importantă.

Lazăr, pe care Ioan îl desemnează simplu ca pe fratele Martei și al Mariei din Bethania, este personajul cel mai enigmatic și mai special din Evanghelii. Numai Ioan îl menționează; sinopticele nu îl amintesc. El nu apare decât pentru scena învierii. Minunea o dată săvârșită, dispare ca într-o trapă. El face totuși parte din grupul cel mai apropiat al lui Isus, din grupul care îl însoțește până la mormânt. Astfel, se ridică o dublă întrebare. Ne întrebăm fără să vrem: Care este această vagă individualitate a lui Lazăr, care trece ca o fantomă printre celelalte personaje atât de vii și atât de clar conturate ale povestirii evanghelice? Pe de altă parte, ce semnifică învierea sa? Conform tradiției generale, Isus nu l-a înviat pe Lazăr decât pentru a le dovedi evreilor că el este Mesia. Dar acest lucru îl coboară pe Christos la nivelul unui taumaturg popular. Critica modernă, mereu gata să nege în bloc tot ceea ce o pune în încurcătură, tranșează chestiunea declarând că acest miracol este, ca și toate celelalte, un joc al imaginației populare. Se poate spune astfel, așa cum o și fac unii, că întreaga poveste a lui Isus nu este decât o legendă fabricată mai târziu și că Christos nu a existat niciodată. Să adăugăm că ideea învierii este centrul gândirii creștine și principiul impulsului care o pune în mișcare. Este

necesar să o interpretăm, să o înţelegem şi să o încadrăm în legile universale, dar a o suprima pur şi simplu înseamnă a-i anula creştinismului lumina şi forţa. Pârghia sa va dispărea o dată cu sufletul nemuritor.

Or, tradiţia rozacruceeană ne oferă o soluţie pe cât de îndrăzneaţă, pe atât de luminoasă a acestei enigme tulburătoare[1], căci această soluţie reuşeşte să-l scoată pe Lazăr din penumbră şi, în acelaşi timp, conferă învierii sale sensul ei esoteric, adevărul său transcendent. Pentru cei care au trecut de vălul aparenţelor, Lazăr nu este nimeni altul decât însuşi apostolul Ioan. El nu a spus direct acest lucru dintr-o pudoare sufletească şi din modestia admirabilă pe care şi-o impuseseră discipolii lui Isus. Dorinţa de a nu se pune pe sine deasupra fraţilor săi l-a împiedicat să povestească, sub propriul nume, cel mai mare eveniment din viaţa sa, cel care a făcut din el un iniţiat de prim ordin. De aceea, în această împrejurare, apostolul Ioan se acoperă cu masca lui Lazăr. Cât despre învierea sa, ea capătă chiar prin acest fapt un caracter nou şi ni se revelează ca etapa capitală a iniţierii antice, cea a treptei a treia.

În Egipt, iniţiatul, după lungi încercări, era cufundat de hierofant într-un somn letargic şi petrecea trei zile într-un sarcofag aşezat în templu. În acest timp, corpul fizic, îngheţat, avea aparenţa completă a morţii, în timp ce corpul astral, complet desprins, se putea revărsa liber în Cosmos. În ceea ce priveşte corpul eteric, sălaş al vieţii şi memoriei, se desprindea şi el şi îl urma pe celălalt, lăsând în corpul fizic atât cât era necesar din el însuşi pentru a împiedica moartea. La trezirea din somnul cataleptic, provocat de hierofant, omul care ieşea din sarcofag nu mai era acelaşi. Sufletul lui călătorise în lumea cealaltă şi îşi amintea de această călătorie. Devenise un veritabil iniţiat, membru al lanţului magic "asociat, conform unei vechi inscripţii, armatei Zeilor superiori". Christos, a cărui misiune a fost divulgarea Misterelor sub privirile întregii lumi şi să le crească importanţa, a vrut să-l facă pe discipolul său preferat să treacă prin criza supremă care conduce la cunoaşterea directă a adevărului. Chiar conform textului Evangheliei, totul era dorit de către el şi pregătit dinainte. Maria îi trimite, din Bethania, un mesaj lui Isus care predica în Galileea spunându-i: "Stăpâne! *Cel pe care îl iubeşti* este bolnav!" (Oare nu se face referire în mod clar aici la apostolul Ioan, *discipolul pe care Isus îl iubea?*) Dar Isus, în loc de a veni repede, aşteaptă două zile şi le spune discipolilor săi: "Această boală nu este aducătoare de moarte, ci este spre slava lui Dumnezeu, pentru ca Fiul lui Dumnezeu să fie slăvit... *Lazăr, prietenul nostru, doarme, dar eu îl voi trezi.*" Astfel, Isus ştie dinainte ceea ce vrea şi ceea ce va face. Soseşte la fix pentru fenomenul pe care l-a prevăzut şi pregătit. Atunci când, în prezenţa surorilor jelind, a evreilor care se adunaseră, în faţa mormântului cioplit în stâncă a cărui piatră a fost dată la o parte şi unde doarme cufundat într-un somn letargic cel care era crezut mort, învăţătorul strigă: "Lazăre! Ieşi afară!" cel care se ridică în faţa mulţimii uluite nu este Lazăr cel legendar, fantomă palidă care poartă încă asupra lui umbra mormântului, ci un om transfigurat, cu fruntea radiind lumină. Este apostolul Ioan... şi deja sclipirile Patmosului îi strălucesc în ochi. Căci a văzut lumina divină; în timpul somnului a trăit ceea ce este Veşnic. Pretinsul său giulgiu a devenit roba de in a iniţiatului. El înţelege acum ce înseamnă cuvântul învăţătorului: "Eu sunt învierea şi viaţa!" Verbul creator: "Lazăre! Ieşi de acolo!" a răsunat până în adâncul său. A făcut din el un înviat cu sufletul şi cu trupul. Ioan ştie acum de ce el este discipolul pe care Isus îl iubeşte mai presus de toţi ceilalţi, căci numai el îl înţelege până în profunzimi. Petru va rămâne omul poporului, credincios impetuos şi naiv, care slăbeşte în ultimul moment. Ioan va fi

[1] Vezi *Misterul creştin şi misterele antice*, de R. Steiner, traducere franceză (libr. Perrin) - n.a.

iniţiatul şi Vizionarul care îl va urma pe învăţător până la poalele crucii, până în noaptea mormântului şi în strălucirea Tatălui.

A patra treaptă a Iniţierii: Vedere din înalt. Schimbarea la Faţă

Epifania sau vederea din înalt semnifica, în iniţierea pitagoreică, vederea de ansamblu care trebuie să urmeze contemplarea spirituală. Era înţelegerea intimă şi asimilarea profundă a lucrurilor văzute prin spirit. Clarviziunea trebuia să conducă la o *sinteză a Cosmosului.* Era încoronarea iniţiatică. Acestei etape îi corespunde, în educaţia dată de Christos apostolilor săi, fenomenul *Schimbării la Faţă.*

Să ne amintim împrejurările în care a avut loc acest eveniment. Aurora primăvăratică a idilei galileene pălise. Totul se întuneca în jurul lui Christos. Duşmanii săi de moarte, fariseii şi saducheii îi pândeau întoarcerea la Ierusalim pentru a-l prinde şi a-l deferi justiţiei. În târguşoarele fidele din Galileea, cauza era abandonată în masă din cauza calomniilor marii Sinagogi, care îl acuza pe Isus de blasfemie şi de sacrilegiu. În curând, Christos, pregătindu-se de ultima sa călătorie, avea să-şi ia cu tristeţe adio, din înaltul unei coline, de la oraşele sale dragi şi de la lacul său iubit: "Vai ţie, Capernaum! Vai ţie, Korazin! Vai ţie, Betsaida!" Asalturile urii îi întunecau din ce în ce mai mult aureola de Arhanghel solar. Vestea morţii lui Ioan Botezătorul, decapitat de Irod Antipa, a fost pentru Isus avertismentul că ceasul său se apropia. Îşi cunoştea destinul şi nu dădea înapoi în faţa lui. Dar în el se născuse probabil întrebarea: "Oare discipolii mei au înţeles verbul meu şi misiunea lui în lume?" Marea parte a celor doisprezece, impregnată de ideea evreiască, îşi închipuia un Mesia care să

domine popoarele cu sabia în mână. Nu erau încă în stare să înţeleagă misiunea pe care Christos avea să şi-o asume în istorie. Isus a vrut să-i pregătească pe cei trei aleşi ai săi. Povestea lui Matei este aici deosebit de semnificativă şi are un relief puternic.

"După şase zile, Isus a luat cu El pe Petru, Iacov şi Ioan, fratele lui, şi i-a dus la o parte pe un munte înalt. El s-a schimbat la faţă înaintea lor; faţa Lui a strălucit ca soarele, şi hainele i s-au făcut albe ca lumina. Şi iată că li s-au arătat Moise şi Ilie, *stând de vorbă cu El.* Petru a luat cuvântul, şi a zis lui Isus: «Doamne, este bine să fim aici; dacă vrei, am să fac trei colibi: una pentru Tine, una pentru Moise şi una pentru Ilie.» Pe când vorbea el încă, iată că i-a acoperit un nor luminos cu umbra lui. Şi din nor s-a auzit un glas, care zicea: «Acesta este Fiul Meu prea iubit, în care Îmi găsesc plăcerea Mea: de El să ascultaţi!» Când au auzit, ucenicii au căzut cu feţele la pământ şi s-au înspăimântat foarte tare. Dar Isus S-a apropiat, S-a atins de ei, şi le-a zis: «Sculaţi-vă, nu vă temeţi!» Ei au ridicat ochii şi n-au văzut pe nimeni, decât pe *Isus singur.*" (Matei XVII, 1-8.)

În tabloul său înfăţişând *Schimbarea la Faţă*, Rafael a înţeles de minune, cu geniul său angelic şi platonician, sensul transcendent al acestei viziuni. Cele trei lumi: *lumea fizică* sau *terestră, lumea animică* sau *astrală* şi *lumea divină* sau *spirituală*, care le domină şi le străbate pe celelalte cu strălucirea sa, sunt aici clar separate şi figurate în trei grupe, care formează cele trei etaje ale tabloului. La poalele muntelui, se văd apostolii neiniţiaţi şi mulţimea. Ei discută şi se ceartă cu gesturi violente asupra unui miracol, dar nu-l văd pe Christos. Dintre ei, numai posedatul vindecat zăreşte viziunea şi dă un ţipăt. La ceilalţi, ochii sufletului nu sunt încă deschişi. Pe vârful muntelui, Petru, Iacov şi Ioan dorm un somn adânc. Ei nu sunt încă în stare să fie vizionari ai spiritului în stare de veghe. Christos, care apare înălţat de pe

pământ, în nori strălucitori, între Ilie şi Moise, reprezintă viziunea celor trei aleşi. Contemplând şi înţelegând această viziune, cei trei apostoli iniţiaţi au în faţa lor, în aceste trei figuri, un rezumat al întregii evoluţii divine. Căci Moise, profetul de pe muntele Sinai, formidabilul condensator al *Genezei,* reprezintă istoria pământului de la originea lumii. El este întreg trecutul. Ilie reprezintă Israelul şi toţi profeţii săi, prevestitori ai Mesiei. El este prezentul. Christos însuşi este încarnarea transparentă şi radiantă a Verbului solar, a Verbului creator, care susţine lumea noastră de la originea ei şi care acum vorbeşte printr-un om. Ele este întreg viitorul[1]. Glasul pe care îl aud apostolii este Cuvântul universal al Tatălui, al Spiritului pur, din care ies toate Verbele. El este asemănător muzicii sferelor, care se revarsă asupra lumilor şi le ordonează ritmurile şi pe care o aud numai clarascultătorii. În acest ceas unic şi solemn, această muzică a sferelor se traduce în limbaj uman pentru apostoli.

Astfel, viziunea de pe muntele Tabor strânge într-un tablou de o simplitate grandioasă întrega evoluţie umană şi divină. *Schimbarea la Faţă* a fost începutul unui nou mod de extaz şi de viziune spirituală aprofundată.

1 În cartea mea *Marii Iniţiaţi,* am încercat să descriu ce se petrecea în sufletul lui Christos însuşi, în momentul Schimbării la Faţă - n.a.

CAPITOLUL V

NOILE MISTERE, PATIMILE, MOARTEA ŞI ÎNVIEREA LUI CHRISTOS

Cei trei ani de propovăduire ai lui Isus au fost surâzători şi însoriţi. Viaţa rătăcitoare pe malurile lacului şi pe câmpuri este şi perioada învăţăturilor pline de gravitate. Terapeutica sufletului şi corpului alternează cu exerciţiile de înaltă clarviziune. Uneori învăţătorul părea a face o ascensiune vertiginoasă pentru a-i antrena şi pe ai săi la propria înălţime spirituală. Pe măsură ce urcă, majoritatea se împiedică pe drum. Numai trei îl însoţesc în vârf, unde cad ca fulgeraţi sub puterea revelaţiei. Aceasta este manifestarea radiantă, de o forţă şi de o frumuseţe în creştere, a lui Christos prin învăţătorul Isus. Apoi, Dumnezeul coboară brusc din această slavă într-un abis al ticăloşiei. Voluntar, sub privirile discipolilor săi, se lasă prins de duşmanii săi şi se lasă pradă, fără a opune rezistenţă, ultimelor insulte, suplициului şi morţii. De ce această cădere profundă?

Platon, acest modest şi prodigios iniţiat, care reprezintă tranziţia între geniul elen şi creştinism, a spus undeva că "sufletul lumii este crucificat pe urzeala universului în toate creaturile şi îşi aşteaptă eliberarea". Cuvinte stranii, în care autorul lui *Timeu* pare a fi presimţit misiunea lui Christos în sensul cel mai intim şi mai transcendent al acesteia. Căci acest cuvinte conţin atât enigma evoluţiei planetare, cât şi

soluția ei prin misterul crucii. După lunga înlănțuire a sufletului uman în legăturile materiei, numai un sacrificiu al unui Zeu îl putea smulge, arătându-i calea Spiritului.

Altfel zis, pentru a-şi îndeplini misiunea, Christos, după ce şi-a inițiat discipolii, trebuia, pentru a le desăvârşi educația, să treacă printr-o inițiere personală. Zeul trebuia să coboare până în adâncul durerii şi morții, pentru a se identifica cu inima şi sângele omenirii şi pentru a imprima pământului un impuls nou. Puterea spirituală este o urmare directă a darului sinelui. Iată de ce pentru Christos însuşi a însemnat o creştere dăruirea sa omenirii prin intrarea într-un corp uman şi acceptarea martiriului.

Aici se află noi mistere, de un gen unic, aşa cum nu se văzuseră încă şi cum nu se vor mai vedea, fără îndoială, niciodată pe parcursul viitoarelor evoluții ale pământului, pe care îl aşteaptă încă multe metamorfoze. Căci în aceste mistere, un Zeu, Arhanghelul solar este inițiatul, iar Spiriul pur, Tatăl este hierofantul. Christos cel înviat devine astfel Mântuitorul omenirii. Pentru om, rezultatul este o lărgire imensă a zonei sale de percepție spirituală şi, prin urmare, o creştere incalculabilă a destinului său terestru şi celest.

***

De mai bine de un an, fariseii îl pândeau pe Isus, dar el nu voia să se predea decât la vremea sa. De câte ori discutase cu ei, în pragul sinagogilor şi sub marele portic al templului din Ierusalim, unde se plimbau în robe somptuoase cei mai înalți demnitari ai puterii religioase. De câte ori nu-i redusese la tăcere prin dialectica sa strânsă, răspunzând capcanelor lor prin capcane şi mai subtile. De câte ori nu-i îngrozise prin cuvinte care păreau a cădea din cer ca fulgerul: "În trei zile voi dărâma templul... în trei zile, îl voi înălța la loc!" Prea adesea îi înfruntase direct şi anumite epitete ale

sale le rămăseseră înfipte în carne precum harponul: "Ipocriților! Neam de vipere! Morminte albite!" Şi când, furioşi, voiseră să-l prindă chiar în templu, Isus se folosise de mai multe ori de acelaşi mijloc de care se va servi mai târziu Apollonius din Tyana, la tribunalul împăratului Domițian. Le aruncase un văl pe ochi şi se făcuse nevăzut. "Şi a trecut prin mijlocul lor fără să fie văzut", spun evangheliile.

Totuşi, totul este pregătit în marea Sinagogă pentru judecata profetului periculos care a amenințat să distrugă templul şi care îşi spune Mesia. Din punctul de vedere al legii evreieşti, aceste două capete de acuzare erau suficiente pentru a-l condamna la moarte. Caiafa a spus în plin sanhedrin: "Este bine ca un singur om să moară pentru întreg *poporul lui Israel.*" Când cerul vorbeşte prin gura infernului, catastrofa este iminentă. În sfârşit, conjuncția astrelor sub semnul Fecioarei a marcat ora fatidică atât pe cadranul cerului, cât şi pe cadranul istoriei. Ea şi-a aruncat săgeata neagră în sufletul solar al lui Christos. El îşi strânge apostolii în refugiul său obişnuit, o peşteră de pe Muntele Măslinilor şi le anunță moartea sa apropiată. Consternați, apostolii nu înțeleg; nu vor înțelege decât după. Este ziua Paştilor. Isus cere masa de adio într-o casă din Ierusalim.

Şi iată-i pe cei doisprezece aşezați în sala arcuită, spre căderea nopții. Pe masă, ies aburi din mielul pascal, care comemorează pentru evrei fuga din Egipt şi care va deveni simbolul celei mai înalte victime. Prin ferestrele în arcadă, se zăreşte întunecata citadelă a lui David, acoperişul sclipind de aur al templului lui Irod, sinistrul turn Antonia din care comandă lancea romană şi, deasupra lor, un palid crepuscul. O linişte apăsătoare, un abur greu şi roşiatic pluteşte prin aer. Ioan, care vede şi ghiceşte mai mult decât ceilalți, se întreabă de ce, în bezna care creştea, în jurul capului lui Christos apare un halo palid, din care ies raze ca nişte sclipiri, imediat stinse, ca şi cum sufletul lui Isus ar fi tremu-

rat în adâncurile sale şi ar fi fremătat în faţa unei ultime hotărâri. Şi, în tăcere, discipolul iubit îşi înclină capul spre inima învăţătorului. În cele din urmă, acesta rupe tăcerea: "Adevăr vă spun vouă, unul dintre voi mă va trăda în această seară." Murmurat de o voce gravă, cuvântul trece asupra celor doisprezece ca alarma de naufragiu asupra unui vas aflat în pericol. "Cine? Cine?" Isus îl arată pe Iuda, care îşi strânge convulsiv punga, şi adaugă fără mânie: "Du-te şi fă ce trebuie să faci." Văzându-se descoperit, trădătorul iese în furia sa concentrată.

Atunci Isus, rupând pâinea şi întinzând cupa, rosteşte solemn cuvintele care îi consacră misiunea şi care vor răsuna prin secole: "Mâncaţi... acesta este corpul meu... beţi; acesta este sângele meu..." Apostolii sunt uimiţi şi înţeleg mai puţin decât niciodată. Numai Christos ştie că îndeplineşte în acest moment actul cel mai formidabil din viaţa sa. Prin aceste cuvinte, care se înscriu în Invizibil, el s-a predat omenirii, s-a jertfit dinainte. Înainte de acest moment, Fiul lui Dumnezeu, Verbul, mai liber decât toţi Elohimii, ar fi putut să se întoarcă din drumul său, să refuze jertfa sângeroasă. Acum nu mai poate face acest lucru. Puterile au primit făgăduiala sa. Ca o imensă aureolă, Elohimii simt cum urcă spre ei partea divină a lui Isus Christos, sufletul său solar cu toate puterile sale şi îl reţin în cercul lor atent, gaj strălucitor al sacrificiului divin. Elohimii nu-i vor reda sufletul decât după moartea sa. Pe pământ, nu mai rămâne decât Fiul Omului, o victimă care merge spre supliciu.

Dar numai el înţelege ce înseamnă "corpul şi sângele lui Christos". Odinioară, Tronurile şi-au dat corpurile pentru creaţia nebuloasei; Arheii şi-au dat ultima răsuflare pentru a face soarele să iasă din noaptea saturniană; Arhanghelii şi-au dat sufletul de foc pentru a-i crea pe Îngeri, prototipuri ai Omului. Acum Christos îşi va da corpul pentru a salva omenirea. Din sângele său trebuie să iasă fraternitatea

umană, regenerarea speciei, învierea sufletului... Şi, în timp ce le dă discipolilor săi să bea din potirul înroşit de vinul aspru al Iudeei... Isus se gândeşte din nou la visul său celest... la visul său cosmic dinainte de încarnarea sa... la vremea când respira încă în zona solară... şi când cei doisprezece mari profeţi i-au oferit, lui, al treisprezecelea, cupa redutabilă... pe care a acceptat-o!

Dar apostolii, în afară de Ioan care ghiceşte inefabilul, nu pot înţelege. Ei simt că ceva teribil urmează să se întâmple. Tremură, pălesc. Nesiguranţa, îndoiala, care naşte teama cea laşă, îi cuprind. Când Christos se ridică şi spune: "Să mergem să ne rugăm în Gethsemani!" discipolii îl urmează, doi câte doi. Tristul alai iese prin uşiţa secretă din poarta din aur, coboară în valea sinistră a Hinoamului, cimitirul evreilor şi valea Umbrei Morţii. Trece podul peste Cedron, pentru a se ascunde într-o peşteră pe Muntele Măslinilor. Apostolii rămân muţi, neputincioşi, doborâţi.

Sub copacii înalţi de pe Muntele Măslinilor, cu crengi colţuroase şi frunziş des, cercul infernal se strânge în jurul Fiului Omului pentru a-l cuprinde cu totul în lanţul său.

Apostolii dorm. Isus se roagă şi fruntea i se acoperă de o sudoare de sânge. Trebuie să îndure spaima sufocantă, să bea cupa până la fund, să guste amărăciunea părăsirii şi disperării omeneşti. În sfârşit, se văd torţe şi arme sclipind sub copaci. Este Iuda cu sergenţii. Îi dă lui Isus sărutul trădării, care îl face cunoscut soldaţilor mercenari. Este o blândeţe cu adevărat infinită în răspunsul lui Christos: "Prietene, pentru ce te afli aici?" blândeţe atât de strivitoare, că îl va împinge pe trădător la sinucidere, în ciuda beznei din sufletul său. După acest act de iubire perfectă, Isus va rămâne impasibil până la capăt. S-a înarmat împotriva tuturor torturilor.

Iată-l în faţa marelui preot Caiafa, tipul saducheului îndârjit şi al orgoliului sacerdotal fără credinţă. Isus se

declară Mesia, iar pontiful îi sfâşie roba; este condamnarea la moarte. În pretoriul roman, Pilat încearcă să-l salveze pe galileean, pe care îl crede un visător inofensiv. Căci acest pretins "rege al evreilor", care îşi spune "fiul lui Dumnezeu", adaugă că "regatul său nu este în această lume". Dar cum preoţii evrei au evocat umbra invidioasă a lui Cezar, iar mulţimea urla: "Crucifică-l!", proconsulul, după ce şi-a spălat mâinile de această crimă, l-a dat pe Mesia în mâinile brutale ale legionarilor romani. A fost îmbrăcat într-o mantie de purpură, pe frunte i-a fost înfiptă o coroană de spini, iar în mâini i s-a pus o trestie, ca un sceptru derizoriu. Loviturile cad asupra lui o dată cu insultele. Pentru a marca dispreţul său faţă de evrei, Pilat le spune: "Iată-l pe regele vostru!" Apoi adaugă, cu o ironie amară: *Ecce Homo!* ca şi cum întreaga mizerie şi abjecţie umană s-ar fi rezumat în acest profet flagelat.

Nici antichitatea la apogeu, nici măcar stoicii nu l-au înţeles mai bine pe Christosul Patimilor decât Pilat. Nu au văzut din el decât exteriorul care întrista şi aparenta sa inerţie, care le provoca indignarea. Dar toate actele vieţii lui Isus au şi un sens simbolic şi o acţiune mistică asupra omenirii viitoare. Opririle de pe drumul Crucii, evocate în imagini astrale de către sfinţii Evului Mediu, au devenit pentru ei un instrument de iniţiere şi de perfecţiune. Fraţii ordinului Sf. Ioan şi templierii, cruciaţii care au plănuit cucerirea Ierusalimului pentru a face din el capitala lumii, misterioşii rosacruceeni din secolul XIV, care au pregătit reconcilierea ştiinţei cu Credinţa, a Orientului cu Occidentul într-o înţelepciune superioară, toţi aceşti oameni de acţiune spirituală, în sensul cel mai intens al cuvântului, aveau să găsească în Patimile lui Christos un izvor incalculabil de forţă. Atunci când aveau viziunea *Flagelării,* figura chinuită a lui Christos le spunea: "Învaţă de la mine să rămâi impasibil sub biciul destinului, să rezişti la toate suferinţele lui, şi vei dobândi un simţ

nou: înţelegerea tuturor durerilor, sentimentul unităţii cu toate fiinţele. Căci astfel am consimţit să sufăr pentru oameni, pentru a pătrunde până în adâncul sufletului lor." *Coroana de spini* îi învaţa să înfrunte lumea din punct de vedere moral şi intelectual, să suporte dispreţul şi atacul împotriva a tot ce ne este mai scump. Această coroană le spunea: "Stai în picioare când toată lumea te loveşte. Să ştii să spui: *da!* când toată lumea spune: *nu!* Doar astfel vei deveni *tu însuţi.*" Scena *Purtării Crucii* îi învăţa o altă virtute şi le spunea: "Învaţă să porţi lumea pe conştiinţa ta aşa cum Christos a consimţit să poarte Crucea pentru a se identifica cu pământul. Învaţă să-ţi porţi corpul ca pe un lucru exterior. Spiritul trebuie să stăpânească corpul cu voinţa sa, aşa cum mâna ţine ciocanul!" Aşadar, din Misterul Patimilor, Occidentul şi popoarele din nord nu au învăţat nicidecum pasivitatea, ci o energie nouă, prin Iubire şi Sacrificiu.

Scena *Golgothei* este ultimul punct al vieţii lui Christos, sigiliul pus pe misiunea sa şi, astfel, misterul cel mai profund al creştinismului. Pe această temă, Goethe a spus, pe bună dreptate, că "Misterul suprem al suferinţei este un lucru atât de sacru, că etalarea imaginii ei sub privirile mulţimii poate părea o profanare, un sacrilegiu." De ce are loc lugubra scenă a crucificării? se întrebau păgânii din primele secole. Oare din această oroare extremă trebuie să iasă mântuirea lumii? De asemenea, mulţi gânditori moderni au repetat: Omenirea nu putea oare să fie salvată decât de moartea unui drept? Universul este aşadar un instrument de tortură, iar Dumnezeu, călăul! Răspunsul cel mai filosofic la această problemă cumplită a fost dat de Rudolf Steiner: "Dovada că partea spirituală triumfă întotdeauna asupra celei materiale trebuie pusă sub ochii lumii. *O iniţiere transpusă în planul istoriei universale, iată evenimentul de pe Golgotha.* Un torent de viaţă spirituală ce iese din picăturile de sânge vărsate pe cruce. Sângele este substanţializarea eului. O

dată cu sângele vărsat pe Golgotha, iubirea lui Christos va pătrunde egoismul uman ca un fluid dătător de viață."

Încet, crucea s-a ridicat pe colina sinistră care domină Sionul. În victima sângerândă, care palpită şi tremură sub infama spânzurătoare, respiră un suflet suprauman. Dar Christos şi-a abandonat puterile Elohimilor. Se simte parcă rupt de aura sa solară, într-o singurătate înfricoşătoare, într-un abis de tenebre, unde strigă soldați şi vociferează duşmani. Un nor negru apasă asupra Ierusalimului, căci atmosfera terestră nu este decât o prismă a vieții universale. Fluidele, adierile, spiritele sale elementare se umplu uneori cu patimi omeneşti, răspunzând în acelaşi timp impulsurilor cosmice prin furtunile şi convulsiile lor. Şi iată că pentru Isus au venit ceasurile de agonie, grele ca nişte eternități. În ciuda sfâşierilor supliciului, el rămâne Mesia. Îi iartă pe călăii săi, îl consolează pe tâlharul care şi-a păstrat credința. În apropierea morții, Isus a simțit setea devorantă a martirilor, prevestire a eliberării. Dar, pentru a-şi goli cupa, trebuie să ajungă până la acel sentiment de însingurare care îl face să spună: "Dumnezeul meu, de ce m-ai părăsit?" urmând cuvântul suprem: "Totul este împlinit", care pune pecetea Veşniciei pe fruntea secolelor uimite.

Un ultim strigăt a mai ieşit din pieptul crucificatului, strident ca o goarnă sau ca sunetul unei harpe ale cărei corzi ar fi sfâşiate toate deodată. Acest strigăt este atât de teribil şi de puternic, că legionarii romani dau înapoi, bâiguind: "Este oare Fiul lui Dumnezeu?"

Isus este mort - dar Christos este viu - mai viu decât vreodată! În ochii oamenilor, nu a mai rămas din el decât un cadavru atârnat de o spânzurătoare, sub un cer mai negru decât infernul. Dar, în lumea astrală şi în cea spirituală izbucneşte o rază de lumină urmată de un fulger cu mii de ecouri. Dintr-o singură mişcare, sufletul lui Christos s-a alăturat aurei sale solare, urmat de oceane de suflete şi salutat de

osanalele legiunilor cereşti. De acum, vizionarii trecuți dincolo şi Elohimii ştiu că victoria este câştigată, că moartea şi-a pierdut armele, că pietrele mormintelor s-au sfărâmat şi că sufletele vor pluti în slavă deasupra lor. Christos s-a alăturat din nou împărăției sale, cu puteri însutite de sacrificiul său. Este deja gata ca, printr-un nou salt, să intre în inima Infinitului, în centrul clocotitor de lumină, iubire şi frumusețe pe care îl numeşte "Tatăl său". Dar mila îl întoarce spre pământ, al cărui stăpân a devenit prin martiriul său.

O negură sinistră şi o linişte întunecată apasă încă asupra Ierusalimului. Femeile sfinte plâng deasupra cadavrului învățătorului; Iosif din Arimateea îl înfăşoară în giulgiu. Apostolii se ascund în peşterile de pe valea Hinoamului. O dată cu moartea învățătorului lor, au pierdut orice speranță. În aparență, nimic nu s-a schimbat în lumea opacă a materiei. Totuşi, un fapt ieşit din comun s-a petrecut în templul lui Irod. În momentul în care Isus îşi dădea duhul, vălul splendid, țesut din in, de culoarea purpurei şi a hiacintului, care ascunde tabernacolul, s-a rupt de sus în jos. Un levit care trecea pe acolo a văzut, în sanctuar, chivotul de aur flancat de Heruvimii săi de aur masiv, cu aripile ridicate spre arc. Lucru nemaiauzit, ochi profani au putut contempla misterul sfintei sfintelor, acolo unde marele pontif însuşi nu poate pătrunde decât o dată pe an. Sacrificatorii îngroziți alungă poporul pentru a nu fi martorul acestui sacrilegiu. Acest semn are un sens. Imaginea Heruvimului, cu corp de leu, aripi de vultur, cap de înger, se aseamănă cu cea a sfinxului. Ea simbolizează întreaga evoluție a sufletului omenesc, coborârea în materie şi întoarcerea lui la Spirit. Datorită lui Christos, vălul sanctuarului a fost sfâşiat, iar enigma Sfinxului este rezolvată.

De acum, misterul vieții şi evoluției este deschis tuturor celor care îndrăznesc şi vor să-l afle.

Pentru a explica acum lucrarea îndeplinită de spiritul

lui Christos în timp ce ai săi vegheau *la punerea în mormânt* a trupului său, trebuie să reamintim încă o dată faptul capital al inițierii egiptene. Inițiatul petrecea trei zile și trei nopți într-un sarcofag, cufundat într-un somn letargic, sub supravegherea hierofantului. În acest timp, își realiza călătoria în cealaltă lume, proporțională cu gradul său de avansare. Cum la trezire își amintea pe unde a fost și vizitase deja împărăția morților, era într-un fel reînviat și *născut de două ori*, în limbajul templelor. Și Christos și-a împlinit călătoria cosmică, în timpul punerii sale în mormânt, înainte de învierea sa spirituală în ochii alor săi. Și aici mai este un paralelism între inițierea antică și noile Mistere aduse în lume de Christos. Un paralelism, dar și o extindere imensă. Căci călătoria astrală a unui Zeu, după trecerea prin încercarea morții terestre, trebuia să fie de alt gen și de o importanță mai vastă decât navigarea timidă a unui simplu muritor în împărăția morților, în barca lui Isis[1].

Două curente psiho-fluide înconjoară globul terestru cu inelele lor multiple, ca niște șerpi electrici aflați mereu în mișcare. Unul dintre aceste curente, numit *Horeb* de Moise, *Ereb* de Orfeu, ar putea să se numească și *forța centripetă,* căci centrul său este în pământ și readuce pe pământ tot ceea ce cade în fluxul său puternic. El este abisul generațiilor, al dorinței și al morții, sfera încercărilor, numită și purgatoriu de religii. Toate sufletele stăpânite încă de patimile lor terestre sunt duse de vâltorile și vârtejurile lui. Celălalt curent este numit *Iona* de către Moise și ar putea fi numit *forța centrifugă,* căci în el rezidă *puterea de expansiune,* așa cum în celălalt se află *puterea de contracție*, și este în legătură cu întreg Cosmosul. Prin el sufletele urcă la soare și la ceruri, prin el vin influențele divine, prin el a coborât Christos sub simbolul Porumbelului. Dacă inițiații, pregătiți de călătoria

[1] Această barcă era, de fapt, propriul corp eteric al inițiatului, smuls de către hierofant din corpul fizic și purtat în vârtejul curenților astrali - n.a.

cosmică de un suflet foarte evoluat, ar fi știut dintotdeauna să se alăture curentului Iona după moartea lor, marea masă de suflete întunecate de negura materiei nu ar mai fi ajuns acolo decât cu greu și nu ar mai fi ieșit din regiunea Horebului, dintr-o încarnare la alta. Trecerea lui Christos în limburile crepusculare a făcut un canal, a lăsat acolo cercuri luminoase și a deschis acestor suflete disperate, ca cele din al doilea cerc din Infernul lui Dante, căile cereşti. Astfel, misiunea lui Christos avea să lumineze și să extindă viața de după moarte, așa cum extinsese și iluminase viața de pe pământ.

Dar esențialul misiunii sale era să aducă siguranța învierii spirituale în inima apostolilor, care trebuiau să-i răspândească gândirea în lume. După ce înviase pentru sine însuși, trebuia să învie în ei și prin ei și să facă să plutească acest fapt asupra întregii istorii viitoare. Învierea lui Christos trebuia să fie gajul învierii sufletelor începând din viața asta și gajul credinței lor în cealaltă viață. Și pentru acest lucru, nu ar fi fost de ajuns ca Christos să se manifeste alor săi, într-o viziune astrală, în timpul somnului adânc. Trebuia să li se arate în timpul veghii, pe plan fizic și ca învierea lui să li se pară un fapt oarecum material. Dificil de realizat pentru alții, acest fenomen era ușor pentru Christos, căci corpul eteric al marilor adepți, iar cel al lui Christos avea probabil o vitalitate deosebit de intensă și de subtilă, se păstrează mult timp după moartea lor și păstrează o parte din puterea sa asupra materiei. Este suficient ca Spiritul să-l anime pentru a-l face vizibil în anumite condiții.

Credința în înviere nu a pus stăpânire brusc pe apostoli. Ea trebuia să se insinueze în ei ca o voce care convinge prin accentul inimii, ca un suflu de viață care este comunicat. Învierea a pătruns în sufletele lor așa cum se face treptat zi, după noaptea adâncă. Aceștia sunt zorii limpezi care se înalță deasupra Palestinei cenușii. Aparițiile lui Christos sunt gradate pentru a produce efecte din ce în ce mai puternice.

La început uşoare şi fugitive ca umbrele, ele îşi vor mări forţa şi strălucirea. Dar cum a dispărut corpul lui Isus? A fost oare mistuit de Focul-Principiu, sub suflul Puterilor, aşa cum s-a întâmplat cu Zoroastru, Moise şi Ilie şi pământul s-a cutremurat atunci, iar străjerii mormântului au căzut la pământ, aşa cum ne spune evanghelistul? Sau rafinat, spiritualizat într-un asemenea grad, astfel încât aproape nu mai este deloc materie, s-a contopit singur cu elementele, ca o aromă într-un lichid, ca un parfum în văzduh? Oricum ar fi, printr-o minunată alchimie, chintesenţa sa subtilă a fost absorbită de atmosferă.

Dar iat-o pe Maria Magdalena, purtătoarea de miruri, care vede în mormântul gol "doi îngeri cu faţa ca fulgerul şi hainele albe ca zăpada". Îngrozită, se întoarce şi zăreşte un personaj pe care, în tulburarea sa, nu-l recunoaşte, dar auzind glasul care îi pronunţă numele "Maria!..." şi care o răvăşeşte complet, îl recunoaşte pe Învăţător şi se aruncă la picioarele lui, pentru a-i atinge poala robei. Dar El, ca şi cum s-ar fi temut de atingerea prea materială a celei din care a "alungat şapte demoni", îi spune: "Nu mă atinge... Mergi şi spune-le apostolilor că am înviat!" Aici Mântuitorul îi vorbeşte femeii pasionale, păcătoasei devenită adoratoare a Domnului. Cu un singur cuvânt, el varsă până în adâncul inimii ei balsamul iubirii eterne. El ştie că, prin Femeie, va atinge sufletul omenirii. Când Isus le apare apoi celor unsprezece reuniţi cu uşile închise, într-o casă din Ierusalim şi le spune că se vor întâlni în Galileea, este Învăţătorul care strânge elita turmei sale pentru lucrarea viitoare. În crepusculul patetic de la Emmaus, vindecătorul divin de suflete reaprinde credinţa în inimile arzătoare a doi discipoli întristaţi. Pe malul lacului Tiberiadei, le apare lui Petru şi Ioan pentru a-i pregăti pentru destinul lor greu. Când, în sfârşit, se arată alor săi pentru ultima dată, pe un munte din Galileea, este pentru a le spune aceste cuvinte supreme: "Mergeţi şi predicaţi Evanghelia tuturor popoarelor... Şi iată, eu sunt cu voi până la sfârşitul lumii!" Este rămas-bunul solemn al Învăţătorului şi testamentul Regelui Arhanghelilor solari.

Astfel faptul mistic al învierii, pe care apostolii îl întrezăresc ca pe o timidă aurora, se luminează şi creşte pentru a se desăvârşi într-un apus glorios, care le impregnează pentru totdeauna gândirea cu purpura sa somptuoasă şi profetică.

Încă o dată, câţiva ani mai târziu, Christos îi va apărea, într-un mod excepţional, adversarului său Paul, pe drumul Damascului, pentru a face din el cel mai înfocat apărător al său. Dacă apariţiile precedente ale lui Christos sunt parcă învăluite într-un nimb de vis, aceasta din urmă are un caracter istoric incontestabil. Mai neaşteptată decât celelalte, ea are o limpezime impunătoare. Şi aici cantitatea de forţă desfăşurată se măsoară după efectul dorit, căci din această viziune şi din acest cuvânt fulgerător se va naşte misiunea apostolului străinilor, care avea să convertească la creştinism lumea greco-latină şi, prin ea, întreg Occidentul.

***

Ca o stea strălucitoare, promisiune a unei lumi viitoare, care planează deasupra negurii dese de la orizont, faptul învierii spirituale pluteşte aşadar deasupra întregii opere a lui Christos. Este concluzia ei necesară şi o rezumă în acelaşi timp. Nici ura, nici îndoiala, nici răul nu sunt distruse. Nu trebuie încă să fie distruse, căci sunt chiar ele fermenţii evoluţiei. Dar de acum Speranţa nemuritoare nu va mai putea fi smulsă din inima omului. Dincolo de toate înfrângerile şi de toate morţile, un cor neobosit va cânta de-a lungul secolelor: "Christos a înviat!... Căile de la pământ la cer s-au deschis din nou!"

CONCLUZIE

VIITORUL

Christus Luciferus verus.

Cugetare **rosacruceeană**

CONCLUZIE - VIITORUL

Am parcurs în această carte marile etape ale evoluției planetare şi ale dezvoltării umane până în punctul lor central: venirea lui Christos. Sunt conştient de toate lacunele acestei schițe. Sper cel puțin că ea va dovedi un lucru: că există o tradiție esoterică occidentală şi că ea se leagă de Christos ca de axul omenirii. El apare ca desăvârşirea trecutului şi ca gaj al viitorului ei.

Istoria nu ar fi decât un exercițiu al unor pedanți sau o distracție a unor povestitori frivoli, dacă nu ar şti decât să înşire faptele dispersate în cronicile omeneşti. Nu, Istoria nu este un temnicer morocănos, care ne închide în celulele sale, ci o Muză senină, care ne eliberează, purtându-ne pe culmi, acolo unde totul se desfăşoară liber sub spațiul imens. Ea nu joacă rolul unei Parce impasibile, mereu gata să taie firul vieții, ci al unei Ariane inteligente, care ne călăuzeşte prin labirintul său. Dezvăluindu-ne Legile eterne şi Cauzele primordiale, ea ne încredințează făclia care luminează tenebrele înconjurătoare. Astfel înarmați, trebuie să ştim să vedem şi să vrem. Situația omenirii este aceeaşi cu a omului. A-ți lua în stăpânire trecutul înseamnă a-ți aduna toate forțele dobândite pentru a te avânta spre viitor, sub impulsurile care țâşnesc din suflet şi din misterul Infinitului.

***

Două mari curente se conturează la suprafața istoriei de două mii de ani încoace. Le zărim peste tot pe această mare agitată alcătuită de umanitatea în mişcare. Uneori se izbesc în şocuri violente, alteori se liniştesc şi se ating mângâindu-se insidios, ca şi cum ar vrea să se unească în acalmiile lor înşelătoare. Uneori chiar se încrucişează, încearcă să se topească unul într-altul, dar fără a reuşi - şi lupta valurilor lor agitate începe mereu de la început. Este lupta dintre lumea religioasă şi lumea laică, între Credință şi Ştiință, între Creştinism şi Păgânism, între Etern şi Prezent. Luptă obsedantă, imperioasă, înverşunată, care cuprinde totul. Este nenorocirea şi măreția, urgia şi onoarea timpurilor noastre, căci întreaga istorie ajunge aici ca la o criză inevitabilă.

În această carte am încercat să ajung până la cauzele oculte ale acestei lupte, care, în tradiția esoterică, se numeşte *Lupta din Cer* şi ale cărei repercusiuni le-am găsit de la o planetă la alta, de la o epocă la alta, de la o rasă la alta şi de la un popor la altul.

Considerându-le sintetic în cauza lor inițială şi cu efectele lor pe o durată nedeterminată, vom îndrăzni să numim aceste două curente: *curentul lui Christos* şi *curentul lui Lucifer.*

Să le vedem mai întâi efectele în istoria exterioară.

Ceea ce Christos adusese lumii şi ceea ce îi învățase pe apostolii săi nu era o dogmă abstractă, ci o viață nouă, un impuls suveran, o credință imensă într-un pământ înnoit, într-un cer deschis, prin prezența însăşi a Divinului care radia din persoana sa. Această radiere, prelungită o vreme prin fenomenul învierii spirituale, a creat primele comunități creştine şi le era de ajuns pentru a le menține. Pentru ele, întreg trecutul uman, toate religiile, toată inițierea antică, toată ştiința dobândită de Asia, Egipt şi Grecia se confunda cu decadența greco-latină şi li se părea a fi lucrarea diavolului. Numai Christos exista. Oare nu mersese el pe pământ ca însuşi Dumnezeu? În ciuda acestui fapt, în primele două secole, un anumit număr de comunități creştine au păstrat principiul antic al inițierii ierarhizate şi graduale. Este ceea ce se numea *gnoză.* Unirea cu Christos era pentru ei un fenomen mistic, superior tuturor celorlalte fenomene, o realitate individuală şi, în acelaşi timp, colectivă. Dar, din momentul în care sfântul Augustin a emis dogma conform căreia credința în Biserica existentă ține loc de orice altceva, principiul inițierii a fost suprimat, iar legea oarbă a înlocuit cunoaşterea adevărată. Supunerea față de Biserică şi față de prescripțiile sale a înlocuit unirea cu Christos cel viu. În timp ce sfinții şi martirii converteau popoarele din nord prin exaltarea lor sublimă, vărsându-şi sângele, Biserica, din ce în ce mai romanizată, se închista în dogma sa, nu se mai gândea decât la dominația ei temporală şi la aservirea sufletelor prin mutilarea spiritului. Este adevărat că ultimii mari doctori ai Bisericii, cunoscuți sub numele de scolastici, Albert cel Mare, Scot Erigene şi Sf. Toma d'Aquino, au construit o metafizică remarcabilă combinând sistemele lui Aristotel şi Platon cu creştinismul. Dar lipseşte din doctrinele lor cerința spiritului modern, cunoaşterea naturii, cuprinsă deja, sintetic, în inițierea antică, şi ideea evoluției psihice cuprinsă în principiul reîncarnării şi al pluralității existențelor. Îngustarea intelectuală a Bisericii, deja considerabilă de la Sf. Augustin, şi-a atins maximul în fața celor două fenomene paralele ale Reformei şi Renaşterii, dintre care prima cerea libertatea de conştiință, iar cea de-a doua libertatea investigației ştiințifice. Biserica l-a ars pe Jan Hus pentru credința sa independentă, l-a condamnat pe Galilei, care afirma că pământul se roteşte în jurul soarelui, l-a ars pe dominicanul Giordano Bruno pentru că îl vedea pe Dumnezeu în Cosmos şi îl adora în Infinit.

Proclamarea dogmei infailibilității papale poate fi considerată ca ultima manifestare a agnosticismului religios, a

cezarismului spiritual şi a materialităţii credinţei. Ea îi ia Bisericii militante şi inteligente armele şi demnitatea.

Se poate spune că nu mai era nevoie nici de Isus Christos, pentru că exista Papa. Conştiinţele puteau fi cufundate în beznă, numai instituţia Bisericii să reziste! Este oare aici ceea ce bietul Brunetière numea "actul pontifical", pe care l-a adoptat ca unic articol al credinţei, negăsind una în el însuşi?

Acesta este reculul Creştinismului văzut din afară, după magnifica sa înflorire din secolele al XII-lea şi al XIII-lea, înflorire datorată rezervei sale esoterice şi influxului misterios al forţelor divine. Mersul său din secolul al XIV-lea până în secolul al XX-lea reprezintă mai degrabă o contracţie decât o dezvoltare. Spunându-le discipolilor săi şi poporului din Galileea: "Împărăţia cerurilor este înăuntrul vostru", Iisus promisese lumii cucerirea cerului prin viaţa interioară. Tocmai am văzut cât de mult a putut Biserica să acopere cerul Cosmosului şi cerul sufletului prin îngustimea intelectuală şi dominaţia spirituală.

Să vedem acum la ce rezultat a ajuns *curentul luciferic al ştiinţei,* care nu a încetat să curgă alături de *curentul creştin al Bisericii*, să lupte cu el şi care, la ora actuală, îl debordează, acoperindu-l aproape din toate părţile.

***

El îşi are sursa în lumea greacă. Când Socrate a emis axioma că se poate atinge adevărul numai prin raţiune şi că dialectica este drumul infailibil care conduce la perfecţiunea morală, dar şi la fericirea supremă, el formula oarecum principiul pe care se bazează întreaga ştiinţă contemporană, al cărei ultim termen avea să fie filosofia pozitivistă. În paralel, întemeind toate ştiinţele pe observarea fenomenelor naturii, Aristotel inaugura noua metodă de investigaţie ştiinţifică.

Observaţie, analiză, raţionament, aceste facultăţi, care au fost în curând erijate în unice stăpâne ale adevărului, aveau să îndepărteze treptat de domeniul ştiinţific contemplaţia, intuiţia şi clarviziunea, care sunt singurele care ating principiile lucrurilor şi care guvernaseră până atunci înaltele rase umane, prin centre de iniţiere şi temple-şcoli. Adormită de activitatea războinică a raselor din nord şi reprimată de Biserică, nevoia ştiinţifică a hibernat în timpul primei părţi a Evului Mediu şi nu s-a trezit decât o dată cu explorările lumii şi descoperirile splendide ale secolelor al XV-lea şi al XVI-lea. Cristofor Columb dovedise că pământul este rotund, Galilei că se roteşte în jurul soarelui, Copernic şi Kepler măsuraseră astrele şi distanţele între ele, astfel că spiritul omenesc, luând în stăpânire universul fizic, avea să schimbe totul din temelii. Să remarcăm că aceşti mari astronomi erau, într-o mare măsură, credincioşi şi vizionari de vechiul tip. Ei concepeau universul ca pe o fiinţă vie, animată de un principiu divin, dovedit de unitatea sa şi de minunata sa armonie. Aşa cum ultimii mari doctori ai Bisericii, Albert cel Mare, Scot Erigene şi Sf. Toma d'Aquino, aduceau un omagiu raţiunii umane pe care se străduiau să o concilieze cu teologia, la fel aceşti pionieri ai spaţiilor stelare ştiau şi să-l vadă şi să-l venereze pe Dumnezeu în Natură. Putem afirma chiar că, fără această credinţă care le venea din intuiţie, nu ar fi aflat niciodată legile care guvernează lumile. Nu la fel au stat lucrurile şi în continuare. Dacă Biserica şi-a îngustat treptat sfera alungând Natura din Religie, savanţii aveau să-şi întunece spiritul alungând conceptele de Dumnezeu şi de Suflet din Ştiinţă. În zilele noastre, s-a întâmplat ca omul, captând elementele materiale ale Naturii, corpuri chimice, vapori, lumină, electricitate şi servindu-se de ele pentru nevoile sale, să se creadă unicul lor stăpân, ignorând forţele divine, deşi elementele naturii nu sunt decât veşmintele lor. Le tratează ca un copil egoist şi tiranic, abuzează de ele, ast-

fel că, printr-o repercusiune ocultă, aceste forțe devenite ostile se întorc împotriva lui, îl împing la o frenezie de cupiditate şi de materialism crud. Astfel, noii apostoli ai ştiinței, care îi interpretează fals admirabilele descoperiri, au ajuns să nu mai creadă decât în instrumentele lor şi în materia descompusă pe care o mânuiesc în retortele lor, să nege Sufletul şi pe Dumnezeu, pe care le dinamizează toate regnurile imensei Naturi, dar care nu se revelează decât intuiției şi clarviziunii, de pe înălțimile senine ale contemplației. Această metodă exclusivă are rezultate feroce, reprezentate de anarhia intelectuală şi socială. Ea dezagregă ființa umană, îi sterilizează puterea creatoare şi tinde să ucidă în ea principiul nemuritor şi chiar principiul vital. Cu toate maşinile, instrumentele şi teoriile sale, ea a ajuns să distrugă deja frumusețea exterioară a vieții.

Grație acestei mentalități, se poate întâmpla ca, dacă omul îşi întoarce privirea de la pământul cucerit cu atâta migală şi se priveşte pe sine, să nu găsească decât haosul anarhic al patimilor sale dezlănțuite şi, dacă se ridică la cer, să se piardă într-un vid înfricoşător şi înghețat.

Acesta este dublul impas la care ajung creştinismul trunchiat prin suprimarea inițierii şi ştiința văduvită de Dumnezeu. Pe de o parte, osificarea în dogma abstractă, pe de alta, asfixierea în materia moartă.

***

Totuşi a existat, de la începutul erei noastre, o minoritate necunoscută şi persecutată, dar indestructibilă şi puternică, al cărei efort neîncetat şi scop suprem a fost *reconcilierea curentului creştin cu curentul luciferic*, unind într-un mănunchi viu, într-un tot organic, Credința şi Rațiunea, Religia şi Ştiința şi ridicarea, astfel, a inițierii antice la înălțimea revelației lui Christos. Este foarte greu să ghiceşti

aceste mari personalități prin documentele mutilate şi transformate care ne-au rămas în urma trecerii lor terestre. Ele au trebuit cel mai adesea să se ascundă, să se deghizeze şi să se strecoare ca nişte fantome în penumbra istoriei, căci erau considerate suspecte, în mod egal, atât de religia de stat, cât şi de ştiința oficială.

Aceşti declasați sunt aproape întotdeauna taxați drept eretici sau vrăjitori. Îi putem găsi aproape peste tot, răsfirați, dar răspândiți în toate țările, în toate profesiile, la toate nivelurile societății. Filosofi solitari, medici abili, savanți rabini, călugări tăcuți care îşi ascund reflecțiile vaste sub scapularul îngust, alchimişti care caută taina elementelor în vasele lor, astrologi care scrutează legea destinelor în mersul astrelor. Uneori, sunt prinți curioşi sau regi gânditori cufundați în adâncul palatelor lor; mai sunt şi păstori visători, pierduți pe întinderile bărăganului, sau umile povestitoare de legende în colibele lor sărăcăcioase. O simpatie secretă uneşte această vastă confrerie. Se recunosc printr-un semn, printr-o privire, prin atmosfera magnetică care emană din ființa lor, din tăcerile lor, mai degrabă decât din cuvintele lor. Sunt frații Sufletului şi martirii Gândirii.

Ca *Frați ai lui Christos*, au nevoie *să iubească şi să creadă*; ca *Fii ai lui Lucifer,* au dorința *de a şti şi de a înțelege.* Aceste puteri se unesc în ființa lor într-o singură forță, într-o singură conştiință, într-o singură voință. Pe chipul celor mai mari dintre ei se vede plutind vălul unei stranii melancolii, căci marea tragedie a universului apasă cu întreaga sa greutate asupra inimii şi creierului lor. Se simt responsabili de ea, ca părți ale Providenței terestre, care veghează asupra destinelor umane. Dar, prin acest văl uşor, se vede strălucind, ca o aureolă, bucuria intimă a celor care văd Divinul. Ei ştiu că durerile lumii sunt durerile lui Dumnezeu, aşa cum culorile prismei sunt suferințele Luminii. Ei se simt legați de toate ființele printr-un fir invizibil. Au amintirea mai mult sau mai

puțin clară a existențelor lor trecute şi îşi pregătesc existențele viitoare, dar niciodată nu ar consimți să vorbească mulțimii despre aceste mistere, pe care le ascund chiar şi discipolilor. A le divulga ar însemna a le profana, a trezi superstițiile şi şarlatanismul. Aceste lucruri nu au valoare decât pentru cei care le-au văzut şi trăit. Ele devin atunci citadela de diamant a celor puri şi puternici.

Trăsătura esențială a esoterismului occidental este aşadar de a fi atât intelectual, cât şi mistic. Este un fiu al lui Lucifer şi un slujitor al lui Christos. Acestea ar fi caracteristicile sale generale. Mult mai dramatică şi mai interesantă ar fi istoria sa dacă i-am putea învia pe eroii săi iluştri sau obscuri, toți ostracizați şi purtând stigmatul fatal *signum reprobationis* al ereticilor şi blestemaților.

Aici nu voi arăta decât filiația şi voi enumera sumar etapele esoterismului occidental.

Gnosticii au fost primii asemenea eroi. Din scrierile lor de nepătruns şi din demonstrațiile confuze, putem ghici că dețineau sensul profund al Verbului divin în univers şi al ipostazelor sale, dintre care ultima şi cea mai strălucitoare este Christos. Dar esoterismul creştin nu-şi pune bazele solide decât în secolul al patrulea, o dată cu misteriosul şi puternicul Mani, părintele maniheismului. A fost prima tentativă de a face curentul luciferic să intre în curentul creştin. Nici un alt personaj religios nu a fost mai insultat, am putea chiar spune extirpat mai radical din tradiție decât a fost Mani de către Biserica oficială, care vedea în el un dușman periculos. Toate scrierile sale au fost distruse până la ultimele foi. Nu le cunoaştem decât prin combaterile şi calomniile adversarilor săi. Marea sa personalitate şi-a lăsat totuşi amprenta în furtunile pe care le-a stârnit şi în confreriile care s-au inspirat din doctrinele sale. Elev al magilor persani, el a avut o revelație personală a lui Christos. Ținând cont că formase mulți discipoli, printre care se afla şi fiul regelui, Biserica bizantină

a organizat un fel de conciliu, unde Mani a venit să se apere împotriva numeroşilor săi acuzatori. Excomunicat şi condamnat, a murit la puțin timp într-o fortăreață în munți, unii spun că din voința regelui, alții spun că în urma instigărilor creştinilor fanatici. Originalitatea gândirii sale constă în concepția sa asupra răului, ca o contrapondere necesară a binelui în sistemul lumii şi în ideea reîncarnării pe care a introdus-o în creştinism. Sf. Augustin, care fusese maniheist, a devenit dușmanul neîmpăcat al acestei doctrine, care, restabilind inițierea graduală, îi lua Bisericii puterea sa fără control[1]. Ideile maniheiste s-au răspândit în Occident. Catarii le-au propagat în Ungaria, Albigenzii în Franța, iar templierii, deveniți atât de puternici în timpul cruciadelor, le-au răspândit în întreaga Europă şi chiar în Orient. Dar regele Franței şi Papa s-au înțeles pentru a distruge ordinul templierilor. Pregătit de cei doi, masacrul general al templierilor a început în aceeaşi zi în Europa şi a fost continuat până la exterminarea tuturor membrilor ordinului. Arhivele şi instrumentele lor de ritual au fost arse. Cu aceeaşi violență s-a acționat şi asupra albigenzilor. Era răfuiala monarhiei absolute cu cavalerii independenți, o noapte a Sf. Bartolomeu, pusă la cale de papalitate împotriva esoterismului creştin.

O eră fecundă pentru ştiința ocultă din Occident va începe cu misteriosul Rosenkreutz, fondator al ordinului Rosacruceean, în secolul al XIV-lea. El a avut geniul de a prevedea necesitatea unirii între mistica creştină şi ştiința care se năştea şi de a înțelege că ştiința Occidentului trebuia legată de înțelepciunea orientală, pentru a acoperi abisul care se deschidea în spiritul omenesc şi pentru a pregăti astfel un tampon pentru şocurile formidabile care se întrevedeau. Putem spune că marii ocultişti ai secolului al XVI-lea, cum ar fi alchimistul Paracelsius, cizmarul vizionar Jakob Boehme, filosoful magiei Cornelius Agrippa, au fost impreg-

[1] Vezi cartea foarte bine informată a lui Beausobre *Mani şi maniheism* - n.a.

naţi de suflul său regenerator. Marea idee care îi domină pe aceşti savanţi subtili şi pe aceşti căutători ingenioşi este paralelismul absolut, armonia profundă care domneşte între *microcosmos* şi *macrocosmos,* adică între om şi univers. Ierarhia regnurilor în constituirea universului (regnul mineral, vegetal, animal şi uman) corespunde ierarhiei forţelor în constituirea omului (corp fizic, corp eteric sau vital, corp astral sau dinamic şi eu conştient). Omul, fiind un extras al întregului univers, devine astfel imaginea lui Dumnezeu. Se află aici o descoperire de o importanţă incalculabilă şi, totodată, centrul strălucitor al adevărului esoteric. Sigur că acest adevăr este cuprins, implicit, sub forma unor imagini şi simboluri, în vechile mitologii. Dar ocultiştii secolului al XVI-lea l-au expus şi demonstrat ştiinţific pentru prima dată. La ei, viziunea intuitivă se îmbină cu conştiinţa care raţionează.

Situaţia ocultiştilor în secolele al XVII-lea, al XVIII-lea şi al XIX-lea este foarte diversă. Mai puţin persecutaţi de Biserică, care continuă să se teamă de ei, dar a cărei putere scade, ei sunt persecutaţi acum de ştiinţa oficială, a cărei poziţie în societate creşte şi care ia treptat în stăpânire sfera intelectuală şi morală şi se rezumă din ce în ce mai mult la observarea fenomenelor materiale. Adepţii ştiinţei oculte nu mai pot fi arşi sau spânzuraţi, precum posedaţii de diavol sau ereticii, dar acum se încearcă uciderea lor prin ridiculizare, făcându-le cunoscute numai defectele şi excesele. Totuşi, ei au adus o contribuţie fecundă şi indispensabilă la înţelepciunea esoterică prin lucrările unora ca Court de Gébelin, Saint-Martin, teozoful din secolul al XVIII-lea, Fabre d'Olivet, Eliphas Levy, Saint-Yves d'Alveydre şi mulţi alţii. Pe marea fraternitate umană, care reprezintă gândirea morală a creştinismului, ei grefează fraternitatea religiilor născute dintr-un izvor comun şi aspirând spre acelaşi scop. Astfel, braţele lui Christos se deschid, imense, pentru a-i cuprinde pe toţi profeţii şi pe toţi iniţiaţii.

Dacă, în ceea ce priveşte tradiţia ocultă propriu-zisă, se ţine seama de subcurentele care agită conştiinţa profundă a omenirii, curente care rezultă uneori din influxuri superioare, trebuie să adăugăm acestor manifestări nenumăratele şi miraculoasele intuiţii ale poeţilor din secolul al XIX-lea. Adevărurile de dincolo strălucesc din operele lor, aşa cum bolta înstelată străluceşte printr-o perdea de nori. *Faustul* lui Goethe este, din acest punct de vedere, un fel de enciclopedie a ocultismului. Ce perspective surprinzătoare întâlnim şi în *Manfred* şi *Cain* de Byron, ca şi în *Prometeu descătuşat* de Shelley! Ce mănunchiuri de idei esoterice putem culege din operele lui Lamartine, Victor Hugo şi chiar din cele ale lui Alfred de Vigny, care, dincolo de disperarea liniştită şi de îndoiala sa stoică, întrevede cele mai sublime adevăruri! Cât despre Richard Wagner, el este cel mai mare ocultist inconştient care a existat vreodată. Wotanul său, Walkiriile sale, tetralogia sa evocă în simboluri strălucitoare toate misterele popoarelor din nord. Lohengrin şi Parsifal glorifică iniţiatul creştin. Cât despre muzica sa, ea pare zămislită de toate magiile lumii şi, ca cea a lui Beethoven, pare a fi regăsit verbul primordial, cuvântul creator.

Pentru a completa această enumerare, să aducem un omagiu plin de respect filosofiilor de profesie care se aventurează, voluntar sau involuntar, în domeniul ocult. Schelling, după cum se ştie, a afirmat că în clarviziunea din starea somnambulică se poate regăsi personalitatea superioară şi nemuritoare a omului. Idealistul Hegel considera natura o involuţie a Spiritului în materie, iar istoria o evoluţie a materiei spre Spirit. Pesimistul Schopenhauer însuşi, ironizându-şi toţi contemporanii, a îndrăznit să aşeze intuiţia înaintea logicii ca instrument de cunoaştere. Reluând şi precizând această idee, Bergson a declarat recent că "filosofia nu era altceva decât o întoarcere conştientă şi gândită la datele intuiţiei". Această afirmaţie a fost suficientă pentru ca marii pontifi ai

ateismului să-i lipească eticheta de "clerical". De asemenea, Boutroux a înfuriat mulţi pozitivişti ursuzi declarând că stările profunde de hipnoză, când eul îşi schimbă personalitatea şi îşi creează singur obiectul, redeschideau poarta metafizicii, exilată în mod ruşinos, de jumătate de secol, din filosofie.

***

Prin atâtea spărturi făcute în zidul gros al materialismului, putem astăzi să aruncăm o privire mai sigură asupra viitorului.

Ştiinţa materialistă, limitată cu încăpăţânare la observarea fenomenelor lumii vizibile şi Biserica închistată în dogme abstracte şi ritualuri, al căror sens profund este înţeles din ce în ce mai puţin, nu au ajuns, cu siguranţă, la capătul misiunii lor. Ele sunt suficiente pentru spirite şi suflete care trăiesc mai mult în trecut decât în viitor. Ele se vor transforma, de altfel, prin forţa lucrurilor, dar numai sub şocul noilor puteri organizate, care, din afară, le vor ameninţa autoritatea. Pe de altă parte, Religia, Ştiinţa şi Arta viitorului au nevoie de noi grupări, care nu pot fi obţinute decât printr-o cristalizare sub impulsul unui nou principiu.

Din întreaga mişcare intelectuală şi spirituală de două mii de ani, ale căror linii mari le-am trasat aici, reiese că această cristalizare nu este posibilă decât *printr-o sinteză a principiului creştin şi a principiului luciferic.*

Şi unul şi celălalt s-au transformat o dată cu trecerea timpului şi nu ne revelează decât astăzi tainele lor. Iată cum cel mai profund şi mai luminos teozof al timpurilor actuale defineşte taina creştinismului: "Pământul este un cosmos de înţelepciune, datorită puterilor cosmice care i-au elaborat elementele şi i-au construit organismul după modelul unei armonii savante. Pământul actual este compus din aceste elemente de înţelepciune. Omul le poate regăsi în jurul său.

Dar o nouă forţă a pătruns în această înţelepciune. Ea îl face pe om să se simtă un membru independent al unei lumi spirituale. *Cosmosul Înţelepciunii trebuie să se transforme în Cosmosul Iubirii.* Tot ceea ce eul poate dezvolta înăuntrul său trebuie să devină iubire, iar cel mai larg, cel mai plin de înţelegere model al iubirii este Christos, spiritul solar sublim. Prin el, sămânţa iubirii a fost sădită în miezul fiinţei umane. De aici, iubirea trebuie să se răspândească în lume. Aşa cum înţelepciunea primordială s-a exprimat prin forţele exterioare pământului, la fel, în viitor, *iubirea se va manifesta ca o forţă naturală. Aici este secretul întregii dezvoltări viitoare. Tot ce va realiza omul, în armonie conştientă cu ansamblul evoluţiei terestre, va fi o sămânţă a iubirii.* Prin însăşi esenţa sa, cunoaşterea spirituală se transformă în iubire... Înţelepciunea exterioară a universului se interiorizează în om. Iubirea este înţelepciunea renăscută prin eul uman[1]."

Principiul creştin, reprezentat de Jertfa închinată lui Dumnezeu, conduce aşadar la Cunoaşterea prin iubirea fără margini. Principiul luciferic, reprezentat de Individualitate şi de Putere, conduce, dimpotrivă, la iubirea prin Cunoaştere. Căci, dus la limita sa, el atinge Jertfa prin afirmarea supremă a Individualităţii şi prin dorinţa de a crea, la rândul său. Jertfa voluntară, fiind oricum o creaţie, nu mai este o moarte, ci o înviere. Astfel, cele două principii se completează şi se confirmă, unificându-se. Colaborarea lor devine aşadar condiţia însăşi a cristalizării viitoare.

Pe baza acestor date, putem prevedea ce vor fi în viitor Religia, Ştiinţa şi Arta. Ne putem imagina, cu aproximaţia de rigoare, fizionomia lor exterioară, care va fi opera geniului şi a libertăţii umane, ajutate de naţii libere şi de creatori individuali, dar şi trăsăturile lor spirituale, intelectuale şi morale, care sunt o urmare logică a întregii evoluţii anterioare.

[1] Rudolf Steiner, *Die Geheimwissenschaft*, p. 400-403 - n.a.

În prefața acestei lucrări, am spus că esoterismul occidental ar fi trebuit să-şi accentueze caracterul elino-creştin, pentru că Grecia este pentru noi chintesența întregului Orient şi, în plus, este inventatoarea Artei şi a Ştiinței. Mai spuneam şi că, pe de altă parte, Christos este cea mai înaltă manifestare religioasă din istoria umanității şi cea mai sintetică.

Iisus Christos şi ceilalți *Mesia* frați ai săi vor continua aşadar să-şi aibă sanctuarele lor, mai splendide decât niciodată, iluminate de clarviziunea şi de iubirea divină. *Lucifer,* ca reprezentant al elitei umane ascendente, corespunde *cultului Eroilor,* dintre care cei mai mari vor avea templele lor în religia viitoare. Deasupra Verbului, *Fiului* şi a celor mai înalte manifestări ale sale, va fi cinstit şi venerat Spiritul universal, marele Creator, cel Insondabil, Nevăzut şi Etern, *Tatăl* şi trăsătura sa manifestată, Natura nevăzută, Fecioara Mamă a lui Hermes, Alma Mater, Lumina increată, Cibela - mama lui Demeter în religia orfică, *Sfântul Duh* în religia creştină, simbolizat de Porumbelul Iona, trăsătura feminină a lui Dumnezeu. Cât despre razele sale, Elohimii cu armatele lor de Arhangheli, care erau Devele arienilor şi Zeii grecilor, după ce acțiunea lor cosmică şi psihică va fi recunoscută, ştiințele, artele şi cultele lor aprofundate vor fi din nou instaurate.

Unei noi religii îi trebuie o nouă arhitectură, care să-i exprime gândirea dominantă. Templul grec, cu arhitrava şi frontonul său, aşezate pe colonadă, cu cella sa goală, unde se înălța statuia unui olimpian sau a unei zeițe, îl reprezenta admirabil pe Zeul care se afla pe pământ şi îi instruia pe oameni, dar care era inaccesibil şi de nepătruns pentru inteligența lor. Catedrala gotică, ultimă etapă a artei creştine pure, reprezintă de minune şi ea, cu ogivele şi fleşele sale ascuțite, aspirația sufletului către cer, invocația credincioşilor, ale căror mâini împreunate în rugăciune atrag sfinții şi îngerii

care plutesc în naos. Noul templu va avea ca misiune să reprezinte influxul puterilor divine pe pământ şi în inima omenirii, să facă simțită oarecum întrepătrunderea lor, prin mişcarea lor ascendentă şi descendentă. În acest scop, motivele de care se va folosi vor fi coloana rotundă, zveltă, cu capiteluri divers şi meşteşugit ornamentate şi cupola alungită. Planul edificiului nu va mai avea drept bază patrulaterul, ca templul grec şi nici crucea, ca domul creştin, ci cercul sau mai multe cercuri intersectate. Friza interioară a templului va fi decorată cu semnele planetelor şi constelațiile zodiacului, care vor aminti fazele anterioare şi viitoare ale pământului.

Această religie va fi explicată şi susținută de o nouă ştiință , care poate fi numită teozofie sau, şi mai bine, *Ştiința Spiritului.* Scopul său va fi să caute, dincolo de toate fenomenele, cauzele şi principiile, să treacă întotdeauna de la vizibil la invizibil, de la material la spiritual. În acest scop, ea se va strădui să facă sinteza ştiințelor observării fizice, cultivând, cu ajutorul disciplinelor proprii inițierii gradate, facultățile clarviziunii, inspirației şi intuiției necesare pentru a pătrunde în sfera astrală şi în sfera spirituală.

Apostolul principal şi propagatorul acestor noi forme ale conştiinței va fi *Arta inițiatoare şi salvatoare.* Ea va fi într-adevăr interpretul inspirat, hierofantul şi purtătorul de torță al Ştiinței integrale şi al Religiei universale. Cuvântul omenesc va redeveni creator, iar poezia, un lucru sfânt. Povestea citită sau vorbită, în cercul familiei sau în viața civică, va reprezenta, ca epopeea de odinioară, trecutul readus la viață sau viața contemporană idealizată. Poezia lirică va redeveni ceea ce a fost în marile epoci - Sufletul nemuritor revelat sufletelor încarnate, făclia entuziasmului aprinsă în beznele vieții. Drama va redeveni reprezentarea Misterelor sacre. În ea, vor putea fi contemplate destinele omeneşti cu perspectivele lor infinite. Zeii vor reapărea sub forme noi şi drama divină se va întrezări, pe alocuri, în spatele dramei umane, ca un apus de

purpură violetă, privit printre norii sfâşiaţi de furtună. Nici o dogmă, nici o regulă nu vor fi impuse, în afară de noblețe şi demnitate. După cuvântul lui Christos, după roadele lor se vor judeca operele şi oamenii. Cel fecund va fi considerat adevărat. Elita va adopta ceea ce înfrumusețează trupul, ceea ce dezvoltă sufletul şi iluminează spiritul. Ea va respinge ceea ce le stă în cale, le contaminează şi le separă.

În organizarea socială şi în educație, ca şi în culte şi arte, se va ține seama de *scala umană naturală* şi de *principiul ierarhic* inerent naturii. Căci omenirea se va împărți întotdeauna în instinctivi, pasionali, intelectuali şi spirituali. Educația şi selecția socială nu se pot realiza decât urmând acest principiu. Oamenii se pot ridica de pe o treaptă la o treaptă superioară, dar urmând etapele.

Conducerea umanității aparține intelectualilor inspirați de spirituali, care o conduc de sus. Discordia lor aduce anarhia în corpul social, în schimb înțelegerea lor aduce armonia.

Astfel se va forma, treptat, o umanitate nouă, unde înțelepții-vizionari vor deține rangul cel mai înalt, iar rangul următor va fi deținut de poeți şi de artişti, de gânditori şi de savanți. Femeia intuitivă şi vizionară îşi va avea rolul său în templu, sub controlul inițiaților. Iubirea dezinteresată, al cărei model în acțiune va fi oferit de înaltele confrerii, va pătrunde în elită şi îşi va produce efectele asupra pasionalilor şi instinctivilor. Iubirea dintre bărbat şi femeie va deveni mai intensă şi mai profundă, prin fuziunea mai intimă a sufletelor şi a spiritelor. Cuplurile perfecte vor oferi modele diverse ale uniunii desăvârşite a Eternului-Masculin cu Eternul-Feminin, care rezidă în misterul Divinității şi acționează de sus în jos asupra universului. În aceste cupluri, pasiunea transfigurată va deveni creatoare de viață şi frumusețe. Femeia va avea, în plus, un rol imens şi capital în educația copiilor şi a poporului.

Aceasta este, în linii foarte mari, imaginea ideală a elitei umane care se va selecta din mase prin efortul individual şi gruparea organică. Dar nu trebuie să credem că această elită se va forma şi se va menține fără luptă. Lupta forțelor de inerție, discordie şi distrugere împotriva forțelor de progres, armonie şi creație va fi neîncetată şi înverşunată. Va creşte mereu în intensitate, căci, pe măsură ce se vor grupa şi se vor organiza forțele Binelui, forțele Răului se vor masa în hoarde din ce în ce mai numeroase şi mai puternice. Se va produce astfel o luptă mult mai violentă decât lupta dintre clase la care asistăm astăzi. Aceasta din urmă este aspră, fără îndoială, şi va deveni şi mai aspră, dar ea are la bază numai interese economice şi de posesiune materială. Lupta viitoare va pleca de la interese spirituale, adevăruri transcendente şi legate de stăpânirea sufletelor. Pe de o parte, se va vedea egoismul, ura şi spiritul de negare, având ca armă magia neagră (căci această ştiință va fi atunci răspândită peste tot), iar pe de altă parte, iubirea, înțelepciunea şi credința având drept armă magia albă (care a fost dintotdeauna arta regală a inițiaților).

Atunci se va realiza predicția lui Christos şi a Apocalipsei asupra divizării omenirii în două tabere, cei Buni şi cei Răi, între care judecător va fi spiritul lui Christos reapărut şi manifestat spiritual[1]. Atunci se va reproduce, sub forme noi, mai subtile şi mai acute, lupta încleştată dintre magia albă şi magia neagră, care a anunțat sfârşitul Atlantidei şi care va fi, ca şi atunci, un prodrom de noi cata-

[1] Cei care vorbesc astăzi de o reîncarnare viitoare a lui Christos dovedesc astfel că nu au înțeles încă veritabila natură a lui Christos şi misiunea creştinismului. Christos este o ființă care trebuia să se încarneze o dată pentru a dovedi oamenilor că Verbul există şi pentru a imprima omenirii un impuls definitiv spre spiritualitate. Dar acest fenomen nu trebuie să aibă loc din nou, iar dacă ar avea loc din nou, ar fi un recul şi nu un progres. Christos a promis că se va întoarce nu în carne şi oase, ci "pe nori", adică într-un corp eteric "pentru a judeca vii şi morți". Vii sunt sufletele vii care îl vor putea vedea şi care vor înainta. Morți sunt sufletele moarte care trăiesc în bezna lor şi care se vor da înapoi - n.a.

clisme terestre. Unicele arme ale aleşilor vor fi ştiinţa divină şi iubirea divină. Cea mai mare ambiţie a lor va fi să smulgă perversităţii, distrugerii şi morţii cât mai multe suflete. În perioada Atlantidei, magia neagră câştigase. Ea a forţat elita albă să se exileze pe alte continente, în timp ce adepţii ei au triumfat asupra marelui continent atlant, care mai apoi s-a prăbuşit şi a fost înghiţit de Ocean. În lupta viitoare, victoria finală va aparţine ştiinţei divine, magiei albe, care, vizibilă sau ascunsă, recunoscută sau negată, exaltată sau blestemată, a guvernat lumea încă de la originea ei - şi o rasă nouă se va naşte.

***

Primii iniţiaţi ai Sfântului Graal povesteau o legendă uimitoare despre Lucifer. Rosacruceenii au preluat acest simbol conferindu-i întreaga importanţă meritată.

La căderea sa din sferele luminii increate în cercul întunecat al pământului, Arhanghelul rebel a pierdut o piatră preţioasă care strălucea ca o stea în coroana sa. Din această piatră preţioasă a fost cioplită cupa în care Iosif din Arimateea a cules sângele lui Christos. Astfel, sufletul omenesc, care a primit de la Lucifer sinele, o dată cu setea nestinsă de mărire a individualităţii, se va umple, picătură cu picătură, de iubirea divină care vine de la Christos. Atunci când va fi înţeles întreaga importanţă a jertfei sale şi când îşi va fi îndeplinit misiunea, Arhanghelul Lucifer, eliberat şi mai strălucitor ca niciodată, va deveni zeul planetei Venus, care i-a fost primordial destinată şi al cărei dor îl mistuie fără încetare. În acel moment, Christos se va identifica întru totul cu pământul şi cu omenirea. Crucea neagră, semn al păcatului, ispăşirii şi morţii, va deveni crucea albă, crucea luminii, semn strălucitor al Învierii, de unde va cădea ploaia de trandafiri ai iubirii veşnice, trandafiri vii şi parfumaţi ca buzele îngereşti.

Cât despre Lucifer, după ce îşi va recuceri astrul şi diadema, îşi va aduna legiunile pentru noi creaţii. Atrase de flăcările torţei sale, spiritele cereşti vor coborî spre el pentru a se scălda în mantia vaporoasă a lui Venus, iar el va trimite oamenilor de pe pământ aceşti mesageri ai sferelor necunoscute. Atunci torţa lui Lucifer va spune: "Din Cer către Pământ!" iar crucea lui Christos va răspunde: "De la Pământ către Cer!"

Planeta noastră va mai cunoaşte multe metamorfoze, iar omenirea va trece prin multe faze până la transfigurarea sa finală. Dar, în mijlocul luptelor prezente, putem contempla acest vis al iniţiaţilor ca pe un simbol fecund. Să-l lăsăm aşadar să strălucească, ca o stea îndepărtată, dar fixă şi sclipitoare, deasupra odiseelor şi furtunilor noastre.

BIBLIOTECA JUDEŢEANĂ "GH. ASACHI" IAŞI

CUPRINS

Prefață 5

CARTEA I
Evoluția planetară şi originea omului 17

CARTEA A II-A
Atlantida şi atlanții 63

CARTEA A III-A
Misterul Indiei 95

CARTEA A IV-A
Etapele Verbului solar - Zoroastru 159

CARTEA A V-A
Etapele Verbului solar - Un mag caldeean pe vremea profetului Daniel 193

CARTEA A VI-A
Etapele Verbului solar - Moartea lui Cambis şi soarele lui Osiris 221

CARTEA A VII-A
Miracolul elen - Apollo şi Dionysos. Misterele de la Eleusis şi tragedia 235

CARTEA A VIII-A
Christosul cosmis şi Isusul istoric 299

CONCLUZIE
Viitorul 361

Scopul oricărei înţelepciuni este rezolvarea enigmei omului, ultima expresie a evoluţiei planetare. Această enigmă cuprinde însăşi enigma lumii. Pentru că micul univers al omului, sau microcosmosul, este oglinda şi sinteza minusculă a universului mare, sau a macrocosmosului. Constituite pe aceleaşi principii, şi unul şi celălalt reprezintă expresiile diferite, dar concordante ale Creatorului invizibil, vizibil în operele sale, ale Spiritului suveran pe care-l numim Dumnezeu.

„Succesul european al Marilor Iniţiaţi, de Édouard Schuré, a fost pentru mine şi prietenii mei semnul irecuzabil că Occidentul era pregătit pentru esoterismul creştin şi că venise timpul să îl facem cunoscut marelui public."

Rudolf Steiner

ISBN 973-7945-20-4